T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YABANCI ÇOCUKLARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE EŞDİZİMLİ SÖZCÜK ÖBEKLERİNİN BELİRLENMESİ

İZEL IŞIK

İzmir

2020

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YABANCI ÇOCUKLARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE EŞDİZİMLİ SÖZCÜK ÖBEKLERİNİN BELİRLENMESİ

İZEL IŞIK

DANIŞMAN

PROF. DR. KAMİL İŞERİ

İzmir

2020

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Yabancı Çocuklara Türkçe Öğretiminde Eşdizimli Sözcük Öbeklerinin Belirlenmesi" adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim.

25.12.2020

İzel IŞIK

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 05/01/2021

Tez Başlığı: Yabancı Çocuklara Türkçe Öğretiminde Eşdizimli Sözcük Öbeklerinin Belirlenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 202 sayfalık kısmına ilişkin, 02/01/2021 tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (**Turnitin**-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin **benzerlik oranı % 3 tür.**

- http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/ adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☒	**Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30)** □
☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☒ Kaynakça hariç, ☒ Alıntılar dâhil, ☒ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	□ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, □ Kaynakça dâhil, □ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒ **EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde.** □	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : İzel IŞIK
Öğrenci No : 2018950093
Anabilim Dalı : Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı
Programı : Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Yüksek Lisans Programı
Statüsü : Yüksek Lisans ☒ Doktora □

ÖĞRENCİ	**DANIŞMAN**
(Adı Soyadı, İmza, Tarih)	(Unvan, Adı Soyadı, İmza, Tarih)
İzel IŞIK	Prof. Dr. Kamil İŞERİ
05/01/2021	05/01/2021

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (□) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

TEŞEKKÜR

İlk olarak, yüksek lisans sürecini benimle beraber geçiren ve beni destekleyen birçok kişinin var olduğunu belirtmek ister ve onlara bu teşekkürü borç bilirim.

Beni bilime ve akademiye olan bakış açısıyla, kıymetli görüş ve önerileriyle sona belki de yeni başlangıçlara hazırlayan, danışmanım Prof. Dr. Kamil İŞERİ… Yüksek lisans tez çalışmam için bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösterdiği, çalışmamın her bölümünde değerli katkılarını sunduğu, her zaman olumlu söylemleriyle beni rahatlattığı ve bana güvendiği için kendilerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ne zaman içinden çıkamadığım sorularım olsa, kendilerinin deneyim, görüş ve önerilerine ihtiyacım olsa hiç tereddüt etmeden kapılarını çaldığım sayın hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Funda UZDU YILDIZ ve Öğr. Gör. Dr. Betül ÇETİN… Her konuda yardımcı oldukları ve beni hem yabancılara Türkçe öğretiminde hem de dilbilim alanında destekledikleri için kendilerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın verilerini toplamada İzmir/Karşıyaka Suzan Divrik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Uygulama Anaokulu şefi ve öğretmenlerinin bana sağladıkları imkan ve yardımlardan dolayı çok teşekkür ederim.

Lisans sürecinden itibaren aynı yolda yürüdüğüm, hem gülüp hem ağladığım, bu zorlu süreçte de dostluğuyla ve gerçekçi bakış açısıyla düşüncelerini paylaşan, dostum Ece ESMİOĞLU… Ne kadar teşekkür etsem de hakkını ödeyemem. Gelecekte bir gün geçen tüm günlerimizi yine hayretle ve gülerek anacağımızı biliyorum. Yeter ki biz inanalım.

Yüksek lisans ders sürecimden tez sürecime kadar anbean tüm yaşadıklarıma şahit olan ve başarılı olmamı benden daha fazla isteyen İlkay KAZAFEROĞLU… Desteğini hep hissettirdiğin, her zaman ve her konuda yapabileceğime inandığın, tüm zorlukları beraber aşıp bana güvendiğin için sana çok teşekkür ederim.

Hem iş hayatında hem de eğitim hayatında benimle beraber benzer süreçleri yaşayan ve güzel düşünceleri ile benim yanımda olan Dokuz Eylül Üniversitesi Genel Dilbilim Yüksek Lisans Programı öğrencileri, dostlarım Ezgi BULCA, Taha YANGIN ve Evrim ULUS… Destekleriniz için çok teşekkür ederim.

İş hayatımın başlangıcında o kadar şanslıydım ki sizlerle tanıştım. Olumlu enerjileriyle, destekleriyle, bazen dost bazense abla olan Aybegüm KARAKURUM ve Sevil BAYRAM; öğretmenlik alanındaki eşsiz deneyimlerini bana aktaran, görüş, düşünce ve samimiyetine sonsuz güvendiğim öğretmenim, arkadaşım Funda KARAKAYA… Bana olan inancınız ve güveniniz çalışmamın bu boyutlara gelmesine büyük destek oldu. Destekleriniz için çok teşekkür ederim.

Son olarak eğitim hayatım süresince maddi destekte bulunan babama; aynı şehirde olmamamıza rağmen sevgisiyle beni sarıp sarmalayan, bir telefon kadar uzağımda olan ve beni bu alanda destekleyen ablam Yüksel GEMİ'ye, eniştem İsmail GEMİ'ye çok teşekkür ederim.

Temmuz 2019 yılında hayattaki en güzel ve en masum duygulardan biri olduğunu düşündüğüm teyzelik duygusunu bana yaşatan yeğenim Aybars GEMİ… Sana yeteri kadar zaman ayıramadığım için özür dilerim. Ancak sana ayıramadığım tüm zamanların telafisini yapacağıma ve her yönüyle sana örnek bir birey olacağıma söz veriyorum.

Sadece bu çalışmamın değil tüm eğitim hayatımın gizli kahramanı, en büyük destekçim annem Sevim IŞIK… Senin eşsiz sevgin ve inancın ile bu zamanlara kadar geldim. Bundan sonra da senin varlığınla ve güveninle ilerleyeceğim. Bana verdiğin emekler için sana tüm kalbimle teşekkür ederim, annem. Hangi teşekkür sana yeter bilmiyorum ama başlangıcı bu çalışmam olsun.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR i

İÇİNDEKİLER iii

KISALTMALAR vi

TABLO LİSTESİ vii

ŞEKİLLER LİSTESİ x

ÖZET xii

ABSTRACT xiii

BÖLÜM I 1

GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu 2

1.2. Amaç ve Önem 3

1.3. Problem Tümcesi/ Alt Problem Tümceleri 4

1.4. Sınırlılıklar 4

1.5. Tanımlar 5

BÖLÜM II 6

KURAMSAL ÇERÇEVE/ İLGİLİ YAYIN ve ARAŞTIRMALAR 6

2.1. Çocuklarda Dil Edinimi ve Dil Gelişimi 6

2.1.1. Çocuklarda dil edinim aşamaları ve özellikleri 8

2.1.1.1. İlk dil gelişimi (0-24 Ay) 8

2.1.1.1.1 Konuşma öncesi dönem 9

2.1.1.1.2 Gerçek konuşma dönemi 11

2.1.1.2. Okul öncesi dönemde/erken çocuklukta dil gelişimi (2-6 Yaş) 12

2.1.1.2.1 2-3 yaş çocuklarda dilsel gelişim 12

2.1.1.2.2 3-4 yaş çocuklarda dilsel gelişim 13

2.1.1.2.3 4-5 yaş çocuklarda dilsel gelişim 14

2.1.1.2.4 5-6 yaş çocuklarda dilsel gelişim 15

2.2. Çocuklarda Anadili Edinimi Kuramları 16

2.2.1. Davranışçı kuram 16

2.2.2. Bilişsel gelişim kuramı 18

2.2.3. Toplumsal/sosyal etkileşim kuramı 20

2.2.4. Doğuştancı kuram 21

2.2.4.1. Kritik yaş dönemi 23

2.3. Çocuklarda İkinci Dil Edinimi 25

2.4. Çocuklarda Sözvarlığı 30

2.4.1. Çocuklarda sözvarlığı gelişiminde ve sözcük öğretiminde kullanılan yöntemler 34

2.5. Eşdizimli Sözcük Öbekleri 36

2.6. Eşdizimli Sözcük Öbeklerinin Sınıflandırılması 39

2.6.1. Sözlüksel eşdizimli sözcük öbekleri 39

2.6.2. Dilbilgisel eşdizimli sözcük öbekleri 41

2.7. Eşdizimli Sözcük Öbeklerine Yaklaşımlar 42

2.7.1. Anlam temelli yaklaşım ile eşdizimli sözcük öbekleri 42

2.7.2. Metin temelli yaklaşım ile eşdizimli sözcük öbekleri 46

2.7.3. Sıklık temelli yaklaşım ile eşdizimli sözcük öbekleri 47

2.7.4. Sözdizimsel ve edimbilimsel yaklaşım ile eşdizimli sözcük öbekleri 49

2.8. Alanyazında Eşdizimli Sözcük Öbekleri ile İlgili Yapılan Çalışmalar 51

2.8.1. Yabancı dil öğretiminde eşdizimli sözcük öbekleri 52

2.8.2. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde eşdizimli sözcük öbekleri 58

2.8.3. Okul öncesi dönem ve yabancı dil öğretiminde eşdizimli sözcük öbekleri 61

BÖLÜM III 64

YÖNTEM 64

3.1. Çalışmanın Modeli/Deseni 64

3.2. Çalışmanın Evreni/Örneklemi 64

3.3. Çalışmanın Veri Toplama Süreci ve Araçları 65

3.4. Çalışma Verilerinin Analizi 65

BÖLÜM IV 67

BULGULAR ve YORUMLAR 67

4.1. 4-6 Yaş Aralığındaki Yabancı Çocuklara Türkçe Öğretiminde İhtiyaç Duyulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri 67

4.2. 4-6 Yaş Aralığındaki Türkçe Anadili Konuşucusu Çocukların Oluşturduğu Eşdizimli Sözcük Öbeklerinin Yaş Değişkenine Göre Değerlendirilmesi 76

4.3. 4-6 Yaş Aralığındaki Türkçe Anadili Konuşucusu Çocukların Oluşturduğu Eşdizimli Sözcük Öbeklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Değerlendirilmesi 94

BÖLÜM V 124

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER 124

5.1. Tartışma 124

5.2. Sonuç 130

5.3. Öneriler 140

KAYNAKÇA 141

EKLER 150

KISALTMALAR

KS kullanım sayısı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Piaget'e göre bilişsel gelişim dönemleri 18

Tablo 2 Erken yaşta yabancı dil öğretimi hakkındaki uzman görüşler 29

Tablo 3 Sinclair (1966) eşdizimli sözcük öbeği tanımında "düğüm" ve "koşum" örneği 39

Tablo 4 Benson (2009) sözlüksel eşdizimli sözcük öbekleri 40

Tablo 5 Benson (2009) dilbilgisel eşdizimli sözcük öbekleri 41

Tablo 6 Özkan (2007: 33-35) eşdizimli sözcük öbeğini oluşturan dilbilgisel birliktelikler.....42

Tablo 7 Hausmann (1989) sözdizimsel yaklaşım ile eşdizimli sözcük öbeklerinin oluşumu.....50

Tablo 8 Eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri 66

Tablo 9 Ad + Eylem Dilbilgisel Birlikteliğinde Eşdizimli Sözcük Öbekleri 66

Tablo 10 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri.....67

Tablo 11 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri.....70

Tablo 12 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbekleri.....73

Tablo 13 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri 77

Tablo 14 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri 78

Tablo 15 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri 80

Tablo 16 4 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri.....82

Tablo 17 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri....84

Tablo 18 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri....87

Tablo 19 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbekleri....89

Tablo 20 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbekleri....91

Tablo 21 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbekleri....92

Tablo 22 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri....94

Tablo 23 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri....96

Tablo 24 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri....99

Tablo 25 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri....101

Tablo 26 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri....103

Tablo 27 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri....104

Tablo 28 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı....106

Tablo 29 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı....109

Tablo 30 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı....113

Tablo 31 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı....116

Tablo 32 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı 119

Tablo 33 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı 121

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı.....69

Şekil 2 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı 72

Şekil 3 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı 76

Şekil 4 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı 78

Şekil 5 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı 80

Şekil 6 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı 82

Şekil 7 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı 84

Şekil 8 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı 86

Şekil 9 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı 88

Şekil 10 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılımı 96

Şekil 11 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılımı 98

Şekil 12 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılımı 100

Şekil 13 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılımı 102

Şekil 14 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılımı 104

Şekil 15 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılımı 106

Şekil 16 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı 108

Şekil 17 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı 109

Şekil 18 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı 111

Şekil 19 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı 112

Şekil 20 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı 114

Şekil 21 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı 115

ÖZET

YABANCI ÇOCUKLARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE EŞDİZİMLİ SÖZCÜK ÖBEKLERİNİN BELİRLENMESİ

Çocuklarda ikinci dil ediniminde sözcük öğretimi ve sözvarlığının zenginleştirilmesi iletişim bağlamının kurulmasında önemli bir etkendir. İletişim bağlamında birlikte kullanılan ve farklı anlamlara sahip olan eşdizimli sözcük öbekleri sözvarlığının bir parçasıdır. Çalışmanın amacı 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların iletişim bağlamında kullandığı eşdizimli sözcük öbeklerini belirlemek ve aynı yaştaki yabancı çocukların Türkçe eğitiminde kullanılacak malzemelerin içeriği için veri hazırlamaktır. Bu çalışmada nitel veri toplama tekniklerinden biri olan gözlem yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada çocukların sadece sınıf bağlamında doğal dil kullanımı incelendiği için gözlem yönteminin katılımcı olmayan gözlem türüne başvurulmuştur. Çalışmanın örneklem grubunu ise İzmir/Karşıyaka Suzan Divrik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Uygulama Anaokulunda öğrenim gören 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucu çocuklar oluşturmuştur. Çalışmaya 4 yaş grubundan 10 öğrenci, 5 yaş grubundan 16 öğrenci ve 6 yaş grubundan 19 öğrenci olmak üzere toplamda 45 öğrenci katılmıştır. Çalışmanın verileri sınıf bağlamında her yaştan 120 dakika toplamda ise 360 dakika ses kayıt cihazı ile ses kaydı alınarak ve tarafımızca hazırlanan gözlem formları doldurularak toplanmıştır. Ses kayıtları çevriyazıya dönüştürülmüştür ve daha sonra Excel programına aktarılmıştır. Elde edilen bulgular, eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine, katkısız eylemlerle ve serbest eylemlerle olan kullanımlarına göre incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda 272 serbest eylemle oluşturulan eşdizimli sözcük öbeği, 199 dilbilgisel birliktelikle oluşturulan eşdizimli sözcük öbeği ve 195 katkısız eylem yapısı ile oluşturulan eşdizimli sözcük öbeği olmak üzere toplamda 666 eşdizimli sözcük öbeği elde edilmiştir. Eşdizimli sözcüklerinin dilbilgisel birliktelikleri incelendiğinde en fazla ad + ad ve ön ad + ad, serbest eşdizimli sözcük öbeğinde en fazla *ye-, koy-, oyna-, aç-* ve *çık-* eylemleri ile öbek oluşturulmuştur. Katkısız eylem yapılarıyla ise en fazla *ol-, yap-* ve *et-* eylemleriyle eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yabancı çocuklara Türkçe öğretimi, eşdizimli sözcük öbeği, çocuklarda sözvarlığı

ABSTRACT

DETERMINING of the COLLOCATIONS IN TEACHING TURKISH to FOREIGN CHILDREN

Teaching words and enriching vocabulary for second language acquisition by children have an important role in establishment of the communication context. Collocations, which are used together within the context of communication and have different meanings, are a part of the vocabulary. The aim of the study is to identify collocations used for communication by 4-6-year-old children who are native speakers for Turkish and to prepare data for the contents of the materials to be used for Turkish language teaching for foreign children at the same age. In this study, one of the qualitative collection techniques, the observation method was used. Since the use of natural language in the context of the classroom was examined in the study, the non-participant observation type of the observation method was used. The sample group of the study consists of the 4-6-year-old children, native speakers for Turkish, who study at the Practice Nursery of Izmir/ Karşıyaka Suzan Divrik Vocational and Technical Anatolian High School. 45 students in total participated in the study: 10 students are from the age group of 4, 16 students from the age group of 5 and 19 students from the age group of 6. The data of the study was obtained by collecting 120 minutes of audio record from students of all ages in the classroom and totally 360 minutes of audio record, and by completing observation forms we had prepared. The audio records were transcribed and then transferred to Excel program. The findings obtained were analyzed in accordance with grammatical association of collocations, and their usage with light verbs and free verbs. As a result of the study, 666 collocations in total were obtained: 272 collocations were constructed with free verbs, 199 collocations with grammatical association and 195 collocations with light verbs. When grammatical associations of collocations were analyzed, phrases were constructed mostly with noun + noun and adjective + noun. Free collocations were constructed mostly with *ye-* [to eat], *koy-* [to put/ to fill (for liquid)/ to put in position], *oyna-* [to play], *aç-*[to open/ to bloom/ to become sunny] and *çık-*[to go out/ to fire to break out/ become dangerous]. Collocations with light verbs were constructed mostly with *ol-* [to be/ to become], *yap-*[to make/do] and *et-* [to help/ to pay attention/ to pull away/ to examine/ to dance/ to annoy/ to reduplicate/ to abandon].

Keywords: Teaching Turkish to Foreign Children, Collocation, Vocabulary in Children

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bireyler, Chomsky (1965)'nin de belirttiği üzere *Dil Edinim Düzeneği (DED)* olarak bilinen evrensel bir düzenek ile dünyaya gelir. Bu düzenek vasıtası ile bireyler hiçbir çaba sarf etmeksizin anadilini edinmektedir. Anadili edinimi sürecinin ve dil yetisinin içselleştirildiği dönem ise bireyin çocukluk dönemidir (Aydın, 2004: 11; Ercan Demirel, 2016: 217; Güzel ve Barın, 2013: 175; Peçenek, 2002: 54). Okul öncesi dönemde çocuklar belirli dil gelişim evrelerinden geçer ve biçimbilim, sözdizim gibi evrensel olarak anadillerini edinir ve yetişkin dil kullanıcısı seviyesine ulaşır. Ayrıca çocukların iletişim bağlamında işittiklerini anlamlandırabilmesi ve sınırsız sayıda üretim yapabilmesi dil edinimi düzeneğinin de kanıtıdır.

Okul öncesi dönemden başlayarak çocukların anadilini edindikten sonra ikinci bir dilin öğrenimi/edinimi ve dilsel becerilerinin gelişimi için en uygun yaş aralığı da 5-9 yaş aralığıdır. Çünkü bu yaş aralığındaki çocuklar *Kritik Yaş Dönemi*'ndedir. Kritik yaş dönemi olarak adlandırılan bu dönem 2-12,13 yaş aralığıdır. Bu yaş aralığındaki çocuklarda beynin yanallaşması tamamlanmamıştır. Başka bir ifade ile beyindeki sağ ve sol yarıküreler birlikte çalışmaktadır. Çocuklar 12-13 yaşlarından sonra beynin yanallaşması tamamlanır ve beyindeki nöronlar esnekliğini kaybeder (Gass ve Selinker, 2008: 123,405-406). Bu sebeple kritik yaş döneminde ikinci dili edinenlerin/yabancı dili öğrenenlerin geç öğrenenlere göre dilsel becerilerde daha başarılı oldukları ve anadili konuşucusu seviyesine daha yakın oldukları görülür.

Yabancı dil ya da ikinci dil olarak Türkçe öğretiminde çocukların iletişim bağlamında aktif olabilmeleri ve dilsel girdilerin anlamlandırılabilmesi için sözvarlığının da büyük rolü vardır. Sözvarlığının bir parçası da eşdizimli sözcük öbekleridir (Doğan, 2019: 117). Eşdizimli sözcük öbeği en az iki dilsel birimin birlikte kullanımıyla farklı anlamların elde edildiği sözcükler bütünüdür (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2013: 123). Her iki sözcük tek başına kullanıldığında başka bir gönderimde bulunurken oluşturulan birliktelik kendi anlamlarından farklı bir kavrama gönderimde bulunur. Sözcüklerin birlikteliği ile ortaya çıkan öbeğin gönderimde bulunduğu kavram çocuğun zihinsel sözlükçesinde bulunmadığı takdirde kavram karmaşası ortaya çıkar. Böylece çocuk öbeği oluşturan sözcükleri tek tek değerlendirmeye başlar. Bu durum ise iletişim bağlamınının akıcılığını bozar ve doğal dil yerine yapay bir dil ortaya çıkar.

Eşdizimli sözcük öbekleri Özkan (2007, 2010)'ın da belirttiği üzere sözcüklerin dilbilgisel ulamlarıyla incelenebilmektedir. Sözcüklerin ulamlarıyla oluşturulan birliktelik *eşdizimli sözcük öbeğinin dilbilgisel birlikteliği* şeklinde de adlandırılabilmektedir. Bu dilbilgisel birliktelikler ad +ad, ön ad + ad, niteleyici söz + ad, belirteç + eylem, eylem + ad, ad + ilgeç ve eylem + eylem şeklindedir. Bir diğer incelemede ise, Cowie (1981) *serbest eylemlerle oluşturulan eşdizimli sözcük öbeği*nden bahseder. Bu eşdizimli sözcük öbeklerinde ise öbeği oluşturan sözcüklerin seçme sınırlılıkları bulunur ve dilbilgisi dışı kullanım olmadığı sürece farklı sözcüklerle farklı öbekler oluşturulabilmektedir. Çalışmanın son eşdizimli sözcük öbeği türü olarak kabul edilen Melcuk (1998), Nesselhauf (2005), Uçar (2007, 2010) ve Aksu Kurtoğlu (2017)'nun belirttiği ad+eylem eşdizimliliği diğer deyişle katkısız eylem yapıları ile oluşturulan öbeklerdir. *Et-, ol-, yap-, ver-, at-, al-* ve *çek-* gibi kendi başlarına bir anlam ifade etmeyen katkısız eylemler ancak yanındaki ad ile bir anlam ve öbek oluşturur.

Eşdizimli sözcük öbeklerinin sözvarlığına olan katkısıyla birlikte Karadağ (2018) yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders materyallerindeki hedef sözcük listeleri ve Türkçe Ulusal Derlemi'nin taranmasıyla bir Türkçe eşdizimli sözcük öbekleri listesi ve bu listeye uygun alıştırma önerileri sunmuştur. Ördem (2013) de yabancılara Türkçe öğretiminde eşdizimli sözcük öbeklerinin hatta sözcük bilgisinin önemini vurgulayarak bu alanda sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerin geliştirilmesini önermiştir. Karadağ (2018) ve Ördem (2013)'in çalışmalarında da sözvarlığının zenginleşmesini sağlayan sözcük gruplarından birinin eşdizimli sözcük öbeği olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle yabancı çocukların dil ediniminde/öğreniminde de sözvarlığı açısından ve dilsel girdinin anlamlandırılabilir olması açısından eşdizimli sözcük öbeği listelerinin varlığı öğreticiye, materyallerin hazırlanmasına ve çocuğun yabancı dili öğrenmesine/ ikinci dili edinmesine katkı sağlayacaktır.

1.1. Problem Durumu

Günümüz gelişmeleri doğrultusunda önemi gün geçtikçe artan dil öğretimi 21. yüzyıl becerileri arasında önemli bir yeri olan birden çok dilin öğrenilmesidir. Bu çerçevede Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi de çalışılmaya değer bir alan haline gelmiştir. Gerek ülkemizde gerek başka ülkelerde göç ve eğitim amaçlı birçok etmenden dolayı Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenenlerin veya ikinci dil olarak edinen çocukların var olması da bu gerçekliği desteklemektedir.

Ülkemizde başta İngilizce, Almanca ve Fransızca olmak üzere çeşitli dillerin anaokul, anasınıfı ve kreşlerde ikinci dil olarak ders izlencelerinde yer aldığı görülmektedir. Bu durum aynı şekilde Türkçenin hem Türkiye'de hem de başka ülkelerde yabancı dil/ikinci dil olarak

öğretilmesinde geçerlidir ancak Türkçenin erken çocukluk döneminde (4-6 yaş) yabancı dil olarak/ikinci dil olarak öğretilmesinde yaşanan en büyük problem ise yeterli materyal veya malzemenin yeterli düzeyde var olmamasıdır. Bu eksiklik gerek göç sonucu Türkiye'de yaşayan çocukların gerekse Avrupa'ya ya da başka yerlere göç sonucu giden Türk çocukların veya Türkçeyi ikinci dil olarak edinen/öğrenen çocukların eğitiminde aynı eksiklik yaşanmaktadır. Yağmur (2009), Avrupa'da yaşayan Türk kökenli çocukların Türkçe eğitiminde kullanılan yabancılara Türkçe öğretimi materyallerinin kısıtlı olduğunu belirtmektedir. Aynı sebeple 2011 yılından beri artarak Türkiye'ye göç sebebi ile gelen mülteci çocukların Türkçe öğreniminde çocuklardaki dil engelinin kaldırılmasını konu alan birçok çalışma yapıldığı görülmüştür. Yalnızca Türkiye'ye göç sonucu gelen çocuklar değil; aynı zamanda yurt dışında Türkçeyi ikinci dil olarak edinen/öğrenen çocuklarda da bu eksikliğin var olması Türkçe öğretiminin niteliğini artırmasına engel olabilir. Yapılan çalışmalarda öğreticilerin en çok eksiklik olarak nitelendirdiği durum yine materyal eksikliğidir veya var olan materyallerin yaş ve seviyeye uygun olmamasıdır. Bunun sonucunda Türkçenin ikinci dil olarak ediniminde hedef dildeki ses ve sözcüklerin sesletiminde hatalar veya zorlanmalar ve iletişim bağlamında anlamlandırma problemleri ortaya çıkmaktadır (Aykırı, 2017; Biçer ve Kılıç, 2017; Moralı, 2018).

Sonuç olarak, yabancı çocuklara Türkçe öğretiminde öğreticiler ve eğitim/kurum/kuruluşlar tarafından kullanılacak, öğreticilere yol gösterecek aynı zamanda yabancı çocukların Türkçe sözvarlığına katkı sağlayacak bu çalışma ile beraber eşdizimli sözcük öbeklerinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Belirlenen bu sözcük öbekleri sayesinde materyal hazırlıklarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Böylece eşdizimli sözcük öbeklerinin katkısı ile yabancı çocuklar için iletişim daha da sürdürülebilir bir hal alacaktır.

1.2. Amaç ve Önem

Bu çalışmanın amacı 4-6 yaş aralığındaki yabancı çocukların Türkçe öğretiminde kullanılacak malzemeler için eşdizimli sözcük öbeklerini belirlemektir.

Bu amaç doğrultusunda çocuklarda dil gelişimi, anadili edinimi, ikinci dil edinimi, yabancı dil öğreniminde/ikinci dil ediniminde veya çocuklarda yabancı dil olarak Türkçe öğreniminde sözcük öğretimi ve sözvarlığının önemi daha sonra da sözvarlığını etkileyen eşdizimli sözcük öbekleri incelenmiştir. 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucularının iletişim ve sınıf bağlamında kullandığı eşdizimli sözcük öbekleri dilbilgisel birlikteliklerine, serbest eylemle oluşturulan ve katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan öbeklere göre ayrılarak

listelenmiştir. Bu listelerle yabancı çocukların Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere veri oluşturulmuştur.

İncelenen alanyazında okul öncesi dönemdeki (4-6 yaş) yabancı çocuklar için aynı yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocuklardan veri toplanarak yapılan bir çalışmanın olmaması bu araştırma konusunun özgün olduğunu göstermektedir. Dahası, anlamlandırması güç olan en az iki sözcük birlikteliği ile oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinin sözvarlığına katkısı oldukça fazladır. Sözvarlığı zenginliğinin ise yabancı dil öğretiminde/ikinci dil ediniminde dil becerilerinin gelişmesinde büyük rolü vardır. Bu sebeple çocukların iletişim bağlamında en çok ihtiyaç duyduğu ise sözcük ve sözcük öbekleridir (Maryani, 2012: 93-104). Çalışmadan elde edilecek bulguların varlığı ise hem çocukların bu ihtiyaçlarına karşılık verebilecektir hem de anadili konuşucusu tarafından üretilmiş eşdizimli sözcük öbeklerinin öğretimi ile yabancı çocukların akranları gibi başka bir ifade ile anadili konuşucusu seviyesine gelmeleri kolaylaşacaktır.

1.3. Problem Tümcesi/ Alt Problem Tümceleri

Yabancı çocukların Türkçe öğretiminde (4-6 yaş) kullanılacak öğretim materyali için eşdizimli sözcük öbekleri belirlenebilir mi?

Bu çalışmanın problem tümcesi doğrultusunda şu sorulara yanıt aranacaktır:

1) Yabancı dil olarak Türkçenin erken yaştaki çocuklara öğretilmesinde ihtiyaç duyulan eşdizimli sözcük öbekleri nelerdir?
2) 4-6 yaş arası anadili Türkçe olan çocukların kullandığı eşdizimli sözcük öbekleri yaşa göre değişiklik/farklılık gösterir mi?
3) 4-6 yaş aralığındaki anadili Türkçe olan çocukların kullandığı eşdizimli sözcük öbekleri cinsiyete göre değişiklik/farklılık gösterir mi?

1.4. Sınırlılıklar

1) Çalışmanın 4-6 yaş aralığındaki çocuklarla yapıldığı için İzmir/Karşıyaka Suzan Divrik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Uygulama Anaokulunda öğrenim gören 4-5 ve 6 yaş gruplarındaki çocuklarla sınırlı tutulmuştur.
2) Her yaş grubundan 120 dakika olmak üzere toplam 360 dakika ile ses kayıt süresi sınırlandırılmıştır.
3) Çalışmanın veri toplamı süreci 2019-2020 eğitim öğretim yılını kapsamaktadır.

1.5. Tanımlar

Anadili Konuşucusu/Konuşuru: "Çocuklukta ilk dil olarak, anadili olarak öğrenilen dili konuşan kimse" (İmer, Kocaman, Özsoy, 2013: 26).

Yabancı Dil: "Bir ülke ya da devlette resmi bir konumu olmayan çoğu zaman öğretim ve başka amaçlarla kullanılan dil; örneğin İngilizce, Almanca, Çince ve İspanyolca vb. Türkiye'de öğretimi yapılan yabancı dillerdir" (İmer ve diğerleri, 2013: 264).

İkinci Dil: "Kişinin anadili olmayan,iletişim amacıyla öğrenilen dil. İkinci dil doğal ortamda öğrenildiğinden daha kolay öğrenilir." (İmer ve diğerleri, 2013: 156; 264).

Dil Edinimi: "Dilin doğal olarak öğrenilmesi. Özellikle Krashen'in resmi ortamda öğrenmeye karşıt olarak ürettiği bir kavramdır; edinim öğretim olmaksızın anadilinin ya da ikinci dilin kazanılmasını belirtir. Öğrenme bilinçli işlemdir, edinim ise öğretim olmaksızın gerçekleşen doğal bir işlemdir" (İmer ve diğerleri, 2013: 89).

Eşdizimli Sözcük Öbeği/Eşdizimlilik/Birliktelik: "İki ya da daha fazla sayıda birimin aynı dizimde bulunması" (İmer ve diğerleri, 2013: 123). "Sözcüklerin düzenli bir biçimde birlikte kullanılmaları durumu; örneğin *sigara içmek, yemek yemek, toplantı yapmak, konferans düzenlemek*" (İmer ve diğerleri, 2013: 61)

Düğüm: Eşdizimli sözcük öbeğinin baş görevinde bulunan sözcüktür (Sinclair, 1966: 415).

Koşum: Eşdizimli sözcük öbeğinde düğüm ile ilişkili olarak eşdizimlenen sözcüklerdir (Sinclair, 1966: 415).

Sözvarlığı/Sözcük Dağarcığı: "Bir dilin sözlüksel birimlerinin ve sözlükçesinin tümü; sözlüksel birimlerin oluşturduğu açık dizge. İletişim gereksinimlerine koşut olarak dilin sözvarlığı gelişir" (İmer ve diğerleri, 2013: 238).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE/ İLGİLİ YAYIN ve ARAŞTIRMALAR

2.1. Çocuklarda Dil Edinimi ve Dil Gelişimi

Bireylerin duygu durumlarını ve düşüncelerini iletmek amacıyla sözlü veya yazılı olarak iletişim bağlamında kullandığı dizgeye dil denir (Aksan, 2006: 13). Çocuklar ilk doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu toplumda bazı ses dizgeleri işitmektedir. İşittiği bu ses dizgeleri aslında çocuğun anadilini oluşturmaktadır (İmer, Kocaman, Özsoy, 2013: 25). İki yaşına girmiş çocuklar içinde yaşadığı toplumda konuşulan dili bilinçli olmadan diğer bir deyişle sezgisel olarak edinmektedir. Çocuklar edindiği anadilini iletişim bağlamında kullanmaya başlamaktadır (Özsoy, 1996: 217). Anadili edinim sürecinde çocukların iletişim bağlamında işittiği sözcüklerle tümce üretimi gerçekleştiği için sözcük ve sözcük grupları dil ediniminde önemli bir etmendir. İki farklı sözcüğün birlikteliği ile oluşan eşdizimli sözcük öbeklerinin edinilmesi de dil kullanımına etki etmekte ve iletişimin niteliğini arttırmaktadır.

Dil edinimi ile *dil gelişimi* terimleri birbirini tamamlayan iki süreç olarak görülmektedir. *Dil edinimi*nde çocuk bağlamda üretilen konuşmalara maruz kaldığı için farkındalığı olmadan onları kaydetmektedir ve yetişkin bir birey gibi üretim yapmaya başladığı sürece kadar bu kayıt işlemi devam etmektedir. *Dil gelişimi* ise çocuğun edinilen dil ile üretim yapmasıdır. Dil ediniminde çocuk herhangi bir çaba sarf etmeden yeniliklere açık olduğu için pasif konumdayken dil gelişiminde yaş, bağlam ve bağlamda bulunan diğer bireyler dahil olmaktadır (Demir ve Yapıcı, 2007: 181). Böylece diğer etmenlerden de etkilenen dilin her yaş aralığında farklı gelişimler gösterdiği anlaşılmaktadır.

Çocuklarda ilk dil kullanımı doğum anında başlar. Onların refleks olarak yaptığı ağlama eylemi, temel ihtiyaçlarını karşılama amaçlı yaşadığı toplum ile iletişim kurmak için kullandığı bir kanaldır. Anlamlı sözceler üretemese de konuşma becerisine yardımcı olan ses organlarını kullanması dile hazırlık olarak görülmektedir (Özbay, 2001: 99). Ayrıca çocukların bu dönemde jest ve mimik olmak üzere vücut dilini kullanması da bir iletişim aracıdır (Karacan, 2000: 264). Çocuklar dile hazırlık aşamasında bir başka ifadeyle ilk anlamlı sözcüklerini üretene kadar refleks hareketleri ve beden dili ile bağlamda bulunan diğer bireylerle iletişim halindedir.

Dil ediniminde çocukların anadilinin ses yapısına hakim olması ile dil yeteneğinin gelişmesi doğru orantılı olduğu belirtilmektedir (Yapıcı, 2004: 5). Çünkü dil yapısının öğrenilmesi, çocuğun işittiği sesler ve onlardan elde edilen bilgilere dayanmaktadır.

Çocukların anadillerinin ses yapısına hakim olabilmesi için, anadillerindeki sesel birimlerin farkında olması ve onları birbirinden ayırt etmesi gerekmektedir. Çocuk bu ayırt etmeyi yapamazsa anadili ediniminde sorun yaşar ve anlamlandırma becerisinde zorluk çeker. Bu da konuşma becerisini diğer bir deyişle dil gelişimini olumsuz etkileyecek bir durumdur. Ayrıca çocukların anadillerindeki sesleri doğru sesletmesi de dahil olmak üzere dil yapılarına uygun sözcüklerin sesletimlerin, tonlamaların ve vurguların da doğru yapılması önemlidir (Yapıcı, 2004: 5). Çünkü konuşma bağlamında sözcüklerin tonlaması ve vurgusunda değişiklik söz konusu olduğunda sözcüğün veya tümcenin anlamında da farklılıklar meydana gelmektedir. Bu farklılıkların ayırt edilememesi anlamlandırmayı güçleştirmektedir.

İlk iletişimin ağlama refleksiyle başlamasından sonra bebeklerdeki veya çocuklardaki dil gelişimi yaş ile gelişmektedir. Diğer bir deyişle anadilinde yetkinleşme süreci devam etmektedir. Bu süreçte yaş ile beraber çocuğun sözvarlığı ve ürettiği tümceler de farklılık göstermektedir (Peçenek, 2002: 21; Yapıcı, 2004: 5). Böylece çocuklarda dil gelişim aşamaları yaşa göre incelenmelidir.

12 aylık (1 yaş) bir çocuk ilk olarak kendini yeni fark eder ve kendi adını tanır. Basit motor yönergelerini takip eder. İletişim bağlamında *hayır* sözcüğünün tonlamasını tanır ve tepki verir (Peçenek, 2002: 23). Bu durum da beden dili ile verilen tepkiler ile çocukların iletişime hazırlandığı görülmektedir.

24 aylık (2 yaş) çocukların zihinsel sözlükçesinde ortalama 200-300 sözcük bulunmaktadır. Bulundukları bağlamdaki günlük olayları ve nesneleri adlandırabilmektedir. Kısa ve eksik tümceler üretmektedir. Her zaman doğru gönderimde bulunamasa da adıl ve ilgeç kullanımı vardır. Ayrıca eylemleri de kullanmaya başlar (Peçenek, 2002: 23). Diğer bir deyişle 2 yaş çocuklar artık farklı dilbilgisel ulamlarda üretim yapmaya başlar.

3 yaş çocukların sözvarlığı 900-1000 sözcükten oluşmaktadır. Üç-dört sözcükle kısa tümceler üretirler. Tümce yapısı olarak basit yapılı tümce yapılarını kullanırlar. Tümceyi oluşturan üyeler genellikle özne ve eylemdir. Çıkardıkları seslerin ve kullandıkları sözcüklerin ses birimlerini değiştirmeye yatkınlardır. İki düzeyli emir tümcelerini anlamlandırıp onlara uyarlar (Peçenek, 2002: 24). Tek sözcüklü üretimlerdense tümce üretimlerinin başlamasında en büyük etken sözvarlığının gelişmesidir. Anadili ediniminde çocuklarda sözvarlığı geliştikçe tümce üretimi de artmaktadır.

4 yaş çocuklar diğer yaşlara göre sözcük üretmeye daha yetkindir. Sözvarlığını oluşturan sözcük sayısı 1500-2000 sözcük arasıdır. Karakteristik özellikleri geliştiği için ve bulundukları bağlamlarla, bağlamlarda bulunan nesnelerle ilgili merak ettikleri hakkında cevap bulabilmek için fazla soru sorarlar. İletişim bağlamında kendisine soru yöneltildiğinde o soruları anlamlandırır. Kullandıkları tümce yapıları bu süreçten sonra basit yapılı değildir; daha karmaşık tümce yapıları kullanırlar. Ancak *nasıl* ve *niçin* gibi sebep-sonuç ilişkili tümceleri üretmekte zorlanırlar. Hikayeleri

ve yakın zamanda yaşadıklarını anlatır. Anlamlandırma becerisinde sözcük düzlemine başvurur (Peçenek, 2002: 24). Bu yaştaki çocuklar bağlamda bulunan nesneleri ve olayları anlamlandırmaya başlarken zihinsel sözlükçesinde işittiği sözcüklerin gönderimini bulmaya çalışır.

5 yaş çocuklarda sözcük üretimleri fazlalaşır ve sözvarlığında 2100-2200 sözcük bulunmaktadır. Duygu durumlarını anlatırlar. İletişim bağlamındaki *önce* ve *sonra* kavramlarını sözcük düzleminde anlamlandıramaz. Eylemin öncelik ve sonralığına dikkat etmeden konuşur. Üç düzeyli emir tümcelerini anlamlandırıp onlara uyar. Anadilini oluşturan dilbilgisi yapılarını %90 oranda edinmiştir durumdadır (Peçenek, 2002: 25). 5 yaş çocuklar anadilinin sözdizim ve biçimbilim gibi dilbilgisel yapılarını edinirken öncelik ve sonralık bildiren bağlı tümcelerin hangisinin önce hangisinin sonra yapılacağını tam olarak çözememektedir.

6-7 yaş çocukların sözvarlığını 2600 ve daha fazla sayıda sözcük oluşturmaktadır. İletişim bağlamında karmaşık yapılı tümceleri kullanmada oldukça başarılıdırlar (Peçenek, 2002: 25). Karşılıklı iletişim esnasında ürettikleri kadar işittikleri karmaşık yapılı tümceleri de anlamlandırabilmektedir.

Dil edinimi, bilinçli bir şekilde bireyin farkında olarak anadilinde yer alan dilbilgisel yapıları, sözcükleri belli kurallar çerçevesinde öğrenmesi yerine farkında olmadan başka bir deyişle dile maruz kalarak ve doğal olarak gerçekleşir (Uluçam Wegmann, 2014: 175). Bununla beraber dil edinimi ile ilgili yapılan çalışmalar gösterir ki her dilin kendi yapısal özellikleri, seslerin veya sözcüklerin sesletim özellikleri vardır. Çocuğun yaşadığı toplumun kültürel etkileri dile ve anadili kullanıcılarına yansıdığı için her dilin kendi özellikleri vardır (Clark, 2009: 2-3). Diller arası yapısal farklılıklara veya çevresel etmenlere rağmen tüm çocuklar anadili ediniminde aynı süreçten geçtikleri ve ortak özelliklere sahip oldukları bilinmektedir. Çünkü anadilini edinen her çocuk evrensel olarak kabul edilen dil gelişim aşamalarından geçmektedir (Yapıcı, 2004: 6). Chomsky (1965)'in de belirttiği gibi her birey bir dil edinim düzeneği ile dünyaya gelmektedir ve bu düzenek sayesinde çocuklar dili evrensel olarak edinmektedir. Böylece dil edinimi evresel olarak gerçekleşirken dil gelişimleri de evrenseldir.

2.1.1. Çocuklarda dil edinim aşamaları ve özellikleri

Çocuklarda dil edinimi ilk dil gelişimi (0-24 ay) ve okul öncesi dönemde/erken çocuklukta dil gelişimi (2-6 yaş) şeklinde incelenmektedir.

2.1.1.1. İlk dil gelişimi (0-24 Ay)

Çocukların ilk dil gelişimi konuşma öncesi ve konuşma sonrası/gerçek konuşma olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Yapıcı, 2004: 6). Diğer bir ifade ile çocuklar iletişim

bağlamında ilk anlamlandırılabilir olan sözcüklerini üretene kadarki sürece kadar bu ayrım yapılmaktadır.

2.1.1.1.1 Konuşma öncesi dönem

Çocuğun, doğumundan ilk anlamlı sözcüklerini üretene kadarki sürece konuşma öncesi dönem denir. Konuşma öncesi dönem 1 yaşa kadar olan dönemdir ve bu dönem çocuğun sesel birimleri veya sözcükleri sesletmesine ve konuşma becerisinin gelişmesine hazırlık olarak görülmektedir (Yapıcı, 2004: 6). Konuşma öncesi dönem *farklılaşmış ağlama, agulama/ gığıldama, çağıldama/babıldama, tamamlanmamış taklit, taklit/yansılama* olmak üzere beşe ayrılmaktadır.

Farklılaşmış Ağlamalar, konuşma öncesi dönemin başlangıcıdır. Yeni dünyaya gelen bir bebek gülme, ağlama, bağırma, hıçkırma gibi fark etmeden sesler çıkarmaktadır. İlk süreçlerde bu sesler anlamlandırılamamaktadır; bu nedenle yaşadığı bağlamda sadece ağlama refleksi ile iletişim kurabilmektedir. Bebek doğduktan kısa bir süre içerisinde temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için gösterdiği diğer refleks hareketleri (yutma, yeme gibi) ses veya sözcük üretimi için gerekli olan solunum yapısı ve yüz kasları gelişmesine yardımcı olmaktadır (Tokgöz, 2006: 29). Diğer bir deyişle çocukların konuşma becerisine yardımcı olacak ses organları bu süreçte gelişmeye başlamaktadır.

Bebeğin ağlaması yaklaşık üç hafta sonra farklılık göstermektedir. Bu durumda anne ile iletişime geçtiği için anne farklılaşmış seslerden bebeğin neye ihtiyacı olduğunu anlayabilmektedir. Çocuğun bu zamanlardaki gülme ve ağlama tepkileri sonucu sesel davranışlar ortaya çıktığı için konuşma becerisine hazırlık olarak görülmektedir (Tokgöz, 2006: 13). Bebeğin farklılaşmış ağlamaları ise dördüncü haftadan sonra sesin şiddeti ve perdesi değiştiği için daha anlaşılır bir iletişim aracı olmaya başlamaktadır (Yapıcı, 2004: 7). Böylece bebeğin dil gelişiminde refleks olarak çıkardığı seslerin dahi iletişime katkısı olduğu anlaşılmaktadır.

Agulama/Gığılma konuşma öncesi dönemin ikinci evresidir. Bebek bu evrede altıncı haftadan itibaren daha az ağlamaktadır. Ses çıkarmaya yardımcı olan sesletim organlarının gelişmeye başlaması sonucu basit sesler çıkarmaya ve bunun farkında olmaya başlar. Sesletim organlarının yardımıyla çıkardığı sesler ise *a, o, u,* gibi yuvarlak ünlüler ve *s, k, g* gibi yumuşak damak ve gırtlak sesleridir (Tokgöz, 2006: 13-14). Ayrıca *ah, oh, ee, ay, aa* gibi sesler de çıkarmaktadır (Peçenek, 2002: 32). Bebekler genellikle böyle sesleri rahatlama zamanlarında sesletmektedir. Bebekler bu süreçte anne ve babasının seslettiği seslere dikkat kesilmektedir ve onların seslerine yaklaşmaktadır veya taklit etmeye çalışmaktadır. Böylece çocukların

farklı insan seslerini sesletebilme yeteneği ile doğduğu ve büyüdükleri bağlamın içerisindeki dil kullanımlarında uzmanlaşmaya başladığı söylenebilmektedir (Tokgöz, 2006: 14). Bağlamda bulunan diğer bireylerin bebeğin sesletiminde etkisinin olması dil gelişiminin de bir göstergesidir. Çünkü dil gelişiminde artık bağlam gibi dış etmenlerin de etkin olduğu bilinmektedir.

Konuşma öncesi dönemin üçüncü evresi ise *Babıldama/Çağıldama*'dır. Bu evrenin bebek 3-4 aylık olduğunda başladığı söylenmektedir. Babıldama döneminde bebek *bi-bi-bi, da-da-da, ma-ma-ma gibi* basit tekrarları yapar (Yapıcı, 2004: 7). Bebekler bu süreçte tekrarda bulundukları basit değişimleri bilinçli olarak taklit etmeye başlamaktadır. İletişim bağlamında dinleyici rolündeyken anadilindeki ezgi, vurgu ve ton dikkatini çekmeye başlar. Babıldama evresinde ünsüz seslerden ise *b, m, p* dudak seslerinin kullanımı bebek tarafından artmaktadır (Tokgöz, 2006: 14). Böylece çocuklar bu evrede konuşma becerisine yardımcı olan organları kullanmaya daha yatkın hale gelmektedir.

Tamamlanmamış Taklit, konuşma öncesi dönemin dördüncü evresidir. Çocuklar 6. aydan sonra iletişim bağlamında duyduğu sesleri taklit etmeye, kendine ses oyunları yapmaya ve taklitler sonucu ise işittiği sesleri art arda sesletmeye başlar. Çocuğun kullandığı dil daha çok işittiği dil olduğu için bu tekrarlar seslerden çok hecelere dönüşmektedir (Peçenek, 2002: 32-33; Tokgöz, 2006: 14). Günay (2003) bebeklerin ilk olarak dudaksıl sesleri art arda kullanarak *ba, pa, ma* gibi heceleri tekrar ettiğini belirtmektedir. Bu durumda genellik şöyle hecelere rastlanmaktadır (aktaran Tokgöz, 2006: 15):

1) dudaksıl ünsüz + düz kalın ünlü = *papa, mama, baba*
2) dişsil ünsüz + düz ince ünlü = *tete, dede, cici*
3) damaksız ünsüz + yuvarlak kalın ünlü = *gugu, koko* (aktaran Tokgöz, 2006: 15).

Üretilen bu heceler çocuk tarafından hala anlamlandırabilmiş değildir. Çocuk sadece devam eden ritimle ilgilenmektedir (Tokgöz, 2006: 15). Ancak babıldama evresine göre bu evrede birden fazla sesin bir araya gelmesiyle yeni sesler, çocuk tarafından anlamlandırılmasa da birkaç anlamlı sözcükler üretilmektedir. Böylece sözcük üretimlerinin temelleri atılmaktadır.

Taklit/Yansılama, konuşma öncesi dönemin beşinci aşamasıdır. Bu aşamada çocukta mırıldanma ve tekrarlar artmaktadır. Çocuk kendine ait bir jargon yaratmaktadır ve o jargondaki sözcükleri, tümceleri kendisinden başka kimse anlamlandıramamaktadır (Tokgöz, 2006: 15). Çocuk bu evrede anadilinde bulunan basit sözcükleri (anne, baba gibi) söylemektedir ve onları kavramsallaştırmaktadır. Nesneler ve özellikleri ile arasında anlam

bağı kurmaya başlamaktadır. Dil şaklatma, öksürük gibi doğal sesleri ve hayvan seslerini taklit etmeye çalışırlar (Peçenek, 2002: 33). Ayrıca bu evrede olan çocukların zihinsel sözlükçesinde sözcük-kavram ilişkisi oluşmaya başlamaktadır.

2.1.1.1.2 Gerçek konuşma dönemi

Çocuğun ilk anlamlı sözcüğünü üretmesiyle başlayan dönemdir. Bu dönem *Tek Sözcüklü Konuşma Aşaması* ve *İki Sözcüklü Konuşma Aşaması/Telgraf Tipi Konuşma* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Tek Sözcüklü Konuşma Aşaması, gerçek konuşma döneminin ilk aşamasıdır. 12. aydan sonra çocuğun konuşmaya ve ilk sözcüklerini üretmeye başladığı aşamadır (Tokgöz, 2006: 16). Bu evrede çocuğun artık sesletim organları gelişmiştir ve sözcük üretimi için uygun haldedir.

İletişim bağlamında çocuk uzun tümceler kurmaktansa anlatmak istediklerini tek bir sözcük üretimi yaparak anlatmaktadır. Bir başka deyişle iletişim bağlamında çocuk *"Biraz süt içebilir miyim?"* gibi uzun tümceler üretmektense sadece *süt* sözcüğünü sesleterek bu tümceye gönderimde bulunmaktadır (Peçenek, 2002: 28). Çünkü bu aşamadaki çocuk için de önemli olan iletişim bağlamında ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

Çocukların sözvarlığını bu evrede çoğunlukla dilbilgisel ulam olarak adlar oluşturmaktadır. Bu aşamada ön adlar ve eylemler çocuklar tarafından az kullanılmaktadır (Tokgöz, 2006: 16). Sözvarlığının gelişmesi de bu aşamada büyük rol oynamaktadır. Çocuk iletişim bağlamında ilk sözcüğünü ürettikten sonra işittiği sözcükleri artık anlamlandırmaya başlamaktadır ve dinleme becerisi gelişmektedir. Bu aşamada çocuklar iletişim bağlamında yeni sözcükler üretmektense, işittiklerini anlamlandırma konusunda daha yetkindir (Peçenek, 2002: 28). Çocuklar, tek sözcüklü konuşma aşamasında iletişim bağlamında kendisine soru sorulduğunda soruyu yanıtlamaktansa daha çok soruyu tekrar etme veya taklit etme gibi davranışlarda bulunmaktadır.

Gerçek konuşma döneminin ikinci aşaması *İki Sözcüklü Konuşma Aşaması/Telgraf Tipi Konuşma Aşaması*'dır. Bu aşamada 18. ay-2 yaş grubu çocuklar iki sözcüklü sözceler üretmektedir (Çoban Söylemez, 2016: 11). Çocuklara bireyler tarafından yeni sözcük öğretmeye çalışılmaktadır. Çıkış biçimi kolay olan ses ve heceler devamlı olarak tekrarlanır. Çocuğun zihinsel sözlükçesinde anlamlandırabildiği 20-100 sözcük vardır (Yenibaş, 2007: 56). Bu durum ise çocuğun sözcükleri kavramsallaştırabildiği; diğer bir deyişle kavramlar arası gönderge ilişkisi kurulmaya başlanmıştır (Tokgöz, 2006: 17). İletişim bağlamında isteklerini dile getirmek için beden dili yerine sözcükleri kullanmaktadır (Yenibaş, 2007: 56).

Nesneleri adlandırırken benzer nesneler için de aynı sözcükleri kullanmaktadır (Peçenek, 2002: 28). Sözgelimi kedi ve köpek gibi hayvanların *+tüylü* ve *+dört ayaklı* özelliklere sahip olduğu için hepsine *pisi* olarak seslenmesi gibi (Tokgöz, 2006: 16). Diğer bir ifade ile nesnelerin veya canlıların şekilleri ve dış görünüşleri aynı olduğu takdirde çocuk adlandırma yaparken genelleme yapmaktadır. Tür özellikleri ve alt anlamlılıklar göz ardı edilmektedir. Hepsi bir bütün olarak görülmektedir.

İki sözcüklü konuşma aşamasında olan çocuklar sözcük ulamları arasından ilk olarak ad ve eylemle basit yapılı tümceler kurmaya başlamaktadır. Bu basit yapılı tümce üretimlerine geçtikleri aşama ise *Telgraf Tipi Konuşma Aşaması*'dır. Moskowitz (1978) çocuğun iletişim bağlamında edindiklerine göre zamanla sözcükler arasındaki bağı gösteren eylemlere veya adlara gelen biçimbirimlere, ilgeç ve bağlaç gibi dilbilgisel ulamlara da ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir (aktaran Yapıcı, 2004: 12). Ancak Koç ve Slobin (1985) çalışmalarında Türk çocukların anadili kullanımı ile diğer dillerdeki çocukların anadili kullanımının farklı olduğu savını ortaya atmaktadır. Türkçe eklemeli bir dil olduğu için çocuğun ne kadar basit yapılı tümceler üretse de dilbilgisel olmayan veya eksiltili tümce yapıları kullanımı daha azdır. Telgraf tipi konuşma aşamasında Türk çocukların dilin yapısından dolayı ürettiği ilk sözcükler de çekimlidir. Çoğu 2-3 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuk dilin sözdizim ve biçimbilim yapısına hakim olarak üretimde bulunmaktadır (aktaran Peçenek, 2002: 28-29). Bu durum ise Chomsky (1965)'in dillerin yapısal özellikleri farklı olsa da her çocuk aynı dil gelişim evrelerinden geçer savını desteklemektedir. Türkçe anadili konuşucusu çocuklar diğer anadili konuşucusu çocuklara göre daha çekimli sözcükler üretmektedir. Diller arası yapısal farklılıkların var olması anadili edinimi sonrasındaki üretimleri de böylece etkilemektedir.

2.1.1.2. Okul öncesi dönemde/erken çocuklukta dil gelişimi (2-6 Yaş)

Dil gelişim aşamalarına göre çocuklarda dil gelişimi konuşma öncesi aşama ve konuşma sonrası aşama olarak ikiye ayrılmaktadır. Konuşma sonrası aşamada çocuklar telgraf tipi konuşma aşamasını geçirdikten sonra yaş aralıklarına göre farklı dil gelişimleri görülmektedir. 2-3, 3-4, 4-5, 5-6 yaş aralığındaki *okul öncesi/erken çocukluk* dönemindeki çocukların dilsel gelişmeleri ayrı olarak ele alınmaktadır.

2.1.1.2.1 2-3 yaş çocuklarda dilsel gelişim

Telgraf tipi konuşma sonrasında çocuklar anadilinde bulunan dilbilgisel yapıları, sözcüklere gelen biçimbirimi edinmeye başlamaktadır (Yenibaş, 2007: 57). İletişim bağlamında çocuğun kullandığı tümce yapıları basit ve bileşik tümce yapılarıdır. Adlara çoğul, aitlik biçimbirimleri getirirken, eylemlere de {–DI} geçmiş zaman biçimbirimi getirmeye

başlamaktadır (Peçenek, 2002: 29). Artık sadece olumlu tümce değil; olumsuz tümce kullanımları da başlar. İlk başlarda olumsuzluğu *değil* ile ifade eden çocuk bu yaş aralığında {-mA} biçimbirimini kullanarak ifade etmektedir. *"Anne su"* örneğinde olduğu gibi kimi zaman da sadece iki sözcüğü birlikte kullarak iletişim kurmaya çalışmaktadır (Yenibaş, 2007: 57). Bu yaş aralığında *değil* örneğinde de olduğu gibi çocuk tarafından artık anadilinde sözcüklere gelen olumsuzluk, çoğul ve aitlik biçimbirimleri kullanılmaya ve iki sözcüklü anlatımlara yer verilmeye başlanmıştır.

Çocuğun iletişim kurduğu bağlam ve sözcükleri sesletirken seçtiği tonlama da önem kazanmaktadır. Çünkü çocuk *baba kitap* gibi iki sözcüğü yan yana getirerek *baba* ve *kitap* sözcüklerine gönderimde bulunduğu için *babanın kitabı* veya *babam kitabını okuyor* şeklinde anlamlara sahip olur. Aynı zamanda çocuk yapmak istediği eylemi veya ihtiyacını belirtmek için ses tonlamasını değiştirdiğinde bu sözcükler *baba bu kitap mı?* sorusuna da gönderimde bulunmaktadır. Böylelikle çocuk iletişim bağlamında ses tonunu değiştirdiği zaman anadilinde bulunan sesbirimleri de çıkarmak için çaba sarf ettiği görülmektedir (Tokgöz, 2006: 17-18). Böylece sözcüklerin sesletimindeki vurgulama ve tonlama değiştikçe çocuk az sözcükle çok fazla anlama gönderimde bulunabilmektedir.

İki farklı sözcük ulamını beraber kullanarak tümceler üretmeye çalışmaktadır. Özellikle ad ve eylemi beraber kullanmaktadır. Bunlara örnek olarak *baba gitti, anne gel* tümceleri verilmektedir (Peçenek, 2002: 35; Yenibaş, 2007: 57). Aynı zamanda Karacan (2000: 267)'a göre 2-3 yaş aralığındaki çocukların sözvarlığı hızlı bir şekilde gelişmektedir. İşlevsel bağlantıları kurabildikleri için *ne, nerede, kim, kimin* gibi soru kalıpların cevaplarını verebilmektedir. Çocuklar bu sorulara cevap verirken iletişim bağlamında daha aktif konumda olurken konuşma becerileri de gittikçe gelişmektedir.

2.1.1.2.2 3-4 yaş çocuklarda dilsel gelişim

3-4 yaş aralığındaki çocuklar anadillerinin dilbilgisel yapılarına daha hakimdir ve sözlü dil kullanımında da oldukça başarılı olmaya başlamaktadır. Yetişkin bireylere yakın üretimlerde bulunmaktadır (Yenibaş, 2007: 58). Dil kullanımına ek olarak tonlama, fısıldama, ses perdesinin alçalması ve yükselmesi, soluk alıp vermede artışlara rastlanmaktadır (Tokgöz, 2006: 18). Çünkü bu yaş aralığında diğer yaşa göre çocuğun seslerin sesbilgisel özellikleri konusunda farkındalığı artmaktadır.

Çocuğun sözvarlığında diğer yaşlardaki gibi bu yaşta da artış söz konusudur. Zihinsel sözlükçesinde yaklaşık olarak 900 sözcük bulunmaktadır. Bu sözcüklerin tümünü sesletemese

de anlamlandırmada sorun yaşamamaktadır (Tokgöz, 2006: 18). Diğer bir deyişle 3-4 yaş aralığındaki çocuklarda alıcı dil ifade edici dile göre daha gelişmiş durumdadır.

3-4 yaş aralığındaki çocukların kullandığı sözcüklerin ulamlarına bakıldığında tümcelerde adıl kullanımına oldukça sık rastlanmaktadır. Özellikle bu adıllar *ben, sen, o* adıllarıdır. Eylem kullanımını da en sık kullanılan dilbilgisel ulamlardır (Gökmen, 2007: 24). Günlük hayatlarında sık gerçekleştirdikleri *iç-, aç-, uyu-* gibi eylemleri anlamlandırmaktadır (Peçenek, 2002: 35). Belirteç kullanımında ise daha çok *şimdi, sonra* gibi zaman belirteçlerini kullansa da belirteci üretmektense daha çok anlamlandırmaktadır; diğer bir deyişle bu yaş aralığında belirteç kullanımının daha az olduğu görülmektedir (Gökmen, 2007: 25; Peçenek, 2002: 35). Belirteç kullanımı az olmasına rağmen ad ve eylem dilbilgisel ulamından farklı olarak adıl kullanımının başlaması ve ardından tümce üyelerinin artması konuşma becerisinin niteliğini arttırmaktadır.

Çocuklar tümcelerin dilbilgisel yapılarını edinmektedir (Tokgöz, 2006: 18). *Buraya gel ve otur* örneğindeki gibi iki farklı eylem içeren bağlı ve emir tümcelerini anlamlandırabilmektedir. Olaylar arasında sebep-sonuç gibi ilişki kurmaya başlar (Peçenek, 2002: 35-36). Ayrıca *buraya gel ve otur* tümcesinde de görüldüğü üzere eylemler arası öncelik ve sonralık da kavramsallaşmaya başlar. Kavramsallaştırmaya başlaması da bağlı tümceleri anlamlandırmasından anlaşılır.

İletişim bağlamında adlara getirilen çoğul biçimbirimlerinin kullanımı tümcede doğru konumlanmaktadır. Bu yaş grubundaki çocuklar eylemlere getirilen {–DI} geçmiş zaman, {-AcAK} gelecek zaman biçimbirimlerini ve {–(I)yor} görünüşünü doğru kullanmaktadır. Yaptıkları eylemleri olay örgüsü ile anlatmada başarılı olmaları ve anlatımlarının %75-80'inin anlaşılır olması da konuşma becerilerinin gittikçe geliştiğini göstermektedir (Peçenek, 2002: 35-36; Yenibaş, 2007: 58-59). Becerinin geliştiğini gösteren bir diğer durum ise 2-3 yaş aralığında çoğunlukla geçmiş zaman biçimbirimi kullanılırken artık farklı zamanları da karşıklı iletişimde kullandığı görülemektedir.

2.1.1.2.3 4-5 yaş çocuklarda dilsel gelişim

4-5 yaş aralığındaki çocukların dil gelişiminde dil, iletişimde kullandıkları basit bir araç haline gelmektedir (Koçak, Ergin, Yalçın, 2014: 101; Yenibaş, 2007: 59). Ses ve sözcük üretiminde daha başarılıdırlar. Yaşla beraber sözvarlığında artış görülmektedir (Tokgöz, 2006: 18). Çocuğun sözvarlığında karşıtlık bildiren *(soğuk-sıcak, büyük-küçük)* sözcükleri, karşılaştırma sözcükleri *(daha güzel, en güzel)*, renkler, sayılar, boyut, ağırlık, uzaklık, zaman gibi terimler yer almaktadır (Peçenek, 2002: 37-38; Tokgöz, 2006: 18). Dil kullanımında

sadece kendisinin anlamlandırdığı sözcüklere ve argo sözcüklere de rastlanmaktadır (Peçenek, 2002: 37). Ayrıca Temiz (2002: 29)'e göre çocuklar anlamlandırmakta güçlük çektiği sözcükleri devamlı sormaktadır. Soru tümcelerini oluştururken *neden, nasıl, ne zaman* gibi soru öbeklerini sıklıkla kullanmaktadır ve bu sorulara yanıt beklemektedir.

İletişim bağlamında 4-5 yaş aralığındaki çocuklar tümce yapılarını *özne-nesne-yüklem* şeklinde kullanmaktadır (Temiz, 2002: 29). Anlamlandırılabilen ve tam tümceler üretmektedirler. Birbiriyle ilişkisi olmayan eylemleri bağlı tümce yapısında kullanıldığında bunları anlamakta ve uygulamaktadırlar. *Sütü masaya koy ve montunu giy* örneğinde olduğu gibi (Peçenek, 2002: 37-38). Tümce yapısı olarak *odama gittim ve oyuncağımı aldım* gibi bağlı tümceler, ad, ortaç ve ulaç yan tümceler de üretilmeye başlanır (Koçak ve diğerleri, 2014: 10; Yenibaş, 2007: 59). Böylece 4-5 yaş aralığındaki çocukların bir veya iki sözcükten ya da eksiltili tümceden oluşan anlatımlarından sonra tam tümce üretimleri başlamaktadır.

Peçenek (2002: 38) ve Yenibaş (2007: 59-60) 4-5 yaş aralığındaki çocukların sayıları öğrendiği için telefon numaralarını da öğrenmeye başladığını belirtmektedir. 14 farklı nesnenin gösterildiği resimlerde tüm nesnelerin adlarını doğru olarak söylemektedir. Bu da kavram gelişiminin gerçekleştiğini göstermektedir. Kendi hayal dünyası ile gerçek dünyayı harmanlayarak öyküler yaratıp onları anlatmaktan da çekinmemektedir.

2.1.1.2.4 5-6 yaş çocuklarda dilsel gelişim

Çocuklar bu yaşlarda 10.000 sözcüğü anlamlandırmaktadır; ancak yaklaşık olarak 2000-2500 sözcüğü iletişim bağlamında üretmektedir. Sözvarlığı bu yaş aralığında da oldukça zenginleşmektedir (Peçenek, 2002: 38; Tokgöz, 2006: 18). Çocuk, bulunduğu bağlamda bireylerle çok etkileşimde bulunduğu için konuşma becerisi daha çok gelişmektedir ve dili yetişkine daha çok benzemektedir (Yenibaş, 2007: 60). Peçenek (2002: 39) ve Yenibaş (2007: 60)'a göre bu yaş aralığında konuşma eylemine meraklı oldukları için devamlı olarak günlük aktivitelerini, dinlediği veya öğrendiği hikayeleri anlatmaktadır. Ayrıca hikayelerin giriş-gelişme-sonuç gibi olay örgülerini anlamlandırır, kendisi yeni hikayeler üretir veya hikayenin sonunu kendisi üretir.

Tokgöz (2006: 18)'e göre 5-6 yaş çocuklar seslerin sesletiminde ünlülerin %99'unu, ünsüzlerin %98'ini doğru sesletmektedir. Biçimbirim açısından incelendiğinde eylemlere uygun kişi adılı biçimbirimlerini kullanmaktadır. Sözgelimi *ben elmayı yiyeceğim* tümcesinde olduğu gibi.

Bu yaş aralığındaki çocuklar zaman kavramlarını kullanmada daha yetkindir. Yer-yön kavramları gelişmektedir. Nesneleri boyutları ve şekilleriyle anlatmaktadır. Yaşadığı bağlam

hakkında yeni bilgiler öğrenmeye meraklıdır. Ulamların farkına varır ve birbirinden ayırır. Örneğin; telgraf tipli konuşma aşamasında *+tüylü* ve *+dört ayaklı* tüm hayvanlar çocuk için *pisi* iken bu yaş aralığında kedi ve köpeği ayırt edebilmektedir. Konuşma bağlamında somut sözcükleri yapı ve işlev ve özelliklerini anlatabilmektedir. Soyut sözcüklere ise merakı başlar, onları sorar ve onları anlamlandırmaya, kavramsallaştırmaya çalışmaktadır (Peçenek, 2002: 40; Yenibaş, 2007: 60). Çünkü 5-6 yaş aralığında çocuklar okul bağlamında daha sık yer almaya ve dil etkinlik çalışmalarında hikaye gibi metin türleriyle tanışmaya başladıkları için soyut kavramlara ilgi ve merak duymaya başlar.

Çalışmamızda şu zamana dek dil edinimi, dil edinimi aşamasında ilk dil gelişimi (0-2 yaş) ve okul öncesi/erken çocukluk döneminde dil gelişimi (2-6 yaş) olmak üzere yaş gruplarında dil gelişimleri incelenmiştir. Çocuklarda anadili edinimi ve dil gelişimleri evrensel olarak kabul edilmektedir. Ancak çocukların anadili ediniminin nasıl gerçekleştiği ile ilgili görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Dil edinimi ile ilgili her görüş için ayrı bir kuram geliştirilmiştir. Geliştirilen her kuramda anadili edinim süreci farklı boyutlarda incelenmektedir.

2.2. Çocuklarda Anadili Edinimi Kuramları

Çocuklarda anadili edinimi hakkında çeşitli görüşlerle ortaya çıkmasına sebep olan kuramların birbirini tamamlayan yönlerine de değinerek açıklanacaktır.

2.2.1. Davranışçı kuram

Davranışçı kurama göre taklit, pekiştirme, pratik ve alışkanlıklar ile dil edinimi gerçekleşmektedir. İletişim bağlamında çocuklar işittikleri seslere göre tepkiler vermektedir. Bu sebeple bağlamda bulunan bireyler de bu tepkiler sonucu çocuğu ödüllendirmektedir. Davranışçı kurama göre bu ödüllendirme çocuk dili edinene kadar devam etmektedir (Güzel ve Barın, 2013: 174; Owens, 2011: 33). Çünkü davranışçı kurama göre taklitler ve taklitlerin sıklığı anadili ediniminin göstergesidir. Davranışçı kurama göre çocuk işittikleri sesleri veya sözcükleri ne kadar taklit ederse o kadar hızlı bir şekilde anadilini edineceği düşünülmektedir.

Dünyaya boş bir dil deposu olarak gelen çocuklar bu depoyu iletişim bağlamında bulunan bireylerin ona sunduğu davranışlarla bir başka deyişle dille doldurmaktadır. Davranışçı kurama göre *"Dil, bir davranıştır"* modelini ele alarak çocukların dili edindiğini belirtmektedir. Böylece dil davanışa benzetilmektedir. Çocuk devamlı olarak o alışkanlığı gerçekleştirdiği için onu pekiştirmiş olur (Hulit ve Howard, 2001; aktaran Aydın, 2004: 5-6). Dil de davranışa benzitildiği için pekiştirme yolu ile çocukların anadilini edindiği belirtilmektedir.

Davranışçı kuramda kilit iki nokta vardır: *Taklit* ve *pekiştirme*. Davranışçı kurama göre dil edinimi taklit ve pekiştime olmadan edinilmemektedir. Çocuk tarafından davranışın devamlı olarak taklit edilmesini sağlayan olay pekiştireç, davranışın taklit edilmemesi sonucu gerçekleşen olay ise ceza olarak tanımlanmaktadır (aktaran Aydın, 2004: 5-6). Cezanın olduğu her durumda da davranışçı kurama göre dil edinimi gerçekleşmemektedir.

Davranışçı kurama göre iki farklı koşullanma vardır: ilki *klasik koşullanma*, ikincisi ise *edimsel koşullanma*dır (Cüceloğlu, 2006: 139). Topbaş (2003: 77)'a göre *klasik koşullanma*nın temel varsayımı, uyaran sonucu bir tepkinin meydana gelmesidir. Bu varsayıma göre sözcük öğrenme dil öğreniminin temelini oluşturmaktadır. Çocuğun iletişim bağlamında işittiği sesler onlar için uyarandır ve ses uyaranları ile çocuğun içsel tepkileri arasındaki çağrışımların koşullanarak biçimlenmesi sözcüğün öğrenilmesini sağlamaktadır. Susamış bir çocuğa su verildiğinde bu durum çocukta davranışsal bir tepkiye sebep olmaktadır. Susama eylemi çocuk için doğal bir tepkidir. Birey su verme esnasında *su* sözcüğünü sesletirse bu sözcük koşullu uyaran olur. Daha sonra *su* sözcüğü koşullu tepki olarak anlamlandırılır. İki uyarıcı arasında çağrışım ilişkisi kurularak davranışlar tekrarlanmaya başlar ve pekiştirilmiş olur.

Cüceloğlu (2006: 141) davranışçı kuram için ise örnek olarak *Pavlov'un Köpeği* deneyini vermektedir. Bir laboratuvarda gerçekleşen bu deneyde köpeğe ışık yandıktan kısa bir süre sonra et verilir. Işık yandığında köpek herhangi bir tepkide bulunmaz ancak et verilince tepki verir. Bu deney uzun zaman yapılır. Köpek bu sürece alıştıktan sonra sadece ışık yanar ancak et verilmez. Köpek, et verilmemesine rağmen yine tepki verir ve onun ışığa verdiği tepki *koşullu tepki*dir. Köpek ışık ile et arasında bir ilişki kurar ve ete verdiği tepki de *doğal tepki*dir. Doğal tepki için de köpeğin bir eğitimden geçmesi gerekmez çünkü o doğal uyarandır. Bu deneye göre de dildeki taklitler de tıpkı köpeğin gösterdiği gibi koşullu uyaran sonucu koşullu tepki olarak anlamlandırılmaktadır.

*Edimsel koşullanma*nın öncüsü ise Skinner'dır (Cüceloğlu, 2006: 139). *Sözel Davranış (Verbial Behaviour)* (1957) kitabında da bahsettiği gibi Skinner dili, ortaya çıkan bir davranışa benzetmektedir. Başka bir ifadeyle dil, işlevsel bir birimdir (Owens, 2001: 33). Skinner'a göre dil ediniminde çocuğun bulunduğu bağlam önemlidir. Bağlamın önemini belirten Skinner uyaran-tepki bağını zayıflatmaktadır. Çünkü Skinner'a göre dil iletişim bağlamında edinilir. İletişim bağlamında çocuğun bireyin söylediği sözcüğü tekrar etmesi ve bireyin çocuğa gülmesi bir pekiştireçtir; ancak çocuğun istenmeyen sözcükleri tekrar etmesi sonucu bireyin çocuğu gülmemesi sözcüğün tekrar edilmemesine neden olacaktır (Temel, Bekir, Yazıcı, 2014: 52-53). İstenmeyen sözcükler çocuk tarafından sesletildiğinde ceza

yöntemi uygulanırken bu ceza ile çocuğun dili edinmesi de engellenmektedir. Çünkü ödül almadığını gören çocuk o sözcüğü zamanla taklit etmekten vaz geçmektedir.

2.2.2. Bilişsel gelişim kuramı

Holit ve Howard (2001)'a göre çocuğun yaşadığı bağlamda gerçekleşen olayları anlamlandırmasını sağlayan zihinsel faaliyetlere *bilişsel gelişim* olarak adlandırılmaktadır. Bilişsel gelişim kalıtım ve çevrenin birbirini etkilemesi sonucu oluşmaktadır. Bilişsel gelişim kuramına göre dil gelişimi, bilişsel gelişime bağlıdır (aktaran Aydın, 2004: 7). Bilişsel gelişimle çocuğun biyolojik gelişimi doğru orantılı olduğu için bilişsel gelişim arttıkça dil edinimi de artmaktadır.

Davranışçı kuramın aksine bilişsel gelişim kuramı dil gelişiminin zihinsel yönleri ile ilgilenmektedir. Bilgiye nasıl ulaşıldığı, bilginin nasıl kavramsallaştığı gibi konulara açıklık getirmeye çalışmaktadır (Açıkgöz, 2007: 81). Bir başka ifade bilişsel kuram ile dilin zihinde nasıl işlendiği ile ilgilenmektedir.

Bilişsel kuramın öncüsü Piaget'dir. Piaget bilişsel kuramı düşünme süreci ve düşünme yeteneği ile ilişkilendirmektedir. Biyolojik gelişim ve çocuğun deneyimleri arasında etkileşimin olduğu belirtilen bilişsel kuram Tablo 1'de olduğu gibi dörde ayrılmaktadır:

Tablo 1
Piaget'e göre bilişsel gelişim dönemleri

Bilişsel Gelişim Dönemleri	**Yaş Aralığı**
Duyusal Motor Dönem	0-2 Yaş
İşlem Öncesi Dönem	2-7 Yaş
Somut İşlemler Dönemi	7-11 Yaş
Soyut İşlemler Dönemi	11 + Yaş

(Aydın, 2004: 8)

Piaget (2000)'ye göre çocukların bilişsel gelişim dönemlerinden *Duyusal Motor Dönemi* dil ediniminde büyük önem taşımaktadır. Çocukların anadilini kullanabilmesi için bu dönemi geçirmeleri gerekmektedir (Peçenek, 2002: 45-46). Çünkü duyusal motor döneminde çocuklar ilk kez anadillerini işitmektedir ve onları kayıt altına almaktadır.

Çocukların dünyaya gelmesi ile başlayan *Duyusal Motor Dönemi* 2 yaşına kadar sürmektedir. Bu süreçte çocuklar dünyayı duyuları ve motor becerileri ile tanımaya çalışmaktadır. Duyuları ve motor becerilerinin birlikteliği sonucu bu evreye *Duyusal Motor Dönemi* denmektedir. Bu evrenin sonunda çocuklar bulundukları bağlamda olmayan nesneler, kişiler ve olaylara gönderimde bulunurken sözcük üretimine başlamaktadır (aktaran Peçenek,

2002: 46). Çünkü çocuklarda bağlam ve bağlamda bulunanlar hakkında bilişsel farkındalık oluşmaktadır.

Duyusal motor döneminde çocuklarda araç-amaç davranışları ortaya çıkar. Çocuk bu dönemde dili araç olarak kullanmaya çalışmaktadır. Bu nedenle sesler çıkarmaktadır ve sözcük üretmeye çalışmaktadır. Bunlar amaca başka bir deyişle hedefe ulaşmak için sergilediği davranışlardır. Duyusal motor döneminde gerçekleşen araç-amaç davranışları dil edinimi ile bağdaştırıldığında dil istenilen amaca ulaşmak için kullanılan bir araçtır (aktaran Aydın, 2004: 9). Ancak bu dönemde çocuğun ilk amacı isteklerini karşılamak olduğu için seslettiği sesleri veya sözcükleri anlamlandıramamaktadır. Çünkü asıl amaç hedefe yöneliktir; dil üretimi sadece hedefe yönelik bir basamaktır.

Bir diğer davranış ise nesne kalıcılığıdır. 0-2 yaş aralığında olan çocuklar bulundukları bağlamda nesneyi fiziksel olarak görmemelerine rağmen onunla aynı bağlamda olduklarını bilirler. Başka bir birey tarafından bir nesne çocuğun bulunduğu bağlamda saklanıyorsa bebek o nesneyi bulmak için aramaya başlamaktadır. Bu da çocukta nesne kalıcılığının oluştuğunu göstermektedir. Nesne kalıcığı oluştuktan sonra çocuk saklanan nesneyi tarif edebilmek için sesler çıkartmaktadır ve sözcükler üretmektedir. Bu sözcük üretimleri sonucu nesne kalıcılığı, çocuğun dil gelişimindeki ilk adımı olarak görülmektedir (aktaran Aydın, 2004: 8-9). Böylece bu yaş aralığındaki çocuklarda nesne kalıcılığı bilişsel gelişimi, bilişsel gelişim ise dil gelişimini göstermektedir.

*İşlem Öncesi Dönem*de çocuklar 2-7 yaş aralığındadır (Peçenek, 2002: 47). Bu yaş aralığındaki çocuklar henüz zihinsel işlemleri ve düşüncenin kurallarını edinmemektedir. Çocuklar tarafından şekil ve sembol kullanımı görülmektedir. İşlem öncesi dönemde çocuk giderek daha fazla sembol kullanmaktadır. Ayrıca dil gelişirken hayali oyunlarda da artış görülmektedir (Aydın, 2004: 9). Peçenek (2002: 47)'e göre işlem öncesi dönem *Kavram Öncesi Dönem (2-4 Yaş)* ve *Sezgisel Dönem (4-7 Yaş)* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır:

İşlem öncesi dönemde 2-4 yaş aralığı *Kavram Öncesi Dönem* olarak adlandırılmaktadır. Kavram öncesi dönemde çocukların dil gelişimi hızlanmaktadır. Ancak yarattıkları ve iletişim bağlamında kullanmaya çalıştıkları kavramları sadece kendileri anlamlandırmaktadır. Yarattıkları bu kavramaların gerçek dünyayla ilgisi yoktur; hayalidir. Benmerkezci bir dile sahiptir. Sembol kullanımı fazla olduğu için birden fazla boyutlu durumları sözlü dille değil çizerek anlatınca anlamladırabilmektedir. Sözgelimi *Ayşe Fatmadan uzun, Fatma da Şenaydan uzun* tümcesi için sorulan *hangisi daha uzundur* sorusu ancak sembolleştirilince cevap bulmaktadır (aktaran Kol, 2011: 5). Somut kavramları daha yeni kavramsallaştırmaya başlayan bu yaş aralığında sözel iletişim yerine çizim, resim ve boyama gibi onların hayal dünyasına hitap eden somut nesnelerle anlatım daha anlaşılır olmaktadır. Kol (2011: 5), kavram öncesi dönemdeki çocuğun ürettiği dilde genelleme

olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda kavramlar arası genelleme yapılmasındaki sebep de kavramlardaki alt ulamları somutlaştıramamaktadır. *+Tüylü* ve *+dört ayaklı* olan tüm hayvanlar onlar için köpektir, ayrım yapamaz. Tıpkı +kanat özelliği bulunan her hayvanın uçabileceğini hayal etmesi gibi.

Peçenek (2002: 48)'e göre *Sezgisel Dönem* 4-7 yaş aralığında olan çocuklar için adlandırılmaktadır. Bu dönem çocuklarda akranlarıyla aynı bağlama girdiği için benmerkezci dil kullanımı daha da azalmaktadır. Matematik işlemleri yapmakta zorlanmaktadırlar. Mantıksal düşüncelerden uzaktır ve sezgileriyle düşünmektedirler.

7-11 yaş aralığı *Somut İşlemler Dönemi* olarak adlandırılmaktadır. Bu yaş aralığındaki çocukların düşünce sistemi daha gelişmiş durumdadır ancak hala akıl yürütememektedir. Çocuklar bazı işlemleri zihinsel olarak yapabilmektedir. Dil gelişimi diğer dönemlere göre daha hızlıdır. Ben merkezci dilden ve davranışlardan uzaklaşır. Somut durumlara karşı akıl yürütebilemektedir (Uzuner, 2003: 53). Sezgisel dönem, çocuklarda somut işlemler dönemine hazırlık olarak görülür. Diğer bir ifade ile bilişsel gelişim ve okul sayesinde benmerkezci dilden arınarak; akranlarla iletişim bağlamı kurulmaya başlanır. İşlem öncesi döneme göre kullanılan dil daha anlaşılır seviyededir.

Çocukların soyut düşünce süreçleri *Soyut İşlemler Dönemi*'nden itibaren başlamaktadır. Dil gelişimi olarak biçimbilim ve sözdizim gelişimi de tamamlandığı için 11 ve üzeri yaşlarda çocuklar yetişkin bir birey gibi üretimde bulunmaktadır. Bireyin yaşadığı bağlamın ve kişisel deneyimlerin etkisi ile çocuğun kullandığı dilde farklı konuşmalar ve biçemler dahi görülebilmektedir (aktaran Peçenek, 2002: 48-49). Bu üretimler bireyin soyut işlemleme döneminde dile oldukça hakim olmasındann kaynaklanmaktadır Hem dilin yapısal özellikleri hem de somut-soyut sözcüklerin bilişsel olarak çocuğun zihinsel sözlükçesinde bir gönderiminin olması bunu desteklemektedir.

2.2.3. Toplumsal/sosyal etkileşim kuramı

Toplumsal/sosyal etkileşim kuramına göre dil gelişiminde sosyal bağlamların, toplumun etkili olduğu varsayılmaktadır. Bu kurama göre dil, sosyal bağlamlardan etkilenmektedir. Çocuklarda dil ediniminde sosyal etkişimin büyük rolü olduğu belirtilmektedir (Güzel ve Barın, 2013: 177). Toplumsal/sosyal etkileşime göre bağlam dil edinimi etkileyen bir faktördür. Başka bir ifade ile toplum, dili etkilemektedir.

Dilin temel amaçlarından biri iletişimdir (Peçenek, 2002: 49). Çocukların dil kazanımında iletişim bağlamında ve sosyal bağlamda anne-baba rol modeldir ve çocuk onları taklit etmektedir. Anne-babanın bu süreçte pekiştirici ve düzeltici geri bildirimler vermesi

çocuğun dil kazanımına yardımcı olmaktadır (Güzel ve Barın, 2013: 177). Böylelikle bağlamda bulunan diğer bireylerin çocukların anadili ediniminde katkısı olduğu da görülmektedir.

Çocuk edindiği dilin dilbilgisel yapısını bilmeden iletişim kurmaya başlamaktadır. Bu noktada çocuğun dilin dilbilgisel yapılarını edinmesi sosyal bağlamda bulunan anne-baba veya diğer bireyleri taklit ederek gerçekleşmektedir. Çocuğun iletişim kurmaya çalışması sosyal bağlamda bulunan kişilerin kullandığı dil modellerini değiştirmesine sebep olmaktadır. Çocuğa sunulan farklı dil modelleri ile dilbilgisel yapılarda ve biçimbirim kullanımlarında gelişmeler fark edilmektedir. Bu gelişmeler sonucu çocuk farklı sosyal bağlamlar ile iletişim kurma fırsatına sahip olmaktadır (Peçenek, 2002: 49-50). Bu fırsat sayesinde çocuk ne kadar fazla bağlamda yer alırsa o kadar kolay bir şekilde dilin dilbilgisel yapılarını edinerek karşılıklı iletişimde yer alabilecektir.

Toplumsal/sosyal etkileşim kuramı öncülerinden biri Vygotsky, Pavlov ve Skinner'ın öncüğünde olan davranışçı kuramına karşı çıkmaktadır. Vygotsky, dil ediniminin koşullama sonucu gerçekleşmediğini belirtmektedir. Dil ediniminin bilişsel süreçlerle de ilişkili olduğunu ancak anadilinin içselleşmesi sosyal etkileşim sonucu gerçekleştiğini savunmaktadır (Ercan Demirel, 2016: 128). Toplumsal/sosyal etkişelim kuramı dil ediniminde bilişsel kurama ek olarak bağlamın da dil ediniminde önemli bir etmen olduğunu belirtmektedir.

2.2.4. Doğuştancı kuram

Doğuştancı kurama göre dil edinimi, biyolojik temellere dayandırılmaktadır. Bu kurama göre çocuk dil edinmeye hazır bir şekilde dünyaya gelmektedir (Aydın, 2004: 10; Ercan Demirel, 2016: 127; Peçenek, 2002: 53). Bireyler zihinlerinde doldurulması beklenen bir düzeneğe sahiptir. Bu düzenek ise bireylerin duygu ve düşüncelerini ifade edebilmeleri için dil ile doldurulmaktadır.

Doğuştancı kurama göre dilin evrensel olduğu ve bireye özgü bir iletişim aracı olduğunu belirten Hulit ve Howard (1997: 26) bu savını şu şekilde açıklamaktadır (aktaran: Peçenek, 2002: 54):

> "Tüm dillerin tümce ve sözcük arasındaki yapısal bağlantıları belirleyen kuralları; özne ve yüklem ayrımları; bir tümceyi diğer tümce içine yerleştirme olanakları; zaman ve çoğul kavramlarındaki değişimleri gösteren kuralları; ortak bir ses havuzundan konuşma seslerini alan kuralalrı vardır. Bu ortaklıklar ya da dil evrenceleri, insanın sahip olduğu dil yetisinin, özgül

öğrenme ayrıcalığının ötesinde insan olma ayrıcalığının bir kanıtıdır" (Hulit ve Howard, 1997: 26; aktaran: Peçenek, 2002: 54).

Bu açıklamaya göre çocuklar, dil ile beraber doğmaktadır (Güzel ve Barın, 2013: 175). Diğer bir deyişle dil, doğuştan gelmektedir.

Doğuştancı kuramın öncüsü olan Chomsky, çocukların *Dil Edinim Düzeneği (Language Acqusition Device)* ile dünyaya geldiklerini belirtmektedir. Chomsky'e göre dil edinim düzeneği, evrensel olarak tüm dilbilgisel kuramları ve yapıları içermektedir. Bu nedenle çocuklar doğdukları andan itibaren dili edinmeye başlamaktadır (Aydın, 2004: 11; Ercan Demirel, 2016: 127; Güzel ve Barın, 2013: 175; Peçenek, 2002: 54). Dil edinim düzeneği, çocukların dilsel girdileri sorgulamasını ve anadilinin dilbilgisel kurallarıyla varsayım oluşturmasına fırsat vermektedir. Böylece çocuk dilsel girdileri sözgelimi sözcükleri dil edinim düzeneği ile anlamlandırmada zorluk çekmemektedir (Peçenek, 2002: 54). Aynı zamanda dil edinim düzeneği Chomsky'nin *derin yapı* ve *yüzey yapı* kavramları ile de ilişkilendirilmektedir (Ercan Demirel, 2016: 128). Çocuklar dil edinimi sürecinde bu iki kavramı da bilinçsiz olarak kullanmaktadır. İletişim bağlamında çocuğun işittiği sözcükler yüzey yapıdır; dil edinim düzeneği ile sözcükleri anlamlandırabilmesi ise derin yapıdır.

Chomsky'e göre sosyal ve çevresel etmenler dil edinimini etkilememektedir. Çocuğun özel bir dil yetisi ile dünyaya geldiğini ve dil edinim düzeneği ile dili kendisinin edinebileceğini, anne-baba gibi bulunduğu bağlamdaki bireyleri taklit ederek dili edinmediğini belirtmektedir (Aydın, 2004: 11). Motor becerilerden biri olan yürüme eylemi gibi dil edinimi de biyolojik olarak gerçekleşmektedir; belli yaşa geldiklerinde ise konuşma becerisi de devreye girmektedir (Güzel ve Barın, 2013: 175). Chomsky'e göre var olan bir yetenek gelişmektedir ve geliştikçe de evrilmektetir. Çocuklar bir yetenekle dünyaya gelirken o yetenek sayesinde sözcükler farklı kavramlara gönderimde bulunmaktadır; daha sonra ise konuşma becerisi ile bu eyleme dökülmektedir.

Dil edinim düzeneğinin evrensel olmasından yola çıkılarak son yıllarda dil edinim düzeneği yerine *Evrensel Dilbilgisi* terimi kullanılmaya başlanır. Evrensel dilbilgisine göre tüm diller aynı kurallara sahiptir (aktaran Aydın, 2004: 12-13). Her dilde sınırsız kullanımların var olduğu belirtilmektedir. Çocuk, evrensel dilbilgisi kuralları ile dünyaya geldiği için dil yetisi geliştikçe anadilindeki dilbilgisel kuralları da edinecektir. Çünkü evrensel dilbilgisine göre kurallar aynı olsa da o kuralların kullanımları her dile göre değişiklik göstermektedir.

Doğuştancı kuramda, dil ediniminin doğuştan gelen bir yetenek olduğu belirtilmektedir. Chomsky'nin dil edinimi hakkındaki bu kuramını destekleyen dönem ise *Kritik Yaş Dönemi (Critical Period Hypothesis)*'dir.

2.2.4.1. Kritik yaş dönemi

Kritik Yaş Dönemi'nde bireyin bilişsel süreci erken yaşlarda çok hızlı geliştiği ve bu süreçte dil ediniminin başladığı belirtilmektedir. Çocuklar anadilini edinmek için bir çaba sarf etmezler ancak dil gelişimi için anadiline de maruz kalmaları gerekmektedir. Çünkü çocuklar kriktik yaş dönemi olarak adlandırılan belirli yaş aralığında anadiline ait bir dilsel girdiyle karşılaşmazsa dil yetisine de sahip olamaz (Yule, 2010: 165). Diğer bir deyişle bireyler dil edinim düzeneğine sahip olmasına rağmen anadili ile tanışmadan veya anadiline ait bir dilsel girdi işitmeden dil becerileri gelişmemektedir.

Yule (2010: 165)'a göre kritik yaş dönemi boyunca çocuğun dil edinimini engelleyecek bir müdahale olmadığı sürece anadili ediniminde bir problem yaşanmamaktadır; dil kolay bir şekilde edinilmektedir. Kritik yaş döneminden sonra dil ediniminde ise bireyler zorluklarla karşılaşmaktadır. Dilbilgisi öğrenimi zorlaşmaktadır ve çoğu zaman anadili konuşucusu seviyesine de ulaşılamamaktadır.

Dil edinimi için uygun görülen kritik yaş dönemi ise 2-12,13 yaş aralığıdır (Demirezen, 2003: 7). Bu yaş aralığında çocuklar anadiline maruz kaldığı sürece nitelikli olarak edinim gerçekleşebilmektedir.

Dil gelişimi için önemli olduğu belirtilen kritik yaş döneminin Lenneberg (1967) beyin ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Beynin yapısı 2 yaşındaki çocuk ile 12-13 yaş aralığındaki çocukla karşılaştırıldığında esneklik açısından farklıdır. Ergenlik dönemine girmiş diğer bir deyişle 12-13 yaş aralığındaki çocuğun beyin yapısı esnekliğini yitirmiş durumdadır. Bu yitirilen esnekliğe beynin yanallaşması (laterilizasyon) şeklinde adlandırılmaktadır. Beyinde sağ ve sol olmak üzere iki yarıküre bulunmaktadır. Sol yarıkürede matematik, mantıksal ve dilsel işlevler sağlanırken sağ yarıkürede daha sanatsal ve duygusal işlevler sağlanır. Yarıkürelerin farklı alanlarda uzmanlaşmış olması ile herhangi bir beyin hasarında birbirinin işlevini görememektedir. Bu nedenle 12-13 yaş aralığından önce beynin yanallaşması gerçekleşmemektedir; beyin olgunlaşmamaktadır. Beynin yapısı esnekliğini korumaktadır. Yetkin bir dil edinimi için beynin esnekliğini koruması gerekir (Brown, 2007: 59-60). Laterilizasyon gerçekleştiğinde edinilen dilin sesletim, biçimbirim ve sözdiziminde hatalar ve sözcüklerin anlamlandırılmasında aksaklıklar meydana gelmektedir. Bu durum da anadili konuşucusu seviyesinde dilin kullanılmamasına sebep olmaktadır.

Beynin yanallaşma sürecine kadar diğer bir deyişle kritik yaş döneminde çocuk herhangi bir sebepten dolayı anadiline maruz kalmazsa daha sonra öğrenmeye çalıştığında anadili konuşucusu seviyesine gelmek neredeyse imkansızdır (Yule, 2010: 165-166). Dışarıdan gelen müdahaler sonucu Isabella ve Genie'nin dilsel olguları da bu savı destekler niteliktedir.

Genie, babası tarafından küçük bir odaya kapatılan ve yaşamının büyük bir kısmını orada geçiren 13 yaşında bir kızdır. Genie'nin babası kızın hiçbir şekilde dile maruz kalmasına izin vermemektedir. Sadece ona yemek getiren annesi ile birkaç dakika görüşebilmekteydi. Bir süre sonra annesi Genie'yi kaçırır. Genie ise sadece sesler çıkarıp iletişim kurmaya çalışan ve küçük bir çocuk gibi dilsel yetiye sahip olan bir kız çocuğundan farksız değildir. Genie kritik yaş döneminde anadilini edinemediği için sözcükleri sesletebilse de konuşma becerisi ve dil yetisi açısından her zaman yaşıtlarından geride kalır (Yule, 2010: 166). Böylece kritik yaş dönemi dil edinimini etkilerken doğrudan dil becerilerini de etkilemektedir.

Amerika'nın Ohio eyaletinde yaşayan Isabella, bulunduğu zaman 6,5 yaşındadır. Hayatı boyunca karanlık bir odada işitme ve konuşma engeli olan annesiyle beraber yaşamaktadır. Annesi ile hiçbir iletişim kuramayan Isabella sadece gürültüye benzer sesler çıkarmaktadır. Bulunduğunda tedavi altına alınır ve tedaviden iki ay sonra tümceler kurmaya başlar. Dokuz ay sonra ise okuma ve yazma becerisini geliştirir. İki yıl içinde ise altı yaşındaki çocuklar seviyesine gelir (Aydın, 2004: 15). Bunun sebebi ise Genie'den farklı olarak kritik yaş döneminde dile maruz bırakılmış olmasıdır.

Genie ve Isabella'nın dilsel olguları kritik yaş döneminde anadili edinimi ile ilgili örneklerdir. Kritik yaş ikinci dil ediniminde de etkili bir dönemdir. Kritik yaş döneminin ikinci dil edinimine olan etkisini Johnson ve Newport (1989) yaptığı çalışmada göstermektedir (Newport, 2006: 738).

Amerikaya göç eden ve beş yıl boyunca orada yaşayan Çin ve Koreliler ikinci dil olarak İngilizceye maruz kalır. 9-23 yaş aralığında olan göçmenlerin yaşları ile ikinci edinimindeki başarıları Johnson ve Newport (1986)'un çalışmasına konu olur. Newport ve Johnson (1986) göçmen katılımcıları kritik yaş dönemi sürecinde olanlar (15 yaş öncesi) ve kritik yaş dönemini geçenler (17 yaş sonra) olmak üzere iki gruba ayırır. Bu gruplara sözdizim testi uygulanır ve o testte yarısı dilbilgisel yarısı dilbilgisi dışı olmak üzere toplam 270 tümce bulunmaktadır. Çalışmanın sonucunda ise kritik yaş döneminde olan 3-7 aralığındaki çocukların anadili konuşucusu seviyesinde oldukları, kritik yaş döneminden sonra göç eden bireylerin ise yanlış yapma oranlarının %23 şeklinde sonuçlara varılır (Aydın, 2004: 16;

Newport, 2006: 738-739). Bu nedenle erken yaş döneminde ikinci dile maruz kalan çocukların dil ediniminde daha başarılı olduğuna dair sonuçlara varılmaktadır.

Kritik yaş dönemi sadece anadili edimini değil; farklı dillerin edinimini de etkileyen etmenlerden biridir (Demirezen, 2003: 7). Bir başka deyişle kritik yaş dönemi benzer süreçlerde işlenerek ikinci dil edinimini de etkilemektedir.

2.3. Çocuklarda İkinci Dil Edinimi

Alanyazında *anadili edinimi, ikidillilik, yabancı dil öğretimi ve ikinci dil edinimi* gibi birbirine çok benzemesi ancak hepsinin dil öğretiminde farklı terimler olması sebebiyle çocuklarda ikinci dil ediniminden bahsetmeden önce bu terimlere açıklık getirilecektir. Anadili ediniminin bahsedilmesi üzerine bu terim için yeniden bir açıklama yapılmadığı için doğrudan yabancı dil öğretiminden bahsedilmektedir.

Gün ve Kaya (2017: 2)'ya göre birey doğumundan itibaren kendi dilini benimsemeye ve o dili işitmeye, konuşmaya başlar; bu durumda bireyin ilk edindiği dil olarak da tanımlanabilecek dile *anadili* denmektedir.

Çocuklar, Chomsky'nin de doğuştancılık kuramında bahsettiği gibi *kara kutu* olarak tanımlanan dil edinim düzeneği diğer bir deyişle evrensel dilbilgisi ile doğmaktadır. Evrensel dilbilgisi sayesinde çocuk davranışçılık kuramında tartışılan *taklit-pekiştirme* ile anadilini edinmediğini, çocukların dil yetisi ile anadillerindeki daha önce hiç işitmedikleri dilbilgisel yapıları bile çözümleyebildiklerini belirtmektedir. Çocuk, anadilini hiçbir çalışma göstermeden, bilinçsiz olarak edinmektedir (Cem Değer, 1996: 100-101). Bir başka ifade ile çocuklar anadilini sezgisel olarak, hiçbir öğretim yöntemi olmadan edinmektedir.

Demirezen (2003: 7-8)'e göre doğuştancılık kuramını destekleyen ve anadilin edinilmesinde etkili olan kritik yaş dönemi sadece anadili edinimi değil aynı zamanda çocuklarda ikinci dil edinimini de etkilemektedir.

İkidillilik, basit bir dille ifade edilirse iki farklı dilin uygun bağlamlarda kullanımıdır (Cook, 1993: 10). Bloomfield (1933)'e göre ise iki farklı dilin anadili konuşucusu seviyesinde kullanılmasıdır (aktaran Cook, 1993: 10). İmer ve diğerleri (2013: 155) "ikidilliliği, bireyin iki dili bilmesi veya bireyin yaşadığı toplumda iki farklı dilin kullanılması" olarak açıklamaktadır. Kıran ve Kıran (2013: 324-325) ise ikidilliliği aynı şekilde tanımlamaktadır ancak örnek vererek ikidillilik terimine aydınlık getirmektedir. Birey, çocuk yaşlarında ikinci dille karşılaştığında ilerleyen süreçlerde ikidili de anadili konuşucusu seviyesinde kullandığında bile aralarından bir dil diğer bir deyişle anadili daha baskın olur. Örneğin ailesi

başka bir ülkeye göçen eden ve uzun yıllardır o ülkede yaşayan çocuk erken yaşta ikidilli olup anadilini unutma ihtimali çok yüksektir. Bu açıklamaya Fransa ve Almanya'ya uzun zaman önce göç edip hayatını orada sürdüren ailelerin ikinci kuşak Türk gençleri örnek verilebilmektedir. İkidillilik küçük yaştaki çocuklarda çok kısa bir geçiş dönemidir. Çocuğun bulunduğu bağlamda konuşulan dil, yaşadığı toplumun çokdilli veya tek dilli olması, yaşanılan topluma uyum süreci bu geçiş dönemini etkilemektedir.

Ellis (1997: 3)'e göre *ikinci dil edinimi*nin ise anadili ediminde sonra edinilen dil olarak tanımlamaktadır. Anadilinden sonra öğrenilen üçüncü ve dördüncü dilin de ikinci dil edinimi olduğunu belirtmektedir. Ellis (1997: 3) ikinci dili yabancı dilden farklı olmadığını ve ayırmadığını ifade etmektedir. İkinci dil olarak edilen dilin konuşulduğu toplumda hem yaşayıp hem de o dile maruz kalınıyorsa veya sınıf bağlamında öğretim yöntemleriyle beraber dil öğrenimi gerçekleşiyorsa Ellis (1997: 3) bunu ikinci dil edinimi olarak kabul etmektedir. Böylece bireylerin sınıf bağlamında veya sınıf bağlamından farklı bir bağlamda anadilinden başka bir dil öğrenmesi ikinci dil edinimi olarak tanımlanmaktadır. Anadili dışında öğrenilen dil olarak tanımlanan ikinci dil edinimi/öğrenimi yabancı dili de kapsamaktadır. Yabancı dil bir ülkede anadili olarak kullanılmayan, resmi dil olarak sayılmayan ve ülkeyi oluşturan topluluğun hepsi tarafından bilinmeyen dildir. Sınıf bağlamında belli yöntem ve ders izlenceleriyle öğrenilmektedir, dili aktif olarak kullanabilecek bir bağlam yoktur (Ellis, 1997: 3). Sözgelimi Türkiye'de ilköğretim düzeyinde öğrenim gören bir çocuğun İngilizce öğrenmesi yabancı dil öğrenimidir. Diğer taraftan anadili edinimi gerçekleştiği ve hala kritik yaş döneminde olduğu için de ikinci dili edinmektedir. Bu nedenle biyolojik etmenlere, bilişsel süreçlere göre dil öğreniminde yaş etmeni de olduğu için çocuğun yabancı dili öğrenmesi ikinci dili edinmesi de olabilmektedir. Ancak bağlam açısından bakılınca yabancı dil ve ikinci dil farklılıkları net olarak yapılabilmektedir (Peçenek, 2014: 8-9). Sözgelimi Vanpatten ve Benati (2015: 180)'ye göre hedef dil İngilizce ise Amerika'da İngilizce anadilidir ve o bağlamda toplum tarafından bilinen bir dildir. İngilizce öğrenmek isteyen birinin Amerika'da öğrenmesi o dili ikinci dil yapar. Ancak Türkiye'de anadili olmadığı halde Fransızca öğreniminde ise o dil yabancı dil konumunda olur.

Çocuklarda ikinci dil edinimi, anadilini başarılı bir şekilde edinmiş ancak hala kritik yaş döneminde olan çocukların anadillerinden başka bir dili edinmeleri, şeklinde açıklanmaktadır (Gass ve Selinker, 2008: 123). McLaughlin (1978: 99; aktaran Gass ve Selinker, 2008: 123)'e göre "çocukluk döneminde iki farklı dilin başarılı bir şekilde edinmesi" şeklinde açıklanmaktadır. Çocuklarda ikinci dil edinimini etkileyen kritik yaş döneminin başlangıcı ve çocuğun ergenlik dönemine girmesiyle son bulmasına rağmen ikinci dil için

önerilen yaş aralığı 5-9 aralığıdır. Çünkü o yaş aralığında çocukların anadili ediniminin büyük bir kısmı tamamlandığı ve kritik yaş dönemi içerisinde de ikinci dilin edinilmesi gerektiği savunulmaktadır.

Çocuklarda kritik yaş döneminde ikinci dil edinimini inceleyenlerden bir diğeri ise Penfield ve Robert (1959)'tır. İkinci dilde yetişkin bireylere oranla çocukların bilişsel olarak daha çok avantajlı olduğunu belirtmektedir. Penfield ve Robert da kritik yaş dönemine göre dilin, anadili konuşucusu seviyesine gelmesinin zor veya imkansız olmasından öte ikinci dil ediniminin yaş ile bağlantılı olduğunu savunmaktadır. İkinci dil edinimini ve yeterliliğin kazanılmasında çocukların daha başarılı olmasının sebebi ise yine yaş etmenidir (Gass ve Selinker, 2008: 405-406). Yeterlilik olarak bahsedilen ise yaşa göre dil yetisinin ve buna bağlı olarak dil becerilerinin gelişmesidir.

Anadili ediniminde de bahsedilen *Kritik Yaş Dönemi*nde (Lenneberg, 1967) dil edinimi çocuğun ergenlik dönemine girmesine dek devam etmektedir ve ikinci dilin kritik yaş döneminde edinilmesi/öğrenilmesi gerekmektedir. Ayrıca kritik yaş döneminden sonra öğrenilen yabancı dilin sözcük veya sesbirimlerinin sesletilmesinde zorluklar yaşanmaktadır (aktaran Gass ve Selinker, 2008: 405). Kritik yaş döneminde işitilen ikinci dildeki sesbirimlerin ve sözcüklerin sesletiminin 7 yaşından sonra giderek daha da geliştiği gözlemlenmektedir. Aynı zamanda bu yaş aralıklıkları ile ilişkilendirilen dil işlemleme farklılıkları da vardır (Nicholas ve Lightbown, 2008: 33). Weber-Fox ve Neville (1996; aktaran Nicholas ve Lightbown, 2008: 33) ise ikinci dilin dilbilgisel yapılarının işlemlenmesi 4-6 yaş aralığındaki çocuklarda gözlemlenebileceğini belirtmektedir. Bu yaşların ortalama yaş olduğunu diğer bir deyişle bu yaşların öncesi ve sonrasında da dilbilgisel yapıların işlemlenebildiği görülmektedir.

Çocukların ikinci dil ediniminde bağlamın önemini gösteren bir diğer çalışma ise Lui (1991)'nin Bob adlı Çince artalan bilgisine sahip ve anaokulunda da iletişim bağlamında Çince dilinden değişkenler kullanan çocukla yapılmış ses kayıt çalışmasıdır. Çince değişkenler kullanan Bob zamanla İngilizce konuşulan okulunda ve iletişim bağlamında geri bildirimlerini İngilizce olarak vermeye başlar. Bu geri bildirimlerini yaparken bulunduğu bağlamdaki dinleyiciler veya konuşucuların özelliklerinin önemli olduğu fark edilir. Bağlamda İngilizce anadili konuşucusu öğretmen ve ikinci dil olarak İngilizce kullanan Çince anadili konuşucuları bulunmaktadır. Araştırmada Bob ile farklı iletişim bağlamında olan arkadaşları, öğretmeni ve araştırmacı Lui ile konuşmaları incelenmektedir. Üç farklı iletişim bağlamında ikinci dili İngilizcede üstün bir başarı sergilediği gözlemlenmektedir. Bob'un ikinci dili olan İngilizcenin sadece dilbilgisel yapısını değil aynı zamanda İngilizcede bağlama uygun olan edimbilimsel

konuşma yapılarını da sergilediği gözlemlenmektedir (Nicholas ve Lightbown, 2008: 37). Kritik yaş döneminde ikinci bir dile maruz kalan Bob'un sadece sözdizim gibi yapısal değil aynı zamanda edimbilim gibi uygun bağlamda uygun işlevsel durumları sergilemesi yaş etmeninden kaynaklanmaktadır.

Çocukların ikinci dil edinimi ile yetişkin bireyleri karşılaştıran Selinker, Swain ve Dumas (1975), yetişkinlerin ikinci dil öğreniminde *aradil* kullanımına rastlandığını belirtmektedir. Aradil kullanımı, hedef dilde yapılan sadeleşme ve genelleme 7-8 yaş aralığında göç eden Fransız çocukların ikinci dil üretimini etkilemektedir. Çocuklarda ikinci dil edinimine bilişsel süreçler etki etse de önemli olan etmenlerden birinin de edinilen dilin bağlamından çocukların uzaklaştırılmış olmasıdır. 7-8 yaş aralığındaki Fransız göçmenlerin ikinci dili edinememe sebebi ise çocuğun bulunduğu bağlamda hedef dilde anadili konuşucusu akranlarının olmamasıdır. Böylece çocukta dilsel girdinin niteliği ile ikinci dildeki dilsel çıktı uyumsuz olarak görülmektedir. McLaughlin (1978) bu iki karşılaştırmadan çocuklar için, hedef dilin anadili konuşucusundan soyutlanmadığı sürece çocukların ikinci dil ediniminde aradile başvurmadıklarını belirtmektedir. Çocuklar, ikinci dilin anadili konuşucusu akranları ile aynı sosyal bağlamda bulunursa anadili konuşucusu seviyesine yakın ve aradile başvurmadan ikinci dili edinebilmektedir (Gass ve Selinker, 2008: 123-124). Çünkü çocuklar ikinci dilin anadili konuşucusu olan akranlarıyla daha fazla iletişim bağlamında oldukları için ikinci dile de maruz kalmaktadır; bu da aradil kullanımını kısıtlamaktadır.

Çocuklarda kanıtlanmış olan 2 ile 7 yaş aralığındaki ikinci dil ediniminde genellikle anadili konuşucusu edincine ulaşılmaktadır. Akabinde ise anadili konuşucusu düzeyinde dilsel çıktıların gözlemlendiği 5-6 yaş aralığıdır ve yaklaşık 13 yaşından sonra bu yetkinlik giderek azalmaktadır (aktaran Nicholas ve Lightbown, 2008: 38). Bu diziliş açısından 7 yaş öncesi ve sonrası olarak çocuklardaki ikinci dil edinimi iki farklı bölüm olarak bölünebilmektedir (Nicholas ve Lightbown, 2008: 38). Bir başka ifade ile Nicholas ve Lightbown (2008: 38) 7 yaş ve öncesi çocuklarda ikinci dilde dil çıktılarının daha fazla olabileceğini ve anadili konuşucusu seviyesine daha kolay ulaşabileceğini belirtmektedir.

Clahsen ve Felser (2006 a,b; aktaran Nicholas ve Lightbown, 2008: 39)'a göre yönerge olmadan çocuklar tarafından iletişim bağlamında işitilen ikinci dildeki dilbilgisel yapıların ve dil hakkındaki tüm bilgilerin hızlı bir şekilde geliştiği yaş aralığı yaklaşık olarak 2-7 yaş aralığıdır.

Uslu (2017), İlter ve Er (2007) ve Canbulat ve Çayıroğlu İşgören (2005: 132) gibi Türkçe alanyazındaki çalışmalarda daha çok erken çocukluk döneminde/okul öncesi dönemde

yabancı dil öğretimi adı altında çocuklarda kritik yaş döneminin ikinci dil edinimine/öğretimine olan etkisinden bahsedilen çalışmalar da bulunmaktadır. Ancak yapılan çalışmalara göre kullanılan terim yabancı dil öğretimi olduğu için çalışmamızın bu bölümünden itibaren de ikinci dil edinimi/yabancı dil öğretimi terimlerinin kullanımı fark edilmeksizin devam edilmektedir.

Canbulat ve Çayıroğlu İşgören (2005: 132), yabancı dil öğrenimine başlama yaşı hakkında yaptıkları çalışmalarında uzmanların görüşlerini Tablo 2'de şu şekilde özetlemektedir:

Tablo 2
Erken yaşta yabancı dil öğretimi hakkındaki uzman görüşler

Uzmanlar	**Görüşler**
Asher ve Garcia (1988)	Çocukların yabancı dilde öğrendikleri sözcükleri anadili konuşucusu gibi sesletebilmeleri için ergenlik dönemine girmeden dili öğrenmeleri gerektiği ve geç öğrenenlere göre sesletimde zorlanmadıkları görüşündedir.
Bikçentayev (1999)	0-5 yaş aralığı yabancı dil öğreniminde önemli bir süreçtir.
Freudenstein (1991)	Freudenstein çocukların erken yaşlarda yabancı dil öğrenmesinin soyut işlemlemeyi geliştirdiğini ve bu sebeple yabancı dil öğrenmeyen çocuklara göre bilişsel becerilerde ve kavram geliştirmede daha yetenekli olduklarını belirtmektedir.
Hotaman (2000)	Yabancı dil öğrenmeye başlama yaşı olarak belli bir yaş aralığı belirtmenin güç olduğunu ama erken yaşlarda başlanması gerektiğini söylemektedir.
Jacobs (1988)	Yabancı dili öğrenimine geç yaşta başlandığında dile olan hakimiyetin sağlanması için beyinde yeni bir yapıya ihtiyaç duyulmaktadır ancak bu da zor meydana gelmektedir.
Jersild (1979)	Çocuğun öğrendiği yabancı dili iletişim bağlamında doğru sesletmesi isteniyorsa, dilin kritik yaş döneminden önce öğretilmesi gerektiğini söylemektedir.
Krashen (1982)	Dil öğrenme merkezi gelişiminin bir başka deyişle Krashen'a göre beyin yanallaşmasının tamamlanması 5 yaşında gerçekleşmektedir.
Lenneberg (1967); (1969); Steinberg, (1991)	Lenneberg ve Steinberg çocukların yabancı dil öğreniminde yetişkinlere göre daha nitelikli öğrendikleri görüşündedir.
Mc Laughlin (1984)	Yabancı dil ne kadar erken öğrenilirse beyin yapısının gelişmesine de o kadar katkı sağlayabileceğini düşünmektedir.
Lupan (1993)	3-5 yaş aralığındaki çocukların içgüdüsel olarak meraklı olma özellikleri yabancı dil öğreniminde kullanılması gerektiğini belirtmektedir.
Penfield ve Robert (1959)	Yabancı dil öğrenmenin en iyi 4-10 yaş aralığında olduğunu ve bu yaş aralığından sonra beynin esnekliğini kaybettiğini vurgulamaktadırlar.
Petitto	Erken yaş döneminde çocuğun aynı zamanda anadili ve yabancı dili ile karşılaşması herhangi bir dil bozukluklarına sebep olmamaktadır.
Rosenbusch (1995)	Çocukların yaratıcı düşünmelerine katkısı olan etmenlerden biri de erken yaş döneminde yabancı dil öğrenmeleri görüşündedir.
Russel (1996)	Yetişkinlere göre yabancı dil öğreniminde çocuklar daha başarılı konumdadır ve erken çocukluk döneminde yabancı dil öğreniminin çocuğun anadilini olumsuz yönde etkilemeyeceğini belirtmektedir.
Sevil (2003)	Erken çocuklukta yabancı dile başlamak edinim sürecinin başlama ihtimalinin olduğunu söylemektedir.

(Canbulat ve Çayıroğlu İşgören, 2005: 133)

Tablo 2'ye göre Canbulat ve Çayıroğlu İşgören (2005: 137) yabancı dil öğreniminde yaş etmeni hakkında görüşlerini bildiren uzmanlara ve dilbilimcilere yer vermektedir. Tüm görüşler ele alındığında ortak düşünce yabancı dil öğrenimine/ikinci dil edinimine erken yaşta (kritik yaş döneminde) başlanması gerektiğidir. Çünkü çocukların sözcük sesletimindeki başarıları, kritik yaş döneminde yabancı dil öğrenenlerin yetişkinlere göre dili daha kolay öğrenmesi, anadili konuşucusu gibi dile olan hakimiyeti, ergenlik döneminden önce beynin elastikliğini kaybetmesi ve bu nedenle yabancı dil öğreniminin/ikinci dil ediniminin zorlaşması gibi sebepler bu görüşleri desteklemektedir.

Alanyazında kritik yaş döneminde Türkçeyi ikinci dil olarak edinen veya yabancı dil olarak öğrenen çocuklar için yapılan çalışmalar incelendiğinde Türkçe öğretiminde kullanılacak olan malzeme ve materyal eksikliğini çalışmasında konu alan Yeniay (2008: 141-142) yetişkinler için kullanılan malzemelerin çocuklarda kullanılmasının uygun olmadığını belirtmektedir. Çünkü çocuğun ihtiyaçları ile yetişkinin ihtiyaçları farklı olduğu için kullanılacak materyaller de farklı olmalıdır (Yeniay, 2008: 141-142). Aynı şekilde ihtiyaç farklılıkları nedeniyle iletişim bağlamında olan çocukların sözvarlığı ile yetişkinlerin sahip olması gereken sözvarlığı da birbirinden farklı olmalıdır. Bu nedenle Türkçeyi ikinci dil olarak edinen/yabancı dil olarak öğrenen çocuklarda kullanılacak olan materyallerin de onların sözvarlığından oluşması gerekir.

2.4. Çocuklarda Sözvarlığı

Dili oluşturan etmenlerden biri olan sözcük, ses veya ses dizilerinin bir araya gelerek zihnimizde beliren kavramları somutlaştırmaya ve anlatmaya yarayan araçtır (Dervişoğulları, 2008: 5). Alanyazında sözcük için birden fazla tanım bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

> Vardar (1998: 190) sözcüğü "bir ya da birden çok ses biriminin oluşturduğu, yazıda iki boşluk arasında yer alan, çoğu kez anlamsal bir birim oluşturan, söylemde belli bir biçimsel birlik sunan, çeşitli dizimsel kullanımlarında biçim olarak hiç değişmeyen ya da bir bölümüyle değişim gösteren ses ya da sesler öbeği" olarak tanımlamaktadır.

Aksan (1998: 41)'nın da belirttiği üzere sözcük ve kavramın arasında bir ilişki vardır ve kavramlar sözcüklerin bilişsel olarak soyut halidir.

> Ergenç (2002: 129) ise sözcüğü "Her kavramın dil dizgesi içinde bir göstereni, ses imgesi bulunmaktadır. Bu ses imgesi, kavramın o dil ile

somuta dökülmüş biçimini oluşturmaktadır. Kavram ve göstereni ayrı olarak betimlemek olası değildir. Kavramlar ancak somut bir biçimde sözcükle gösterildiklerinde ayrı ve açık seçik bir birim biçimine dönüşmektedir. İnsanın düşünce boyutunda olan kavramlar ağından seçilen kavramların ses imgeleri, insanın edindiği dilin işleyiş kuralları aracılığıyla söze dökülmektedir" şeklinde tanımlamaktadır.

Her sözcüğün bir kavram olarak karşılığı bulunmaktadır (Alperen, 2001: 39). Çünkü kavramlar soyutken sözcükler onların somut halleridir. Böylece sözcük-kavram ilişkisinin oluşması yabancı dil öğrenimini/ikindi dil edinimini kolaylaştırmaktadır.

Bireyler arası nitelikli iletişim bağlamının oluşturulabilmesi ve dilin dört temel beceride kullanılabilmesi için sözcük dışında gerekli olan etmenlerden bir diğeri ise bireyin sözvarlığıdır. Çünkü sözvarlığının gelişmesi bireyin konuşma becerisini de geliştirmektedir (Uzdu Yıldız, 2013: 357). Sözvarlığı terimini İmer ve diğerleri (2013: 238) "Sözvarlığı, bir dilin sözlüksel birimlerinin ve sözlükçesinin tümü; sözlüksel birimlerinin oluşturduğu açık dizge. İletişim gereksinimlerine koşut olarak dilin sözvarlığı sürekli gelişir" şeklinde açıklamaktadır.

Buna göre sözcük ve sözvarlığı terimlerini karşılaştıracak olursak sözcük ses dizilerinin yan yana gelmesiyle oluşan ve iletişim bağlamında farklı anlamlara sahip olabilen yapılardır. Sözvarlığı ise sözcüğü de içinde barındıran ve yabancı dil öğrenen bireyin becerileri kullanabilmesi için öğrenmesi gereken diğer sabit aktarımları (kalıplaşmış ifadeler, öbeksi deyimler ve sabit yapılar bir başka deyişle eşdizimli sözcük öbekleri) da içinde bulunduran bir kümedir. Kısacası sözcükler parça, sözvarlığı ise bu parçaları kapsayan bir bütün de denebilmektedir (Uzdu Yıldız, 2013: 357-358). Bütün olarak tanımlanan sözvarlığının geliştirmesi sözcüklerin ve tümcelerin anlamlandırılmasına ve karşılıklı iletişimin de sürdürülebilir olmasına yardımcı olmaktadır.

Öğrenicinin iletişimde tümceleri anlamlandırabilme becerisi ilk olarak sözvarlığını geliştirmekte daha sonra da konuşma becerisini geliştirmektedir. Karatay (2007, 144) edinilen sözvarlığının zengin olması, öğrenicinin dil becerilerini aktif olarak kullanmasında etkin olduğunu vurgulamaktadır. Böylece konuşma becerisi gibi üretim becerilerinde öğrenicinin başarı oranı da artmaktadır. (Tülü, 2014: 72). Diğer bir deyişle sözvarlığının zenginleşmesi hem anlamlandırmayı hem de dil becerilerinin gelişmesini sağlamaktır. Dil becerileri geliştikçe de dilin kullanımı artmaktadır.

İletişim bağlamında sıklıkla kullanılan sözcüklerin bütünü *temel sözvarlığı* olarak adlandırılmaktadır. Temel sözvarlığı yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öncelikli olarak öğretilmesi gereken sözcük veya sözcük öbekleridir. Bireylerin günlük hayattaki ihtiyaçları ve bulundukları iletişim bağlamları sıklıkla değişiklik gösterdiği için öğretilmesi gereken temel sözvarlığı da devingen olmalıdır. Öğretilmesi gereken temel sözvarlığı ise güncellenmiş sözlü ve yazılı derlem araştırmalarından elde edilebilmektedir. Temel sözvarlığında sadece sözcükler bulunmaktadır. Aynı zamanda sözcük öbeği oluşturma yolları ile elde edilen türetim, bileşik sözler, eşdizimli sözcük öbekleri ve kısaltmalar da sözvarlığını oluşturmaktadır (Çetin ve Uzdu Yıldız, 2018: 30). Bu nedenle temel sözvarlığını oluşturan öbeklerden biri olan eşdizimli sözcük öbekleri de yabancılara Türkçe öğretiminde değinilmesi gereken bir konudur.

Hedef dilin sözcük öğretimi ve sözvarlığının gelişimi için özellikle eşdizimli sözcük öbeklerinin önemli yeri vardır (Altıkulaçoğlu, 2010: 40). Yabancılara Türkçe öğretiminde eşdizimli sözcük öbeklerinin göz ardı edilmesi temel dil becerilerinin gelişmesine de engel olmaktadır. Çünkü eşdizimli sözcük öbekleri sözvarlığının büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Hill (2000) okunulan, yazılan her şeyin veya iletişim bağlamının %70'ini eşdizimli sözcük öbeklerinin oluşturduğunu ileri sürmektedir. Bu durum eşdizimli sözcük öbeklerinin sözvarlığı gelişiminde ne denli önemli olduğunu göstermektedir (Doğan, 2019: 117). Dil becerilerindeki yeri oldukça önemli olan eşdizimli sözcük öbeklerinin yabancıların Türkçe anadili konuşucularının seviyesine gelmesinde yardımcı olmaktadır.

Sözvarlığı, yabancı dil öğretiminde sadece öğretilmesi gereken sözcükler değildir. Aynı zamanda sözvarlığı sayesinde bireyler/çocuklar o dilin kültürünü de öğrenmiş olurlar (Aksan, 2004: 7). Bireylerin kavram dünyasının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle çocuğun sözvarlığının gelişimine büyük önem verilmektedir. Çocuklarda yapılan sözvarlığı çalışmalarında kavram öğretimi de gerçekleşmektedir. İletişim bağlamında çocuklar öğrendikleri sözvarlığı öğelerini üretebilecek ve sözvarlığındaki öğeleri işittiğinde onları anlamlandırabilecektir (Baş, 2016: 393). Bu nedenle sözcük öğretimiyle sözvarlığının geliştirilmesinin yanı sıra kavram öğretimi de gerçekleştirilmelidir.

Türkçenin temel sözvarlığını oluşturan öğeler deyimler, atasözleri, kalıp sözler (ilişki sözleri), ikilemeler, argo sözlerdir (Aksan, 2004: 7-10).

Deyimler, toplumun aynası gibidir. Toplumun özelliklerini yansıtan, benzetmelere ve şakacı bir dili olan ve bir dilin sözvarlığını oluşturan öğelerden biridir (Aksan, 2004: 31). Deyimlerde birden fazla sözcüğün bir arada kullanılmasıyla meydana gelen kalıplaşmış

sözlerdir (Özkan ve Gündoğdu, 2011: 1135). Çocukların deyimleri anlamlandırabilmesi veya iletişim bağlamında kullanabilmesi için bağlamın büyük önemi vardır. Sözgelimi Pektaş ve Kangal (2015: 132)'ın da belirttiği üzere çocuk kitabında yer alan *sevinçten havalara uç-* (Dayıoğlu, 1998) veya *canı yan-* (Çınaroğlu, 2005) gibi deyimler çocuklar tarafından bağlamdan çıkarılması kolay deyimlerdir. Çocuklar iletişim bağlamından sezgisel olarak en azından olumlu veya olumsuz bir anlama gönderimde bulunup bulunmadığını çıkarabilmektedir. Metafor anlam içeren deyimlerin ise yine okul öncesi dönemi çocuklar tarafından anlamlandırılmaya başlandığı bir dönemdir. Çocuklar metafor içerikli deyimlerin kullanımını yine bağlamdan sezebilmektedir (Pektaş ve Kangal, 2015: 131-133). Bu nedenle yabancı çocuklara da Türkçe deyim öğretiminde uygun bağlamlar tercih edilerek örtük olarak öğretilmesi anlamlandırmayı kolaylaştırmaktadır.

Atasözleri, bir toplumun dünya görüşünü, deneyimlerini kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan sözvarlığı öğelerindendir (Aksan, 2004: 33). Okul öncesi 4-6 yaş aralığındaki çocuklar dilin ve toplumun kültürünü yansıtan atasözlerini özellikle dinleme becerisiyle örtük olarak edinmektedir. Okul öncesi dönemde çocukların edindiği atasözleri dilin temel becerilerine katkısı vardır. Ayrıca sezgisel olarak edinilen atasözleri çocukların dil bilincinin gelişmesine yardımcı olmaktadır (Onan, 2011: 93-94). Aytan (2016: 442) 4-6 yaş aralığı okul öncesi çağındaki çocuklar işlem öncesi dönemde olduğu için temel anlamları içeren atasözlerin öğretilmesinin sözvarlığının aktif olarak kullanılmasına, sözvarlığının gelişimine ve kültür aktarımına yardımcı olacağını belirtmektedir.

Kalıp sözler (ilişki sözleri), toplumda belirli bağlamda kullanılan ve toplumun kültürel öğesi olan değişmez sözcük veya sözcük birlikleridir. *Günaydın, afiyet olsun, güle güle* Türkçe sözvarlığında bulunan kalıp sözlere örnek olarak verilmektedir (Aksan, 2004: 34). Kalıp sözler, toplumun inanç, duygu ve düşüncelerini aktarmak için oldukça önemlidir (Canbulat ve Dilekçi, 2013: 219). Sınıf içi yapılan hikaye anlatımı gibi anlatım teknikli etkinliklerde özellikle bireyler tarafından iletişimin sürdürülebilir olması için kalıp sözler oldukça büyük rol oynamaktadır. Bazı iletişim bağlamlarında kullanılan kalıp sözler, birçok sözcükle veya tümceyle anlatılmak istenen duygu ve düşünceleri kısaca anlatmaktadır. Bu sebeple kalıp sözlerin öğretimi okul öncesi dönemden başlatılmalıdır. Aynı zamanda kalıp sözlerin uygun bağlamlarda öğretilmesi onların kavranmasına kolaylık sağlamaktadır (Temizkan ve Atasoy, 2016: 597). Yaşadıkları bağlamlarda da kalıp sözleri sıklıkla işittikleri için kavramsallaşma daha hızlı gerçekleşmektedir.

İkilemeler, Türkçenin sözvarlığında aynı sözcüklerin, yakın ve zıt anlamlı sözcüklerin, yansımalı sözcüklerin peş peşe kullanılarak anlambilimsel ve sözdizimsel açıdan önemli

anlatım özelliklerine sahip olan sözcükler bütünüdür (Aksan, 2004: 64, 195-200). Baş (2006) ve Aktaş (2016) çocuk edebiyatı türlerinde Türkçenin sözvarlığı öğelerini incelemek için çalışmalar yapmışlardır. Yaptıkları çalışmalarda ikilemelerin kullanımına en fazla hikaye türünde rastlanmıştır ve okul öncesi dönemde hikaye türü özellikle Türkçe dil etkinliklerinde kullanıldığı için ikileme öğretimi 4-6 yaş aralığında sözvarlığı gelişimi için önem arz etmektedir.

Argo sözler, farklı iletişim kurma amaçlı ancak toplumsal olarak resmi bağlamlarda kullanımı olmayan, eğretilemeler içeren ve böylece herkes tarafından anlaşılmayan kendine özgü sözler topluluğudur (İmer ve diğerleri, 2013: 32). Temizkan ve Atasoy (2016: 597) argo sözlerin çocukların dil gelişimini olumlu yönde etkilemediği için öğretiminin de desteklenmediğini belirtmektedir.

2.4.1. Çocuklarda sözvarlığı gelişiminde ve sözcük öğretiminde kullanılan yöntemler

Okul öncesi dönemde çocukların ikinci dili daha kolay edinebildiği ve sesletim organlarının da ikinci dile göre şekillenerek anadili konuşucusu gibi sesleri, sözcükleri sesletebildiği; sözel becerilerde geç öğrenenlere göre daha iyi olduğu önceki bölümlerde de bahsedilmiştir. Okul öncesi dönemde ikinci dil edinimi ile ilgili çalışmalar yapan Bikçentayev (2002) çocuklara yönelik şarkılar, oyunlar, hikaye ve masal anlatma gibi yöntemlerin kullanılması sözvarlığının gelişiminde ve dil öğretiminde daha etkili olduğunu belirtmektedir (aktaran Anşin, 2006: 10-11). Yöntemlerin kullanımı çocukların dikkat sürelerinin artmasına yardımcı olur ve onların dünyasına hitap ettiği için eğlenerek başarılı bir edinim gerçekleşir. Bu bilgilerin ışığında erken çocukluk döneminde Türkçenin ikinci bir dil olarak ediniminde konuşma ve dinleme becerilerinin gelişmesi için öğreticinin kullanmasında fayda görülen yöntemler bulunmaktadır (Türkiye Maarif Vakfı, 2019: 120). Bunlar ise oyun, müzik ve şarkı, hikaye okuma/anlatma, drama, sanat çalışmaları ve günlük rutinlerdir.

*Oyun*lar ile yaratılan iletişim bağlamında dilin kullanımı kaçınılmazdır. Çocuklarda en iyi iletişim bağlamı olan oyunlar aynı zamanda onlar için en iyi dil edinim yöntemlerinden biridir (Er, 2008: 306). Onları eğlendiren oyunlarla beraber çocuklar, örtük bir şekilde Türkçe sözvarlığını ve eşdizimli sözcük öbekleri, kalıp sözler gibi öbekleri daha kolay edinmektedir. Ayrıca oyunlarla motive olan çocuklar gün geçtikçe kendi oyunlarını üretecekleri için farkında olmadan daha fazla dile maruz kalmaktadır. Kendilerini özgür hissettikleri farklı oyunlarla zihinsel sözlükçeleri Türkçe sözvarlığı ile daha da zenginleşmektedir (Türkiye Maarif Vakfı, 2019: 120). Akranlar arası iletişimin yoğun olduğu oyun yöntemi aslında çocukların sözcük alışverişi yapmasını sağlayan en uygun iletişim bağlamıdır.

Müzik ve *şarkı,* okul öncesi dönemde oyunlar kadar çocukların dil becerilerini geliştiren bir yöntemdir. Çocukların müzik aleti çalmaları, şarkının ritmine eşlik edip

söylemeye çalışmaları, şarkıyı dinlemeleri konuşma ve dinleme becerilerini geliştirirken yine sözcük öğretimi olarak kalıcı etkinlikler de yapılmaktadır. Türk kültürüne özgü çocuk şarkıları dinledikleri için kültürel ögelere de aşina olmaya başlamaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2013: 40; Türkiye Maarif Vakfı, 2019: 120). Böylelikle müzik ve şarkı yöntemiyle çocukların konuşma ve dinleme becerileri gelişirken örtük bir biçimde Türk kültürüne ait öğeleri de öğrenmeye başlamaktadır.

Hikaye okuma/ anlatma, müzik yöntemi çocukların Türk kültürel öğeleri, karakterleri öğrenmesine yardımcı oluyorsa hikayeler de aynı şekilde kültürel ögelerin öğretimine destek olmaktadır. Öğretici hikayeleri okudukça çocukların dinleme becerileri gelişmektedir ve sözvarlığına katkıda bulunmaktadır (Türkiye Maarif Vakfı, 2019: 120). Ancak öğretici hikaye ile sözcük, sözcük öbeği öğretimi veya dil gelişimine katkı sağlamak isterken dikkat etmesi gereken birkaç nokta vardır. Öğretici çocuğun yaşına ve dünyasına göre hikaye seçmelidir. Roman, şiir gibi metin türlerinin çocukları dil öğretiminde olumsuz etkileme ihtimali vardır. Çünkü okul öncesi dönemde daha soyut işlemlemeye sahip olmadıkları için o metin türlerini anlamlandıramamaktadır. Bu durumda ancak öğretici dili sadeleştirerek metin türlerini uygun düzeye getiririp sınıf bağlamında kullanması daha nitelikli olacaktır (aktaran Tarakçıoğlu ve Tunçarslan, 2014: 70). Hikaye yöntemi dil öğretiminde çok işlevsel olarak kullanılabilen bir yöntemdir. Öğretici hikayeyi okuyup kısa sorular yöneltebilir, hikayeyi yarıda bitirip tamamlamalarını isteyebilir, hikayedeki karakterler adına onların fikirlerini sorabilir, hikayenin resimlerinden yola çıkarak onlar kendi hikayelerini oluşturabilmektedir (Türkiye Maarif Vakfı, 2019: 120). Böylece hikayeler ile farklı dil etkinlikleri yapılarak Türkçeyi ikinci dil olarak edinen çocukların sözvarlığına katkıda bulunulmaktadır.

Drama, okul öncesi dönemde drama çocuğun bireysel gelişimi için de çok önemlidir. Drama yönteminde çocuk kendini sözel olarak ifade etmek ister, farklı karaterlere bürünür, onları canlandırır, bağlamı ve etrafında bulunan nesneleri kullanarak kendi üretimleriyle iletişim kurmak için çaba göstermektedir. Drama yöntemi ile çocuğun diğer arkadaşlarıyla iletişim bağlamında olması sözcük öğretimi için de etkili bir yöntemdir. Çocuğun hem konuşma hem de dinleme becerisi gelişmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2013: 42; Türkiye Maarif Vakfı, 2019: 120). Drama etkinliklerine katılan çocuklar özellikle kendilerine olan özgüvenleri yerine geldiği için edindikleri ikindi dili de daha rahat bir şekilde kullanmaktadır.

Sanat çalışmaları, çocukların yeni bir kültür olan Türk kültürünü öğrenmesi, tanıması ve benimsemesine destek olan bir yöntemdir. Sanat çalışmasında Türk kültürüne ait olan ögeleri kes-yapıştır, boyama, resmini çizme gibi etkinlikler yapılmaktadır ve öğretici, kültürel ögelerle ilgili dili sadeleştirerek ve kısa bilgiler de vererek çocuklar için yine sözvarlığına katkı sağlayacak etkinlikler

yapmış olur (Türkiye Maarif Vakfı, 2019: 120-121). Sanat çalışmalarında da önemli olan nokta çalışmaların ve çalışmalardaki kullanılan dilin çocuğun yaşına ve seviyesine uygun olarak seçilmesidir. Çünkü dil çocuğun seviyesine uygun seçilmezse çocuk o bağlamda sadece etkinlikleri yapar; herhangi bir dilsel üretimde bulunmak istemez.

*Rutin etkinlikler*de öğretici pasif, çocuklar aktif konumdadır. Okul bağlamında kahvaltı yapma, yemek yeme, temizlik yapma, oyun oynama gibi günlük faaliyetlerde çocukların birbiriyle iletişim kurmaları kaçınılmazdır. Böylece kendi aralarında farkında olmadan aslında sözcük alışverişinde de bulunurlar. Aslında Türkçe sözvarlıklarını kendi kendilerine geliştirme fırsatları bulmuş olurlar (aktaran Türkiye Maarif Vakfı, 2019: 121). Rutin etkinlikler de tıpkı oyun yöntemi gibi çocuklarda sözcük alışverişi ve sözvarlığı gelişimi için oldukça verimli bir bağlamdır.

2.5. Eşdizimli Sözcük Öbekleri

Dudley-Evans (1994)'e göre dillerin sözvarlığı yanlızca tek sözcüklerden değil; aynı zamanda bu sözcüklerin birleşimiyle oluşan çok sözcüklü birimlerden oluşmaktadır. Eşdizimli sözcük öbekleri de çok sözcüklü birimlerden biridir (Ayabakan, 2015: 7). Başka bir ifade ile eşdizimli sözcük öbeği aynı düzlemde en az iki sözcükten oluşan bir öbektir.

Alanyazın incelemesi yapıldığında *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*'nde Vardar (2002: 94-95) eşdizimliliği "İki ya da daha çok sayıda dil biriminin genellikle aynı dizimlerde yer alması. Eşdizimlilik kavramı, sözlükbilime dağılımsal ölçütlerin uygulanmasından kaynaklanır ve birimlerin anlam yönünün dizim içi kullanımlarıyla yakından ilişkili olduğu görüşüne bağlanır" şeklinde açıklamaktadır.

İmer ve diğerleri (2013: 123) *Dilbilim Sözlüğü*'nde eşdizimliliği "en az iki veya daha fazla birimin aynı dizimde yer alması" şeklinde tanımlarken aynı zaman eşdizimliliği "birliktelik" olarak da ele almaktadır. İmer ve diğerleri (2013: 61) tarafından birliktelik diye açıklanan terim ise "sözcüklerin düzenli bir biçimde birlikte kullanılmaları durumu" şeklinde tanımlanmaktadır. Bunlara örnek olarak *sigara iç-, yemek ye-, toplantı yap-, konferans düzenle-* verilmektedir.

"*Yöntem ve Uygulama Açısından Türkiye Türkçesi Söz Varlığının Derlem Tabanlı Sözlüğü*" adlı makalesinde Özkan (2013: 150) eşdizimliliği "sözcükbirimsel anlamın ana belirleyicisi sözcüklerin başka sözcükbirimlerle dizimsel olarak birlikte kullanımlarıdır" şeklinde açıklamaktadır. Eşdizimli sözcük öbeğinde sözcüklerin anlamsal ve biçimsel görünümleri dizisel ve dizimsel eksende anlaşılmaktadır.

Özkan (2013: 150)'ın da belirttiği üzere "sözcüklerin diğer sözcüklerle dizimsel olarak birlikte kullanılması" açıklaması aslında F. de Saussure'ün *dil göstergesinin özelliklerini*

belirtirken bu konuya da değinmiş olduğu görülmektedir. Saussure dil göstergesinin özelliklerinden birinin de çizgisellik olduğunu belirtmektedir. İki farklı çizgisellik vardır. İlki *yatay eksendeki çizgisellik* (dizimsel ilişki/birleştirme ekseni), ikincisi *düşey eksendeki çizgisellik* (dizisel ilişki/ seçme ekseni) tir. Dizimsel ilişkide sözcüğün kendisinden önce ve sonra gelen sözcüklerle olan bağı ön plandadır. Dizisel ilişkide ise aynı ulama sahip sözcüklerin değişimi ele alınmaktadır. Sözgelimi Türkçede *ekmek kes-/doğra-/dilimle-* şeklinde denilmektedir. Üç eylem de *ekmek* sözcüğü ile dizimsel olarak, dizisel olarak da üç eylemden biri kullanılabilmektedir. Ancak *börek* sözcüğü düşünüldüğünde bu üç eylemden sadece ikisi (*börek kes-/dilimle-*) kullanılmaktadır; *börek doğra-* denmemektedir. Verilen örnek de eşdizimli sözcük öbeğine karşılık gelmektedir. Saussure'ün dil göstergesinin çizgisellik özelliğinde belirttiği bilgiler eşdizimli sözcük öbeklerinin sınıflara ayrılması hakkında bilgiler vermektedir. Her art arda kullanılan sözcük eşdizimli sözcük öbeği değildir; her sözcük de art arda gelemez. Bazı sözcükler çok daha fazla sözcükle öbek haline gelirken, bazı sözcüklerin öbek haline gelebileceği sözcük sayısı daha az sayıdadır (Kıran ve Kıran, 2002: 120).

Yabancı alanyazın taraması yapıldığında eşdizimli sözcük öbeği kavramını kullanan Palmer (1933), 1938 yılında ise eşdizimlilik kavramını *A Grammar of English Words* sözlüğünde yer almasını sağlamıştır (Ayabakan, 2015: 8). Dilbilim alanında *eşdizimlilik* terimi ilk olarak J.R. Firth (1950) tarafından ortaya koyulmuştur (Milkov, 2000: 3). Firth (1957: 179)'ün "sözcüğü ancak beraber kullanılan sözcükle bilebilirsin" görüşüyle bir sözcüğü anlamlandırabilmek için eşdizimliliği kullandığı görülmektedir. Sözcüklerin anlamlandırılmasında eşdizimlilik önemli bir yere sahiptir. Böylece Firth (1951: 194) de dilbilimde eşdizimliliği teknik bir terim, araç olarak kullanmaktadır.

Sözcüklerin anlamlandırılmasının eşdizimlilik aracılığıyla daha kolay tespit edilebileceğini belirten Firth (1951: 196; 1957: 180), F. de Saussure gibi eşdizimliliğin dizisel (paragmadic) değil, dizimsel (syntagmatic) olduğunu belirtmektedir. Çünkü dizisel düzlem aynı ulamdaki sözcüklerin dilbilgisel ve sözlüksel bağlamlarda birbirinin yerine kullanılmasıdır ancak dizimsel düzlem, sözcüklerin ardından gelen diğer sözcüklerle beraber kullanılmasıdır (Gyllstad, 2007: 7). Bu sebeple dizimsel düzlemde olan eşdizimli sözcük öbekleri eşdizimlendiği sözcüklerle farklı kavramlara gönderimde bulunabilmektedir.

Firth (1957: 196) görüşünü ön ad+ad öbeğinden oluşan *karanlık gece (dark night)* örneği ile desteklemektedir. Öbekte *karanlık* sözcüğü beraberinde *gece* sözcüğü ile kullanılmaktadır. *Gece* sözcüğünün anlamlarından biri ile *karanlık* sözcüğünün anlamlarından birinin eşdizimli olarak öbek oluşturması öbeği anlamlandırmada yardımcı olmaktadır. Bir

başka deyişle Firth eşdizimli sözcük öbeğinin anlamı ile eşdizilen sözcüklerin anlamlarının birbiriyle ilişkili olduklarını belirtmektedir (Durrant, 2008: 5). Bu açıklamaya göre bütün olarak düşünülen eşdizimli sözcük öbeği parçalara ayrıldığında en az iki sözcük elde edilmektedir. Bu bütünün anlamı ile parçaların anlamları arasında bir bağ olduğu düşünülmektedir.

Firth'ten sonra eşdizimlilik hakkında farklı tanım ve görüş bildirenlerden biri de Halliday (1961)'dir. Halliday (1961)'in eşdizimli sözcük öbeği tanımı Firth'e benzer ama daha detaylı tanımlamaktadır. Halliday (1961) eşdizimliliği "sözlüksel birimlerin (lexical items) yan yana gelmesiyle bir dizimsel düzlem meydana gelmektedir" şeklinde tanımlamaktadır. Halliday (1961)'in görüşüne göre sözlüksel birimler biçimbirim, sözcük veya sözcük gruplarıdır. Halliday sözlüksel birimleri ve onların olası tüm türetimlerini genellikle sözlükbirim olarak görmektedir. Bu görüşe örnek olarak *strong (güçlü/kuvvetli/şiddetli)* ve *strongly (güçlü bir şekilde/kuvvetlice/şiddetli bir şekilde)* aynı birimdir; *a strong argument (şiddetli tartışma)* ve *"He argued strongly (şiddeli bir şekilde tartıştı)"* eşdizimli sözcük öbeği ve tümce aynı sözdizimsel düzlemde ve birdir. Böylece Halliday sözlüksel birimleri bir bütün halinde aldığı için eşdizimlilik içinde değerlendirmektedir. Ancak Halliday'in bu görüşü ile Firth'ün görüşü birbirine zıt görüşlerdir. Çünkü Firth eşdizimlilikte sözlükbirimleriyle *(strong)* ilgilenmektedir ancak sözcük biçimleriyle bir başka deyişle sözcüğün biçimbirimsel değişkeleri ile *(strong-ly)* ilgilenmemektedir (aktaran Gyllstad, 2007: 8). Böylece sözlükbirim, sözcük-biçim farklılıklarından dolayı görüş ayrılıkları bulunmaktadır

Eşdizimli sözcük öbeğini oluşturan sözcüklerin anlamları ile öbeğin anlamının ilişkili olduğunu belirten Firth (1957)'ün görüşünü Lyons (1966) da eleştirmektedir. Lyons (1966: 288-302) dağılımsal anlam kuramına (distributional theory of meaning) dayanarak sözlükbirimlerinin ve öbeğin birbirinden farklı ve bağımsız anlamlara sahip olabileceğini belirtmektedir. Bütünü oluşturan parçaların farklı anlamlarının olduğunu ve bütünle (eşdizimli sözcük öbeği) ile parçaların (sözcüklerin) birbirinden farklı bir anlama bürünebileceğini belirtmektedir. Kendi görüşüne farklı bir boyut katan Lyons (1977: 613) bir metinde eşdizimli sözcük öbeği oluşturacak birimlerin birbiriyle ilişkili oldukları ve öbeğin anlamlandırılmasında da bu ilişkinin etkisi olduğu görülmektedir.

Sinclair (1966: 415), eşdizimli sözcük öbeğini tanımlarken ise iki farklı terim kullanmaktadır: Bunlar *düğüm (node)* ve *koşum (span)*. Öbekte düğüm baş görevinde kabul edilecek olursa koşum öbeğin başına göre gelen sözcük ve sözcük sayısıdır. Sözgelimi *yemek* sözcüğü eşdizimli sözcük öbeğinde düğüm konumundadır. Koşum ise düğümün yani *yemek*

sözcüğünün arkasında konumlanan sözlüksel ögelerdir. *Yemek* sözcüğü için kullanılan koşumlar aynı zamanda sözcüğün eşdizimlenenleri olarak görülmektedir.

Tablo 3'te görüldüğü üzere *masa* ve *takım* sözcükleri *yemek* sözcüğünün yani düğümün koşumlarıdır.

Tablo 3
Sinclair (1966) eşdizimli sözcük öbeği tanımında "düğüm" ve "koşum" örneği

yemek	**masası**
düğüm	koşum
yemek	**takımı**
düğüm	koşum

Firth (1957) ve Halliday (1966) gibi Benson (1986), eşdizimli sözcük öbeğini oluşturan sözcüklerin arasında nedensizlik ilkesine dayanan bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Benson (1986) eşdizimlililere farklı bir bakış açısı getirerek iki ayırmaktadır: *Sözlüksel eşdizimli sözcük öbekleri (lexical collocations) ve dilbilgisel eşdizimli sözcük öbekleri (gramatical collocations)*. Bu ikiye ayırım sonucunda yabancı dil öğretiminde öğreniciler tarafından sözlüksel eşdizimli sözcük öbekleri dilbilgisel eşdizimli sözcük öbeklerine göre öğreniminin daha kolay olduğu görülmektedir.

2.6. Eşdizimli Sözcük Öbeklerinin Sınıflandırılması

Eşdizimli sözcük öbekleri için yapılan çalışmalarda görüldüğü üzere sözcükler için sınıflandırmalar yapılmaktadır. Bu ayrım *sözlüksel eşdizimli sözcük öbekleri (lexical collocation) ve dilbilgisel eşdizimli sözcük öbekleri (grammatical collocation)* şeklindedir (Benson, Benson, Ilson, 2009: ix). Bu bölümde de belirtilen ayrımlar incelenmektedir.

2.6.1. Sözlüksel eşdizimli sözcük öbekleri

Dilbilim ve sözlük çalışmaları yapanlara göre eşdizimli sözcük öbekleri iki sözcük ile oluşmaktadır. Bu sözcüklerin ulamları ad, eylem, sıfat veya belirteç olmalıdır. Ayrıca bu öbeklerdeki sözcüklerin birlikteliği birbirine bağlıdır. Buna örnek olarak ise *dikkat et- (pay attention)* verilmektedir (Heid, 1994: 226). *Dikkat et* örneğinde olduğu gibi *et-* katkısız eylemi tek başına bir kavrama gönderimde bulunmamaktadır. Bu nedenle iki sözcüğün birlikteliği ile ya yeni bir anlam ortaya çıkmaktadır ya da anlama sahip olmayan sözcük diğer sözcükle öbek oluşturduğu beraber bir kavrama gönderimde bulunabilmektedir.

Sözlükbilim çalışmalarında açıkçası en önemli soru şudur: *Eşdizimli sözcük öbekleri taban/baş sözcüğe göre mi yoksa eşdizilen sözcüğe göre mi sunulmalıdır?* Öbekteki taban ve eşdizilen sözcüğün belirsizliği bu sorunun önemini arttırmaktadır.

Katkısız eylem yapıları olarak bilinen *et-, yap-, ol-, ver-, at-, al-, çek-* eylemleri ile oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinde tabanın öbeğin anlamlandırılmasında büyük rol oynadığı belirtilmektedir. Sözgelimi *duş al-* eşdizimli sözcük öbeğinde *duş* sözcüğü taban, *al-* katkısız eylem ise eşdizilendir. Öbeğe bakıldığında ise anlamlandırmayı taban sağlamaktadır. Bu sebeple sözlükbilim çalışanlar eşdizimli sözcük öbeğinin sunumunu tabana göre yapmaktadır. Tabana göre eşdizilen sözcüklerde sıralanmaktadır. Taban olarak nitelendirilen sözcükler ise italik belirtilmektedir. "*Masayı* kur-, sıcak *karşılama*, ümitsizce *çabala-*, derin *uyku*da" (McKeown ve Radev, 2000: 6). McKeown ve Radev (2000)'e göre katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinde tabana göre anlamlandırma kolaylaşırken aynı durum serbest eylemlerle oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinde de görülmektedir. Sözgelimi *iç-* eylemini ele alalım. *İç-* eyleminin alabileceği eşdizilen sözcüklerin +akışkan ve +sıvı özelliği bulunmaktadır. *Su iç-, çay iç-, kahve iç-...* gibi daha *iç-* eylemi ile üretilebilecek birçok eşdizimli sözcük öbeğinde anlamlandırma baş diğer bir ifade ile taban ile kolaylaşır.

Benson (2009) sözlüksel eşdizimli sözcük öbeklerini aşağıda verilen Tablo 4'teki gibi ulamlara ayırmaktadır (aktaran Ayabakan, 2015: 12-13):

Tablo 4
Benson (2009) sözlüksel eşdizimli sözcük öbekleri

Dilbilgisel Birliktelik	**Eşdizimli Sözcük Öbekleri**
Eylem+ Ad/Adıl/İlgeç Öbeği	müzik bestele- (compose music)
Eylem+Ad	şifreyi çöz- (break a code)
Sıfat+Ad	kaba tahmin (rough estimate)
Ad+Eylem	alarm çal- (alarms go off)
Ad+ (of)+ Ad	şirket müdürü (company manager)
Belirteç+Sıfat	derin uyku (sound asleep)
Eylem+Belirteç	derinden etkilemek (affect deeply)

(aktaran Ayabakan, 2015: 12-13)

Tablo 4'te de görüldüğü üzere Benson sözlüksel yaklaşımla bu çalışmayı İngilizceye göre yapmıştır. Benson'a göre yabancı dil öğreniminde anadili konuşucusu kadar dile hakim olmak için sözlüksel eşdizimlilerin edinilmesi önem arz etmektedir (Ayabakan, 2015: 13). Benzer çalışmaların Türkçeye uyarlanarak çalışılması ve Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin dört temel becerisini geliştirmesinde veya öğreticilerin derslerde kullanacağı materyallerde yer alması öğretime katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.6.2. Dilbilgisel eşdizimli sözcük öbekleri

Benson (2009) dilbilgisel eşdizimli sözcük öbeklerinin sınıflandırmasını ad,sıfat, eylem ile birlikte yan tümce, ilgeç veya mastar ile öbek haline geldiğini belirtmektedir. Benson ise dilbilgisel eşdizimli sözcük öbeklerini Tablo 5'teki gibi ayırmaktadır:

Tablo 5
Benson (2009) dilbilgisel eşdizimli sözcük öbekleri

Dilbilgisel Birlitelik	**Eşdizimli Sözcük Öbekleri**
Ad+İlgeç	ihmale karşı (apathy towards)
Ad+to+Mastar	bir şeyi yapmaya çalış(-mak) (make an attempt to)
Ad+ that Tümcesi	anlaşmaya var(-mak) (reach an agreement that)
İlgeç+Ad	kazara (by accident)
Sıfat+İlgeç	…-den dolayı kızmış (angry at)
Sıfat+to	gerekli ol(-mak) (necessary to)
Sıfat+that Tümcesi	hoş ol(-mak) (nice that)
Diğer Eylem Öbekleriyle Oluşanlar	…

(aktaran Ayabakan, 2015: 14-15)

Tablo 5'te dilbilgisel eşdizimli sözcük öbeklerinde Türkçede biçimbirimlerle elde edilen sözcükbiçimler İngilizcede ayrı bir dilsel birim olarak belirtilmektedir. *kazara* örneğinde de bu görülmektedir (Denk, 2018: 35).

Tablo 4 ve Tablo 5'te verilen sözlüksel ve dilbilgisel eşdizimli sözcük öbeklerinin karşılaştırılması yapılırsa, öbekte eşdizimleyen sözcüğün ulamı ad veya sıfat, eşdizimlenen sözcük eylem ulamındaysa sözlüksel; her iki sözcüğün de dilbilgisel yapıyla ilişkili ise dilbilgisel eşdizimli sözcük öbekleridir. Ancak bu gibi sınıflandırmalar çalışmalarda da bahsedildiği üzere sadece *BBI İngilizce Eşdizimlilik Sözlüğü*'nde yapılmıştır. Önerilen ya da yapılan çalışmalarda eşdizimli sözcük öbeği için sözlüklerde sözlüksel yaklaşım uygulanmaktadır. Bunun nedeni ise diller arası yapısal farklılıklardır. Türkçenin yapısı ile İngilizcenin yapısı birbirinden ayrılmaktadır (Ayabakan, 2015: 70-71). Böylece Benson (2009) sınıflandırmaları Türkçe için uyumlu değildir.

Benson (2009)'ın sözlüksel ve dilbilgisel eşdizimli sözcük öbekleri sınıflandırması özellikle İngilizce için genel bir sınıflandırmadır. Her dilin kendi yapısal özellikleri bulunmaktadır; bu nedenle yapılan bu sınıflandırmalar her dilin yapısal özelliği ile uyuşmamaktadır. Sınıfladırmalar sadece bir değişken olarak görülmektedir ve çalışılacak olan dillerin anlamsal ve yapısal özelliklerine göre bu sınıflandırmalar örnek alınıp yeniden düzenlenerek kullanılabilmektedir.

Özkan (2007: 33-35) Türkçenin yapısal özellikleri *"Oxford Collacation Dictionary for Students of English (2003)"* ten uyarlanarak eşdizimli sözcük öbeği kavramını oluşturan dilbilgisel ulamların birlikteliklerini Tablo 6'daki gibi sınıflandırmaktadır:

Tablo 6
Özkan (2007: 33-35) eşdizimli sözcük öbeğini oluşturan dilbilgisel birliktelikler

Dilbilgisel Birliktelik	**Eşdizimli Sözcük Öbeği**
belirteç + eylem	açıkça söyle-, acı acı gül-, açık konuş-
ön ad + ad	güzel sanatlar, derin uyku
niteleyici söz + ad	bir güzel, bir ara, bir yana
eylem + ad	bilir kişi, çıkmaz sokak, koşar adım
eylem + eylem	dönüp bak-, yakıp git-, vurup devir-
ad + ilgeç	bana göre, senin gibi, dünya kadar
ad + ad	peynir ekmek, kahve falı

Tablo 6'da görüldüğü üzere öbeği oluşturan sözcükler, ulam açısından değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin, *bir güzel* niteleyici söz + ad birlikteliği *"Bir güzel geldi."* tümcesindeki gibi belirteç konumunda olabilmektedir. *Bilir kişi,* eylem + ad birlikteliği ad olarak çıkma ihtimali vardır. *"Bilir kişiler kontrole geldi"* tümcesindeki gibi.

2.7. Eşdizimli Sözcük Öbeklerine Yaklaşımlar

Eşdizimli sözcük öbeği hakkında yapılan çalışmalarda öbeklerin dört farklı yaklaşımla ele alındığı görülmektedir. Bunlar *anlam, metin, sıklık* ve son olarak ise *sözdizim ve edimbilim temelli yaklaşımdır.*

2.7.1. Anlam temelli yaklaşım ile eşdizimli sözcük öbekleri

Anlam temelli yaklaşımda sözcüklerin öbek oluşturmasında sadece sıklık çalışmalarının değil aynı zamanda bu öbeğin anlamsal boyutlara da dayandırılması gerektiği vurgulanmaktadır (Cowie, 1998: 223). Eşdizimli sözcük öbeklerini anlam temelli yaklaşımla inceleyenlerin başında Cowie (1994, 1998) ve Melcuk (1998) gelmektedir. Anlam temelli yaklaşımda eşdizimli sözcük öbekleri Cowie (1998)'ye göre *sözcük birleşmesi (word-combination),* Melcuk (1998)'a göre ise *söz öbeği (set phrase/phraseme)* olarak adlandırılan öbek oluşturma türüdür (Doğan, 2015: 73).

Alanyazına göre sözcük öbekleri/birleşimleri iki farklı gruba ayırmaktadır. İlk grup *sözcük benzeri birleşmeler*dir. Bu birleşikler, öncelikle dilbilgisel ulamlarıyla tanımlanmaktadır ancak tümce düzeyine ulaşmamaktadır. Örnek olarak ad+ad sınıflandırmasında bulunan *kahvaltı tabağı* ve *çilingir sofrası* öbekleri Cowie (1994)'ye göre bileşiktir (Doğan, 2015: 73). İkinci grup ise *tümce benzeri birleşmeler*dir. Öbek olarak varsayılan özdeyiş, deyiş, slogan ve kalıp sözlerdir. Tümce düzeyindeki bu öbekler ayrıca edimbilimsel işlevi olan yapılardır. *Günaydın, geçmiş olsun*, *ne haber* ve *ne vereyim abime*

gibi kalıplaşmış öbekler tümce benzeri birleşmelere örnek olarak verilmektedir (Doğan, 2015: 73; Eken, 2016: 35). Böylece Cowie (1994) hem sözcük hem de tümce düzeyinde birliktelik oluşturan öbekleri eşdizimli sözcük öbeği olarak adlandırmaktadır.

Cowie (1998: 4) *sözcük bileşikleri* ve Melcuk (1998: 29) *anlamsal söz öbeği* olarak adlandırılan sözcük öbekleri tekrar sınıflandırılmaktadır. Melcuk (1998: 29) ise sözcük bileşenlerini *deyim, yarı deyim* ve *eşdizimli sözcük öbekleri* olarak sınıflandırma yapmaktadır.

Böylece Melcuk (1998) kalıp söz olarak kabul edilen deyimleri ve yarı deyimleri eşdizimli sözcük öbeklerinden ayırmaktadır. Cowie (1998: 163) ise *serbest birleşimler/eşdizimliler, sınırlı eşdizimliler, değişmeceli deyimler* ve *saf/yalın deyimler* olmak üzere dörde ayırmaktadır:

*Serbest birleşimlerde/eşdizimli sözcük öbekleri*nde eşdizilen her iki sözcük de daha çok temel anlamlarıyla öbek haline gelmektedir. Bu gruptaki öbeği oluşturan sözcüklerin yerine başka sözcükler ile yeni öbekler oluşturmak mümkündür. *Çay iç-* öbeğine bakıldığında *çay* yerine *kahve iç-, su iç-, ayran iç-* gibi birçok eşdizilen kullanılarak yeni öbekler oluşturulabilmektedir. Serbest eşdizimliliklerde kısıtlama olmadığı için sayısız öbek oluşturmanın mümkün olduğu görülmektedir. Ancak oluşturulan öbeklerin de dilbilgisel olarak kabul edilebilir olması için sözcük değiştirimlerinde anlambilimsel olarak tutarlı olması gerekmektedir. Bir başka deyişle sözcüklerde seçme sınırlılıkları (selection restrictions) olmalıdır. *İç-* eylemi için *+içilebilir* özelliğe sahip tüm sözcüklerle eşdizimlenebilmektedir ancak *–içilebilir* özelliğe sahip olan *kek* sözcüğü ile eşdizimlenebilmesi mümkün değildir (Cowie, 1981: 226). Böylece her eylem her sözcükle eşdizimli sözcük öbeği oluşturamamaktadır. Bu kısıtlma ise eylemin seçme sınırlılığı ile ilişkilendirilmektedir.

*Sınırlı eşdizimli sözcük öbekleri*nde serbest eşdizimlilikten farklı olarak öbekte bulunan/eşdizinlenen sözcüklerden birinin temel anlamı değil; sözcüğün yan anlamıyla öbeğin oluşturulmasıdır. Öbekte yer alan diğer sözcük ise gerçek anlamını korumaktadır. Bu nedenle öbekteki sözcüklerle başka eşdizimlilik oluşturumu da sınırlı hale gelmektedir. *Yumruk geçir-* eşdizimli sözcük öbeğinde *yumruk* temel anlamında kullanılırken, *geçir-* eşdizileni temel anlamında kullanılmamaktadır. Bir başka örnek ise *karar ver-/al-* öbeğinde *karar* sözcüğü temel anlamında kullanılırken *ver- ve al-* katkısız eylem yapıları temel anlamından uzaktır. Sadece *ver-* ve *al-* katkısız eylem yapıları değil aynı şekilde *et-, yap-, ol-, at-, çek-* yapıları ile de eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmaktadır (Kurtoğlu Aksu, 2017: 222). Katkısız eylem yapılarıyla ilgili yapılan çalışmalarda Uçar (2007: 137-138) bu eylemlerin çokanlamlı bir yapıya sahip olduğundan ve hem sözlüksel hem de katkısız eylem yapısı olarak

kullanılabildiğini belirtmektedir. Bu sebeple her katkısız eylem katkısız olarak düşünülmemektedir. Anlambilimsel olarak eylemin kullanıldığı tümcenin incelenmesi bu kararı kolaylaştırmaktadır. Uçar (2007: 139), çalışmasında bunu şu şekilde örneklendirmektedir: *"...Ali kitabı Ahmet'e verdi."* örneğinde *ver-* katkısız eylemken bu tümcedeki anlamı herhangi farklı bir anlama gönderimde bulunmadığı için sözlüksel yapıdadır.

> "Katkısız eylem yapılarını Kearns (2002) iki türe ayırmaktadır*: tam katkısız eylem (true light verbs) ve bulanık eylem eylemleri (vague action verbs)*. Bu iki ayrımı yapabilmek için birkaç koşul bulunmaktadır (aktaran Uçar, 2007: 140). Tam katkısız eylem yapıları tümcelerde edilgen yapıya dönüşememektedir. *"Tebessüm Ali tarafından edildi"* tümcesinde olduğu gibi. Yine aynı şekilde tam katkısız eylem yapılarında tümcedeki boşluk bileşiğe uyarlanamamaktadır. *"Ali dün tifo, ... Mine de bugün tifo oldu"*. Tam katkısız eylemde belirli olamama özelliği vardır. *"Ali tebessümü etti"*. Ayrıca önüne de soru sözcüğü alamaz. *"Ali hangi tebessümü etti"* gibi. Tam katkısız eylemin yakın anlamlısı ile bir değiştirim söz konusu değildir. Örnek olarak ise *"Ali gülümseme etti"* tümcesinde *gülümseme* sözcüğü *tebessüm* sözcüğünün yakın anlamlısı yerine kullanılmış ancak bu kullanım dilbilgisi dışıdır. Son belirleyen özellik de belirteç kullanımıdır. Tam katkısız eylemlerde tümcede belirtecin konumu önemlidir. *"Ali tifo dün oldu"* tümcesindeki gibi belirteç eylemlerin arasında yer aldığında yine dilbilgisi dışı üretim gerçekleştirilmiş olunur" (Uçar, 2007: 140-141).

Sınırlı eşdizimli sözcük öbekleri, Cowie (1998: 163)'ye göre eşdizilen bir sözcüğün temel anlamı ile kullanılmamasıyla serbest eşdizimlilikten ayrılırken, öbekteki tüm eşdizilenleri temel anlamıyla kullanılmayan deyimlerden de bu özelliği ile ayrılmaktadır.

Değişmeceli deyimler, Melcuk (1998)'a göre *yarı deyimler*, Cowie (1998: 214)'ye göre ise *değişmeceli deyimler* olarak adlandırılan sözcük birleşimleri eşdizimli sözcük öbekleri ve deyimler arasındadır. Değişmeceli deyimlerin yapısında metaforik bir anlam bulunmaktadır; ancak öbeği oluşturan sözcükler kendi temel anlamlarını korumaktadır. *Köşeyi dön-* yapısı "hiçbir çaba göstermeden zengin olmak" olarak anlamlandırılmaktadır. Bu deyimi oluşturan sözcüklerden de bu anlamı elde etmek de mümkündür (Doğan, 2015: 77).

> "Değişmeceli deyimler bağlama göre de anlam kazanmaktadır. *Topu taca at-* örneğine bakıldığında spor alanlarında kullanılan bir yapıdır. Doğal dil

> bağlamında kullanıldığında ise *konuyu saptır-* anlamında kullanılmaktadır. Ancak her değişmeceli deyim spor alanında kullanıldığı gibi uzman bir alana ait değildir. Örnek olarak *duygulan-* anlamına gelen *gözleri yaşar-* gibi sözcük birleşiminin bir uzmanlık alanı bulunmamaktadır" (Doğan, 2015: 77).

> "Değişmeceli deyimlerde nadiren de olsa öbeklerdeki sözcükler değişebilmektedir. Örneğin *gözleri yaşar-* sözcük birleşimi yerine *gözleri sulan-* şeklinde doğal dilde kullanımı mevcuttur. Bununla beraber *köşeyi dön-* gibi sözcük birleşimi metaforik anlamı dışında kullanılsa dahi *köşeyi sap-* şeklinde kullanılamaz" (Doğan, 2015: 77).

Doğan (2015: 77-78)'a göre *saf/yalın deyimler* kalıplaşmış ifadelerdir. Yapıyı içeren sözcüklerin kendi temel anlamlarından tamamen farklı olan, kendine özgü anlamlara bürünen ve kesinlikle yapıdaki sözcüklerin yerine başka bir sözcükle değiştirilemeyen yapılardır. Saf deyimleri, değişmeceli deyimlerden ve eşdizimli sözcük öbeklerinden farklı kılan iki önemli kıstas vardır. Birincisi, açıklamada bahsedilen birlikteliği oluşturulan sözcüklerin değiştirilemezliğidir. Örneğin; *çok sinirlen-* anlamına gelen *küplere bin-* ifadesi *küplere çık-* veya *küpe bin-* olarak değiştirilemez. İkincisi ise bu birleşimler temel anlamını koruyamayan, birleşmiş sözcüklerdir. Değişmeceli deyimlerden farklı olarak *küplere bin-, küpün üzerine çık-* şeklinde gerçek bir anlam ifade etmemektedir.

Eşdizimli sözcük öbekleri için anlam temelli yaklaşımda akla gelenlerden bir diğeri ise Melcuk (1998)'tur. *The Meaning-Text Model* teorisinde sözcüklerin öbek haline gelişinde *anlam sınıflamasından (semantic classification)* bahsetmektedir. Melcuk (1998), eşdizimlileri bir öbek olarak görmektedir ve onları ikiye ayırmaktadır. İlki kullanımbilimsel öbeklerdir. Bunlar kalıplaşmış ifadelerdir. İkincisi anlambilimsel öbeklerdir. Bunlar ise daha önce de bahsettiğimiz üzere deyimler, yarı deyimler, eşdizimlilerdir. Melcuk (1998)'a göre eşdizimli sözcük öbeklerindeki sözcüklerden biri bağımlı, diğeri ise bağımsız konumdadır. Hatta Melcuk (1998: 30) bunu şu şekilde ifade etmektedir:

> "Bir L dilindeli AB eşdizimi L'nin anlambilimsel bir öbeğidir; X anlamını veren iki kurucu sözcük bileşeninin biri -söz gelimi A bileşeni- üzerine kurulmakta ve bir C birimi ile birleştiğinde oluşturulan [X=A+C] eşitliği, B sözcüğünün sadece A'ya bağımlı olarak X anlamı oluşturduğunu göstermektedir."

Bu açıklamaya göre L dilini Türkçe kabul edelim ve AB eşdizimli sözcük öbeği ise *kara kedi* olsun. Kurucu burada A bileşeni yani *kara* sözcüğüdür. C birimi ile yeni bir eşdizimli

sözcük oluşturmak istersek o da *kara gün* olsun. *Kara* + *kedi* ve *kara* + *gün* eşdizimli sözcük öbekleri ile birbirinden farklı sözcük birliktelikleri ve anlamlar (X anlamı) elde edilmektedir.

Melcuk (1998)'un bu matematiksel anlatımına göre eşdizimli sözcük öbeklerin dört farklı çeşidini içermektedir:

1) Katkısız eylemler (light/support/delexical) ile kurulan eşdizimli sözcük öbekleri
2) Bir veya daha fazla dilsel birim ile birlikte kullanılan bağımlı bir sözcük içeren eşdizimli sözcük öbekleri
3) Aynı anlamda diğer sözcüklerle birlikte kullanılabilen ancak birimlerden birinin eş anlamlısı olan başka bir birimle aynı anlamda kullanılamayan bağımlı bir sözlükbirim anlamı içeren eşdizimli sözcük öbekleri
4) Sözlükbirimlerinden birinin diğerine bağımlı olduğu, bağımsız birimin anlamının bütünüyle özel olduğu eşdizimli sözcük öbekleri

Melcuk (1998)'un belirttiği bu sistemde sözlüksel işlevler (lexical functions) etkin konumdadır. Bu konumda öbeği oluşturan sözcükler tarafından sözdizimsel rolleşme elde edilmektedir. Sözcüksel işlevlerde öbeği oluşturan sözcüklerden biri *anahtar sözcük, değer* olarak adlandırılan sözcüğü seçmektedir (Eken, 2016: 39-40). Diğer bir ifade ile değer sözcük anahtar sözcük tarafından belirlenmektedir.

2.7.2. Metin temelli yaklaşım ile eşdizimli sözcük öbekleri

Metin temelli yaklaşım denilince ilk akla gelen Halliday ve Hasan (1976: 282)'dır. Halliday ve Hasan (1976) eşdizimli sözcük öbeklerini sözlüksel bağlaşıklık/uyum (lexical cohesion) ve metin içindeki bağlaşıklık olarak ele almaktadır. Bağlaşıklığı sağlayan özelliklerden biri olan sözlüksel yineleme (lexical reiteration) sadece benzer olan sözlükbirimlerin tekrarlanması yoluyla değil; aynı zamanda sözlükbiriminin yakın anlamı veya alt-üst anlamı gibi aralarında anlam ilişki bulunan sözcüklerle de gerçekleşebilmektedir.

Örnek 1: "Why does this little **boy** have to wriggle all the time?"

"**Child**ren always wriggle." verilmektedir.

Örnek 1'de *boy (erkek)* yerine *child (çocuk)* kullanımı metin içindeki bağlaşıklığı bozmamaktadır (Denk, 2018: 26). Aynı zamanda çocuk sözcüğünün alt ulamı olarak erkek sözcüğü metin bağdaşıklıklığını da korumaktadır.

Örnek 2: "Why does this little **boy** to wriggle all the time?"

Girls don't wriggle.

Örnek 2'de ise *boy (erkek)* ve *girl (kız)* kullanımları anlamca birbirine karşıt sözlükbirimlerdir. Ancak her iki sözlükbirim de aynı üst kavrama gönderimde bulunmaktadır (Halliday ve Hasan, 1976: 285). Bir başka deyişle iki sözlükbirim de aynı ulamda bulunmaktadır. Böylelikle Örnek 1'de de görüldüğü üzere bu örnek de metnin tutarlılığını bozmamaktadır.

Halliday ve Hasan (1976: 285-286)'a göre aralarında anlamsal olarak bir ilişki olan sözcük çiftlerinde bağlaşıklık/uyum bulunmaktadır. Bu bağlaşıklık birbirine karşıt anlama sahip sözcük çiftleri *kız-erkek (girl-boy), ıslak-kuru (wet-dry);* yakın anlama sahip sözcük çiftleri *tırmanma-yükselme (climb-ascent)* ve üst anlamlı veya alt anlamlı sözcük çiftlerinde *erkek-çocuk (boy-child), karaağaç-ağaç (elm-tree)* bulunmaktadır. Ayrıca bir sözcüğün çağrışımsal anlamda akla gelen, aynı kategoride bulunan ve dilde anlamsal olarak birbiriyle ilişkili olan tüm sözcük çiftlerinde de bağlaşıklık bulunmaktadır. *araba-fren (car-brake), kutu-kapak (box-lid), ağız-çene (mouth-chin), hasta-doktor (ill-doctor), kral-taç (king-crown), arı-bal (bee-honey)* gibi sözcük çiftlerinde bağlaşıklık bulunmaktadır.

Halliday ve Hasan (1976: 256) çağrışımsal anlam ile gerçekleşen sözcük çiftleri arasında bağlaşıklık bulunduğunu ve çağrışımsal anlam ile sadece ikili sözcük çiftleri meydana gelmemektedir; sanki bir sözcük zinciri gibi sözcük birlikteliklerinin büyüyebileceğinden bahsetmektedir. Örnek olarak *mum-alev-titre- (candle-flame-flicker), saç-tara-bukle (hair-comb-curl)* şeklinde bu sözcük zincirini daha fazla uzatarak sözcük birliktelikleri oluşturulabilmektedir.

Halliday ve Hasan (1976: 286-287)'a göre eşdizimsel bağlaşıklık/uyum (collocational cohesion), birlikteliği yüksek olan sözlükbirimlerin bağlaşıklığıdır. Örnek olarak *A Ride On An Avalanche* adlı metinde Amerika Birleşik Devleti'nin bir eyaletinde gerçekleşen ve Türkçeye *Çığ Yolculuğu* olarak çevrilen metindeki sözcükler verilmektedir. Bu metinde *dağcılık, tırman-, zirve* gibi sözcüklerin birlikte kullanımlarının yüksek olması ön görülmektedir veya bu sözlükbirimler arasında bağlaşıklığın da var olduğu görülmektedir.

Eşdizimli sözcük öbeklerini metin temelli yaklaşımla inceleyen ilk dilbilimciler Halliday ve Hasan (1976: 292)'dır. Çağrışımsal anlam yardımı ile sözcük-anlam ilişkisi bulunan sözcük çiftlerini eşdizimli sözcük öbeği olarak kabul etmektedirler.

2.7.3. Sıklık temelli yaklaşım ile eşdizimli sözcük öbekleri

İkinci bölümde de belirtildiği üzere sıklık temelli yaklaşım ve eşdizimli sözcük öbeklerine dilbilimci Firth (1957) öncülük etmektedir. Daha sonrasında ise Halliday (2004) ve Sinclair (1991)'in sıklık temelli yaklaşımla eşdizimli sözcük öbekleri hakkındaki görüşlerine değinilecektir.

Sıklıkla birlikte kullanılan sözcük çiftlerine eşdizimli sözcük öbekleri olarak tanımlayan Firth (1957) sözcüklerin birlikte kullanımlarıyla farklı anlamların meydana geldiğini ve sözcüklerin öbek oluşturması için başka sözcüklere ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Wittgenstein'ın "sözcüklerin anlamı onların kullanımlarında yatar" sözüyle Firth (1957) eşdizimli sözcük öbeklerinin bağlama bağlı olarak yeni anlamlara büründüğü görüşüne de sahiptir.

Halliday (2004: 11)'e göre eşdizimli sözcük öbekleri "sözcüklerin birbiriyle eşlik etme eğilimi" olarak tanımlanmaktadır.

Sıklık temelli yaklaşım ile çalışanların ortak düşüncesi öbeği meydana getiren sözcüklerin rastlantısal olarak beraber kullanılmaması ve sıklıkla kullanılanı sözcüklere sahip olmasıdır. Bu görüşe göre öbek oluşumunda sözcüklerin kullanım sıklığını ortaya çıkarma gibi sıklık temelli çalışmaların derlem dilbilim ve bilgisayarlı dilbilim alanlarına büyük katkısı olduğu da yadsınamaz (Halliday, 2004: 11). Çünkü bahsedilen dilbilim alanları öbeklerin hangi sözcüklerle büyük oranda birliktelik gösterdiğini kayıt altına alıp çalışmalara katkıda bulunmaktadır.

Derlem dilbilim alanında çalışmalara sahip olan Sinclair (1991: 101) iletişim aracı olan dilde birçok sözcüğün birden fazla anlamı, bağlamlara göre kullanımları olduğunun ancak bu kullanımların da sözcüklere göre eşit dağılımları olmadığını belirtmektedir ve bu nedenle sıklık temelli yaklaşımın gerekliliğinden söz etmektedir.

Dil kullanımlarında dilbilgisel ve sözlüksel yaklaşımları birbiriyle ilişkilidir ve kullanım esnasında iki yola başvurulmaktadır: Bunlar *serbest seçim ilkesi* ve *deyimsellik ilkesi*dir (Sinclair, 1991: 104).

Serbest seçim ilkesine göre metin, çok fazla karmaşık seçimler içermektedir. Sözcük, öbek ya da yan tümce ile tamamlanan her bir birim ile daha fazla seçim ortaya çıkmaktadır ve seçimde tek kısıtlama ise dilbilgiselliktir. Tek kısıtlama olduğu için seçim konusunda katı olunmadığını söylemek de mümkündür. Sinclair, bunu *slot and filler (yapısal boşluk ve doldurma)* olarak ifade etmektedir. Bir başka deyişle metin bağlamında boş bırakılan ve uygun sözcüklerle doldurulması istenilen bir etkinlik olduğunu düşünmektedir. Bu etkinlikte boş bırakılan yerlere bireyin sahip olduğu zihinsel sözlükçesinde yer alan sözcüklerden uygun olanları seçip etkinlik tamamlanabilmektedir. Etkinliğin tamamlanmasına öncülük eden ilke ise serbest seçim ilkesidir (Sinclair, 1991: 109-110). Tıpkı anlam temelli yaklaşımda yer alan serbest eşdizimli sözcük öbeklerindeki *iç-* eyleminde olduğu gibi sözcüklerin öbek oluşturmasında serbest seçim ilkesi uygulanmaktadır.

Sinclair (1991: 110)'e göre sözcük seçimindeki bir diğer ilke ise deyimsellik ilkesidir. Dil kullanıcıları zihinsel sözlükçelerinde *kalıplaşmış öbeklere/yapılara (semi-preconstructed)* sahiptir.

Bu kalıplaşmış yapılar bireylerin sosyal hayatlarından öğrendikleri ve sözvarlığına katkı sağlayan yapılardır. Bireylerin daha önce bu yapıları öğrenmeleri ve zihinlerinde hangi bağlamlarda kullanacaklarını kodladıkları için dil üretiminde bir kısıtlamaya yol açmaktadır.

Eşdizimli sözcük öbeklerinin tanımı yapılan bölümde de belirtildiği üzere Sinclair eşdizimli sözcük öbeklerindeki sözcüklerden birini *düğüm (node)* diğerini ise *koşum (span)* olarak adlandırmaktadır. Sıklık temelli çalışmalarda düğümün kaç farklı koşum aldığı ile ilgili araştırmalar ön plandadır. Her düğüm ve koşum oluşumu ise eşdizimli sözcük öbeğini oluşturmaktadır (Sinclair, 1991: 115-116).

2.7.4. Sözdizimsel ve edimbilimsel yaklaşım ile eşdizimli sözcük öbekleri

Eşdizimli sözcük öbekleri genel olarak en az iki sözcüğün birleşimi şeklinde tanımlanmaktadır. Öbeği oluşturan bu sözcükler farklı bağlamlara karşılık gelmektedir. Sözcükler arasında anlamsal olarak karşılıklı ilişkilerin bulunduğu da ifade edilmektedir. Hausmann da eşdizimli sözcük öbeğini oluşturan sözcüklerin birbirine kutuplu olduğunu belirtmektedir. (Heid, 1994: 228).

Eşdizimli sözcük öbeğini serbest seçim ilkesi ve deyimsellik ilkesinden ayırmak için veya ayrımı sınıflandırmak için sözdizimsel ve edimbilimsel ölçütler kullanılmaktadır (Heid, 1994: 229). Çünkü bireyler deyimsellik ilkesiyle öbeklerin hangi bağlamlarda kullanılması gerektiğini kodlamaktadır. Bu yaklaşıma göre edimbilimsel ölçütler eşdizimli sözcük öbeklerinin konuşucu tarafından aktif olarak kullanılabilmesi için önem arz etmektedir.

Birçok birleşim seçimleri sözdizimsel kurallarla oluşurken bu yaklaşım tüm eşdizimli sözcük öbeklerinde geçerli olmamaktadır. Seçim olayları hem eşdizimli sözcük öbeği hem de tümce dahilinde incelenmektedir. Örnek olarak *büyü- (grow)* ve *ye- (eat)* eylemlerini düşünelim:

Örnek 3: İlkbaharda ağaçlar büyüdü.

Örnek 4: Anneannesi Ali'yi büyüttü.

Örnek 5: Kuzular yemlerini yedi.

Örnek 6: Çiftçi sakat kuzulara yemlerini yedirdi.

Örnek 3'teki gibi eğer özne konumunda bitki ve türleri belirtilirse, bu eyleme doğrudan konu olan birim olur. Ancak örnek 4'te özne konumu yani eylemi yapan kişi ve etkilenen bir başka deyişle nesne (ad öbeği- noun phrase) farklı olursa burada edilgen yapı ile anlatım gerçekleşmektedir. Örnek 5'te yine ilk örnekteki gibi eylemi gerçekleştiren öznenin kendisidir. Son örnekte ise örnek 5'e benzer olarak eylemi ad öbeği gerçekleştirdiği için edilgen yapı kullanılmaktadır. Tüm örneklere bakıldığında ortak kanı ise bu iki eylemin de hem eşdizimli sözcük öbeği oluştururken hem de tümce oluştururken yanında mutlaka bir üyesi (ad) olmalıdır. Örneğin; *yemek ye-, çocuk büyü-* gibi (Heid, 1994: 229).

İngilizcede eşdizimli sözcük öbekleri sözdizimsel yaklaşımla şu şekilde birliktelik oluşturmaktadır (Heid, 1994: 230):

- ad + eylem (noun + verb)
- ad + ön ad (noun + adjective)
- ad + ad (noun + noun)
- eylem + belirteç (verb + adverb)
- ön ad + belirteç (adjective + adverb)

Hausmann (1989) da İngilizcedeki eşdizimli sözcük öbeklerini Tablo 7'deki gibi oluşturmaktadır:

Tablo 7
Hausmann (1989) sözdizimsel yaklaşım ile eşdizimli sözcük öbeklerinin oluşumu

Sözdizimsel Yaklaşım	**Eşdizimli Sözcük Öbekleri**
ad + ön ad (noun + adjective)	müzmin bekar (confirmed bachelor)
ad + eylem (özne) (noun + verb (subj))	öfkesi azal- (his anger falls)
ad + eylem (nesne) (noun + verb (obj))	para çek- (to withdraw money)
eylem + belirteç (verb + adverb)	şiddetli yağ- (it is raining heavily)
ön ad + belirteç (adjective + adverb)	ağır yaralı (seriously injured)
eylem + belirteç (verb + adverb)	ümitsizliğe kapıl- (to fail miserably)
ad + ad (noun + noun)	öfke patlaması (a gust of anger)

(aktaran Heid, 1994: 230)

Heid (1994: 230) eşdizimlilik kavramının sözdizimsel yapıya göre tümcede sadece yan yana gelerek öbek haline geldiğini söylemenin doğru olmadığını ifade etmektedir. Örnek olarak Heid (1994: 230) *bastırılamayan/giderilemeyen susuzluk (unquenchable thirst)* ön ad + ad sınıflandırılmasından oluşan eşdizimli sözcük öbeğini vermektedir. Bu birliktelikte *bastırılamayan* sözlükbirimi diğer eşdizileni nitelemektedir. İngilizcedeki sözdizimsel sınıflamayla öbeğe tümce içerisinde bakıldığında *Susuzluğu bastırılamadı/giderilmedi. (His thirst was unquenchable)* öbekte ön ad görevinde olan tümcede eylem görevinde olsa da hala eşdizimli sözcük öbeğidir. Bu tespite göre eşdizimli sözcük öbeklerini yan yana gelen sözlükbirimler olarak gören bilgisayar veya yazılım araçları sözdizimsel yaklaşımla öbekleri başarılı olarak inceleyememektedir.

Eşdizimli sözcük öbekleri, edimbilimsel yaklaşımla toplum tarafından kullanılan dil ve bağlamlarda incelenmektedir. Hausmann eşdizimli sözcük öbeklerini dilin *yarı tamamlanmış ürünleri (semi-finished products)* olarak tanımlamaktadır. Eşdizimli sözcük öbekleri doğal dil kullanımında doğru anlamlandırıldığında veya kullanıldığında iletişimin akıcı olarak devam etmesine yardımcı olmaktadır; aksine eğer uygun bağlamlarda kullanılmazsa da dilde doğal olmayan ve iletişimin akıcılığını bozan kullanımlar ortaya çıkmaktadır (Heid, 1994: 240). Özellikle yabancı dil öğretiminde sözcüğün, öbeğin veya tümcenin kullanıldığı bağlamla öğretilmesi iletişimde oluşacak yapaylığı ortadan kaldırmaktadır.

2.8. Alanyazında Eşdizimli Sözcük Öbekleri ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Türkçe alanyazınında başta dilbilim, dilbilimin alt alanları ve yabancı dil öğretimi olmak üzere birçok alanda eşdizimli sözcük öbekleri yüksek lisans ve doktora gibi çalışmalara konu olmuştur. Bu bölümde de yapılan çalışmalarda eşdizimli sözcük öbeklerinin nasıl ele alındığına değinilecektir. Ancak yabancı dil öğretimi ile entegre edilen çalışmaların ilerleyen bölümlerde yer alacağını belirtmekte fayda vardır.

Eşdizimli sözcük öbeklerinde bütünce dilbilim alanında çalışmalarda ilk olarak Özkan (2007, 2010)'ın çalışmaları gelmektedir. Özkan, *Türkçe Sözlük*'ten belirteçlerin eylemlerle birlikte kullanımı ve ulamları sıfat olan sözlükbirimlerin oluşturduğu öbekleri belirlemek için bütünce çalışmaları gerçekleştirmiştir. Alsarray (2015) çalışmasında zaman kavramlarının (an, ay, gün, gece, saat, yıl) eşdizilenlerini incelemek amaçlı bütünce oluşturmuştur ve bu eşdizimli sözcük öbeklerini sıklık ve anlamsal yaklaşımla ele almıştır. Bir diğer bütünce çalışması yapan ise Yakasız (2019)'dır. Yakasız (2019), çalışmasının verilerini Türkçe Sözlük'ten elde etmiştir. Türkçe Sözlük'te yer alan P-Z madde başları aralığındaki ad+eylem birlikteliğinden oluşan eşdizimli sözcük öbekleri tespit edilmiştir. Daha sonra bütünce oluşturularak sık kullanılan öbekler belirlenmiştir. Son olarak öbekler anlambilimsel ölçütlerle incelenmiştir ve diğer sözcük birleşimlerinden farkları ortaya koyulmuştur.

Bir diğer bütünce oluşturma amaçlı yapılan çalışmalar ise Bıçkı (2012)'nın doktora ve Üstünalp (2013)'in ise yüksek lisans çalışmalarıdır. Ancak bu iki çalışmanın araştırma soruları hem bütünce oluşturma hem de dil öğretimi ile ilgili olduğu için dil öğretimi bölümü gelecek bölümde tekrar ele alınmaktadır. İki çalışmanın da bu bölümde ele alınacak kısmı ise hata analizlerinin sonucunda oluşturulan bütünce kısmıdır. Bıçkı (2012) ilk olarak İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen Türkçe anadili konuşucularının akademik yazmada yaptıkları hataları belirlemiştir. Yapılan hatalarda ad + eylem öbeğinde yapılan hataların üzerinde anadili etkisinin olup olmadığını incelemiştir ve bu yapılan hataların nedenlerini ortaya koyup bir hata analizi yapmıştır. Üstünalp (2013)'in çalışmasının örneklemini de İngilizce öğretmenliği bölümünde öğrenim gören Türkçe anadili konuşucuları oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı ise yazılı metinlerde üretilen eylem + ad eşdizimli sözcük öbeklerinde yapılan hataların ve hataların nedenlerinin tespiti yapılarak öğrenci derlemi oluşturmaktır.

Sözlükbilim alanında çalışmalarda Çetinkaya (2009) dillerde kullanım sıklığına göre birliktelik gösteren eşdizimli sözcük öbekleri için oluşturulmuş sözlükleri incelemiştir. Ayabakan (2015) yüksek lisans çalışmasında Türkçe Sözlük'te eşdizimli sözcük öbeklerinin nasıl yer aldığını incelemiştir ve çalışmanın sonunda da eşdizimli sözcük öbeklerine özgü ayrı

bir sözlüğün oluşturulmasının alanyazına katkı sağlayacağı konusunda bir öneride bulunmuştur. Denk (2018)'in Türkçe, İngilizce ve Kürtçe sözlükleri taraması sonucu eşdizimli sözcük öbekleri tespit edilmiştir ve eşdizimli sözcük öbeklerinin sözlüklerdeki görünümleri incelenmiştir. Bunun sonucunda da Kürtçe eşdizimli sözlük önerisinde bulunulmuştur. Çetinkaya (2009), Ayabakan (2015) ve Denk (2018)'in alanyazına öneride bulundukları sözlükbilim çalışmalarının yanı sıra bu çalışmaların yabancı dil öğretimine ya da yabancı dil olarak Türkçe öğretimine de katkıda bulundukları görülmektedir.

Dilbilimin alt alanlarından biri de politik söylem çözümlemesidir. Özdağlı (2019)'nın politik söylem çözümlemesi alanında yaptığı bu çalışmanın iki amacı vardır. Eşdizimli sözcük öbekleri ile ilgili olan kısım ise şu şekildedir: Türkiye'de bulunan dört siyasi partinin programlarında geçen *millet* sözcüğünün kavram alanında bulunan sözcüklerle öbek oluşturup oluşturmadığı ve parti programlarının bu öbeklerin oluşumundaki etkisi incelenmiştir.

2.8.1. Yabancı dil öğretiminde eşdizimli sözcük öbekleri

Bireyler arası konuşma bağlamında iletişim edincinin sağlanması için öğrenici hedef dilin sözvarlığına hakim olması gerekmektedir. Sözvarlığının bir bölümünü oluşturan eşdizimli sözcük öbekleri de yabancı dil öğrenicileri için önemli bir yere sahiptir. Dil öğreniminde öğrenici, zihinsel sözlükçesinde yer alan sözcüklerin anlamlarına ve o sözcüklerin hangi bağlamda kullanıldığına hakimdir. Ancak birden fazla sözcüğün birlikteliği ile oluşan eşdizimli sözcük öbekleri çok daha farklı anlamlara bürünmektedir. O nedenle hem iletişimin sürdürülebilir olması hem de dil kullanımının akıcı olması için yabancı dil öğretiminde eşdizimli sözcük öbekleri öğretimine büyük önem verilmektedir. Bu bölümde ise yabancı dil öğretiminde eşdizimli sözcük öbekleri ele alınacaktır.

Her dil kendi kurallarına sahip olduğu için sözcük birleşimleri de dillere göre farklılık göstermektedir. Bazı sözcükler belli başlı sözcüklerle ya da dilbilgisel yapılarla bir araya gelmektedir. Yabancı dil öğretiminde birleşimlerden meydana gelen eşdizimli sözcük öbeklerinin kullanımı hem alıcı (öğrenici) hem ifade edici (öğretici) tarafından önemlidir. Ancak eşdizimli sözcük öbeklerinin kullanımı yabancı dil öğretiminde sık yapılan hatalardan biridir (Ayabakan, 2015: 7). Altıkulaçoğlu (2010: 40)'na göre öğrenici yabancı dili sadece sınıf bağlamında bırakıyorsa veya dilin doğal dil olarak konuşulduğu bağlamlara maruz kalmıyorsa iletişim sadece öğrenici-öğrenici, öğrenici-öğretici ve öğrenici-öğretici-öğrenici arasında kurulmaktadır. Bu nedenle öğrenici dili benimseyememektedir. Sezgisel olarak da bilgi sahip olmadığı, eşdizimli sözcük öbeğini oluşturan öbeklerin anlamlarını ayrı ayrı bildiği

için öbeğin kendine öz anlamını anlamlandırmakta güçlük geçmektedir ve hata oranları yükselmektedir.

İletişim bağlamında da eşdizimli sözcük öbekleri dil becerilerini etkilemektedir. Zhang (1993), Gitsaki ve Taylor (1997), Ellis (1999) bireyin dil becerilerini iyi şekilde kullanabilmesi için eşdizimli sözcük öbeklerine hakim olması gerektiğini belirtmektedir (aktaran: Karadağ, 2018: 31).

Nesselhauf (2005: 2) yabancı dil öğretiminde eşdizimli sözcük öbeklerinin önemini dört şekilde belirtmektedir:

- Eşdizimli sözcük öbeklerinin yaratıcı dil gelişiminde önemli bir rolü vardır.
- Eşdizimli sözcük öbekleri sözlü ve yazılı dilde akıcılığın kazanılması için gereklidir. Psikodilbilim çalışmaları insan beyninin işlemlemeden çok ezberlemede çok daha donanımlı olduğunu göstermektedir. Önceden meydana gelmiş öbeklerin kullanılması beynin işlemleme çabasını azaltmaktadır ve böylece dilin daha akıcı bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır.
- Eşdizimli sözcük öbekleri anlamayı desteklemektedir. Alıcı, sözlü veya yazılı dilde her sözcüğün anlamıyla uğraşmadan metinleri anlamlandırabilmektedir.
- Eşdizimli sözcük öbekleri, belirli dilsel grubun üyelerini belirlemede yardımcı olmaktadır. Bu öbekler, konuşma ve yazma becerisinde yabancı dil konuşucularına yardımcı olmaktadır.

Nessehauf (2005: 2)'ın maddelerini toparlamak gerekirse, yabancı dil öğrenicisi için ilk maddede açıklanan öbeklerin yaratıcı dil gelişimi büyük bir rol oynamaktadır. Çünkü yabancı dil öğrenicilerinde yaratıcı dil için sık kullanılan birimlerin eşdizimli sözcük öbekleri oldukları görülmektedir. İkinci maddede yabancı dil öğrenicilerinin anadili konuşucusu düzeyine gelmesi için eşdizimli sözcük öbeklerinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bellekte işlemleme çabasının azalmasıyla akıcılığın artması için yabancı dil konuşucularının ilgilendiği ve öğrenmek için çaba sarf etmesi gerektiği bir konu olmalıdır. Bunun nedeni ise yabancı dil konuşucularının istedikleri mesajı iletmeleri için anadili konuşucuları gibi (daha doğal) işlemleme çabasına ihtiyaçları olmasıdır. Çalışmalar gösteriyor ki yabancı dil konuşucusunun dili akıcı bir şekilde kullanıp kullanamaması öğrenicinin zihinsel sözlükçesinde yer alan eşdizimli sözcük öbeklerine bağlı bir durumdur. Üçüncü maddede bireyin anlamlandırmayı daha kolay yapabilmesi her dil konuşucusu için önemli olduğu belirtilmektedir. Çünkü anadili konuşucusunun kullandığı eşdizimli sözcük öbekleri bağlama uygun olurken öğrenicinin kullandığı öbeklerin bağlama uygun olmaması alıcıya iletilmek istenen mesajın

anlamlandırılamaması gibi sorunlar yaşanabilmektedir. Son olarak bireyin anadili gibi konuşmasına yardımcı olan ve belirli dil gruplarının üyesi olan eşdizimli sözcük öbekleri, öğrenici için amaç olmasa bile dil öğretiminde önem verilen bir araçtır.

Hill (2000: 53-56)'e göre iletişim bağlamı, anadili konuşucusu tarafından temel dil becerileriyle üretilen ve birden fazla sözcüğün birleşmesiyle oluşan eşdizimli sözcük öbeklerini içermektedir. Bu nedenle söylenilen, işitilen, okunan ve yazılan her şeyin yaklaşık %70'ini eşdizimli sözcük öbekleri oluşturmaktadır. Anadili konuşucusu ile yabancı dil öğrenicisini ayırt etmenin bir yolu da eşdizimli sözcük öbekleridir. Çünkü hedef dili yabancı dil olarak öğrenen öğrenici dinleme becerisinde sözcükleri tek tek ele alarak anlamlandırmaya çalışmaktadır ama daha önce de belirtildiği üzere sözcüklerin birlikteliği ile eşdizimli sözcükler farklı anlamlara sahip olabilmektedir; bu nedenle öğrenici anlamlandırmada güçlük çekmektedir. Yazma ve konuşma becerisinde öğrenici eşdizimli sözcük öbeğini bilmediği ve öbeğin anlamını karşılaması için hem daha fazla dilbilgisi kurallarına başvurarak tümcelerle anlatmaya çalışacaktır hem de dil daha yapay olup doğal kullanımından çıkacaktır. Bu nedenle eşdizimli sözcük öbekleri öğrenicilerin hedef dilde daha hızlı düşünmelerine, iletişimde kullanılan dilin daha anlaşılır olmasına, daha akıcı üretimler yapmalarına ve daha geniş sözvarlığına sahip olmalarına olanak sağlamaktadır.

Smith (2005: 27) yabancı dil öğretiminde eşdizimli sözcük öbeklerinin önemini dört nedenle açıklamaktadır. İlk olarak, yabancı dil öğrenicisi eşdizimli sözcük öbeği oluşturmada bir hayli zorluk çekmektedir. Çünkü öğrenici tek tek sözcükleri anlamlandırmaktadır ancak eşdizimli sözcük öbekleri başka anlamlara sahip oldukları için öbekler hala problem haline gelmektedir. İkincisi, Lewis (1993)'ın belirttiği üzere dil öğreniminde orta seviye (B1) eşik atlama seviyesidir. Bu nedenle Williams (2000)' a göre öğreniciler anadili konuşucusu kadar yetkin olmak ve bir üst seviyeye geçebilmek için bu eşiği atlamaları gerekmektedir. Ancak bu seviyedeki öğreniciler iletişimden kaçabilmektedir ya da ileri düzeyin daha zorlu görevlerinden çekinebilmektedir. Eşdizimli sözcük öbekleri ise ileri seviyede olan öğrenicileri özellikle motive etmektedir. Çünkü Hill (2000) öğrenicinin eşdizimli sözcük öbeklerine hakim olması ile sözvarlığı açısından dilin karmaşıklığını çözdüğünü belirtmektedir (aktaran Smith, 2005: 27). Üçüncüsü, eşdizimli sözcük öbeklerinin oluşumunda sıklıkla kullanılan sözcüklerini bilmek de dildeki sözvarlığına hakim olmak anlamına gelmektedir; bu durum dilin akıcı bir şekilde kullanılmasına yardımcı olmaktadır. Son neden ise, iletişim bağlamında eşdizimli sözcük öbeklerinde yapılan hatalar dilbilgisi hatalarından daha fazla iletişimi anlaşılmaz kılmaktadır. Bir başka deyişle doğal olmayan anlatımlar ve anadili konuşucusu tarafından kullanılmayan yapılar ortaya çıkmaktadır (Williams, 2000; aktaran Smith, 2005:

27). Bu dört sebepten dolayı eğer öğrenici eşdizimli sözcük öbeklerini sözlü ve yazılı üretimlerde kullanabiliyor ve dinleme becerisiyle de öbekleri işittiğinde anlamlandırabiliyorsa anadili konuşucusu gibi değelendirilmektedir.

Smith (2005)'in de belirttiği üzere yabancı dil öğretiminde eşdizimli sözcük öbeklerinin önemini açıklayan ilk nedende sözcüklerin birlikteliği ile öbeklerin yeni anlamlamlara karşılık gelmesinden söz etmektedir. Bahardoust ve Moeini (2012: 69-72) yaptığı çalışmada da bu nedeni ele almaktadır. Çalışma, İranda lisans düzeyinde İngilizce öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrenciler tarafından gerçekleştirilmektedir. Öğrencilerin yazma becerisiyle ortaya koyduğu ödev, vize ve final verilerinin taranması sonucu dilbilgisel (verb + preposition) ve sözlüksel yaklaşımla (adjective + noun / verb + noun / verb + adverb / be + adjective / noun + verb) eşdizimli sözcük öbekleri listelenmektedir. Eşdizimli sözcük öbeklerinin listelenmesinde *Oxford Collocations Dictionary for Student of English* kullanılmaktadır. Çalışmanın sonucunda ise öğrencilerin eşdizimli sözcük öbeklerinde hata yaptıkları, sözcüklerden birini değiştirerek kullanımda olmayan öbekler oluşturmaya çalıştıkları belirtilmektedir. Ayrıca sözcükler tek tek anlamsal olarak zihinsel sözlükçelerinde bulunmasına rağmen öbek olarak zihinlerinde herhangi bir kavrama işaret etmemektedir. Yabancı dil öğretiminde eşdizimli sözcük öbeklerinin öğretimine önem verilmediği sürece yazma ve konuşma gibi üretim becerileriyle ortaya çıkan ürünlerde hep hatalar meydana gelmektedir ve bireyler öbekleri anlamlandırma konusunda da zorluklar çekmektedir (Bahardoust ve Moeini, 2012: 82-83).

Yabancı dil öğrenicisi ile anadili konuşucusu arasındaki fark eşdizimli sözcük öbeklerinin kullanımından da anlaşılmaktadır. Yazma becerisini etkilediği gibi diğer üretim becerisi olan konuşma becerisini de etkilemektedir. Öğrenici, iletişim bağlamında eşdizimli sözcük öbeklerini kullandığında anadili konuşucusu seviyesine yakın durumdadır; ancak hedef dili yabancı dil olarak öğrenenler için bu seviyeye gelmek bir hayli zordur (Attar ve Allami, 2013: 1070). Attar ve Allami (2013: 1017-1072) anadili Farsça olan ve İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen 40 kişi ile çalışmasını eşdizimli sözcük öbeklerinin konuşma becerisine olan etkisini incelemek amaçlı gerçekleştirmektedir. Çalışmaya katılım sağlayanlar iki gruba ayrılmaktadır ve bir grup ile 20 saatte eşdizimli sözcük öbekleri hakkında bilgiler verilip aktiviteler yapılmaktadır; diğer grupla ise derslere normal ders bağlamında kullanılan kitap ile devam edilmektedir. Çalışmanın sonucunda eşdizimli sözcük öbekleri hakkında bilgi verilen gruptaki bireyler konuşma becerilerinde daha temkinli oldukları ve yabancı dili daha akıcı olarak konuştukları gözlemlenmektedir (Attar ve Allami, 2013: 1077).

Yabancı dil öğretiminde eşdizimli sözcük öbeklerinin konuşma becerisine olan katkısı hakkında çalışma yapanlardan biri de Qader (2018)'dir. Qader (2018) yüksek lisans çalışmasında, iletişim bağlamında eşdizimli sözcük öbeklerinin yabancı dil öğrenenlerin konuşma becerisini geliştirdiğini belirtmektedir. İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenmiş Soran Üniversitesi İngilizce öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 45 kişi ile çalışma gerçekleştirilmektedir. Seçilen kişiler deney ve kontrol grubu olarak ayrılmaktadır ve deney grubunda sınıf bağlamında eşdizimli sözcük öbeklerine vurgu yapılarak dersler yapılırken kontrol grubunda dersler her zamanki gibi yapılmaktadır, öbeklere vurgu yapılmamaktadır. Ön test sonuçlarında öğrencilerin eşdizimli sözcük öbekleri hakkında herhangi bir bilgiye sahip değillerdir ve bu öbekleri de anlamlandıramadıkları için konuşma bağlamında kullanamamaktadırlar. Çalışmanın sonunda son testlere bakıldığında eşdizimli sözcük öbeklerini öğrendikleri için deney grubunun konuşma becerileri gelişmektedir ve iletişim bağlamında daha sık öbek kullandıkları için öğrencilerin özgüvenlerinin yerine geldiği de gözlemlenmektedir (Qader, 2018: 59-91).

Wray (2000) eşdizimli sözcük öbekleri, yabancı dil öğrenicilerinin konuşma ve yazma becerilerini geliştirmesine yardımcı olan bir araç olarak görüldüğünü belirtmektedir. Ayrıca eşdizimli sözcük öbeklerinin dil öğrenimindeki yararları hem konuşmada bireyin doğru sözcüklerle öbek oluşturma yeteneğini geliştirmesi hem de iletişimin daha akıcı bir şekilde gerçekleşmesi olarak görülmektedir (aktaran Webb ve Kagimoto, 2009: 55). Webb ve Kagimoto (2009: 56) yabancı dil sınıflarında eşdizimli sözcük öbeklerinin öğretimi için okuma metinleri ve metinlerde bulunan tümcelerdeki bikaç sözcüğü çıkarıp tahmin yoluyla öbekleri bulduran etkinlikler kullanılmaktadır. Böylelikle eşdizimli sözcük öbeklerinin hem okuma ve dinleme becerisine olan hem de yazma ve konuşma becerisine olan katkıları incelenmektedir. Japonca anadili konuşucusu 145 öğrenci İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenmektedir ve bu öğrenciler deney ve kontrol grubu olarak ikiye ayrılmaktadır. Kontrol grubu hiçbir öbeğin öğretimi ile ilgili hiçbir etkinliğe katılmamaktadır ve sadece ön test- son test uygulanmaktadır. Deney grupları ise eşdizimli sözcük öbeği öğretimi için dinleme, okuma becerisi ve yazma, konuşma becerisi olarak ikiye ayrılmaktadır. Her iki deney grubu da 90 dakika boyunca hedeflenen 24 tane eylem + ad birlikteliğinden oluşan eşdizimli sözcük öbekleri öğretilmektedir. Okuma ve dinleme becerileri ile gözlem yapılan grup için her eşdizimli sözcük öbeği için üç tümce verilmektedir ve tümcelerdeki sözcük öbeğini anlamlandırmaya çalışmaktadırlar. Yazma ve konuşma gibi üretim becerileri ile gözlem yapılan gruptan ise anlamsal olarak doğru eşdizimli sözcük öbeğini seçerek üç tümcede boş bırakılan yerlere doldurulması istenmektedir (Webb ve Kagimoto, 2009: 59-60). Çalışmanın sonucunda iki

farklı gözlem grubunda da büyük farklılıklar bulunmadığı belirtilmektedir. Okuma ve dinleme becerisiyle tümceleri yorumlama; yazma ve konuşma becerisiyle boşlukları doldurma etkinlikleri eşdizimli sözcük öğretiminde oldukça etkili yöntemlerdir (Webb ve Kagimoto, 2009: 59-60). Sonuç olarak eşdizimli sözcük öbeklerinin dört temel dil becerisinin gelişimi için önemli bir konu olduğu yapılan bu çalışmada da görülmektedir.

Eşdizimli sözcük öbeklerinin yabancı dil öğrenimindeki beceriye olan etkisi Altıkulaçoğlu (2010)'nun çalışmasına da konu olmaktadır. Altıkulaçoğlu (2010: 46-47) iletişim edincinde önemli yeri olan öbeklerin yabancı dil öğrenicileri tarafından kullanılmasını ve yapılan hatalarda anadilin etkisini incelemektedir. Çalışmanın katılımcıları İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen ve orta-üst düzeyde olan Türkçe anadili konuşucularıdır. Çalışmada öğrenicilere bir film izletilmektedir ve izledikleri filmdeki karakter hakkında bir metin yazmaları istenmektedir. Elde edilen verilerde sözlüksel eşdizimli sözcük öbeklerinin yanlış kullanımında anadilinin etkisi incelenmektedir. Çalışmanın sonucunda 38 tane sözlüksel eşdizimli sözcük öbeği tespit edilmektedir ancak bunlardan sadece 7 tanesinde anadilinden etkilenerek hata yapıldığı ve ilgili çalışmada anadilinden kaynaklı hata oranının az olduğu tespit edilmektedir.

Günümüz teknoloji çağında yabancı dilin teknoloji aracılığıyla öğretimini inceleyen Özcan (2017) eşdizimli sözcük öbeklerini konu alarak bir çalışma ortaya koymaktadır. Çalışmada amaç, mobil cihazlarının anlık mesajlaşma uygulaması ile eşdizimli sözcük öbeklerini öğretmek ve öğrenicilerin sözvarlığına katkıda bulunmaktır. Çalışmanın örneklemini yabancı dil olarak İngilizceyi öğrenen Türkçe anadili konuşucuları oluşturmaktadır. Örneklem ise deney ve kontrol grubu olarak ayrılmaktadır ve deney grubunda öbek öğretimi anlık mesajlaşma uygulamasıyla, kontrol grubu ise sınıf bağlamında sözcük kartları materyalleri kullanılarak öğretim gerçekleştirilmektedir. Sonuç olarak ise sadece iletişim amaçlı kullanılan anlık mesajlaşma uygulaması dil öğretimine yeni bir bakış açısı getirmektedir. Öğrenicinin her an kullanabileceği bu cihazlarla eşdizimli sözcük öğretiminin daha kalıcı olduğu ve sözvarlığına katkısı sözcük kartlarına göre daha etkili olduğu görülmektedir.

Eşdizimli sözcük öbeklerinin yabancı dil öğretiminde hem bireyin sözvarlığının gelişimi hem de dört temel dil becerilerinin gelişimi için önemli olduğunu yukarıdaki çalışmalarla birlikte açıklanmaktadır. Diğer diller gibi Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde eşdizimli sözcük öbekleri ile ilgili yapılan çalışmalar ise bölüm 2.8.2'de incelenecektir.

2.8.2. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde eşdizimli sözcük öbekleri

Daha önceki bölümlerde belirtildiği üzere bireyler arası iletişimin sürdürülebilir olması için sözvarlığının büyük rolü vardır. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireyin sözvarlığı ne kadar genişse kullanılan dil o kadar doğaldır ve iletişim de bir o kadar akıcı gerçekleşmektedir. Türkçe sözvarlığını oluşturan ifadeler arasında eşdizimli sözcük öbeklerinin önemli bir yeri olduğu da ifade edilmektedir. Bu bölümde yabancı dil olarak Türkçe alanında eşdizimli sözcük öbeklerinin önemi ve alanyazında daha önce yapılan çalışmalarda nasıl incelendiğinden bahsedilecektir.

Her sözcüğün farklı anlamlara sahip olmasına rağmen aynı dizgede yer almasıyla oluşan ve bambaşka anlamlara bürünebilen eşdizimli sözcük öbekleri, yabancı dil olarak Türkçe öğrenicisi tarafından hangi bağlamlarda kullanılacağı bilinmiyorsa dil becerilerinde özellikle yazma ve konuşma becerilerinde başarısız olunması muhtemeldir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler Türkçe anadili konuşucusu düzeyine gelmesi için eşdizimli sözcük öbeklerine hakim olmaları gerekmektedir. Bu yetkinliğe erişmiş yabancı öğreniciler üretim becerileri olan yazma becerisinde bağdaşık metinler üretmektedir; konuşma becerisinde ise doğal ve akıcı sözlü üretimlerde bulunmaktadır. Bir başka deyişle öğrenicinin sözvarlığında eşdizimli sözcük öbeklerine hakim olması ile anadili konuşucusu gibi üretimlerde bulunması arasında doğru orantı vardır (Doğan, 2019: 117). Doğan (2019: 116-119)'ın bu bilgiler ışığında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile eşdizimli sözcük öbeklerinin önemini betimleyen bir çalışması bulunmaktadır. Çalışmada Samsun On Dokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi A1-A2 düzeyi öğrenicilerin yazma etkinliklerindeki eşdizimli sözcük öbeği kullanımları incelenmektedir. Yazma etkinlerinde öğrenicilerin anadilinden aktarımda bulundukları ya da İngilizce gibi başka yabancı dillerde bulunan öbekleri doğrudan çeviri yoluyla Türkçeye aktararak kullandıkları böylece sözlüksel hatalarda bulundukları gözlemlenmektedir. Ayrıca etkinliklerde dilbilgisi hatalarından çok sözvarlığı ile ilgili hataların yapılması da dikkat çekmektedir. Bu durum öğrenicilerin orta ve ileri düzeye gelmelerine engel teşkil edebilmektedir. İnceleme sonucunda yabancı dil olarak Türkçe öğrenicilerin eşdizimli sözcük öbeklerinin kullanımlarında yetersiz oldukları, hatta eşdizimli sözcük öbeklerine dair farkındalıklarının olmadıkları; bunların nedenlerinin ise yabancılara Türkçe eğitiminde sözvarlığına yeterli önemin verilmediği ve yabancılar için kullanılan ders kitaplarında eşdizimli sözcük öbeklerine dair etkinliklerin kısıtlı olduğu ileri sürülmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen *koltuk değneği, kara cahil, bozuk para* gibi eşdizimli sözcük öbeklerini anlamlandırmada ve iletişim bağlamında kullanmada sorun yaşamaktadır. Öğreniciler Türkçe Sözlük'ü incelediklerinde ise öbekleri yine

anlamlandıramamaktadır çünkü sözcüklerin anlamlarıyla öbeğin anlamı çok farklıdır. Özellikle orta ve ileri düzeydeki yabancıların Türkçe öğrenirken dili, anadili konuşucusu gibi doğal kullanabilmeleri için eşdizimli sözcük öbeklerine ve bir sözcüğün tahmini eşdizilenlerine hakim olması gerekmektedir. İşte bu durumda ise yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin ve öğreticilerin kullanabileceği *Türkçe Eşdizimli Sözcük Öbekleri Sözlüğü*'ne ihtiyaç duyulmaktadır (Çetinkaya, 2009: 199). Hem Türkçe anadili konuşucuları için hem de Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler için Özkan (2010: 52-53) Türkçede ön ad (sıfat) olarak tanımlanan birimlerle birlikte en sık kullanılan ad ulamındaki eşdizinlenlerin belirlenmesi ve dil öğretimindeki önceliklerini konu alan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışma hem dil öğretiminde sözvarlığına katkı sağlamak hem de yabancılar ve anadili konuşucuları için sözlük oluşturmak amacıyla sıklık temelli çalışılmıştır ve sözlük için temel veriler elde edilmiştir (Özkan, 2010: 63).

Yabancı dil öğretiminde sözvarlığına önem verilmesiyle birlikte sözcük öğretimi için birçok dil öğretim yöntemleri ortaya çıkmaktadır. Bu yöntemlerden biri olan *Sözcüksel Yaklaşım (Lexical Approach)* da sözcüklerin tek tek anlamlarını öğretmektense bireye atasözü, eşdizimli sözcük öbekleri gibi kalıp sözlerin öğretiminin daha işlevsel olacağı ileri sürülmektedir. Dilbilgisi ve sözcük öğretiminin eşit düzeyde yapılması yabancı dilin öğrenimi kolaylaşmaktadır. Ayrıca yabancı dil öğretiminde sözcüksel yaklaşımın en önemli amacı bireyin öğrendiği sözcük öbeğini kısa bellekten uzun belleğe aktarmada yardımcı olarak öğrenilen sözcüklerin daha kalıcı olmasını sağlamaktır (Ördem, 2013: 906-907). Sözcüksel yaklaşıma göre yabancı dilin akıcılığı bireyin sözvarlığındaki kalıp sözlere ve sözcüklerin eşdizilenlerine bağlıdır (Lewis, 2000: 173). Ördem (2013: 913,923-925) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sınıf bağlamında ve sınıf bağlamı dışında uygulanan etkinliklerle eşdizimli sözcük öbeklerinin öğretimi ve öğrenimi için bir model oluşturmuştur. Bu modelde öğreniciler metinler okumuştur ve okunan bu metinden eşdizimli sözcük öbekleri belirlenmiştir. Daha sonra sık eşdizimlenen öbeklerin ayrı bir deftere yazılmasıyla öğrenici kendisi bir bütünce oluşturmuştur. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders materyallerinde genellikle mekanik alıştırma olarak verilen eşdizimli sözcük öbekleri sözcüksel yaklaşımla öğrenici için daha kullanılabilir düzeye gelmektedir. Yabancılara Türkçe öğretimi alanında geniş kapsamda bir bütüncenin bulunmaması öğrenicilerin böyle etkinliklerle kendi bütüncelerini oluşturmaya teşvik etmektedir. Sözcüksel yaklaşımla eşdizimli sözcük öbeklerinin öğretimi hakkında ileride yapılacak olan çalışmaların yabancılara Türkçe öğretiminde sözvarlığı gelişimi için oldukça katkı sağlayacağı ve üretim becerileriyle ortaya çıkan ürünlerin de anadili konuşucusu niteliğinde olacağı aşikardır.

Yabancı dil öğrenen bir bireyin dili dört beceriyle kullanabilmesi için sözvarlığına hakim olması gerekmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrenicilerin sözvarlığına katkı sağlamak ve anlamlandıramadığı bir sözcüğü öğrenmek için kullandığı kaynaklardan biri de sözlüklerdir. Türkçe Sözlük'te eşdizimli eylemler için inceleme yapan Turan (2018: 2) eşdizimli eylemlerin altulam özelliklerinin sözlükte belirtilmediğini böylece dilbilgisi dışı üretimlerin meydana geldiğini belirtmektedir. Sözcükleri anlamlandırabilen ancak öbeği anlamlandıramayan Türkçe öğrenici, öbeği hangi iletişim bağlamında nasıl kullanacağı konusunda problem yaşamaktadır. Turan (2018: 3) buna örnek olarak *acele* ve *getir-* sözcüklerinden oluşan *acele getir-* öbeğini vermektedir. Öğrenici iki sözcüğü de anlamlandırabilirken öbeği *biri bir şeyi acele getir-* şeklinde anlamlandırmada güçlük çekmektedir. Kullanılacak bağlamın da önemli olduğu bu gibi anlam problemlerinde dilbilgisi dışı üretimler meydana gelebilmektedir. Bu nedenle Turan (2018: 56-60) Türkçe Sözlük'te eşdizimli eylemlerin altulamlarının belirlenerek öğrenicinin de yaralanabileceği bir kaynak haline getirilmesini ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders materyallerinde hem eşdizimli eylemlerin hangi bağlamlarda kullanıldığını hem de eylemlerin alt ulamlarını gösteren etkinliklerin yer almasını önermektedir.

Dili parçalar halinde incelemektense dile bir bütün olarak bakmanın yabancıların Türkçe sözvarlığı gelişimine daha çok katkı sağlayacağını belirten Karadağ (2018: v-vi) mevcut çalışmasında *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* ders kitaplarında yer alan her seviyeye uygun metinler incelemiştir ve Dilidüzgün (2008, 2010)'ün yaklaşımını, Lewis (2000, 2008)'ın modelleriyle entegre ederek hem metindilbilim hem de sözcüksel yaklaşıma (lexical approach) uygun eşdizimli sözcük öbekleri öğretim modeli oluşturmuştur. Çalışmada ilk olarak *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* ders kitaplarında öğretilmesi gereken hedef sözcük listesinden 45 sözcük (her düzeyden üçer ad, ön ad ve eylem) belirlenmiştir. Bu sözcükler Türkçe Ulusal Derlem'de sıklık verileri belirlenip Türkçe Sözlük'ten sözcüklerin anlamları tespit edilmiştir. Ayrıca her sözüğün kendini yenileme sıklığı ile listeler oluşturulmuştur ve bu sözcüklerin öbek oluşturarak yeni anlamlara bürünmüş halleri ile yabancılara Türkçe öğretiminde sınıf bağlamında kullanılacak etkinlikler hazırlanmıştır (Karadağ, 2018: 60). Böylelikle yabancılara Türkçe öğretiminde eşdizimli sözcük öbeklerinin önemini vurgulayıp eşdizimli sözcük öbekleri sözlüğünün oluşturulması konusunda fikirlerini belirten Karadağ (2018: 165-167) sözcük öğretiminde sadece sözcüklerin anlamlarının değil aynı zamanda onların eşdizilenlerinin ve kullanılan bağlamlarının da verilmesinin dil becerilerinin gelişmesine oldukça katkıda bulunacağını belirtmektedir.

2.8.3. Okul öncesi dönem ve yabancı dil öğretiminde eşdizimli sözcük öbekleri

Anadili konuşucusu ve yabancı dil öğrenicisinin hem anlamlandırmada hem de üretimde yetkin konuma gelmesi için dili oluşturan öbekler ve kalıplaşmış ifadeleri (eşdizimli sözcük öbekleri, atasözleri, deyimler) uygun bağlamlarda kullanabiliyor olması gerekir (Ellis, 1996: 93). Terrel (1991) yabancı dil öğreniminde veya ikinci dil ediniminde en önemli motivasyonun bireyin kavram ve anlam arasındaki ilişkiyi kurması olduğunu vurgulamaktadır (aktaran Ellis, 1996: 111). Çünkü öğreniciler yeni bir dile uyum sağlamadığı ve kavram-anlam arasındaki bağı kurmadığı sürece eşdizimli sözcük öbeklerini öğrenme ve onları anlamlandırma istekleri yok olmaktadır.

Erken çocukluk döneminde ikinci dili edinen çocuklarda sözcük öğretimi için etkinlikler yapılırken de onları desteklemek ve motive etmek gerekmektedir. Sözcük öğretiminde amaç sadece sözcüğü ve anlamını öğretmek değil; aynı zamanda çocuğun düzeyine göre ve işlevsel olarak kullanabileceği hedef sözcükleri belirleyip uygun öğretim yöntemleri ile öğretmektir (Yılmaz, 2018: 9). Çakır (2004: 103)' a göre sınıf bağlamında oyun oynayarak, şarkı söyleyerek, resimler çizerek ve el işleri yaparak hem sözcük öğretimi eğlenceli hale getirilmektedir hem de çocuklar bilinçli olmadan sözcükleri öğrenmektedir ve sözcükleri hangi bağlamlarda kullanması gerektiğini hatırlamaktadır.

İkinci dili edinen çocuğun sözvarlığını oluşturmak için hedef sözcüklerin temel anlamlarından sonra düzeyi yeterli ise bir sözcüğün temel anlamının dışında başka anlamlarının olabileceğini hatta birden fazla sözcüğün birlikte kullanımı (eşdizimli sözcük öbeği) ile farklı anlamların da ortaya çıkabileceğini öğreticinin hissettirmesi gerekmektedir. Öğretici bunu daha önceden belirlenen ve hedef sözcük öbeklerini içeren çocuk şarkıları ile öğretime başlayabilmektedir. Böylelikle çocuk, şarkıyı dinlerken ve söylemeye çalışırken hem öbeği sesletmeye hem de onun hangi bağlamda kullandığını tanımaya başlamaktadır. (Cameron, 2001; aktaran Yılmaz, 2018: 9). Diğer bir ifade ile çocukta iletişimsel edinç oluşmaya başlamıştır.

Çocukların ikinci dil ediniminde sözvarlığını geliştirmesi ve iletişimsel edincin oluşması için eşdizimli sözcük öbeklerinin öğretimi büyük önem taşımaktadır. İkinci dili edinmeye çalışan çocuğun anadili konuşucusu gibi öbekleri sesletebilmesi ve anlamlandırabilmesi gerekmektedir. Çünkü çocuğun topluma uyum sağlayabilmesi için ilk olarak dili edinmesi gerekir.

Erken çocukluk döneminde ikinci dil edinimi ve eşdizimli sözcük öbekleri ile ilgili alanyazında yapılan çalışmalara göre eşdizimlilik ve ikinci dil edinimini konu alan çalışmalar genel olarak ele alınacaktır.

Maryani (2012: 93) bütünceye göre dilde kullanılan en sık sözcüklerin ve eşdizilenlerini belirlenebildiğini ve dil ediniminde sözcüklerin eşdizilenleriyle birlikte öğrenmenin önemli olduğunu belirtmektedir. Öğreticiler de bu bütünceden elde ettikleri eşdizimli sözcük öbeklerini öğrenicileri ile tanıştırmalıdır. Robbins ve Ehri (1994)'nin savına göre erken yaştaki çocukların sözvarlığı gelişmişse yeni sözcüklerin öğretiminde onları anlamlandırabilmesi ve hatırlayabilmesi daha kolaydır (aktaran Maryani, 2012: 93-104). Maryani (2012: 93-104) çalışmasında bu savı destekleyerek 4-6 yaş aralığındaki İngilizceyi ikinci dil olarak edinen Endonezyalı çocuklar için öğretilmesi gereken eşdizimli sözcük öbeklerini belirlemektedir. Çalışmasına ilk olarak Endonezyalı çocukların 131 adet farklı hikaye kitaplarında yer alan eşdizimli sözcük öbeklerini inceleyerek başlamıştır. Çünkü hikaye kitaplarını dinleyen çocukların sözvarlığında olumlu gelişimler gözlemlenmiştir. Daha sonra ikinci dil olan İngilizce öğretimi için temel eşdizimli sözcük öbekleri verilerini derlemiştir. Çalışmanın sonunda İngilizce ve Endonezyacada bulunan çoğu eşdizimli sözcük öbekleri karşılaştırıldığında sözdizimsel ve biçimbilimsel farklılıkların olduğu görülmektedir. 4-6 yaş aralığındaki Endonezyaca anadili konuşucu çocukların edindiği eşdizimli sözcük öbeklerini bilmek isteyen araştırmacılara bu çalışma bir kaynak olabilecek niteliktedir. Öğretici İngilizcenin ikinci dil edinimi için öğretim tekniklerine başvurmalıdır ve İngilizce ve Endonezyaca eşdizimli sözcük öbeklerinin benzerlik ve farklılıklarına hakim olmalıdır. Bunun yanı sıra, elde edilen bulgular ikinci dil ediniminde İngilizcede en çok başvurulan eşdizimli sözcük öbeklerinin seçiminde ve erken yaştaki çocukların ders izlencesinin hazırlanmasında yol göstermektedir.

Değirmenci Uysal (2015) çalışmasında erken çocukluk döneminde ikinci dil olarak İngilizce öğretiminde sözcük öbeklerinin öğretimini ve önemini konu almaktadır. Çalışma genel olarak sözcük öbekleri olduğu için hem kalıp sözleri hem de eşdizimli sözcük öbeklerini içermektedir. O nedenle tarafımızca çalışmadan genel olarak bahsedip eşdizimli sözcük öbekleri ile ilgili bölüme ağırlık vermekteyiz. Yabancı dilde konuşma becerisinin gelişmesi ve dili akıcı olarak kullanabilmek için deyimler, eşdizimli sözcük öbekleri, kalıp sözler olmak üzere tüm sözcük öbeklerinin öğretimine dikkat çekilmektedir. Bu çalışmada da eşdizimli sözcük öbekleri İngilizce anadili konuşucusu çocuklar tarafından doğal dil kullanımında yaygın olarak kullanılanlardan belirlenmiştir ve uygun bağlamı yaratarak Türkçe anadili konuşucusu çocuklarla yapılan bir çalışmadır. Örneklem grubunu 5 kız ve 9 erkek toplamda

14 anaokul öğrencisi oluşturmaktadır. 5 haftadan oluşan bu çalışmanın eşdizimli sözcük öbeklerini ilgilendiren hafta son haftadır. *Drink (iç-)* ve *eat (ye-)* eylemleri ile öbek haline gelen *drink water (su iç-)*, *drink milk (süt iç-)* ve *eat pizza (pizza ye-)*, *eat cake (kek ye-)* öğretilmek istenmektedir. Ders malzemesi olarak görsel kartlar ve sınıf bağlamında bulunan gerçek nesneler kullanılmaktadır. Öğretici, öbek öğretiminin erken çocukluk dönemindeki öğreniceler tarafından daha anlamlandırılabilir ve kalıcı olmasını sınıf bağlamında eylemleri gerçekleştirerek ve nesneleri kullanarak sağlamaktadır. Bir başka deyişle, çocuğa görsel kartta *drink water (su iç-)* öbeği gösteriliyorsa çocuklar da su içmeye başlamaktadır. Çocuklar öbeği oluşturan sözcükleri tek tek anlamlandırmaktan ve tekrar etmektense, öbek halinde anlamlandırmada ve tekrar etmede daha başarılıdır. Sonuç olarak erken çocukluk döneminde ikinci dilin sözvarlığı gelişimi için eşdizimli sözcük öbeklerini bağlam ve uygun ders malzemeleriyle öğretmek daha etkilidir. Böylece ders malzemeleri çocukların konuşma becerisini geliştirmesine katkı sağlamaktadır (Değirmenci Uysal, 2015: 23-48).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırma sorularının yanıtlanması amacıyla çalışmanın modeli/deseni, örneklem grubu, veri toplama süreci ve araçları son olarak ise elde edilen verilerin nasıl analiz edildiği hakkında bilgi verilmektedir.

Çalışmada veri toplama süreci başlamadan önce İzmir Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler istenmiştir ve 11.11.2019 tarihli ve 2813 sayılı yazısında çalışmanın etik açıdan uygun olduğu karar verilerek çalışmanın yapılmasına izin verilmiştir.

Yabancı çocukların Türkçe öğretiminde (4-6 yaş) kullanılacak öğretim materyali için eşdizimli sözcük öbeklerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmanın araştırma soruları şu şekildedir:

Yabancı çocukların Türkçe öğretiminde (4-6 yaş) kullanılacak öğretim materyali için eşdizimli sözcük öbekleri belirlenebilir mi?

1) Yabancı dil olarak Türkçenin erken yaştaki çocuklara öğretilmesinde ihtiyaç duyulan eşdizimli sözcük öbekleri nelerdir?
2) 4-6 yaş arası anadili Türkçe olan çocukların kullandığı eşdizimli sözcük öbekleri yaşa göre değişiklik/farklılık gösterir mi?
3) 4-6 yaş aralığındaki anadili Türkçe olan çocukların kullandığı eşdizimli sözcük öbekleri cinsiyete göre değişiklik/farklılık gösterir mi?

3.1. Çalışmanın Modeli/Deseni

Çalışma, araştırma modellerinden nitel araştırma modeli ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma Yıldırım ve Şimşek (2016)'e göre "algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya koyulmasını sağlayan bir araştırma modeli" olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada nitel araştıma modelinden gözlem türünün katılımcı olmayan gözlem türüne başvrulmuştur.

3.2. Çalışmanın Evreni/Örneklemi

Çalışmanın evrenini 4-6 yaş aralığındaki Türkiyede ikamet eden ve Türkçe anadili konuşucusu olan çocuklar oluşturmaktadır. Çalışmanın örnek grubunu ise İzmir ili Karşıyaka semtinde bulunan Suzan Divrik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Uygulama Anaokulunda öğrenim gören ve veliler tarafından veli onam formu imzalanıp çalışmaya katılmasına izin verilmiş olan 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucu çocuklar oluşturmaktadır.

Çalışmaya 4 yaş grubundan 10 öğrenci, 5 yaş grubundan 16 öğrenci ve 6 yaş grubundan 19 öğrenci olmak üzere toplamda 45 öğrenci katılmıştır.

3.3. Çalışmanın Veri Toplama Süreci ve Araçları

Çalışmada, 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların sınıf bağlamında kullandıkları eşdizimli sözcük öbeklerinin belirlenmesi için ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Çocukların ve eğitmenlerin iletişim bağlamındaki konuşmaları ses kaydına alınmıştır. Her yaştan 120 dakika olmak üzere toplamda 360 dakika ses kaydı alınmıştır. Çalışmada kullanılan bir diğer veri toplama aracı ise tarafımızca hazırlanan gözlem formlarıdır. Okul öncesi dönemdeki anadili Türkçe olan çocukların eşdizimli sözcük öbekleri kullanımında yaş ve cinsiyet etmenlerini incelemek amacıyla düzenlenmiş gözlem formları da tarafımızca doldurulmuştur.

Çalışmadaki veriler, çocukların ve okul öğretmenlerinin ders süreçlerine ve programlarına engel olmamak kaydıyla haftada üç gün şeklinde, toplamda 15 günde elde edilmiştir.

3.4. Çalışma Verilerinin Analizi

Çalışmanın verilerini oluşturan 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucularından elde edilen ses kayıtları ilk olarak çevriyazıya dönüştürülmüştür. Çevriyazıdan elde edilen eşdizimli sözcük öbekleri Excel programına aktarılarak yaş ve cinsiyet etmenlerine göre kullanım sayıları belirlenmiştir. Özkan (2007: 33)'ın belirttiği *eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri listesi* (Tablo 8) kullanılarak erken yaştaki yabancı çocukların Türkçe eğitiminde ihtiyaç duyulan eşdizimli sözcük öbekleri listeleri oluşturulmuştur. Daha sonra ad+eylem dilbilgisel birliktelikteki eşdizimli sözcük öbeklerini (Tablo 9) belirlemek için Cowie (1981,1998) ve Melcuk (1998)'a göre *serbest eşdizimli sözcük öbekleri listeleri* ve Uçar (2007,2010), Aksu Kurtoğlu (2017)'nun belirttiği *katkısız eylemlerle oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri listeleri* oluşturulmuştur.

Çalışmanın ilk sorusuna göre yabancı çocukların Türkçe eğitiminde kullanılacak olan malzemelerin içeriğini oluşturmada ihtiyaç duyulan eşdizimli sözcük öbekleri belirlenmiştir. Bu belirlemede sınıf bağlamında bulunan eğitmenin de ürettiği öbekler dahil edilmiştir. Çünkü anadili konuşucusu eğitmeninin kullandığı öbekleri anlamlandırabilmektedir ve yabancı çocukların da anadili konuşucusu seviyesine gelmesi için öğrenci tarafından üretilmese de iletişim bağlamında kullanılan öbeklere de hakim olması gerektiği düşünülmüştür.

Çalışmanın ikinci ve üçüncü sorusunda 4-6 yaş grubu Türkçe anadili konuşucusu çocukların ürettiği eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri, serbest eşdizimli sözcük öbekleri ve katkısız eylem yapıları ile oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri yaş ve cinsiyet faktörüne göre listelenmiştir. İletişim bağlamında üretilen sözcük öbeklerinin yaş ve cinsiyete göre farklılık/benzerlik gösterip göstermediği tespit edilmesi için eğitmenin ürettiği eşdizimli sözcük öbekleri bu araştırma sorusu listelerine dahil edilmemiştir. Yaş etmenine göre ayrı listelerin oluşturulması okul öncesi dönemdeki yabancı çocukların Türkçe eğitimi için materyal içeriği hazırlamada uygun düzeye göre sözcükler belirlenmiştir. Cinsiyet etmenine göre yapılan listelerde ise kız ve erkek olmak üzere her iki cinsiyette de kullanılmış eşdizimli sözcük öbekleri belirtilmiştir.

Tablo 8
Eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Dilbilgisel Birliktelikler
belirteç + eylem
ön ad + ad
niteleyici söz + ad
eylem + ad
eylem + eylem
ad + ilgeç
ad + ad

(Özkan, 2007: 33)

Tablo 9
Ad + Eylem Dilbilgisel Birlikteliğinde Eşdizimli Sözcük Öbekleri

Serbest Eşdizimli Sözcük Öbeği	**Katkısız Eylemli Eşdizimli Sözcük Öbeği**
iç-: çay iç-, su iç-	Ol-: tıraş ol-
çağır-: polis çağır-, taksi çağır-	Yap-: kahvaltı yap-
	Et-: tebessüm et-
	Ver-: bilgi ver-
	Al-: duş al-
	At-: tekme at-
	Çek-: fotokopi çek-

(Cowie, 1981,1998; Melcuk,1998 aktaran Doğan, 2015; Uçar, 2007,2010; Aksu Kurtoğlu, 2017)

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların iletişim bağlamında ürettiği eşdizimli sözcük öbekleri Özkan (2007: 33)'ın dilbilgisel birlikteliklerine ve ad+eylem dilbilgisel birliteliğine (Cowie, 1981,1998; Melcuk, 1998; Uçar, 2007,2010; Aksu Kurtoğlu, 2017) göre analiz edilmiş bulgulara yer verilmektedir. İlk olarak 4-6 yaş aralığındaki yabancı çocuklara Türkçe öğretiminde ihtiyaç duyulan ve materyal hazırlığına katkısı olacağı düşünülen eşdizimli sözcük öbekleri listeleri üzerine durulmaktadır. Okul öncesi yabancı çocukların Türkçe öğretiminde ihtiyaç duyulan bu listelerde hem çocuklar tarafından oluşturulmuş eşdizimli sözcük öbeklerine hem de öğretmenin sınıf bağlamında kullandığı eşdizimli sözcük öbeklerine yer verilerek genel bir liste hazırlanmıştır. Son olarak ise oluşturulan listeler öğretmenin söylemlerine yer verilmeden çocukların yaş ve cinsiyet faktörlerine göre ayrı listelenerek eşdizimli sözcük öbeklerinin kullanımları üzerine durulmaktadır.

4.1. 4-6 Yaş Aralığındaki Yabancı Çocuklara Türkçe Öğretiminde İhtiyaç Duyulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri

Çalışmanın araştırma sorularından biri olan ve erken yaştaki yabancı çocuklara Türkçe öğretiminde ihtiyaç duyulan eşdizimli sözcük öbeklerinin listesi oluşturulmuştur. Çalışmada eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri, katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri ve serbest eşdizimli sözcük öbekleri şeklinde üç farklı ulamda listeler bulunmaktadır. Bu bölümdeki listelerde öğrencinin yaş ve cinsiyet etmenleri göz önünde bulundurulmadan ancak öğretmenin de ürettiği eşdizimli sözcük öbekleri de dahil edilerek sadece öbek ve öbeğin kullanım sayısı ile listelenmiştir.

Tablo 10'da örneklem grubu olan 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların kullandığı eşdizimli sözcük öbekleri bulunmaktadır.

Tablo 10
4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad Dilbilgisel Birliktelik	**Kullanım Sayısı**
çizgi film	34
köpek balığı	27
hayvanat bahçesi	16
Longoz ormanı	13
uğur böceği	13
ziraat mühendisi	9
deniz yılanı	9
işaret parmak	9

deniz kabuğu	8
serçe parmak	8
su aygırı	8
Ön Ad + Ad Dilbilgisel Birliktelik	**Kullanım Sayısı**
Örümcek Adam	9
Çizmeli Kedi	8
kırmızı ışık	8
orta parmak	8
kara kedi	7
şu an	6
Belirteç + Eylem Dilbilgisel Birliktelik	**Kullanım Sayısı**
düzgün otur-	2
sırayla konuş-	2
sırayla sor-	2
değmeden geç-	1
sabunlayıp yıka-	1
sırayla gel-	1
sırayla yap-	1
tek tek konuş-	1
teker teker dinle-	1
Niteleyici Söz + Ad Dilbilgisel Birliktelik	**Kullanım Sayısı**
bir daha	13
bir sürü	9
bir an	1
Ad + İlgeç Dilbilgisel Birliktelik	**Kullanım Sayısı**
yel gibi	4

Üretilen eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında ad + ad, ön ad + ad, belirteç + eylem, niteleyici söz + ad ve ad + ilgeç dilbilgisel birliktelikleri elde edilmiştir. Ancak eylem + ad ve eylem + eylem dilbilgisel birlikteliklerine dair bir kullanıma rastlanmamıştır. Dilbilgisel birlikteliklerde eşdizimli sözcük öbekleri, erken çocukluk döneminde öğretim yöntemlerinde kullanılan oyun, şarkı, bilmece, hikaye okuma-anlatma-tamamlama, drama ve günlük rutin etkinlikler aracılığıyla çocuklar tarafından iletişim bağlamında üretilmiştir. Bu nedenle üretilen sözcük öbekleri onların dünyasını ve sözvalığını oluşturan çizgi film, çizgi film kahramanları, hayvanlar alemi ve hayvan türleri, temel gereksinimlerini karşılayabilecekleri yiyecek-içecek ve giyecek terimleri, daha çok şarkı yöntemine konu olan vücudun organları, hikaye anlatma-tamamlama ve hikayeyi, hikaye resimlerini yorumlamada karşılarına çıkan hikaye kahramanları, meslek tanımları ve gelecekte seçmek istedikleri meslekler, yaşam alanları olan ev ve okul nesneleri, ev ve okulda yaptıkları aktiviteler ve trafik kuralları ile ilgili terimlerden oluşmaktadır. Sınıftaki gözlemler sonucu ve tabloda bulunan belirteç + eylem birliteliğinde yer alan öbekler sadece öğretmen tarafından kullanılmıştır. Öğrencilerin sözel üretimlerinde belirteç + eylem birlikteliğine hiç rastlanmamıştır.

Türkçe anadili konuşucusu çocukların sınıf ve iletişim bağlamında belirtilen kategorilerde üretimde bulunduğu sözcük öbekleri yabancı çocukların eğitiminde de akranlarının sözvarlığı seviyesine ulaşabilmelerine büyük katkı sağlayacaktır. Çünkü öbeği oluşturan sözcükler, öbeklerden farklı gönderimlerde bulunduğu için Türkçeyi ikinci dil olarak edinen çocukların kavramı anlamlandıramamasına sebep olmaktadır. Ancak erken yaştaki yabancı çocuklara Türkçe eğitiminde kullanılacak olan materyallerde Tablo 10'da yer alan sözcük öbeği birliktelikleri bu problemi ortadan kaldıracağı düşünülmektedir. Aynı zamanda Tablo 10'da kullanım sıklığı fazla olan öbekler yer alırken iletişim bağlamında üretilen diğer eşdizimli sözcük öbekleri çalışmanın *Ek* bölümünde yer verilmiştir.

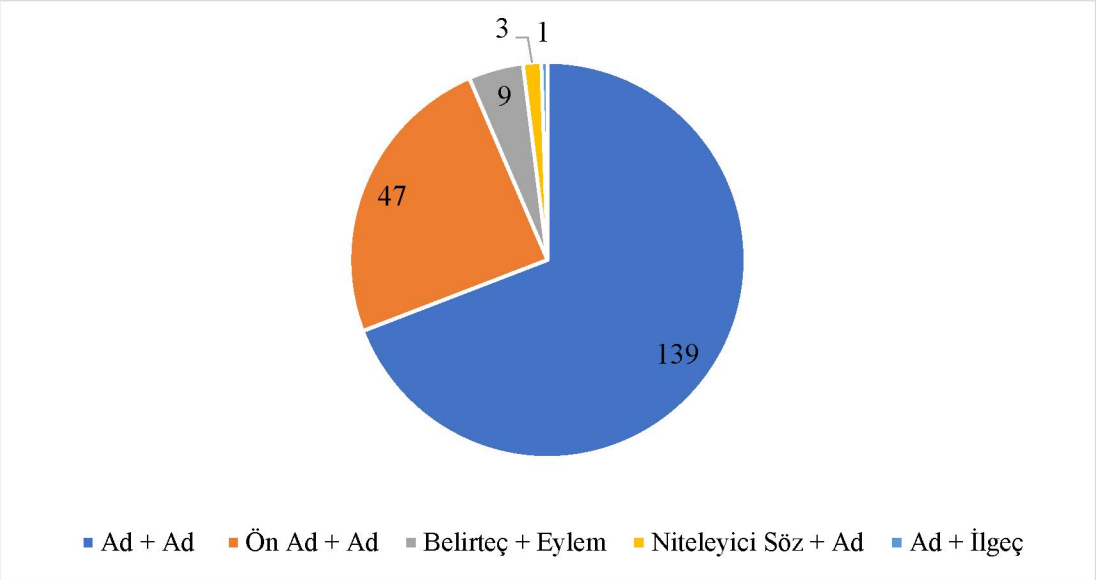

Şekil 1. 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı

Şekil 1 ise Tablo 10'da yer alan 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların sözel olarak üretimde bulunduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin birlikteliklere göre dağılımını göstermektedir. 4-6 yaş aralığındaki çocuklar toplamda 199 farklı dilbilgisel birliktelikte eşdizimli sözcük öbeği üretmişlerdir. En fazla öbek kullanımı %69 kullanım oranı ile ad + ad dilbilgisel birlikteliğidir ve 139 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. %24 kullanım oranıyla ise ön ad + ad birlikteliğidir ve 47 farklı eşdizimli sözcük öbeği kullanılmıştır. Ardından %4 ve %2 kullanım oranlarıyla sırasıyla belirteç + eylem ve niteleyici söz + ad takip etmiştir. Belirteç + eylem birlikteliğinde ise 9, niteleyici + söz birlikteliğinde ise 3 farklı sözcük öbeği kullanılmıştır. Ad + ilgeç dilbilgisel birlikteliğinin yüzdelik oranı ise bir sözcük öbeği ile %1'dir.

Bir diğer eşdizimli sözcük öbekleri ise katkısız eylemlerle oluşturulan öbeklerdir. Tablo 11'de 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylemlerle oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri yer almaktadır.

Tablo 11
4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri

***Ol-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
hasta ol-	15
doktor ol-	7
astronot ol-	6
meyve ol-	6
polis ol-	6
tatil ol-	6
ziraat mühendisi ol-	5
mutlu ol-	5
***Yap-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
iğne yap-	13
deney yap-	11
spor yap-	11
resim yap-	7
banyo yap-	5
ev yap-	5
keşif yap-	5
***Et-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
merak et-	13
yardım et-	13
devam et-	10
dans et-	6
dikkat et-	6
hayal et-	6
***Ver-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
can ver-	6
cevap ver-	5
karar ver-	4
zarar ver-	4
***Al-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
meyve al-	4
nefes al-	3
risk al-	2
***At-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ağ at-	5
olta at-	5
çöp at-	3
bomba at-	1
adım at-	1
***Çek-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
dikkat çek-	1

yük çek-	1

Türkçede ad + eylem birlikteliğini oluşturmak için *et-, yap-, ol-, ver-, at-, al-, çek-* katkısız eylemleri yardımcı olmaktadır. 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylemlerle oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında tüm eylem yapılarıyla oluşturulan sözcük öbeklerine rastlanmıştır.

Erken yaştaki yabancı veya Türkçe anadili konuşucusu çocukların ders materyallerine ve etkinliklerine konu olan meslekler, ev ve okul bağlamındaki günlük aktiviteler ve zorunlu gereksinimler ile ilgili öbekler katkısız eylemlerle oluşturulan eşdizimli sözcük öbeği tablosunda da yer almaktadır. Özellikle *ol-* ve *yap-* katkısız eylem yapısıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinde *hasta ol-, doktor ol-, polis ol-, ziraat mühendisi ol-; iğne yap-, deney yap-, spor yap-, resim yap-, banyo yap-* gibi öbeklerin yer aldığı ve kullanım sayılarının da daha sık olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında hem somut hem de soyut kavrama gönderimde bulunan eşdizimli sözcük öbekleri üretilmiştir. *Mutlu ol-, hayal et-, karar ver-, nefes al-, dikkat çek-* eşdizimli sözcük öbekleri soyut kavramlara örnektir.

Yabancı çocuklara Türkçe eğitiminde uygun bağlamlarda sözlü iletişimin sürdürülebilir olması için katkısız eylemlerle oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Ad + eylem dilbilgisel birliktelikte üretilen eşdizimli sözcük öbekleri oldukça fazla üretime sahip olduğu için Tablo 11'de en fazla kullanım sayısına sahip olan öbeklere yer verilmiştir. Kullanım sayısına göre listelenmiş bu eşdizimli sözcük öbeklerinin devamı ise çalışmanın *Ek* bölümünde yer almaktadır.

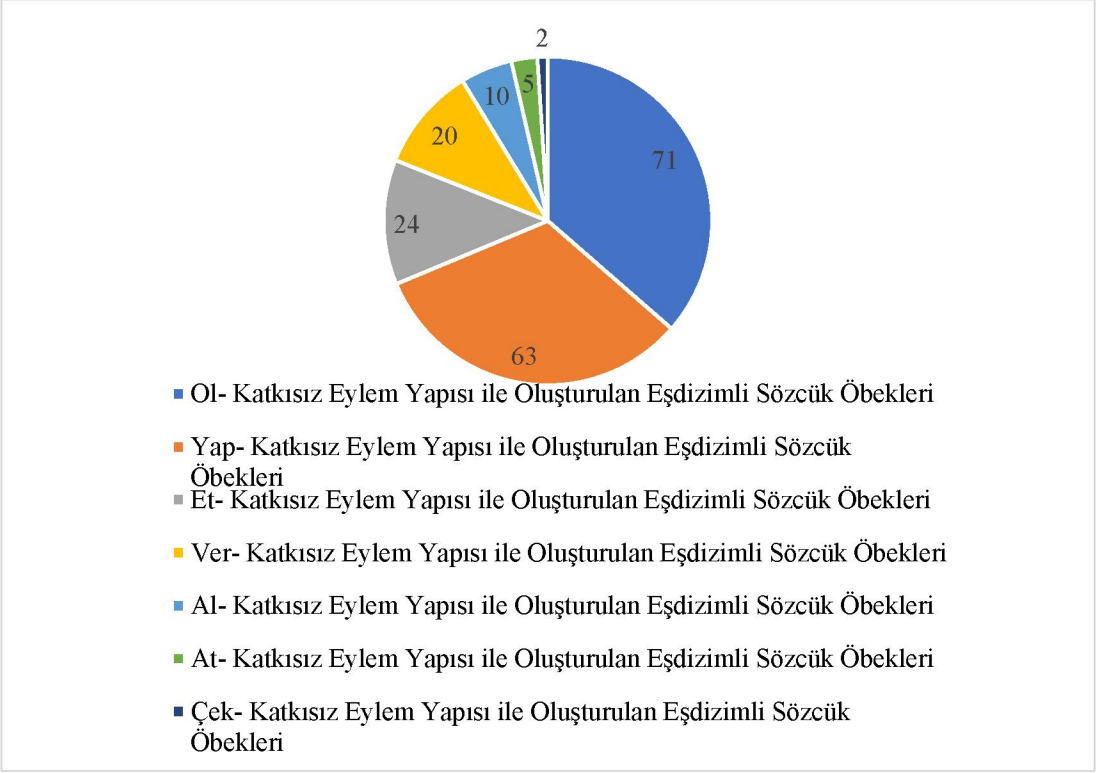

Şekil 2. 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı

Şekil 2'de 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların iletişim bağlamında katkısız eylem yapılarıyla ürettiği eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı yer almaktadır. Elde edilen verilere göre 7 farklı eylem yapısı ile öbekler oluşturulmuştur. Ancak en fazla eşdizimli sözcük öbeği oluşumuna katkı sağlayan *ol-* ve *yap-* katkısız eylem yapılarıdır ve kullanım oranları da birbirlerine çok yakındır.

Şekil 2'deki dağılıma bakılacak olursa %36 kullanım oranı ve toplamda 71 farklı eşdizimli sözcük öbeğinin kullanımıyla en fazla öbek oluşumuna yardımcı olan katkısız eylem yapısı *ol-*'dur. Onun peşinden gelen *yap-* katkısız eylem yapısıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinin kullanım oranı %32 ve 63 farklı öbek oluşturulmuştur. *Et-* katkısız eylem yapısıyla 24 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmuştur; %12 kullanım oranı bulunmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli husus ise *ol-* katkısız eylem yapısıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri her ne kadar *et-* katkısız eylem yapısıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerine göre sayıca fazla olsa da Tablo 11'de da görüleceği üzere *et-* ile oluşturulmuş öbeklerin kullanım sayıları diğerine göre fazladır. Kısacası *et-* katkısız eylem yapısı ile meydana gelen eşdizimli sözcük öbeklerinin farklı sözcük öbeği olarak üretimi az; fakat kullanım sayısı olarak *ol-* katkısız eylem yapısına göre fazladır. *Et-* ile oluşturulan

eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında kullanım sayısının bire düşmesi tablonun bir başka deyişle öbek listesinin sonuna doğruyken bu durum *ol-* katkısız eylem yapısı ile oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinin kullanım sayısında sözcük listesinin ortasına denk gelmiştir.

Şekil 2'de *ver-* katkısız eylem yapısı ile oluşturulan 20 farklı eşdizimli sözcük öbeği gözlemlenmiştir ve kullanım oranı ise %10'dur. En az kullanım oranlarına sahip olan eşdizimli sözcük öbekleri ise ise *al-* katkısız eylem yapısıyla 10 farklı öbek oluşturarak %5 kullanım oranına, *at-* katkısız eylem yapısıyla 5 farklı öbek oluşturarak %3 kullanım oranına ve son olarak ise sadece 2 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturarak *çek-* katkısız eylem yapısı %1 kullanım oranına sahiptir. Sonuç olarak katkısız eylem yapılarıyla toplamda 195 farklı eşdizimli sözcük öbeği bulunmaktadır.

4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocuklar tarafından iletişim bağlamında üretilmiş serbest eşdizimli sözcük öbekleri Tablo 12'de yer almaktadır. Tablo 12'de yer alan eşdizimli sözcük öbekleri en sık kullanım sayısına sahip olan öbeklerdir. Ancak üretilmiş olan diğer eşdizimli sözcük öbekleri kullanım sıklığından dolayı çalışmanın *Ek* bölümünde yer verilmiştir.

Tablo 12
4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbekleri

***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yemek ye-	11
balık ye-	9
patates ye-	6
meyve ye-	6
ıspanak ye-	6
muz ye-	5
börek ye-	4
Nesquik ye-	4
***Koy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
süt koy-	5
su koy-	4
deterjan koy-	3
***Çık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
dışarı çık-	5
yangın çık-	5
***Oyna-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
oyun oyna-	22
top oyna-	10
oyuncak oyna-	9
saklambaç oyna-	4
futbol oyna-	4

***Aç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çiçek aç-	21
güneş aç-	4
***Topla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
oyuncak topla-	6
çöp topla-	3
***Yıka-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
el yıka-	17
çamaşır yıka-	9
yüz yıka-	5
***Giy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
eldiven giy-	2
gözlük giy-	2
kıyafet giy-	2
yağmurluk giy-	2
***Kır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
dal kır-	7
diş kır-	2
***İç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
süt iç-	11
su iç-	9
***İzle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
film izle-	11
çizgi film izle-	6
***Gir-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
izinsiz gir-	4
***Pişir-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
balık pişir-	3
süt pişir-	2
***Tak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
cam tak-	2
kemer tak-	2
***Bul-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
doktor bul-	4
ipucu bul-	3
***Kaldır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
parmak kaldır-	10
***Gel-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çiş gel-	24
***Yağ-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yağmur yağ-	20

***Söyle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
şarkı söyle-	25
***Doğ-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
güneş doğ-	12
***Fırçala-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
diş fırçala-	9
***Uza-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
tırnak uza-	6
***Acık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
karın acık-	5

Türkçe anadili konuşucusu çocuklar 107 farklı eylem ile öbek oluşturarak toplamda ise 272 adet serbest eşdizimli sözcük öbeği üretmiştir. Eşdizimli sözcük öbeği oluşturan eylemlere bakıldığında en fazla sözcük öbeğinin *ye-, çık-, oyna-* gibi eylemler ile oluşturulduğu en az yani konuşucular tarafından sadece tek bir öbek oluşturmuş eylemlerin ise *doğ-, fırçala-, uza-, acık-, tut-, kopar-, ek-, ısıt-, yükselt-, kapa-, tara-, dik-, çürü-, kokla-, parla-, atla-, avla-, doy-, bırak-, başla-, san-, kalk-, patla-, yapıştır-, bat-, vur-, anlat-, kıs, in-, kabar-, püskür-, ağrı-, bas-, şiş-, göster-, ayır-, kay-, kap-, tüken-, süpür-, as-, dön-, kazan-, es-, bil-, tutuş-, duy-, incele-, kes-, fışkırt-, gönder-, sıkış- sabunla-, geliş-, dal-, hazırla-, söndür-, sula-, düzelt-, temizle-* gibi eylemler olduğu gözlemlenmiştir. Ancak kullanım sıklığına göre *doğ-, fırçala-, uza-, acık-, tut-, kopar-, ek-, ısıt-, yükselt-, kapa-, tara-, dik-, çürü-, kokla-, parla-, atla-, avla-, doy-, bırak-, başla-, san-, kalk-, patla-, yapıştır-* eylemleri ile sadece bir tane serbest eşdizimli sözcük öbeği üretilmesine rağmen diğer eylemlere göre öbekler birden fazla çocuk tarafından üretilmiştir. Sadece öğretmen tarafından iletişim bağlamında kullanılmış olan ve iki anlamsız sözcükten ikileme oluşturan *abur cubur* sözcüğü *ye-* eylemi ile eşdizimli sözcük öbeği oluşturmuştur. Aynı şekilde genelleme sözcük olan *Nesquik* sözcüğü de *ye-* eylemi ile sözcük öbeği oluşturmuştur ve çocuklar bu her iki öbeği de anlamlandırabilmektedir.

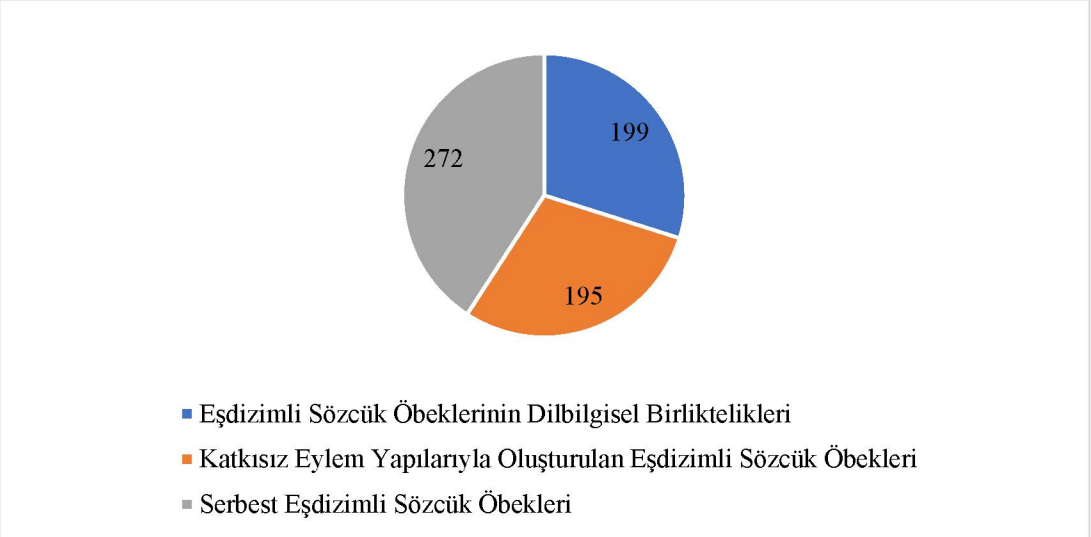

Şekil 3. 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı

4-6 yaş aralığındaki Türkça anadili konuşucusu çocuklardan elde edilen eşdizimli sözcük öbeklerinin oluşumuna bakıldığında toplamda 666 farklı eşdizimli sözcük öbeği tespit edilmiştir. Öbeklerin oluşumuna bakılacak olursa 272 farklı serbest eşdizimli sözcük öbeği dağılımın %41'ini oluşturmaktadır. Ardından dağılımın %30'unu 199 farklı eşdizimli sözcük öbeğinin dilbilgisel birliktelikleri oluşturmaktadır. Son olarak katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri ise dağılımın %29'unu oluştururken 195 farklı öbeğe rastlanmıştır. Şekil 3'te de görüldüğü üzere üç farklı oluşum ile öbek haline gelen eşdizimli sözcükler arasında çok fazla sayısal fark olmadığı için dağılım oranları birbirine de yakındır.

4.2. 4-6 Yaş Aralığındaki Türkçe Anadili Konuşucusu Çocukların Oluşturduğu Eşdizimli Sözcük Öbeklerinin Yaş Değişkenine Göre Değerlendirilmesi

Çalışmamızın 4.1. bölümünde de belirtildiği üzere yabancı çocukların Türkçe eğitiminde ihtiyaç duyulan ve 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocuklar tarafından üretilen eşdizimli sözcük öbekleri listelerine yer verilmiştir. Bu bölümde ise yabancı çocukların Türkçe eğitimi için oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri, katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri ve serbest eşdizimli sözcük öbekleri listeleri yaş faktörüne göre değerlendirilmiştir.

Tablo 13'te 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların sınıf bağlamında ürettiği eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri yer almaktadır. Tablo 13'te verilmiş olan eşdizimli sözcük öbekleri en fazla kullanım sayısına sahip sözcük öbekleridir. 4 yaşta oldukça

fazla eşdizimli sözcük öbeği üretimlerine ulaşılmıştır. Tablo 13'ün geri kalan verileri ise çalışmanın *Ek* bölümünde yer almaktadır.

Tablo 13
4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad	**KS**	**Ön ad + Ad**	**KS**	**Niteleyici Söz + Ad**	**KS**	**Ad + İlgeç**	**KS**
köpek balığı	11	makineli oyuncak	4	bir daha	6	yel gibi	4
hayvanat bahçesi	9	mücevher taş	2	bir sürü	1		
çizgi film	8	orta parmak	2				
deniz yılanı	7	dikenli balık	2				

4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların karşılıklı iletişim sonucu sözel üretimlerinden elde edilen bulgulara göre ad + ad, ön ad + ad, niteleyici söz + ad ve ad +ilgeç dilbilgisel birlikteliklerini oluşturan eşdizimli sözcük öbekleri elde edilmiştir. Fakat eylem + eylem, eylem + ad ve belirteç + eylem dilbilgisel birlikteliklerine bu yaş grubunda rastlanmamıştır.

Eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında öbeklerin veya öbeğin oluşmasına sebep olan sözcüklerin daha çok ders izlencelerini de şekillendiren hayvan ve hayvan türleri, ev ve okul bağlamında bulunan nesneler, vücut organları veya yiyecekler gibi kategorilerden olduğu görülmektedir. Çünkü 4 yaş çocuklar dil gelişim süreçlerine göre işlem öncesi dönemde olduğu için dilsel olarak da üretimde bulunduğu sözcüklerin veya eşdizimli sözcük öbeklerinin somut nesnelere/kavramlara gönderimde bulunması bu listeyi de destekler niteliktedir.

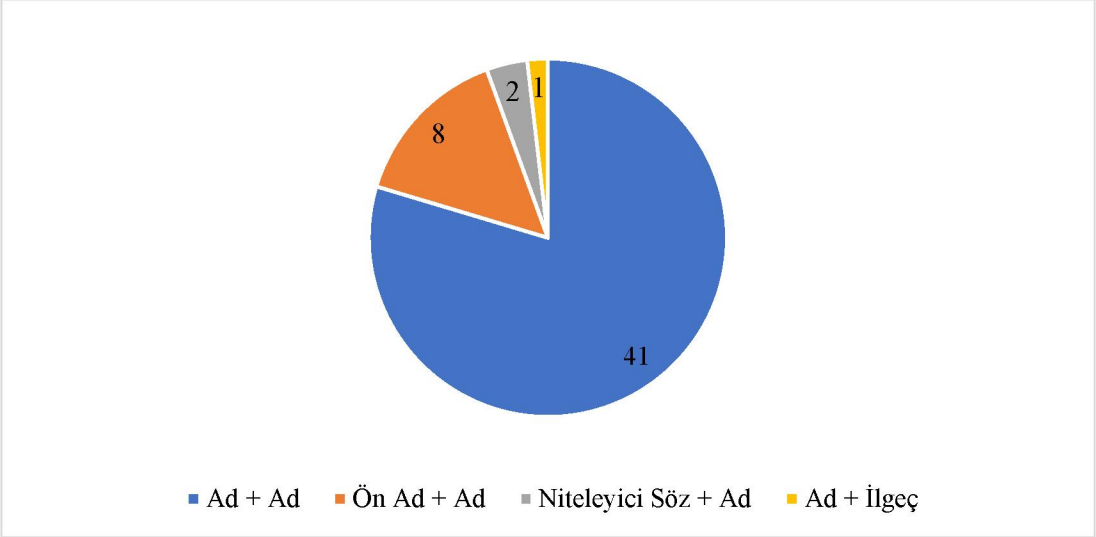

Şekil 4. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı

4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı Şekil 4'te görülmektedir. Türkçe anadili konuşucusu 4 yaşındaki çocuklar toplamda 52 farklı eşdizimli sözcük öbeği kullanmışlardır. Dilbilgisel birlikteliğe göre dağılım yapılacak olursa dağılımın %80'ini ad + ad birlikteliği ile 41 farklı öbek üretimi bulunmaktadır. %15 ile ön ad + ad dilbilgisel birliteliğinde 8, %4 ile niteleyici söz + ad dilbilgisel birlikteliğinde 2 eşdizimli sözcük öbeği üretilmişken ad + belirteç birlikteliğinde ise sadece bir eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılım oranı ise %1'dir. 4 yaşta dilbilgisel birliktelikler arasından en fazla üretimin ad + ad birlikteliğinde olduğu da görülmektedir.

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların sözcüklerin birlikte kullanımıyla oluşturdukları eşdizimli sözcük öbekleri Tablo 14'te yer almaktadır.

Tablo 14
5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad	**KS**	**Ön Ad + Ad**	**KS**	**Niteleyici Söz + Ad**	**KS**
uğur böceği	7	orta parmak	4	bir sürü	3
Longoz ormanı	6	robot tren	4		
dil çalışması	4	çubuk makarna	3		
işaret parmak	4	kara kedi	2		
serçe parmak	4	kışlık bot	2		
yüzük parmak	4	kuru temizleme	1		
su aygırı	3	tereyağlı ekmek	1		

çizgi film	3	üçgen mantı	1
çamaşır makinesi	3	yazlık ayakkabı	1
araba filmi	2	akülü araba	1
su altı	2	cam kafes	1
su üstü	1	hassas durulama	1
yük treni	1	inci boncuk	1
bulaşık makinesi	1	kılçıksız balık	1
dinozor filmi	1		
doğum günü	1		
et yemeği	1		
hayvanat bahçesi	1		
makine deterjanı	1		
binanın tepesi	1		
dağın tepesi	1		
makine düğmesi	1		
sandık kapağı	1		
spor parkı	1		

Eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri incelendiğinde ad + ad, ön ad + ad, niteleyici söz + ad birlikteliklerinde öbek üretimi gerçekleşmiştir. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklardan elde edilen bulgulardan farklı olarak bu yaş grubunda ad + ilgeç dilbilgisel birlikteliğine rastlanmamıştır. 4 yaş grubuna benzer olarak ise eylem + eylem ve eylem + belirteç birlikteliklerinde eşdizimli sözcük öbekleri bulunmamaktadır. Bir diğer benzerlik ise en çok tekrar edilen eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında yine onların ders izlenceleriyle uyumlu olduğu hayvan ve türleri, vücudun organları, ev ve okul bağlamında kullanılan nesneler, yiyecekler gibi terimlerle öbek oluşturulduğu görülmüştür. Çünkü 4 yaş grubu çocuklar gibi 5 yaşındaki çocuklar da dil gelişim sürecinde işlem öncesi dönemde olup niceliksel kavramlara gönderimde bulunmaktadırlar. Yabancı çocukların Türkçe öğreniminde de bu öbeklerin kullanılması bulundukları bağlamı tanımalarına ve konuşma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

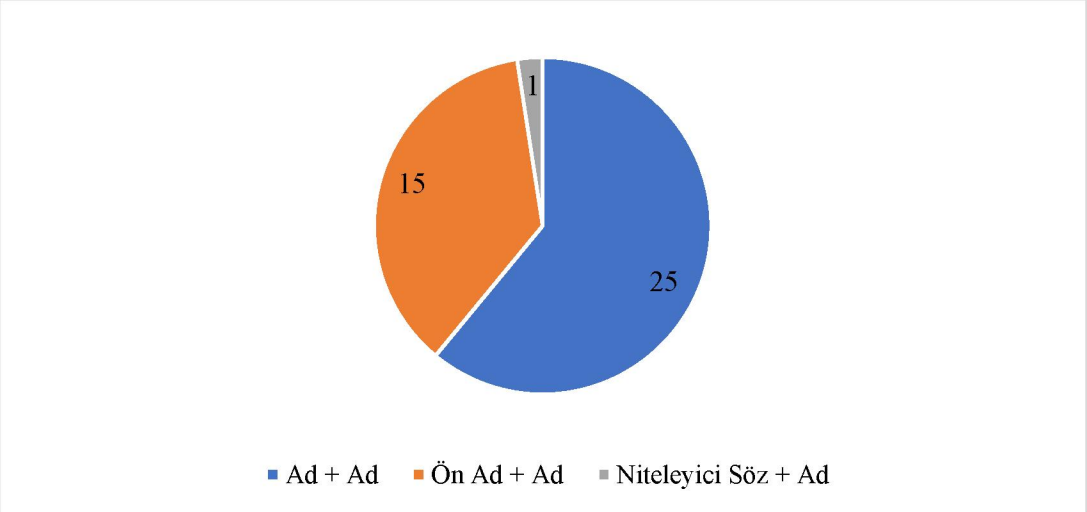

Şekil 5. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların toplamda 41 farklı eşdizimli sözcük öbeği ürettiği gözlemlenmiştir. Üretilen eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılımın %61'ini 25 sözcük öbeği ile ad + ad dilbilgisel birlikteliği oluşturmaktadır. Dağılımın %37'sini 15 sözcük öbeği ile ön ad + ad oluştururken %2'sini bir sözcük öbeği üretimiyle niteleyici söz + ad dilbilgisel birlikteliği oluşturmaktadır. 4 yaşa benzer olarak 5 yaşta da ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde eşdizimli sözcük öbekleri üretilmiştir. Ancak 5 yaş grubundaki dilbilgisel birliktelikteki eşdizimli sözcük öbeklerinin 4 yaşa oranla daha az üretilmiş olması da çocukların gelişim süreçleriyle ilişkili olduğu ve gözlemler sonucunda 4 yaş çocuklarda soru sorma sıklığının daha fazla olmasından kaynaklandığı da düşünülmüştür.

Tablo 15'te ise 6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların kullandığı eşdizimli sözcük öbekleri yer almaktadır.

Tablo 15
6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad	**KS**	**Ön Ad + Ad**	**KS**	**Niteleyici Söz + Ad**	**KS**
kılıç balığı	6	Çizmeli Kedi	6	bir sürü	1
çizgi film	5	Örümcek Adam	4		
köpek balığı	2	Pamuk Prenses	3		
tutunma yeri	2	kara kedi	2		
kurt baba	2	Eski Foça	2		
deniz canlısı	1	katil balina	2		
doğum günü	1	Altın Tavuk	1		
hava durumu	1	Altın Fasülye	1		

havai fişek	1	etçil dinozor	1
insan kokusu	1	kardan adam	1
Marmara Denizi	1	Sihirli Fasülye	1
masal kahramanı	1	vahşi hayvan	1
tek başına	1	Yeni Foça	1
uğur böceği	1		
uzaylı masalı	1		
ziraat mühendisi	1		
ilk defa	1		
gül bahçesi	1		

Tablo 15'te 6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların kullandığı eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında 5 yaş grubuna benzer olarak ad + ad, ön ad + ad ve niteleyici söz + ad dilbilgisel birlikteliklerinde üretim olmuştur. Yine bu yaş aralığında da ad + ilgeç, eylem + eylem, belirteç + eylem dilbilgisel birlikteliklerinde eşdizimli sözcük öbeğine rastlanmamıştır. 6 yaşta çocukların da 4 ve 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklar gibi ders izlencelerine uyumlu, sözel olarak üretilmiş eşdizimli sözcük öbeklerinin rastlanmıştır. Bunun yanı sıra 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların çizgi film kahramanlarını ve masal, dünya klasiklerinin kahramanlarını da sınıf içi iletişimde öbek olarak kullandıkları gözlemlenmiştir. Çünkü 6 yaş grubunda hikaye, masal ve dünya klasikleri ders malzemesi olarak kullanılıp çocuklardan anlatılan hikayenin tamamlamaları, hikayeye uygun başlık bulmaları, resimleri yorumlamaları, çocuklardan resimlere göre yeni hikayeler yaratmaları gibi konuşma becerilerini geliştirmeye yardımcı olan Türkçe dil etkinlik çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca en çok kullanım sayısına sahip olan eşdizimli sözcük öbeklerinin de yine hayvan terimleri, çizgi film kahramanları ve masal kahramanları gibi terimler içerdiği görülmektedir. 4-5 yaş grubu çocukların karşılıklı iletişimde sadece içinde bulundukları bağlam ve ders izlencesine uygun olan kavramlarla anlatımı gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir. 6 yaş grubu çocuklarda anlatımda detaycılık duygusu gelişmiştir ve *Yeni Foça, Eski Foça* ve *Marmara Denizi* gibi farklı bağlamlar hakkında ayrıntılar verdiği görülmüştür. Bu da 6 yaş grubundaki çocukların daha fazla üyeli tümceler kullandıklarına işarettir.

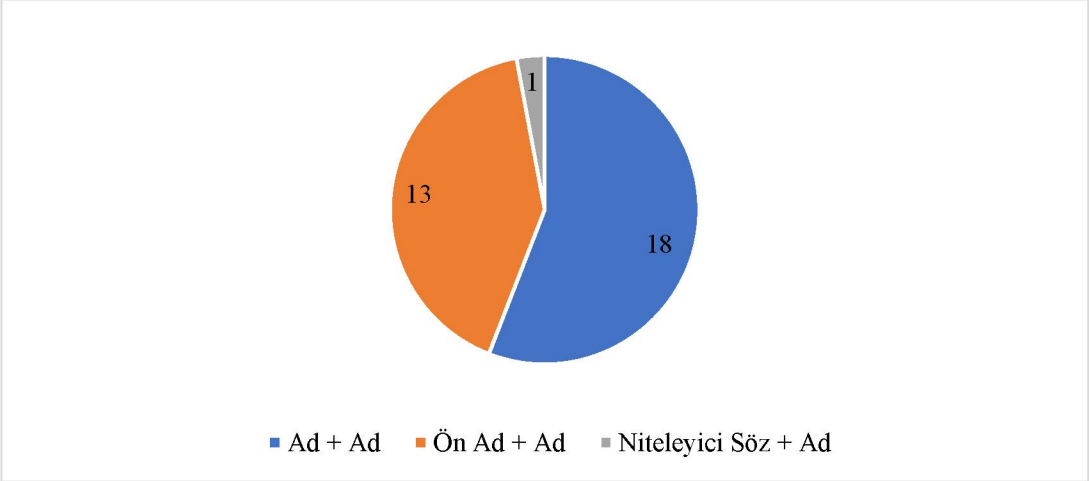

Şekil 6. 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı

Şekil 6 'da 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların sınıf bağlamında toplamda 32 farklı eşdizimli sözcük öbeği kullandığı görülmektedir. Dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımın %56'sını 18 sözcük öbeği üretimi ile ad + ad, %41'ini 13 sözcük öbeği ile ön ad + ad, %3'ünü sadece 1 sözcük öbeği ile niteleyici söz + ad oluşturmaktadır. 4 ve 5 yaş grubu Türkçe anadili konuşucusu çocuklar gibi 6 yaş grubunda da ad +ad dilbilgisel birlikteliğindeki eşdizimli sözcük öbeği üretimi diğer birlikteliklere göre fazla olduğu gözlemlenmiştir. 4-5-6 yaş grubunda elde edilen bulgulara göre tüm yaşlarda en fazla dağılımın ad + ad olmasının yanı sıra ikinci sırada ön ad + ad, üçüncü sırada ise niteleyici söz + ad gelmektedir.

4-6 yaş aralığı Türkçe anadili konuşucusu tarafından kullanılan eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri incelendikten sonra katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri yaş faktörüne göre incelenecektir. Tablo 16'da 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların sözlü iletişim bağlamında kullandığı katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri yer almaktadır.

Tablo 16
4 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri

***Yap-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
iğne yap-	4
banyo yap-	2
cıs yap-	2
tıs yap-	2
boyama yap-	1
alta yap-	1
kale inşaatı yap-	1
kumdan kale yap-	1

makyaj yap-	1
olta yap-	1
resim yap-	1
buhar yap-	1
yoğurt yap-	1
***Ol-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
hasta ol-	7
toprak ol-	3
tatil ol-	2
güçlü ol-	2
***Et-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yardım et-	2
***At-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
olta at-	2
***Al-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
nefes al-	1

Yap-, ol-, et-, at-, al-, olmak üzere 5 farklı katkısız eylem yapısı ile eşdizimli sözcük öbeği birliktelikleri elde edilmiştir. Ancak Tablo 11'de belirtilen 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında *çek-* katkısız eylemi ile de üretim yapılmıştır. Bir başka deyişle *çek-* eyleminin 4 yaş grubunda kullanılmadığı gözlemlenmiştir. En fazla kullanım sayısı *yap-* ve *ol-* katkısız eylemi ile eşdizilen *hasta* ve *iğne* sözcükleridir. Ayrıca çocukların *Sağlıklı Beslenme* adlı ders izlencelerinde /c/, /ı/, /s/ sesbirimlerinin birlikte kullanılması ile /cıs/ sözcüğünün üretimi gerçekleşmiştir. Zihinsel sözlükçelerinde ise bu terim *iğne yap-* eşdizimli sözcük öbeğine gönderimde bulunmaktadır. Anadili konuşucusu ürettiği için de bulgularda yer verilmiştir. Aynı şekilde /tıs/ sözcüğü *yap-* katkısız eylemi ile eşdizilmiştir ve /t/,/ı/,/s/ sesbirimlerinin birlikteliği ile üretilmiş olan yansıma bir sözcüğe rastlanmıştır. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların zihinsel sözlükçesinde bu yansıma sözcük *yılanın çıkardığı ses*'e gönderimde bulunmaktadır. Çocukların yılan resmi gördüğünde onu tanımlarken *tıs yap-ar* şeklinde betimledikleri gözlemlenmiştir.

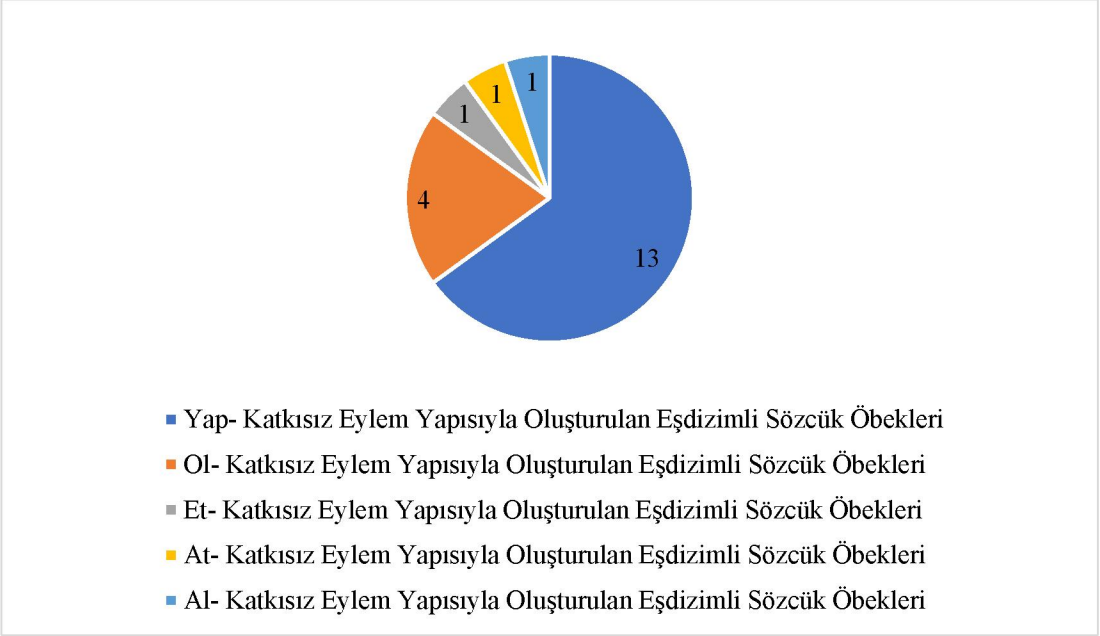

Şekil 7. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı

Şekil 7'ye göre 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklar katkısız eylem yapısı ile toplam 20 farklı eşdizilmiş sözcük öbeği üretmiştir. Bu eşdizilen sözcük öbeklerinin dağılımının %65'ini oluşturan 13 sözcük *yap-* katkısız eylem yapısı ile eşdizilmiştir. Ardından dağılımın diğer büyük oranı olan %20'sini *ol-* katkısız eylemi oluşturmaktadır. *Ol-* katkısız eylem yapısı ile toplam 4 sözcük eşdizilmiştir. 4 yaş grubunda eşdizimli sözcük öbeği oluşumunu sağlayan *et-, at-, al-* katkısız eylem yapılarıyla üretilmiş eşdizimli sözcük öbekleri birer adettir ve her bir katkısız eylem yapısı dağılımın %5'ini oluşturmaktadır. Ancak Tablo 10'da 4-5-6 yaş aralığındaki çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında en fazla eşdizilen katkısız eylemlerin *ol-*, daha sonra *yap-* ve *et-* bulgularına rastlanmışken 4 yaşta en fazla *yap-* ve *ol-* katkısız eylemleriyle öbek oluşturulmuş olması farklılık göstermektedir.

Tablo 17'ye göre 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapısı ile oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri yer verilemektedir.

Tablo 17
5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri

***Yap-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
iğne yap-	8
dil çalışması yap-	3
spor yap-	3

kahvaltı yap-	3
ev yap-	2
film yap-	2
sihir yap-	2
deney yap-	2
yer yap-	2
börek yap-	1
Türkçe dil etkinlik çalışması yap-	1
yemek yap-	1
aşı yap-	1
***Ol-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
polis ol-	4
hassas ol-	3
astronot ol-	3
kül ol-	2
sıcak ol-	2
dikkatli ol-	1
doktor ol-	1
futbolcu ol-	1
inşaatçı ol-	1
anne ol-	1
***Et-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yardım et-	2
muayene et-	2
dans et-	1
rahatsız et-	1
tekrar et-	1
terk et-	1
***Ver-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
mama ver-	2
su ver-	1
ekmek ver-	1
***At-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
olta at-	3
***Çek-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
dikkat çek-	1

Tablo 17'ye göre 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapısı ile oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında *yap-, ol-, et-, ver-, at-* ve *çek-* olmak üzere 6 katkısız eylem yapısı ile eşdizimli sözcük öbekleri elde edilmiştir. Ancak 5 yaş grubunda da Tablo 11'de belirtilen *al-* katkısız eylem yapısı ile eşdizilen öbeğe rastlanmamıştır. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklar tarafından en fazla eşdizilen katkısız eylem yapıları ise *yap-* ve *ol-*'dur. Ayrıca *yap-* katkısız eylemi ile üretilmiş *iğne yap-* öbeği 4 ve 5 yaş olmak üzere her iki grupta da en sık kullanım sayısına sahip olduğu gözlemlenmiştir. *Ol-* katkısız eylem ile eşdizilen sözcük öbeklerine bakıldığında 4 yaş grubuna

göre 5 yaşta daha çok meslek terimleri ile öbek oluşturulmuştur. *Et-* katkısız eylem yapısı ile eşdizilen *yardım et-* öbeği ise 4 ve 5 yaş sözlü iletişimde en sık kullanım sayısına sahip olan eşdizimli sözcük öbeğidir. *At-* katkısız eylem yapısı ile oluşturulan *olta at-* eşdizimli sözcük öbeği 4 ve 5 yaşta ortak olarak üretildiği gözlemlenmiştir.

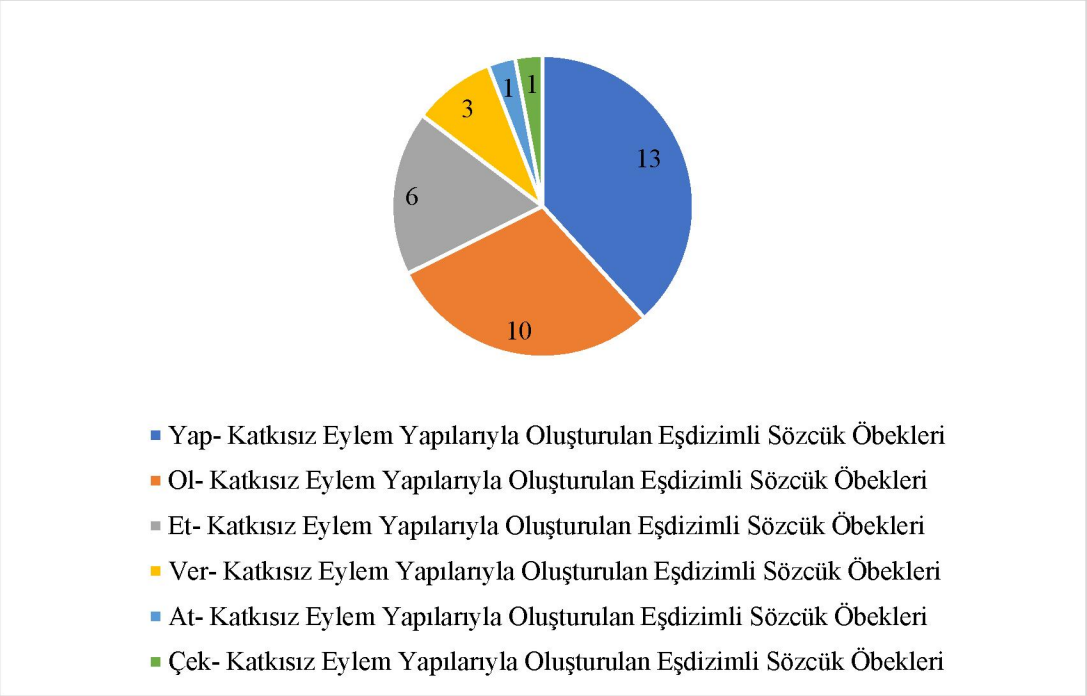

Şekil 8. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla toplam 34 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturduğu Şekil 8'de gösterilmiştir. Eşdizilen sözcük öbeklerinin dağılım oranının %38'ini 13 sözcük öbeği ile *yap-* katkısız eylemi oluşturmaktadır. *Ol-* katkısız eylemi ise dağılımın %29'unu oluştururken 10 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. %18 oranı ile 6 farklı eşdizimli sözcük öbeğine rastlanan katkısız eylem ise *et-*'tir. Ardından %9 ile 3 farklı eşdizilene sahip olan katkısız eylem *ver-* eylemidir. Son olarak %3 oranları ve birer adet eşdizimli sözcük öbeğine rastlanan *at-* ve *çek-* katkısız eylem yapılarıdır. 4-5-6 yaş Türkçe anadili konuşucusu tarafından katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri yani Tablo 11'e bakıldığında *ol-* katkısız eylemi daha fazla eşdizilen ile öbek oluşturmuşken 5 yaş Türkçe anadili konuşucusunda bu durum *yap-* katkısız eylemi ile gerçekleşmiştir. Fakat 5 yaş grubu da 4 yaş gibi *yap-* eylemi en fazla eşdizilene sahip katkısız eylemdir.

Tablo 18'de ise 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri yer almaktadır.

Tablo 18
6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri

***Ol-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
hasta ol-	4
meyve ol-	4
asker ol-	2
çalgı ol-	2
defter ol-	2
doktor ol-	2
kalem ol-	2
konut ol-	2
pilot ol-	2
eğlenceli ol-	1
ilaç ol-	1
parlak ol-	1
sakat ol-	1
Superman ol-	1
tuzak ol-	1
uykucu ol-	1
veteriner ol-	1
yeşil ol-	1
***Yap-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
tuzak yap-	3
ağ yap-	2
aşı yap-	2
şaka yap-	2
ameliyat yap-	1
kukla yap-	1
resim yap-	1
spor yap-	1
***Al-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
meyve al-	3
kucağa al-	1
koku al-	1
meyve al-	1
***At-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ağ at-	2
bomba at-	1
çöp at-	1
***Ver-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
can ver-	4
ilaç ver-	1
para ver-	1
***Et-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
dikkat et-	2

hareket et-	2

Tablo 18'e göre, 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında *ol-, yap-, al-, at-, ver-* ve *et-* olmak üzere 6 farklı katkısız eylem yapısı ile sözcükler eşdizimlenmiştir. Fakat *çek-* katkısız eylem yapısı ile üretilmiş eşdizimli sözcük öbeklerine bu yaşta rastlanmamıştır. 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklarda *hasta ol-* sözcük öbeği hem genel tablo olan Tablo 11'de hem de 4 yaş grubu tarafından katkısız eylem yapılarıyla oluşturulmuş eşdizimli sözcük öbeklerinde en fazla kullanım sayısına sahip olan eşdizimli sözcük öbeğidir. Aynı zamanda *ol-* katkısız eylem yapısına bakıldığında 4 yaştan farklı olarak 5 ve 6 yaş gruplarında meslek terimleri ile eşdizimlendiğine dair bulgulara rastlanmıştır. 6 yaş grubunda *et-* katkısız eylem yapısı ile *dikkat* sözcüğü eşdizimlenmiştir. 5 yaş grubunda ise *dikkat* sözcüğü *çek-* katkısız eylem yapısı ile eşdizimlenerek *dikkat* sözcüğünün birden çok katkısız eylem yapısıyla eşdizimlenerek farklı anlamlandırılabileceğini göstermiştir. Son olarak ise 6 yaş grubunda *ver-* katkısız eylem yapısı ile *can* sözcüğü eşdizimlenerek *can ver-* deyimi oluşturulmuş. Böylece 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklarda deyim kullanımı gözlemlenmiştir.

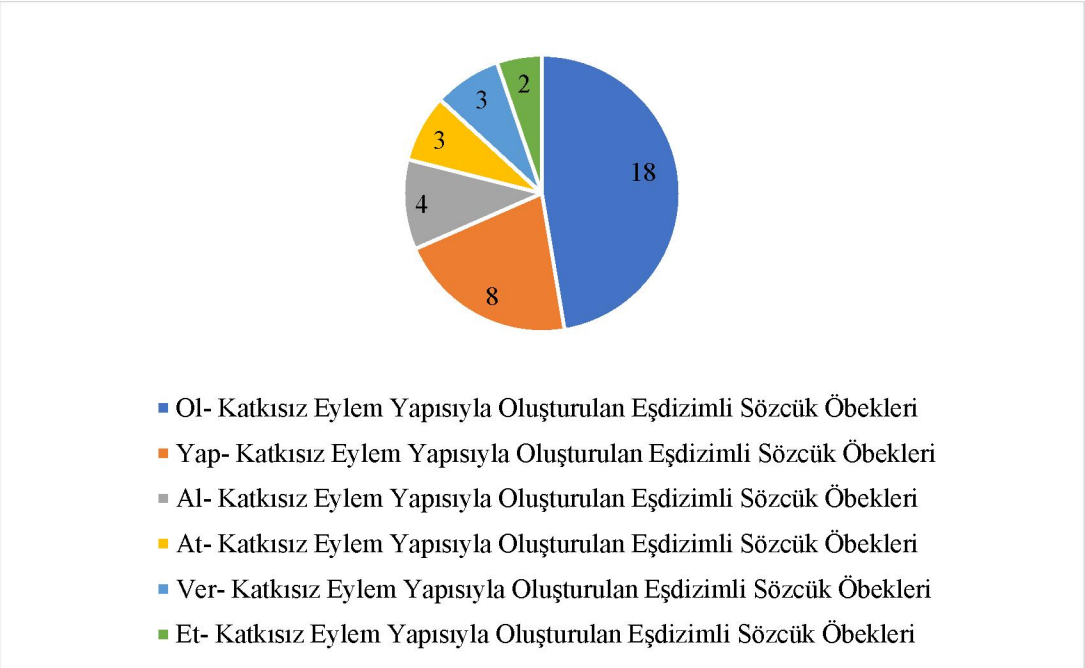

Şekil 9. 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla toplam 38 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturduğu Şekil 9'da verilmiştir. Dağılımın %47'sini oluşturan

ve *ol-* katkısız eylem yapısı ile eşdizilen 18 sözcük öbeği elde edilmiştir. %21 oranında *yap-* katkısız eylem yapısıyla 8 sözcük eşdizimlenmiştir. 6 yaş grubunda en fazla sözcük öbeği üretilen üçüncü katkısız eylem ise *al-* katkısız eylem yapısıdır. Oranın %11'ini oluşturarak *al-* katkısız eylem yapısıyla 4 farklı eşdizimli sözcük öbeğine rastlanmıştır. Dağılımın %8 oranını oluşturan ve üçer farklı eşdizimlenmiş öbeğe sahip olan katkısız eylem yapıları ise *at-* ve *ver-* eylemleridir. Dağılımda en az orana sahip olan *et-* katkısız eylem yapısı ise %5 oranındadır ve 2 sözcük ile eşdizimlenmiştir.

4-5-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla eşdizimlenen öbekleri diğer bir deyişle Tablo 11 ile karşılaştırıldığında en fazla sözcük öbeği üretimi *ol-* ve *yap-* katkısız eylem yapısıyla oluşturulmuştur. Bu sebeple 6 yaş grubunda en fazla eşdizimli sözcük öbeği üretimi de *ol-* ve *yap-* katkısız eylem yapıları ile oluşturulduğu için benzerlik göstermektedir.

4 ve 5 yaş Türkçe anadili konuşcusu çocukların en fazla eşdizimli sözcük öbeği oluşturduğu katkısız eylem yapısı *yap-*, ardından *ol-* katkısız eylem yapısıdır. 6 yaş grubunda ise en fazla öbek oluşumuna yardımcı olan katkısız eylem yapısı *ol-*, daha sonra *yap-* eylemi olduğu için 6 yaş grubunda diğer yaşlara göre farklılık olduğu gözlemlenmiştir.

4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocuklar tarafından katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri incelendikten sonra serbest eşdizimli sözcük öbekleri yaş değişkenine göre incelenmiştir.

Tablo 19'da 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların sınıf bağlamında kullandığı serbest eşdizimli sözcük öbekleri yer almaktadır. 4 yaş grubu çocukların oldukça fazla serbest eşdizimli sözcük öbeği üretimine rastlanıldığı için kullanım sayısına göre en fazla olan öbekler yer almaktadır. Tablo 19'un devamı ise çalışmanın *Ek* bölümünde yer almaktadır.

Tablo 19
4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbekleri

***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yemek ye-	6
muz ye-	4
patates ye-	3
Nesquik ye-	2
***Koy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
süt koy-	3
***Çık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
dışarı çık-	4
***Oyna-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**

oyun oyna-	4
***Aç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çiçek aç-	2
dolap aç-	2
***Bak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
sağa bak-	4
sola bak-	3
***İç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
süt iç-	6
su iç-	4
***Gel-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çiş gel-	18
***Söyle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
şarkı söyle-	4
***Acık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
karın acık-	4
***Uza-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
tırnak uza-	4
***İzle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çizgi film izle-	3

Ye-, koy-, çık-, oyna-, aç-, tak-, bul-, yıka-, gir-, bit-, dök-, bak-, iç-, gel-, söyle-, acık-, uza-, izle-, pişir-, çürü-, öğren-, başla-, san-, patla-, ısır-, tut-, yakala-, çıkar-, fırçala-, kır-, ayır-, giy-, boya-, doy-, sık-, kap-, süpür-, kapa-, tara-, ısıt-, yağ-, temizle- olmak üzere toplam 42 farklı eylem ile 70 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmuştur. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusunun en fazla öbek oluşturduğu eylemler ise sırasıyla *ye-, koy-, çık-, oyna-, aç-, tak-, bul-, yıka-, gir-, bit-, dök-, bak-, iç-* eylemleridir. Kullanım sayısı olarak ise en fazla *ye-* eylemi ile *yemek ye-, muz ye-; koy-* eylemi ile *süt koy-; çık-* eylemi ile *dışarı çık-; oyna-* eylemi ile *oyun oyna-; bul-* eylemi ile *doktor bul-; bak-* eylemi ile *sağa bak, sola bak-; iç-* eylemi ile *süt iç-, su iç-* gibi birliktelikler elde edilmiştir. Sadece bir eşdizimli sözcük öbeği üretilmiş serbest eylemler ise *gel-, söyle-, acık-, uza-, izle-, pişir-, çürü-, öğren-, başla-, san-, patla-, ısır-, tut-, yakala-, çıkar-, fırçala-, kır-, ayır-, giy-, boya-, doy-, sık-, kap-, süpür-, kapa-, tara-, ısıt-, yağ-, temizle-* eylemleridir. Belirtilen serbest eylemlerle sadece bir eşdizimli sözcük birlikteliği olmasına rağmen kullanım sıklığı olarak fazla olan birliktelikler de vardır. Bunlar *gel-* eylemi ile *çiş gel-; söyle-* eylemi ile *şarkı söyle-; acık-* eylemi ile *karın acık-; uza-* eylemi ile *tırnak uza-, izle-* eylemi ile *çizgi film izle-* öbekleridir. Bir diğer bulgu ise 4 yaş grubunda kullanılan *çiş* sözcüğü ile *gel-* eylemi birlikteliği sonucu *çiş gel-* eşdizimli sözcük öbeğinin kullanım sayısı 4 yaşta grubunda üretilen tüm serbest eşdizimli sözcük öbeklerinden fazla

olmasıdır. Ayrıca 4 yaş grubunda *Nesquik* gibi genelleme sözcükle üretim gerçekleşirken *çiçek aç-* gibi temel anlam ve yan anlamın kullanımı ile üretim de gerçekleşmiştir. Diğer bir ifade ile 4 yaşta yan anlam kullanımı olduğu tespit edilmiştir. Serbest eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında 4 yaş grubu çocukların zihinsel sözlükçelerinde var olan öbeklerin ev ve okul bağlamları ve okuldaki ders izlenceleriyle uyumlu olduğu gözlemlenmiştir.

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklar tarafından karşılıklı iletişimde kullanılan serbest eşdizimli sözcük öbekleri Tablo 20'de yer almaktadır. Tıpkı 4 yaş grubunda olduğu gibi 5 yaş grubu çocukların da oldukça fazla serbest eşdizimli sözcük öbeği üretimine rastlanıldığı için kullanım sayısına göre en fazla olan öbekler yer almaktadır. Tablo 20'nin devamı ise çalışmanın *Ek* bölümünde yer almaktadır.

Tablo 20
5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbekleri

***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ıspanak ye-	4
***Koy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
deterjan koy-	3
su koy-	2
yerine koy-	2
***Oyna-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
oyun oyna-	4
futbol oyna-	2
hamur oyna-	2
***Topla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
oyuncak topla-	2
yatak topla-	2
***Yıka-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çamaşır yıka-	4
yüz yıka-	4
***Oku-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kitap oku-	4
Kur'an oku-	2
***İç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
su iç-	5
süt iç-	2
***Gel-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çiş gel-	3
***Kes-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
söz kes-	1

5 yaş grubunda *ye-, koy-, oyna-, topla-, yıka-, giy-, izle-, sür-, kana-, bin-, yakala-, oku-, çıkar-, iç-, çal-, gel-, yapıştır-, fırçala-, tak-, söyle-, uza-, değiş-, yak-, ısır-, bat-, besle-, bul-, kır-, salla-, dön-, kaldır-, kes-, yağ-, uç-* olmak üzere toplam 34 farklı eylem ile 71 farklı serbest eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. Birden fazla serbest eşdizimli sözcük öbeği oluşturan eylemler ise *ye-, koy-, oyna-, topla-, yıka-, giy-, izle-, sür-, kana-, bin-, yakala-, oku-, çıkar-, iç-, çal-* eylemleridir. İletişim bağlamında oluşturulan serbest eşdizimli sözcük öbekleri kullanım sayısına göre karşılaştırma yapılacak olursa *ye-* eylemi ile *ıspanak ye-; koy-* eylemi ile *deterjan koy-; oyna-* eylemi ile *oyun oyna-; yıka-* eylemi ile *çamaşır yıka-, yüz yıka-; kana-* eylemi ile *burun kana-; oku-* eylemi ile *kitap oku-; iç-* eylemi ile *su iç-* ve *gel-* eylemi ile *çiş gel-* gibi birliktelikler 5 yaş çocuklar tarafından en fazla kullanılan öbeklerdir. Karşılıklı iletişimde çocuklar tarafından sadece bir adet sözcük öbeği üretilmiş eylemler ise *gel-, yapıştır-, fırçala-, tak-, söyle-, uza-, değiş-, yak-, ısır-, bat-, besle-, bul-, kır-, salla-, dön-, kaldır-, kes-, yağ-, uç-* şeklindedir. *Gel-* eylemine bakıldığında sadece bir öbek üretilmiş olmasına rağmen kullanım sıklığı bakımından fazla olan eylemlerden biridir. Ayrıca yaş grupları karşılaştırılırsa *çiş gel-* serbest eşdizimli sözcük öbeği üretimi 4 ve 5 yaş grubu olmak üzere her iki grupta da yer almıştır. Böylece 4 ve 5 yaş grupları *gel-* eylemi yönünden benzerlik göstermektedir. *Söz kes-* eşdizimli sözcük öbeğinde ise 4 yaşa benzer olarak temel anlam ve yan anlamın birlikteliği ile oluşturulmuş öbek üretimi yapılmıştır. Böylece 5 yaş grubu çocuklar da iletişim bağlamında 4 yaş gibi yan anlamlı sözcükleri üretip anlamlandırabilmektedir. Aynı şekilde 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklardan elde edilen bulgular gibi 5 yaş grubu çocukların iletişim bağlamında kullandığı serbest eşdizimli sözcük öbekleri ev ve okul bağlamlarındaki yaşantılarını, buna ek olarak ders izlencelerini destekler nitelikte olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 21'de ise 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların sınıf bağlamında kullandığı serbest eşdizimli sözcük öbekleri yer almaktadır. 4 ve 5 yaş grubunda olduğu gibi 6 yaş grubu çocukların da oldukça fazla serbest eşdizimli sözcük öbeği üretimine rastlanıldığı için kullanım sayısına göre en fazla olan öbekler yer almaktadır. Tablo 21'in devamı ise çalışmanın *Ek* bölümünde yer almaktadır.

Tablo 21
6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbekleri

***Aç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çiçek aç-	11
***Yıka-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
el yıka-	4

***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
meyve ye-	2
***Kır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
dal kır-	5
***Yak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
orman yak-	2
can yak-	2
***Yağ-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yağmur yağ-	10
***Doğ-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
güneş doğ-	8
***Fırçala-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
diş fırçala-	4
***Kur-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
tuzak kur-	3

6 yaş grubundaki çocuklar *aç-, çık-, yıka-, ye-, kır-, yak-, giy-, oyna-, geç-, topla-, koy-, yağ-, doğ-, fırçala-, kur-, gir-, avla-, dik-, ek-, kopar-, gel-, tara-, bin-, uç-, kazan-, yaz-, bak-, kokla-, sula-, geliş-, tut-, in-* olmak üzere 32 farklı eylem ile 50 farklı serbest eşdizimli sözcük öbeği üretmişlerdir. Bu yaş grubunda birden fazla serbest eşdizimli sözcük öbeği oluşturan eylemler ise *aç-, çık-, yıka-, ye-, kır-, yak-, giy-, oyna-, geç-, topla-, koy-* eylemleridir. Serbest eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında *aç-* eylemi ile *çiçek aç-; yıka-* eylemi ile *el yıka-; kır-* eylemi ile *dal kır-; yağ-* eylemi ile *yağmur yağ-; doğ-* eylemi ile *güneş doğ-; fırçala-* eylemi ile *diş fırçala-; kur-* eylemi ile *tuzak kur-* gibi öbekler 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu tarafından kullanım sayısı en yüksek olan öbeklerdir. Sadece tek bir eşdizimli sözcük öbeği oluşturmuş eylemler ise *yağ-, doğ-, fırçala-, kur-, gir-, avla-, dik-, ek-, kopar-, gel-, tara-, bin-, uç-, kazan-, yaz-, bak-, kokla-, sula-, geliş-, tut-, in-* şeklindedir. *Çiçek* sözcüğü ile *aç-* serbest eyleminin oluşturduğu *çiçek aç-* öbeği, *yağmur* sözcüğü ile *yağ-* serbest eyleminin oluşturduğu *yağmur yağ-* öbeği ve *güneş* sözcüğü ile *doğ-* serbest eyleminin oluşturduğu *güneş doğ-* öbeği 6 yaş grubunda en fazla tekrar edilmiş eşdizimli sözcük öbekleridir. Özellikle 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklar tarafından *yağ-* ve *doğ-* eylemleri ile sadece tek bir öbek üretilmişken en fazla kullanım sayısına sahip olması dikkat çekmiştir. *Yak-* eylemi ile eşdizimli sözcük öbeği olarak üretilen *can yak-* aslında bir deyim örneğidir. Bu nedenle 6 yaş grubunda deyim kullanımına bir kez daha rastlanılmıştır. Tablo 12 diğer bir deyişle 4-6 yaş aralığı Türkçe anadili konuşucusu çocuklarda yaş faktörü ele alınmadan oluşturulan genel tabloda en fazla sözcük ile eşdizimlenen eylem *ye-* eylemidir. Ancak 6 yaşta en fazla sözcük

ile eşdizimlenen eylem *aç-* eylemidir. Ayrıca *ye-* eylemi de 6 yaş grubunda dördüncü sırada yer alarak sadece üç farklı sözcük ile eşdizimlenmiştir. *Aç-* eylemi iletişim bağlamında *kelebek* sözcüğü ile *kelebek aç-* şeklinde eşdizimlenmiştir. Aslında bu öbek çocuğun zihinsel sözclükçesinde *kanat aç-* sözcük öbeği olarak kavramsallaştığı da gözlemlenmiştir. Son olarak 4-5-6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbeklerinde ortak kullanılmış öbekler tespit edilmiştir. Bu öbekler ise *fırçala-* eylemi ile eşdizimlenen *diş fırçala-; yağ-* eylemi ile eşdizimlenen *yağmur yağ-; oyna-* eylemi ile eşdizimlenen *oyuncak oyna-, top oyna-; ye-* eylemi ile eşdizimlenen *meyve ye-; yıka-* eylemi ile *el yıka-* öbekleridir.

4.3. 4-6 Yaş Aralığındaki Türkçe Anadili Konuşucusu Çocukların Oluşturduğu Eşdizimli Sözcük Öbeklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Değerlendirilmesi

Çalışmamızın 4.2. bölümünde de belirtildiği üzere yabancı çocuklara Türkçe eğitiminde ihtiyaç duyulan ve 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocuklar tarafından üretilen eşdizimli sözcük öbekleri listeleri yaş etmenine göre incelenmiştir. Bu bölümde ise yabancı çocukların Türkçe öğretimi için oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri, katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri ve serbest eşdizimli sözcük öbekleri listeleri cinsiyet etmenine göre değerlendirilmiştir.

Eşdizimli sözcük öbekleri kullanımı cinsiyet etmenine göre incelenirken dilbilgisel birlikteliklerde her yaş ve her cinsiyet değişkeni için ayrı bir tablo oluşturulmuştur. Katkısız eylem yapısıyla eşdizimlenen öbekler ve serbest eşdizimli sözcük öbekleri için de her yaş grubunda tablolar oluşturulmuştur ancak cinsiyet değişkenleri ile birlikte diğer bir deyişle aynı tablo üzerinden incelenmiştir.

Tablo 22'de 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri yer almaktadır. Yaş etmenine göre inceleme yapıldığında da bahsedildiği üzere 4 yaş grubu kız çocuklarda da eşdizimli sözcük öbeklerinde üretim sık olduğu için kullanım sayısı az olan öbekler çalışmanın *Ek* bölümünde yer almaktadır.

Tablo 22
4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad	**KS**	**Ön Ad + Ad**	**KS**	**Niteleyici Söz + Ad**	**KS**	**Ad + İlgeç**	**KS**
köpek balığı	3	makineli oyuncak	2	bir daha	1	yel gibi	2
deniz kabuğu	3	mücevher taş	1				
deniz yılanı	2	orta parmak	1				
yılan balığı	2	ıslan mendil	1				
leopar balığı	2	çikolatalı ekmek	1				

lego oyunu	2
tavşan balığı	2
yemek pişirme	2

Tablo 22'ye göre, 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri incelendiğinde ad + ad, ön ad + ad, niteleyici söz + ad ve ad + ilgeç dilbilgisel birliteliklerinde sözcük öbeklerine rastlanmıştır. 4 yaş Türkçe anadili kız çocuklarının kullandığı eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri ile yaş etmeninin incelendiği Tablo 13'teki öbeklerin dilbilgisel birliktelikleri benzerlik göstermektedir. Ancak 4 yaş Türkçe anadili konuşucularının oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri tablosu ile karşılaştırıldığında cinsiyet değişkeni açısından farklılıklara da rastlanmamıştır. Sadece 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinde sık kullanılan *hayvanat bahçesi, fok balığı, deniz kaplumbağası, gece lambası, mürekkep balığı, bir daha* gibi eşdizimli sözcük öbekleri 4 yaş kız çocuklarında sadece birer kez üretilmiştir. 4 yaş grubundaki kız çocuklarının iletişim bağlamında üretmediği *çizgi film, dinozor müzesi, ejderha balığı, buhar makinesi, deniz balığı, tek başına, yunus balığı, su kaplumbağası, mutfak dolabı, lüfer balığı, kale inşaatı, hayvan oyuncağı, deniz yosunu, çamaşır makinesi, balon oyunu, ateş balığı* gibi ad + ad dilbilgisel birlikteliğindeki eşdizimli sözcük öbekleri 4 yaş grubunda en az bir kullanım sayısına sahip olan öbeklerdir. Aynı şekilde *mor erik, kumdan kale, dikenli balık* gibi ön ad + ad dilbilgisel birlikteliği en az bir kez, *bir sürü* niteleyici söz + ad dilbilgisel birlikteliği bir kez iletişim bağlamında üretilmiş olarak görülürken 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocuklarda üretim yapılmamıştır. İletişim bağlamında ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde bulunan *yemek pişirme* ve *makyaj oyunu* eşdizimli sözcük öbeklerini sadece kız çocukların ürettiği gözlemlenmiştir. Bunun dışında 4 yaş kız çocukları için oluşturulmuş eşdizimli sözcük öbekleri tablosunda yer alan öbeklerin cinsiyet değişkeni fark etmeksizin o yaş grubundaki tüm çocukların zihinsel sözlükçelerinde kavramsallaştığı düşünülmektedir. Kullanım sayısı olmayan öbeklerin 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocuklarının sözvarlığında bir kavrama gönderimde bulunmamasından değil; çocukların kişilik özelliklerinin farklı olması böylece iletişim bağlamında pasif konumda olma olasılığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

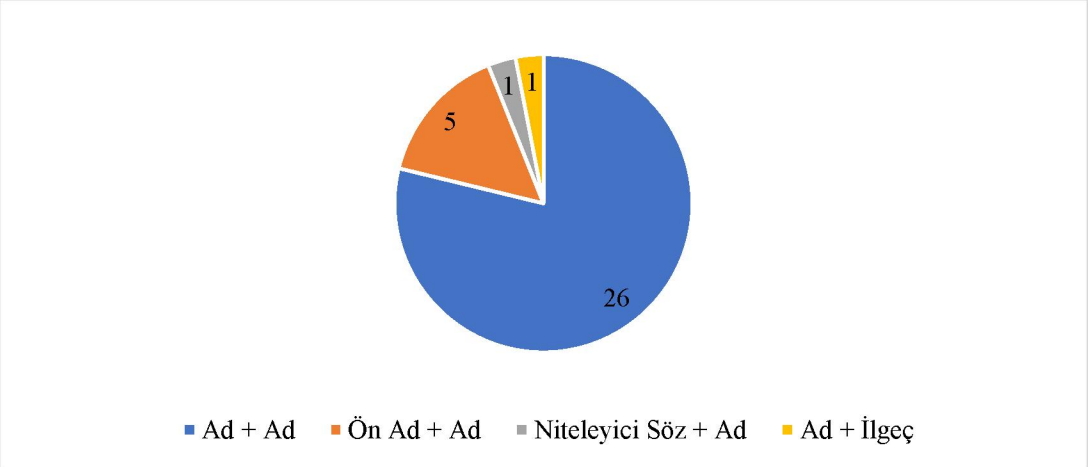

Şekil 10. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılımı

Şekil 10'da 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukları tarafından iletişim bağlamında oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı yer almaktadır. Bu dağılımda kız çocuklarının kullanmadığı eşdizimli sözcük öbeklerine yer verilmemiştir. Sadece kullanım sayısına sahip olan öbeklere yer verilmiştir. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukları toplamda 33 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretmiştir. Dilbilgisel birlikteliklere bakıldığında dağılımın %79 oranını ad + ad birlikteliği ile 26 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturmuştur. %15 oranı ile ön ad + ad birlikteliğinde 5 farklı sözcük öbeği, %3 oranı ile niteleyici söz + ad ve ad + ilgeç birlikteliğinde birer sözcük öbeği üretilmiştir. Yaş ve cinsiyet etmenlerine göre incelenen eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılım oranları her iki değişkende de benzerlik göstermektedir.

Tablo 23'te 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların iletişim bağlamında kullandığı eşdizimli sözcük öbekleri bulunmaktadır. 4 yaş grubu kız çocuklarda da belirtildiği üzere erkek çocuklarda da eşdizimli sözcük öbeklerinde üretim sık olduğu için kullanım sayısı az olan öbekler çalışmanın *Ek* bölümünde yer almaktadır.

Tablo 23
4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad	**KS**	**Ön Ad + Ad**	**KS**	**Niteleyici Söz + Ad**	**KS**	**Ad + İlgeç**	**KS**
köpek balığı	8	dikenli balık	2	bir daha	5	yel gibi	2
hayvanat bahçesi	8	mücevher taş	1	bir sürü	1		
çizgi film	8	orta parmak	1				
deniz yılanı	5	kumdan kale	1				

4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri aynı yaş kız çocuklarına benzer olarak ad + ad, ön ad + ad, niteleyici söz + ad ve ad + ilgeç dilbilgisel birliteliklerinde sözcük öbeklerine rastlanmıştır. Yine eylem + ad, eylem + belirteç ve eylem + eylem dilbilgisel birlikteliklerine dair bir kullanıma rastlanmamıştır. 4 yaş erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri hem 4 yaş kız diğer bir deyişle Tablo 22 hem de yaş değişkeninin incelendiği Tablo 13 ile benzerlik göstermektedir. Böylece erkek çocukların eşdizimli sözcük öbekleri kullanımında farklılıklara rastlanmamıştır. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların ve kız çocukların ürettiği eşdizimli sözcük öbekleri karşılaştırılacak olunursa ad +ad dilbilgisel birlikteliğindeki *köpek balığı, hayvanat bahçesi, deniz yılanı, fok balığı, yılan balığı, deniz kaplumbağası, gece lambası, mürekkep balığı* öbekleri erkek çocuklarda daha fazla üretildiği gözlemlenmiştir. Ön ad + ad dilbilgisel birlikteliğindeki *dikenli balık* sözcük öbeği kız çocuklarda hiç kullanılmamışken erkek çocuklarda kullanım sayısının fazla olduğu; niteleyici söz + ad dilbilgisel birlikteliğindeki *bir daha* sözcük öbeği kız çocuklarda bir kez kullanılmışken erkek çocuklarda en fazla kullanım sayısına sahip olduğu görülmüştür. *Bir sürü* sözcük öbeği de yanlızca erkek çocuklarda üretilmiş eşdizimli sözcük öbeğidir. 4 yaş erkek çocukların sınıf bağlamında karşılıklı konuşma esnasında kız çocuklara göre daha aktif bir dil kullanıcısı olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle erkek çocukları iletişim bağlamında daha fazla eşdizimli sözcük öbeği üretmiştir ve üretilen öbeklerin kız çocuklara göre kullanım sayısında artış olduğu görülmüştür. 4 yaş kız çocuklarında da belirtildiği gibi erkek çocuklar tarafından sözlü iletişimde kullanılmamış eşdizimli sözcükler yer almaktadır. Bu eşdizimli sözcük öbeklerinin kız çocukları gibi erkek çocuklarının da zihinsel sözlükçesinde var olduğu ve bir kavrama gönderimde bulunduğu düşünülmektedir.

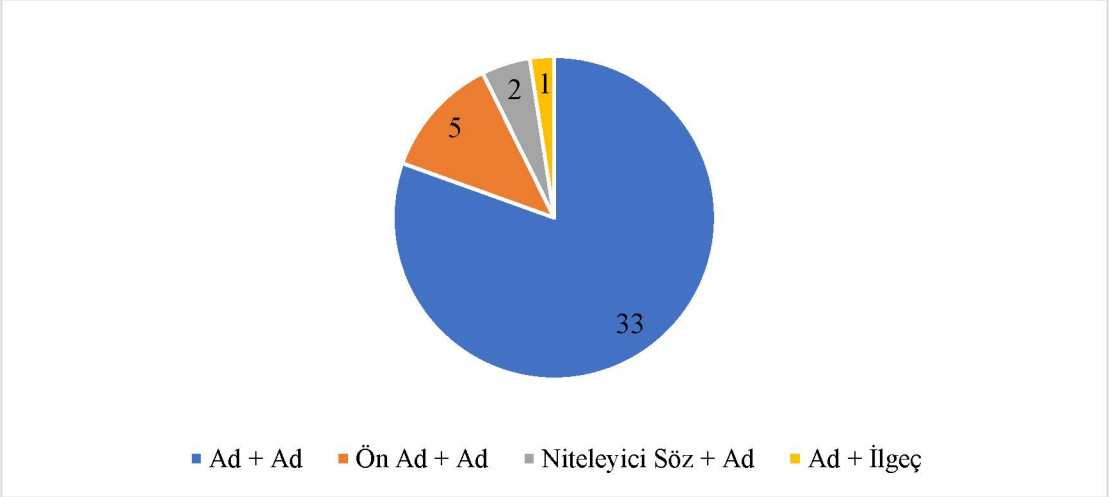

Şekil 11. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılımı

Şekil 11'de 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocuklar tarafından karşılıklı iletişim bağlamında oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı yer almaktadır. Bu dağılımda erkek çocuklarının kullanmadığı eşdizimli sözcük öbeklerine yer verilmemiştir. Sadece 4 yaş erkek çocuklar tarafından üretilmiş öbeklere yer verilmiştir. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukları toplamda 41 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretmiştir. Erkek çocukların ürettiği eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerinin dağılım oranlarına bakıldığında %81 oranında 33 farklı sözcük öbeği üretimi ile ad + ad birlikteliği yer almaktadır. %12 oranı ile 5 farklı sözcük öbeği üretilen dilbilgisel birliktelik ise ön ad + ad birliteliğidir. Niteleyici söz + ad dilbilgisel birlikteliğinin ise dağılım oranı %5'tir ve 2 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. Sadece tek bir sözcük öbeği üretilmiş ve dağılımın %2 oranına sahip olan dilbilgisel birliktelik ise ad + ilgeç birlikteliğidir. Son olarak ise 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız ve erkek çocukların ürettiği eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri dağılım oranlarına göre benzer olduğu görülmüştür.

Tablo 24'te 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların iletişim bağlamında kullandığı eşdizimli sözcük öbekleri bulunmaktadır.

Tablo 24
5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad	**KS**	**Ön Ad + Ad**	**KS**	**Niteleyici Söz + Ad**	**KS**
dil çalışması	4	orta parmak	2	bir sürü	1
uğur böceği	3	çubuk makarna	1		
işaret parmak	2	kışlık bot	1		
serçe parmak	2	oyuncak bebek	1		
yüzük parmak	2	tereyağlı ekmek	1		
su aygırı	2	yazlık ayakkabı			
su altı	1	robot tren			
hayvanat bahçesi	1	kara kedi			
Longoz ormanı		kuru temizleme			
uzay gemisi		üçgen mantı			
çizgi film		akülü araba			
çamaşır makinesi		cam kafes			
araba filmi		hassas durulama			
su üstü		inci boncuk			
yük treni		kılçıksız balık			
bulaşık makinesi					
dinozor filmi					
doğum günü					
et yemeği					
makine deterjanı					
makine düğmesi					
sandık kapağı					
spor parkı					

Tablo 24'e göre 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri incelendiğinde ad + ad, ön ad + ad, niteleyici söz + ad dilbilgisel birliteliklerinde sözcük öbeklerine rastlanmıştır. Ancak ad + ilgeç, eylem + ad, eylem + belirteç ve eylem + eylem dilbilgisel birlikteliklerine dair bir kullanıma rastlanmamıştır. Yaş değişkenine ve cinsiyet değişkenine göre oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinde aynı dilbilgisel birliktelikler elde edilmiştir. Kız çocukları tarafından üretilen eşdizimli sözcük öbeklerinin kullanımları incelendiğinde genel 5 yaş tablosuna göre cinsiyet değişkeni açısından farklar gözlemlenmiştir. Ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde yer alan *Longoz ormanı, uzay gemisi, çizgi film, çamaşır makinesi, araba filmi* ve ön ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde yer alan *robot tren, kara kedi* gibi sözcük öbeklerinin 5 yaş çocuklarda kullanım sayısı fazla olmasına rağmen cinsiyet değişkenine göre değerlendirildiğinde 5 yaş kız çocukları tarafından

hiç üretilmemiştir. 5 yaş Türkçe anadili konuşucu kız çocukların iletişim bağlamında daha çok dinleyici olup karşılıklı iletişimde erkek çocuklarına göre pasif durumda olduğu gözlemlenmiştir. O nedenle üretilen eşdizimli sözcük öbekleri azdır. Son olarak ise 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocuklarda da olduğu gibi 5 yaş kız çocukları tarafından iletişim bağlamında üretilmemiş ancak tabloda bulunan eşdizimli sözcük öbeklerinin zihinsel sözlükçelerinde bulunduğu düşünülmektedir.

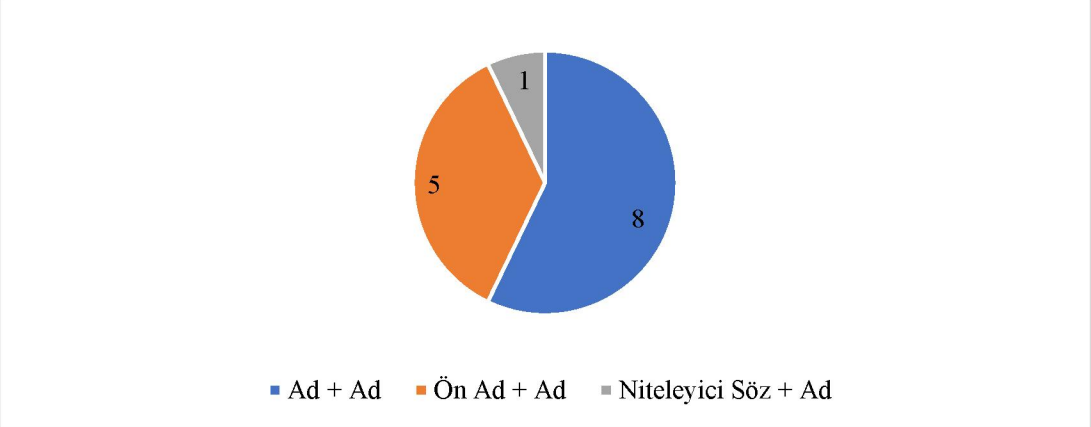

Şekil 12. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılımı

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocuklar tarafından sınıf bağlamında kullanılan eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı Şekil 12'de yer almaktadır. Bu dağılımda kız çocuklarının kullanmadığı eşdizimli sözcük öbeklerine yer verilmemiştir. Sadece 5 yaş kız çocuklar tarafından üretilmiş öbeklere yer verilmiştir. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukları toplamda 14 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretmişlerdir. Dilbilgisel birlikteliklere göre dağılım oranı ise %57 oranıyla ad + ad dilbilgisel birliktelikte 8 farklı eşdizimli sözcük öbeği, %36 oranıyla ön ad + ad dilbilgisel birliktelikte 5 farklı eşdizimli sözcük öbeği, %7 oranıyla niteleyici söz + ad dilbilgisel birliktelikte 1 eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. 4 yaş kız çocuklarının kullandığı eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre niteleyici söz + ad birlikteliğinde sözcük öbeği kullanımı olmadığı için farklılık göstermiştir. Ancak dilbilgisel birlikteliğin yaş değişkeni ile incelenmesi sonucu oluşturulan 5 yaş eşdizimli sözcük öbekleri tablosu ile benzerlik göstermiştir.

Tablo 25'te ise 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların iletişim bağlamında kullandığı eşdizimli sözcük öbekleri yer almaktadır.

Tablo 25
5 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad	**KS**	**Ön Ad + Ad**	**KS**	**Niteleyici Söz + Ad**	**KS**
Longoz ormanı	6	robot tren	4	bir sürü	2
uğur böceği	4	orta parmak	2		
uzay gemisi	3	çubuk makarna	2		
çizgi film	3	kara kedi	2		
çamaşır makinesi	3	kışlık bot	1		
işaret parmak	2	kuru temizleme	1		
serçe parmak	2	üçgen mantı	1		
yüzük parmak	2	akülü araba	1		
araba filmi	2	cam kafes	1		
su aygırı	1	hassas durulama	1		
su altı	1	inci boncuk	1		
su üstü	1	kılçıksız balık	1		
yük treni	1	oyuncak bebek			
bulaşık makinesi	1	tereyağlı ekmek			
dinozor filmi	1	yazlık ayakkabı			
doğum günü	1				
et yemeği	1				
makine deterjanı	1				
makine düğmesi	1				
sandık kapağı	1				
spor parkı	1				
dağın tepesi	1				
binanın tepesi	1				
dil çalışması					
hayvanat bahçesi					

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri aynı yaş kız çocuklarına benzer olarak ad + ad, ön ad + ad, niteleyici söz + ad dilbilgisel birliteliklerinde sözcük öbeklerine rastlanmıştır. Bu yaş grubu erkek çocuklarda ad + ilgeç, eylem + ad, eylem + belirteç ve eylem + eylem dilbilgisel birlikteliklerine dair bir kullanıma rastlanmamıştır. 5 yaş erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri hem 5 yaş kız diğer bir deyişle Tablo 24 hem de yaş etmenine göre incelendiği Tablo 14 ile benzerlik göstermektedir. Aynı şekilde yine Tablo 14 ile karşılaştırıldığında cinsiyet değişkeni açısından kullanım sayısında erkek çocuklarında birkaç farklılıklara rastlanmıştır. Ad +ad dilbilgisel birlikteliğinde *dil çalışması* sözcük öbeği Tablo 14'te en sık kullanılanlar arasındayken 5 yaş erkek çocuklarında üretime rastlanmamıştır. 5

yaş grubu çocuklarda da tıpkı 4 yaş gibi her iki cinsiyet değişkeninde de eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine bakıldığında en fazla ad + ad birlikteliğinde kullanım olmuştur. Yine 4 yaş erkek çocuklarına benzer olarak 5 yaş erkek çocukları da karşılıklı konuşma bağlamında kız çocuklara göre daha aktif bir dil kullanıcısı olduğu gözlemlenmiştir. Sadece 5 yaş kız çocukları tarafından kullanılmış *dil çalışması, hayvanat bahçesi, oyuncak bebek, tereyağlı ekmek, yazlık ayakkabı* gibi eşdizimli sözcük öbekleri cinsiyet fark etmeksizin her iki grupta yer alan konuşucuların zihinsel sözlükçesinde yer aldığı da gözlemlenmiştir.

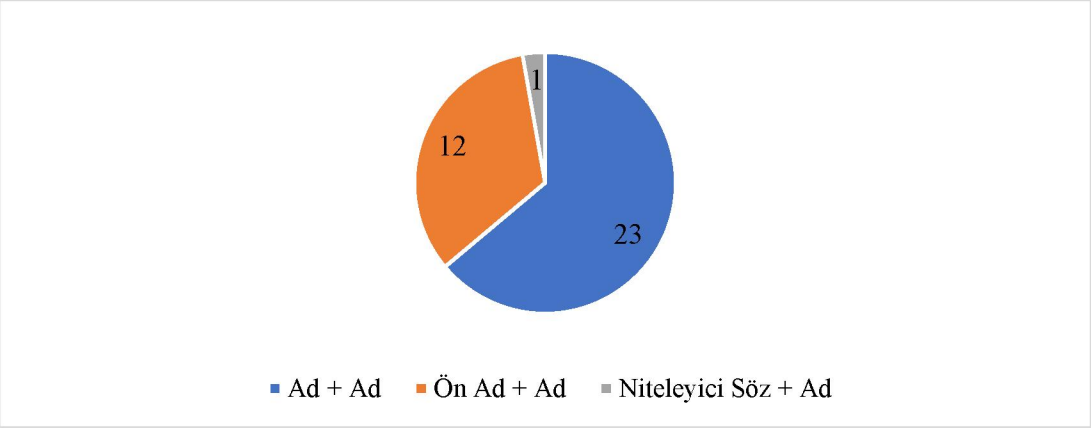

Şekil 13. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılımı

Şekil 13'te 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocuklar tarafından sınıf bağlamında oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı yer almaktadır. Bu dağılımda erkek çocuklarının kullanmadığı eşdizimli sözcük öbeklerine yer verilmemiştir. Sadece 5 yaş erkek çocuklar tarafından üretilmiş öbeklere yer verilmiştir. 5 yaş erkek çocukları toplamda 36 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretmiştir. Bu yaştaki erkek çocukların ürettiği eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerinin dağılımına bakılacak olursa en fazla ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde sözcük öbeği kullanılmıştır ve dağılıma oranı %64 iken 23 farklı sözcük birlikteliğine rastlanmıştır. Ön ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde 12 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılıma oranı %33'tür. Dağılımda %3'lük orana sahip olan niteleyici söz + ad dilbilgisel birlikteliğinde ise sadece tek bir sözcük öbeği üretilmiştir. 5 yaş kız ve erkek çocukların kullandığı eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelik oranları benzerlik göstermektedir.

Tablo 26'da 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların sınıf bağlamında kullandığı eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri bulunmaktadır.

Tablo 26
6 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad	**KS**	**Ön Ad + Ad**	**KS**	**Niteleyici Söz + Ad**	**KS**
kılıç balığı	4	Çizmeli Kedi	2	bir sürü	
köpek balığı	1	kara kedi	2		
deniz canlısı	1	Pamuk Prenses	1		
insan kokusu	1	Eski Foça	1		
masal kahramanı	1	Altın Tavuk	1		
tutunma yeri	1	Altın Fasülye	1		
uğur böceği	1	kardan adam	1		
ilk defa	1	Sihirli Fasülye	1		
gül bahçesi	1	vahşi hayvan	1		
ziraat mühendisi	1	Örümcek Adam			
kurt baba		katil balina			
çizgi film		etçil dinozor			
doğum günü		Yeni Foça			
hava durumu					
havai fişek					
Marmara Denizi					
tek başına					
uzaylı masalı					

Tablo 26'da görüldüğü üzere ad + ad, ön ad + ad ve niteleyici söz + ad olmak üzere üç dilbilgisel birliktelik yer almaktadır. 6 yaş grubu kız çocuklarında ad + ilgeç, eylem + ad, eylem + belirteç ve eylem + eylem dilbilgisel birlikteliklerine dair bir öbek oluşumuna rastlanmamıştır. Ancak 6 yaş grubu cinsiyet değişkeni ele alınmadan incelendiğinde niteleyici söz + ad dilbilgisel birlikteliğinde bir öbek kullanımı varken kız çocuklarda bu birlikteliğe dair bir kullanımın olmadığı görülmüştür. 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerine bir başka deyişle cinsiyet değişkeni ele alınmadan bakıldığında ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde *çizgi film* sözcük öbeği kullanım sayısı fazla olan öbeklerden biriyken 6 yaş kız çocukları tarafından hiç üretilmediği görülmüştür. Yine aynı şekilde cinsiyet değişkeni ele alınmadan 6 yaş çocuklarda ön ad + ad dilbilgisel birlikteliğindeki *örümcek adam* ve *katil balina* birliktelikleri 6 yaş kız çocukları tarafından hiç üretilmemiştir. 6 yaş kız çocukları tarafından üretilen eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında 4 ve 5 yaş kız çocukları tarafından üretilen eşdizimli sözcük öbeklerine göre daha fazla sayıda masal, hikaye ve çizgi film kahramanları ile ilgili sözcük öbekleri oluşturdukları görülmüştür. Çünkü 6 yaş gruplarında Türkçe dil etkinlik çalışmalarıyla beraber hikaye ve masal anlatma, onları tamamlama, görsellerle hikaye veya masal üretme gibi konuşma becerilerini geliştiren

etkinliklerin daha sık yapılmasıyla diğer yaşlara göre kullandıkları eşdizimli sözcük öbeklerinde farklılık olduğu gözlemlenmiştir.

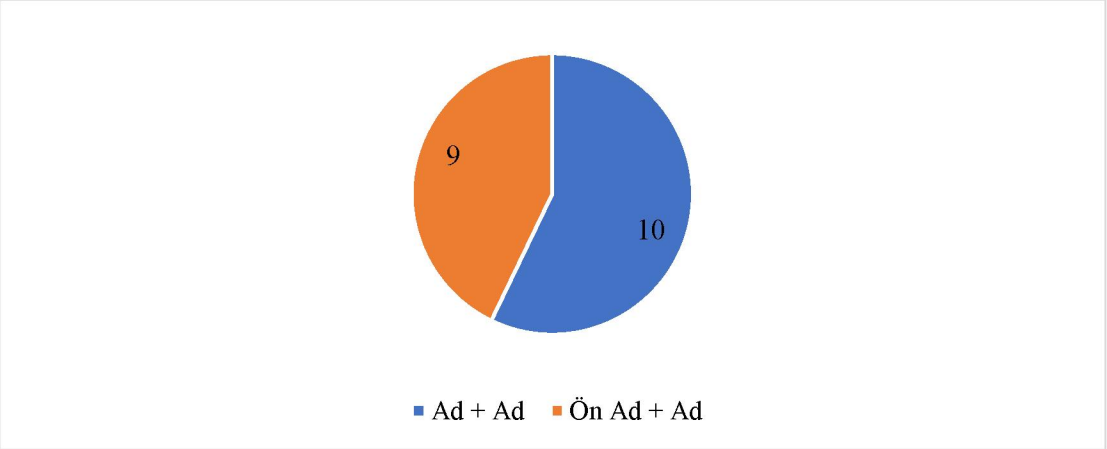

Şekil 14. 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılımı

Şekil 14'te 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocuklar tarafından sınıf bağlamında oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklere göre dağılımı yer almaktadır. Bu dağılımda kız çocuklarının kullanmadığı eşdizimli sözcük öbeklerine yer verilmemiştir. O nedenle Tablo 26'da niteleyici söz + ad dilbilgisel birlikteliğinde kız çocuklarında hiç kullanım olmadığı için dağılıma dahil edilmemiştir. 6 yaş kız çocukları toplamda 19 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretmişlerdir. Bu yaş grubundaki kız çocukların ürettiği eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerinin dağılımına bakılacak olursa en fazla ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde sözcük öbeği kullanılmıştır ve dağılıma oranı %57 iken 10 farklı sözcük birlikteliğine rastlanmıştır. Ön ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde 9 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılıma oranı %43'tür. 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların ürettiği eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelik oranları birbirine yakın olduğu da gözlemlenmiştir.

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların kullandığı eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri Tablo 27'de bulunmaktadır.

Tablo 27
6 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad	**KS**	**Ön Ad + Ad**	**KS**	**Niteleyici Söz + Ad**	**KS**
çizgi film	5	Çizmeli Kedi	4	bir sürü	1
kılıç balığı	2	Örümcek Adam	4		
kurt baba	2	Pamuk Prenses	2		

köpek balığı	1	katil balina	2
doğum günü	1	Eski Foça	1
hava durumu	1	etçil dinozor	1
havai fişek	1	Yeni Foça	1
Marmara Denizi	1	kara kedi	
tek başına	1	Altın Tavuk	
ilk defa	1	Altın Fasülye	
uzaylı masalı	1	kardan adam	
tutunma yeri	1	Sihirli Fasülye	
deniz canlısı		vahşi hayvan	
insan kokusu			
masal kahramanı			
uğur böceği			
ziraat mühendisi			
gül bahçesi			

6 yaş grubunda ad + ad, ön ad + ad ve niteleyici söz + ad olmak üzere üç dilbilgisel birlikteliğe rastlanmıştır. 6 yaş grubu kız çocuklarında olduğu gibi erkek çocuklarda da ad + ilgeç, eylem + ad, eylem + belirteç ve eylem + eylem dilbilgisel birlikteliklerine dair bir öbek oluşumuna rastlanmamıştır. Cinsiyet değişkeni ele alınmadan yapılan incelemede 6 yaş grubu ön ad + ad birlikteliğinde kullanım sayısı fazla olan *kara kedi* sözcük öbeği 6 yaş erkek çocuklarda hiç kullanılmadığı ve 6 yaş grubu kız çocuklarda kullanılmayan niteleyici söz + ad dilbilgisel birlikteliğindeki *bir sürü* sözcük öbeği de yanlızca 6 yaş erkek çocuklarında kullanıldığı gözlemlenmiştir. 6 yaş erkek çocukların ürettiği eşdizimli sözcük öbeklerinde de kız çocukları gibi masal, hikaye veya çizgi film kahramanı sözcükleri ile öbek oluşturmaları cinsiyetler arası benzerlik olduğunu göstermektedir. Bu üretimlerin sebebi 6 yaş grubunda olan çocukların ders izlencelerinde daha fazla Türkçe dil etkinliklerinin yer alması ve öğretmenler tarafından hikaye veya masal tamamlama, kitaplarda yer alan görsellerle yeni masal üretme ve onları tamamlama gibi sınıf bağlamında konuşma becerisiyle aktif olabileceği bağlamların yaratılmış olmasıdır.

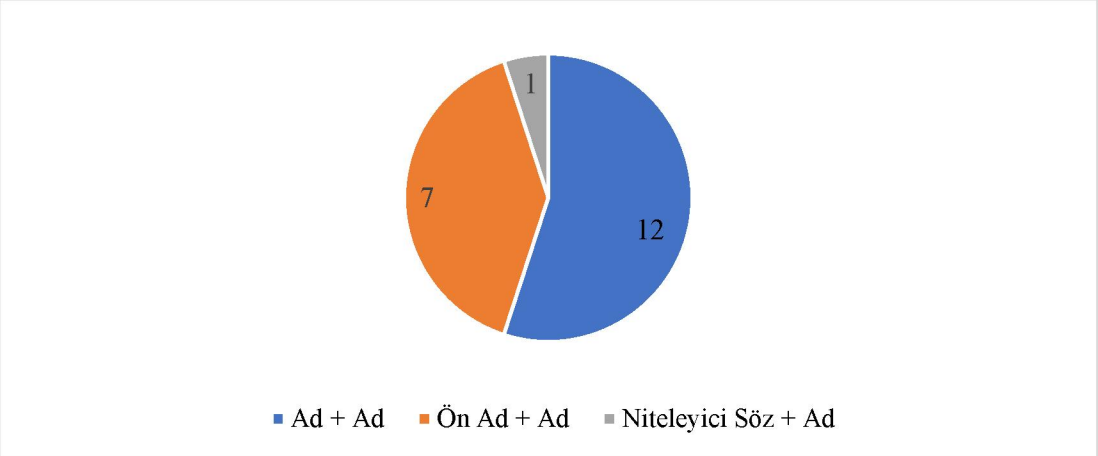

Şekil 15. 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre dağılımı

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocuklar tarafından kullanılan eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri ad + ad, ön ad + ad ve niteleyici söz + ad şeklindedir. Şekil 15'te bu birlikteliklerin dağılım oranları gösterilmiştir. Ancak 6 yaş erkek çocukları tarafından kullanılmayan eşdizimli sözcük öbeklerine yer verilmemiştir. 6 yaş erkek çocukları toplamda 20 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretmiştir. Bu yaş grubundaki erkek çocukların kullandığı eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerinin dağılımına bakılacak olursa en fazla ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde sözcük öbeği kullanılmıştır ve 6 yaş kız çocuklarının dağılımına benzerlik göstermektedir. Erkek çocuklarda ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde dağılıma oranı %55 iken 12 farklı sözcük birlikteliğine rastlanmıştır. Ön ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde 7 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılıma oranı %40'tır. Niteleyici söz + ad dilbilgisel birlikteliğinde ise tek bir sözcük öbeği üretimi olduğu için dağılım oranı %5'tir. 6 yaş erkek ve kız gruplarında ad + ad ve ön ad + ad dilbilgisel birlikteliği oranlarının yakın olması cinsiyet değişkeni açısından benzerlik göstermiştir.

4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı Tablo 28'de yer almaktadır.

Tablo 28
4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı

***Yap-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
iğne yap-	2	2	4
banyo yap-	2		2
cıs yap-	1	1	2

tıs yap-		2	2
boyama yap-		1	1
alta yap-		1	1
kale inşaatı yap-		1	1
kumdan kale yap-		1	1
makyaj yap-	1		1
olta yap-	1		1
resim yap-		1	1
buhar yap-		1	1
yoğurt yap-		1	1
***Et-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
yardım et-	1	1	2
***Ol-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
hasta ol-	2	5	7
toprak ol-	1	2	3
tatil ol-	2		2
güçlü ol-		2	2
***At-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
olta at-	1	1	2
***Al-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
nefes al-		1	1

4 yaş grubunda *yap-, ol-, et-, at-, al-,* olmak üzere 5 farklı katkısız eylem yapısı ile eşdizimli sözcük öbeği birliktelikleri elde edilmiştir. En fazla eşdizimlenen katkısız eylem yapısı ise *yap-*'tır. Her iki cinsiyet değişkeninde de üretilmiş olan sözcük öbekleri *iğne yap-, cıs yap-, yardım et-, hasta ol-, toprak ol-, olta at-* olmak üzere 6 adettir. Bir sözcük öbeğinin sadece tek bir cinsiyetteki çocuk(lar) tarafından üretilmiş olması diğer cinsiyetteki katılımcı(-ların)nın öbeği kavramsallaştıramamasından değil; o an iletişim bağlamındaki dili aktif olarak kullanıp kullanmamasından kaynaklanmıştır. Ancak 4 yaş anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapısı ile oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde erkek çocukların kız çocuklara göre daha fazla üretimde bulunduğu gözlemlenmiştir. Konuşma bağlamında üretilen eşdizimli sözcük öbeklerinde herhangi bir cinsiyet farklılığının sebep olduğu düşünülmemektedir.

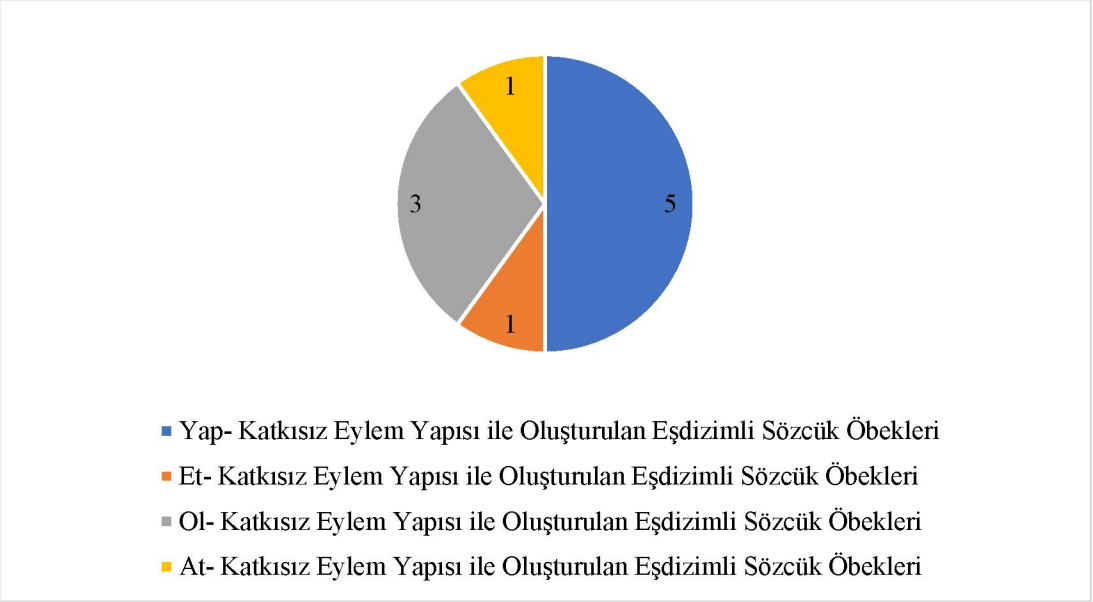

Şekil 16. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı

Şekil 16'ya göre, 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukları katkısız eylem yapıları ile toplam 10 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturmuştur. Bu yaş grubunun % 50'sini oluşturan ve *yap-* katkısız eylem yapısı ile eşdizilen 5 farklı sözcük öbeği elde edilmiştir. %30 oranında *ol-* katkısız eylem yapısıyla 3 farklı sözcük eşdizimlenmiştir. %10 oranında *at-* katkısız eylem yapısıyla ve yine %10 oranında *et-* katkısız eylem yapısıyla ise sadece birer sözcük ile öbek oluşturulmuştur. Bu yaş grubu kızlar çocuklarda en fazla *yap-* katkısız eylem yapısı ile öbek oluşturulmuştur. Ancak 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocuklarda *al-* katkısız eylem yapısı ile sözcük öbeği oluşturulmadığı için bu eylem yapısı dağılıma dahil edilmemiştir.

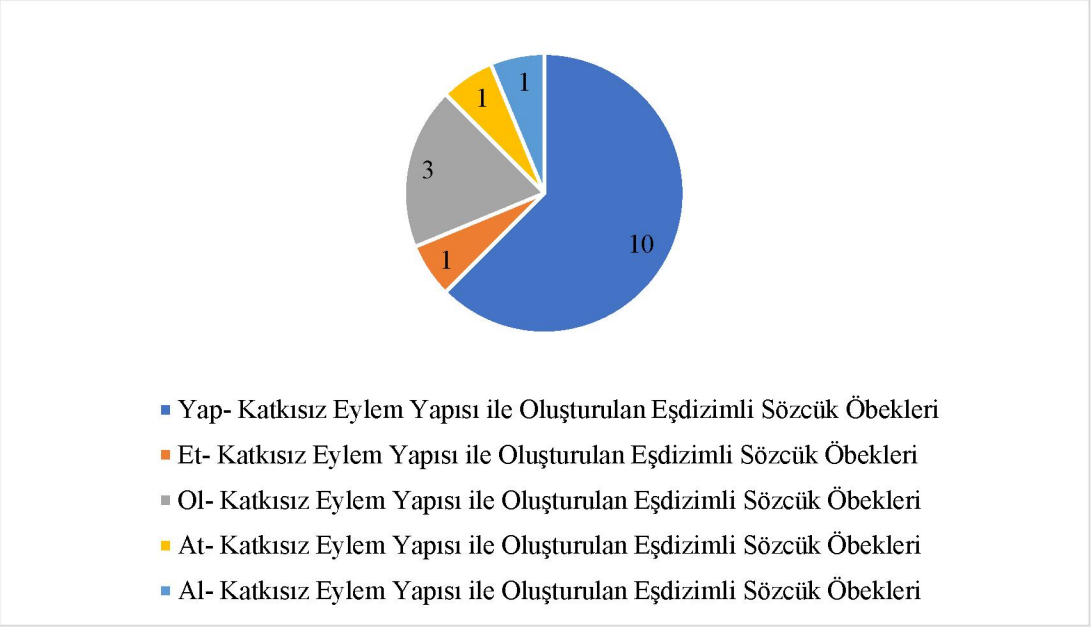

Şekil 17. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı

Şekil 17'ye göre, 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukları katkısız eylem yapıları ile toplam 16 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturmuştur. Bu yaş grubunun % 63'ünü oluşturan ve *yap-* katkısız eylem yapısı ile eşdizilen 10 farklı sözcük öbeği elde edilmiştir. %19 oranında *ol-* katkısız eylem yapısıyla 3 farklı sözcük eşdizimlenmiştir. *Yap-* ve *ol-* katkısız eylem yapılarının sözcük öbeği üretim oranları ile 4 yaş grubu kız çocuklarında elde edilen üretim oranları benzerlik göstermiştir. Diğer katkısız eylem yapıları olan *et-, at-, al-* ile sadece birer adet eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmuştur ve dağılımdaki oranları ise her birinin %6'dır. Son olarak ise 4 yaş erkek çocukları kız çocuklarına göre katkısız eylem yapısı ile daha fazla eşdizimli sözcük öbeği ürettiği gözlemlenmiştir.

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı Tablo 29'da yer almaktadır. 5 yaş grubu çocuklarda katkısız eylemlerle oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinde üretim sık olduğu için kullanım sayısı az olan öbekler çalışmanın *Ek* bölümünde yer almaktadır.

Tablo 29
5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı

***Yap-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
iğne yap-	5	3	8

dil çalışması yap-	3		3
spor yap-	1	2	3
kahvaltı yap-	3		3
***Ol-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
polis ol-	1	3	4
hassas ol-	1	2	3
astronot ol-	1	2	3
kül ol-	1	1	2
sıcak ol-		2	2
***Et-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
yardım et-	1	1	2
muayene et-		2	2
dans et-		1	1
rahatsız et-		1	1
tekrar et-		1	1
terk et-		1	1
***Ver-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
mama ver-	2		2
su ver-	1		1
ekmek ver-	1		1
***At-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
olta at-	1	2	3
***Çek-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
dikkat çek-		1	1

Tablo 29'a göre, 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların *yap-, ol-, et-, ver-, at-, çek-* olmak üzere 6 farklı katkısız eylem yapısı ile eşdizimli sözcük öbeği üretimleri cinsiyet değişkenine göre incelenmiştir. En fazla eşdizimlenen 4 yaşta da olduğu gibi *yap-* katkısız eylem yapısıdır. Her iki cinsiyet değişkeninde de üretilmiş olan sözcük öbekleri *iğne yap-, spor yap-, sihir yap-, polis ol-, hassas ol-, astronot ol-, kül ol-, yardım et-, olta at-* olmak üzere 9 adettir. Aynı zamanda 4 ve 5 yaşta *iğne yap-, yardım et, olta at-* katkısız eylem yapıları ile oluşturulan sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkeni fark etmeksizin kullanıldığı gözlemlenmiştir. 4 yaşta da belirtildiği gibi eşdizimli sözcük öbeği sadece tek bir cinsiyetteki çocuk(lar) tarafından kullanılmış olması diğer cinsiyetteki katılımcı(-ların)nın öbeği

anlamlandıramamasından değil; o an iletişim bağlamındaki dili aktif olarak kullanıp kullanmamasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin kullanımı cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde erkek çocukların kız çocuklara göre daha fazla kullanıma sahip olduğu gözlemlenmiştir.

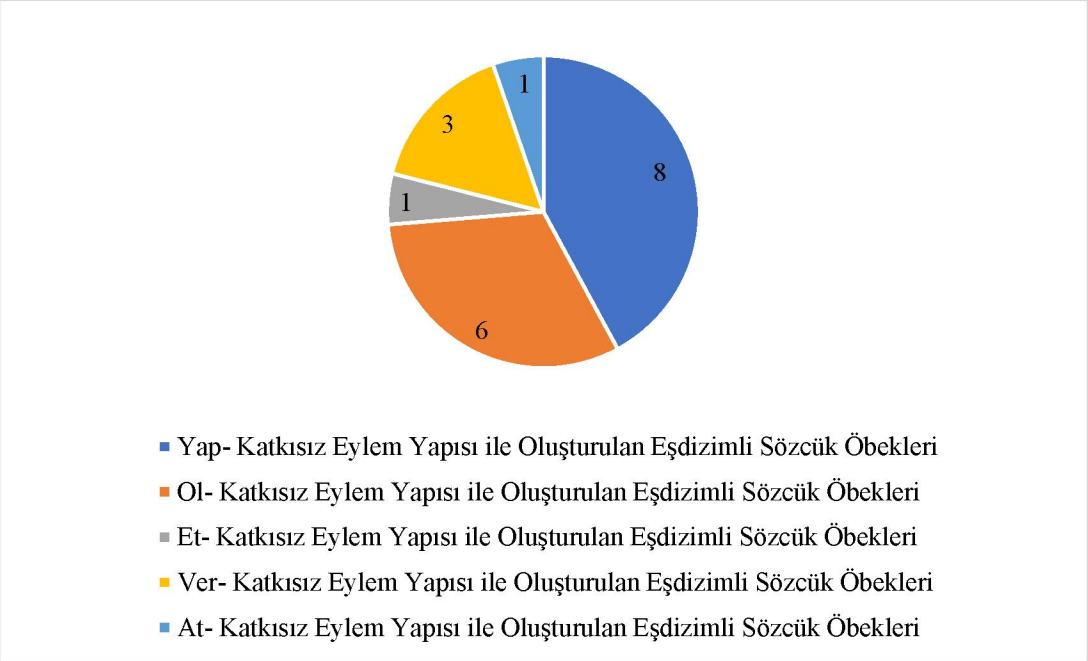

Şekil 18. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı

Şekil 18'e göre 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukları tarafından *yap-*, *ol-*, *et-*, *ver-*, *at-*, olmak üzere 5 katkısız eylem yapısıyla 19 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. Bu yaş grubunun % 42'sini oluşturan ve *yap-* katkısız eylem yapısı ile eşdizilen 8 farklı sözcük öbeği elde edilmiştir. %32 oranında *ol-* katkısız eylem yapısıyla 6 farklı sözcük eşdizimlenmiştir. 5 yaş grubu kız çocuklarda *yap-* ve *ol-* katkısız eylem yapılarının dağılım oranları 4 yaş kız ve erkek çocukların dağılım oranlarıyla benzerlik göstermektedir. Daha sonra %16 oranındaki *ver-* katkısız eylem yapısı ile 3 sözcük öbeği üretilmiştir. *At-* ve *et-* katkısız eylem yapılarıyla birer sözcük öbeği üretilmiştir ve bu yapıların dağılıma oranı ise %5'tir. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocuklarda *çek-* katkısız eylem yapısı ile sözcük öbeği üretimi olmadığı için dağılıma bu yapı dahil edilmemiştir.

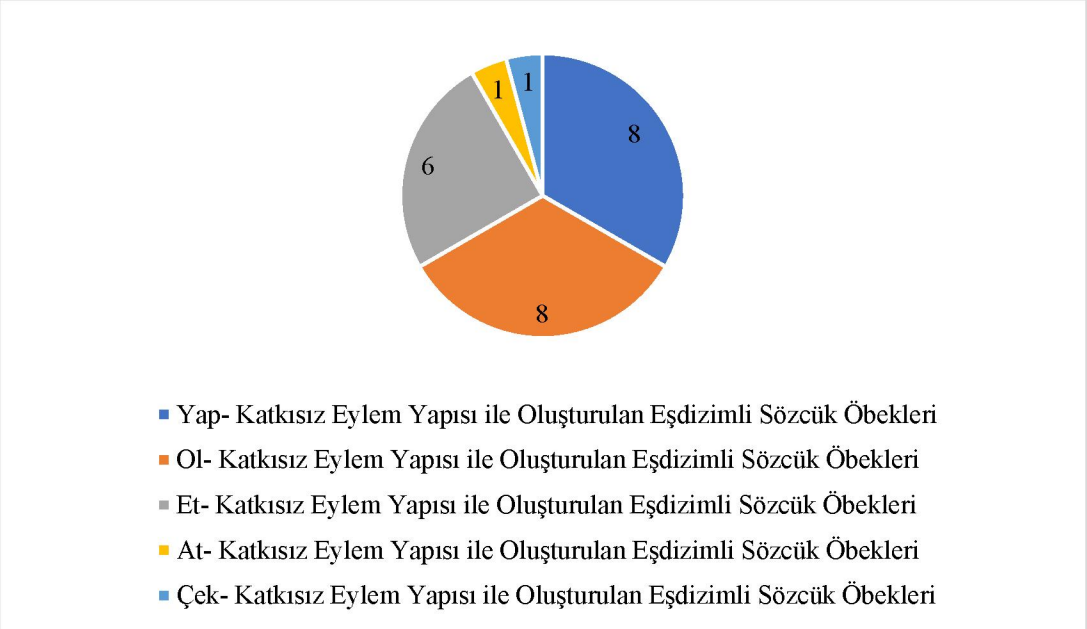

Şekil 19. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı

Şekil 19'da 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocuklarının *yap-, ol-, et-, at-, çek-* olmak üzere 5 katkısız eylem yapısı ile toplam 24 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturduğu görülmektedir. Bu yaş grubunun %33'ünü oluşturan, *yap-* ve *ol-* katkısız eylem yapıları ile eşdizilen sekizer farklı sözcük öbeği elde edilmiştir. Böylece 5 yaş erkek çocuklarda diğer yaş ve cinsiyetlerde dağılımda eşit oran söz konusu olmadığı için farklılık gözlemlenmiştir. %25 oranında *et-* katkısız eylem yapısıyla 6 farklı sözcük eşdizimlenmiştir. Sadece birer sözcük ile eşdizimlenen *at-* ve *çek-* katkısız eylem yapılarının da dağılıma olan oranları %4'tür. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocuklarda *ver-* katkısız eylem yapısı ile sözcük öbeği oluşturulmadığı için bu eylem yapısı dağılıma dahil edilmemiştir. Son olarak ise 5 yaş erkek çocukları kız çocuklara göre katkısız eylem yapısı ile toplamda daha fazla eşdizimli sözcük öbeği ürettiği gözlemlenmiştir.

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı Tablo 30'da yer almaktadır. 5 yaş grubunda olduğu gibi 6 yaş çocuklarda katkısız eylemlerle oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinde üretim sık olduğu için kullanım sayısı az olan öbekler çalışmanın *Ek* bölümünde yer almaktadır.

Tablo 30

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı

***Ol-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
hasta ol-	4		4
meyve ol-	2	2	4
asker ol-		2	2
çalgı ol-	1	1	2
defter ol-	1	1	2
doktor ol-	2		2
kalem ol-	1	1	2
konut ol-	1	1	2
pilot ol-		2	2
***Yap-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
tuzak yap-	2	1	3
ağ yap-		2	2
aşı yap-	2		2
şaka yap-	2		2
***Al-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
meyve al-		3	3
kucağa al-	1		1
koku al-	1		1
sebze al-		1	1
***At-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
ağ at-		2	2
bomba at-		1	1
çöp at-	1		1
***Ver-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
can ver-	2	2	4
ilaç ver-		1	1
para ver-		1	1
***Et-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
dikkat et-	1	1	2
hareket et-	2		2

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların *ol-, yap-, al-, at-, ver-, et-* olmak üzere 6 farklı katkısız eylem yapısı ile eşdizimli sözcük öbeği üretimleri cinsiyet değişkenine göre Tablo 30' da incelenmiştir. En fazla eşdizimlenen katkısız eylem yapısı 4 ve 5 yaşta yap- eylem yapısı olmasına rağmen 6 yaşta *ol-* eylemidir. Her iki cinsiyet değişkeninde de üretilmiş olan sözcük öbekleri *meyve ol-, çalgı ol-, defter ol-, kalem ol-, konut ol-, tuzak yap-, can ver-, dikkat et-* olmak üzere 8 adettir. 6 yaş grubunda her iki cinsiyette kullanılmış ve *ol-* katkısız eylem yapısı ile oluşturulmuş eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında tüm öbekler sınıf bağlamında çocukların öğretmenleri ile beraber söyledikleri şarkıda yer alan öbeklerdir. 4 ve 5 yaşta da belirtildiği gibi eşdizimli sözcük öbeği sadece tek bir cinsiyetteki çocuk(lar) tarafından kullanılmış olması diğer cinsiyetteki katılımcı(-ların)nın zihinsel sözlükçesinde yer almamasından değil; katılımcı(-ların)nın iletişim bağlamındaki dili aktif olarak kullanıp kullanmamasıyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin kullanımı cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde kız çocukların erkek çocuklara göre daha fazla kullanıma sahip olduğu gözlemlenmiştir.

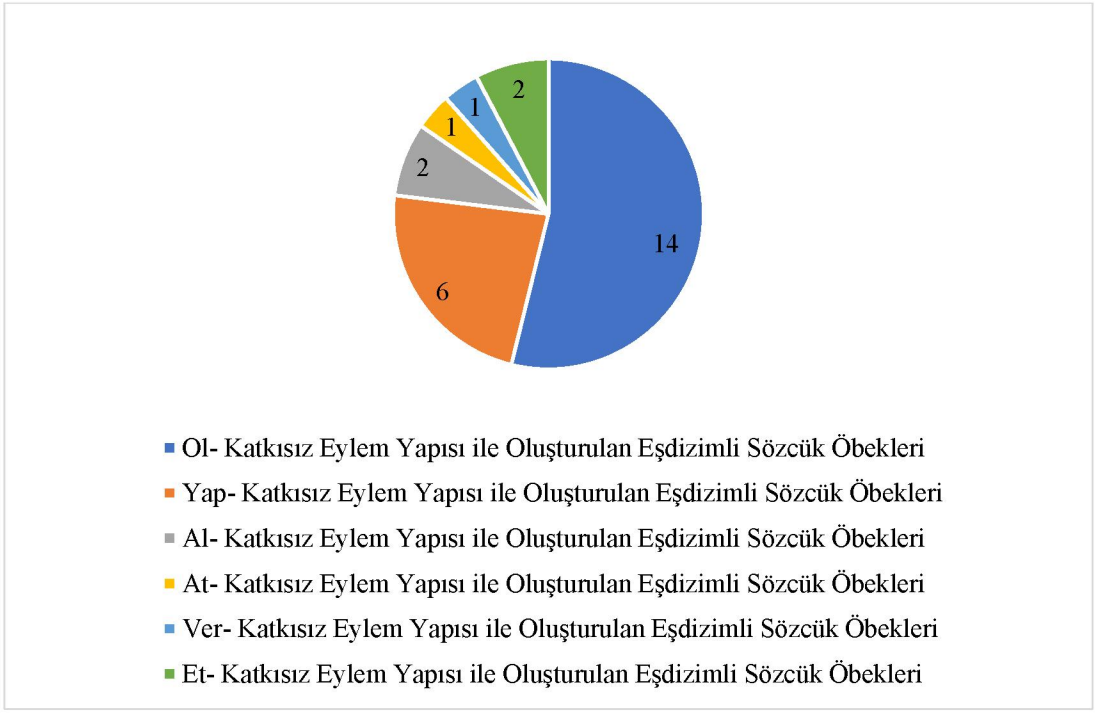

Şekil 20. 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukları tarafından *ol-, yap-, al-, at-, ver-, et-* olmak üzere 6 katkısız eylem yapısı ile toplamda 26 farklı eşdizimli sözcük öbeği kullanıldığı

Şekil 20'de gösterilmiştir. Bu yaş grubunun % 54'ünü oluşturan ve *ol-* katkısız eylem yapısı ile eşdizilen 14 farklı sözcük öbeği elde edilmiştir. %23 oranında *yap-* katkısız eylem yapısıyla 6 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. İkişer farklı sözcük öbeği oluşturan *al-* ve *et-* katkısız eylem yapılarının da dağılıma oranları %8'dir. *At-* ve *ver-* eşdizimli sözcük öbeklerinin ise dağılıma oranları %4'tür ve sadece birer eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir.

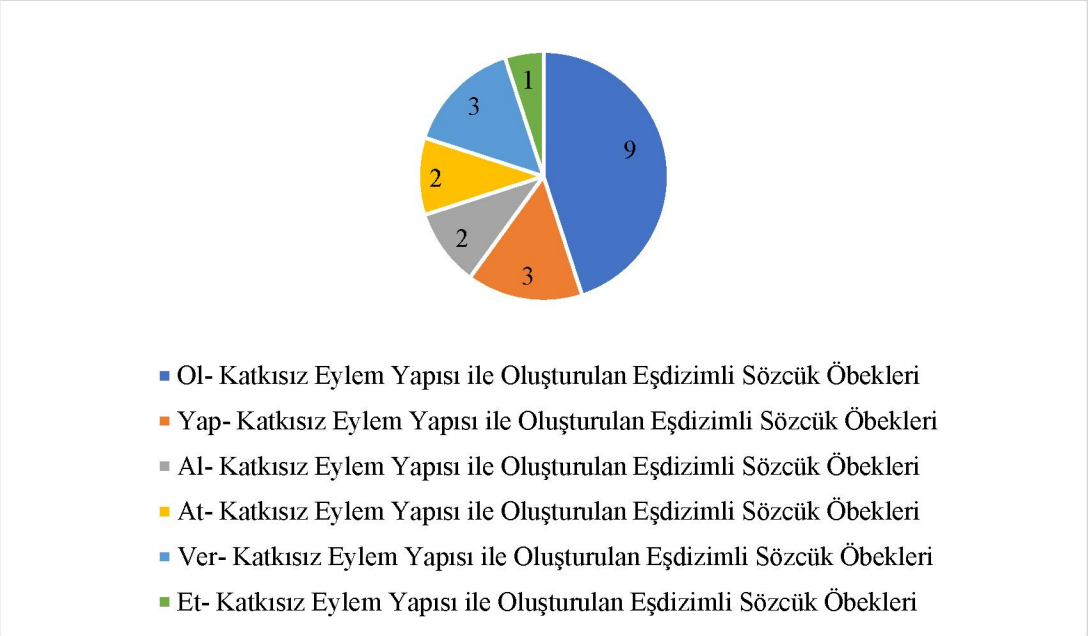

Şekil 21. 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dağılımı

Şekil 21'de 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukları *ol-, yap-, ver-, at-, al-, et-* olmak üzere 6 katkısız eylem yapısı ile toplam 20 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturmuştur. Dağılımın %45'ini oluşturan *ol-* katkısız eylem yapısı ile 9 farklı öbek kullanımı olmuştur. 6 yaş grubunda en fazla öbek oluşturan eylem yapılarından ikinci sırada yer alan yap- katkısız eylem yapısı ise %15 orana sahiptir ve 3 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmuştur. Aynı dağılım oranına sahip olan *ver-* katkısız eylem yapısı ile de 3 farklı sözcük ile öbek oluşturulmuştur. %10 orana sahip olan ve sadece ikişer adet sözcük öbeği üretimine rastlanılmış katkısız eylem yapıları ise *at-* ve *al-* eylem yapılarıdır. Dağılımda oranı %5 olan ve bir eşdizimli sözcük öbeği üretilmiş katkısız eylem yapısı ise *et-*'tir. Son olarak ise 6 yaş kız çocukları erkek çocuklara göre katkısız eylem yapısı ile toplamda daha fazla eşdizimli sözcük öbeği ürettiği gözlemlenmiştir. Böylece katkısız eylem yapısı ile oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinde cinsiyet değişkeni açısından 4 ve 5 yaştan farklı olduğu gözlemlenmiştir.

4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı Tablo 31'de yer almaktadır. 4 yaş grubu çocuklarda serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin üretimi sık olduğu için kullanım sayısı az olan öbekler çalışmanın *Ek* bölümünde yer almaktadır.

Tablo 31
4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı

***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
yemek ye-	3	3	6
muz ye-	1	3	4
patates ye-	1	2	3
Nesquik ye-		2	2
yem ye-	1	1	2
***Koy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
süt koy-	3		3
***Çık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
dışarı çık-	4		4
***Oyna-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
oyun oyna-	1	3	4
***Aç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
çiçek aç-	1	1	2
dolap aç-	1	1	2
***Bak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
sağa bak-	4		4
sola bak-	3		3
***İç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
süt iç-	1	5	6
su iç-	2	2	4
***Gel-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	

çiş gel-	3	15	18
***Söyle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
şarkı söyle-	2	2	4
***Acık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
karın acık-		4	4
***Uza-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
tırnak uza-	2	2	4

4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklar tarafından 42 farklı eylem ile serbest eşdizimli sözcük öbekleri oluşturulmuştur. En fazla eşdizimlenen eylem ise *ye-* eylemidir. Her iki cinsiyet değişkeninde de üretilmiş olan serbest eşdizimli sözcük öbekleri *yemek ye-, muz ye-, patates ye -, yem ye -, ağaca çık-, yangın çık-, oyun oyna-, çiçek aç-, dolap aç-, doktor bul-, şarj bit-, süt iç-, su iç-, çiş gel-, şarkı söyle-, tırnak uza-, balık pişir-, sancı başla-, şeker san-* olmak üzere 19 adettir.

4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocuklar iletişim bağlamında *ye-, koy-, çık-, oyna-, aç-, tak-, bul-, yıka-, gir-, bit-, bak-, iç-, gel-, söyle-, uza-, pişir-, başla-, san-, ısır-, giy-, boya-, kapa-* olmak üzere 22 eylem ile en az bir serbest eşdizimli sözcük öbeği oluşturmuştur. Çiş sözcüğü ile *gel-* eyleminin oluşturduğu *çiş gel-* serbest eşdizimli sözcük öbeğinin kullanım sayısı 18 olmasına rağmen cinsiyet değişkenine göre kız çocukları tarafından sadece 3 kere kullanıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca 4 yaş kız çocuklarda en fazla serbest eşdizimli sözcük öbeği üretimi *ye-* eylemi ile gerçekleşmiştir. Daha sonra en fazla *çık-* eylemi ile 3, *oyna-* eylemi ile 2, *aç-* eylemi ile 2, *tak-* eylemi ile 2, *bak-* eylemi ile 2, *iç-* eylemi ile 2 farklı serbest eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmuştur.

4 yaş kız çocukları tarafından üretilmiş ve kullanım sayısı fazla olan öbekler incelendiğinde *çık-* eylemi ile eşdizimlenen *dışarı* sözcüğü 4 kez, *bak-* eylemi ile eşdizimlenen *sağ* sözcüğü 4 kez, yine *bak-* eylemi ile eşdizimlenen *sol* sözcüğü 3 kez, *ye-* eylemi ile eşdizimlenen *yemek* sözcüğü 3 kez, *koy-* eylemi ile eşdizimlenen *süt* sözcüğü 3 kez , *gel-* eylemi ile eşdizimlenen *çiş* sözcüğü 3 kez , *bul-* eylemi ile eşdizimlenen *doktor* sözcüğü 2 kez, *iç-* eylemi ile eşdizimlenen *su* sözcüğü 2 kez, *söyle-* eylemi ile eşdizimlenen *şarkı* sözcüğü 2 kez, *uza-* eylemi ile eşdizimlenen *tırnak* sözcüğü 2 kez tekrar edilmiştir.

4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocuklar karşılıklı iletişimde *ye-, koy-, çık-, oyna-, aç-, bul-, yıka-, gir-, bit-, dök-, iç-, gel-, söyle-, acık- ,uza-, izle-, pişir-, çürü-, öğren-, başla-, san-, patla-, tut-, yakala-, çıkar-, fırçala-, kır-, ayır-, doy-, sık-, kap-, süpür-, tara-, ısıt- , yağ-, temizle-* olmak üzere 36 eylem ile en az bir serbest eşdizimli sözcük öbeği oluşturmuştur. Böylece 4 yaş erkek çocukların kız çocuklara göre daha fazla eylem ile serbest eşdizimli sözcük öbeği ürettiği görülmüştür. *Gel-* eylemi ile *çiş* sözcüğünün birlikteliği ile elde edilen eşdizimli sözcük öbeği 4 yaş kız çocuklarda kullanım sayısı olarak az olsa da erkek çocuklarda en fazla kullanıma sahip olan eşdizimli sözcük öbeği olmuştur. 4 yaş grubu erkek çocuklarda en fazla serbest eşdizimli sözcük öbeği üretimi *ye-* eylemi ile gerçekleşmiştir. Bu nedenle *ye-* eylemi 4 yaş grubu kız çocuklarda da en sık sözcük birlikteliğini sağladığı için benzerlik göstermiştir. Daha sonra en fazla *koy-* eylemi ile 4, *çık-* eylemi ile 3, *oyna-* eylemi ile 2, *aç-* eylemi ile 2, *bul-* eylemi ile 2, *bit-* eylemi ile 2, *dök-* eylemi ile 2, *iç-* eylemi ile 2 farklı serbest eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmuştur.

4 yaş çocukları tarafından sınıf bağlamında sık kullanılan serbest eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında *gel-* eylemi ile eşdizimlenen *çiş* sözcüğü 15 kez, *iç-* eylemi ile *süt* sözcüğü 5 kez, *acık-* eylemi ile *karın* sözcüğü 4 kez, *ye-* eylemi ile *yemek* sözcüğü 3 kez, yine *ye-* eylemi ile *muz* sözcüğü 3 kez, *oyna-* eylemi ile *oyun* sözcüğü 3 kez, *izle-* eylemi ile *çizgi film* sözcüğü 3 kez, *bul-* eylemi ile *doktor* sözcüğü 2 kez, *çık-* eylemi ile *diş* sözcüğü 2 kez, *ye-* eylemi ile *patates* sözcüğü 2 kez, yine *ye-* eylemi ile *nesquik* sözcüğü 2 kez, *yıka-* eylemi ile *el* sözcüğü 2 kez, *iç-* eylemi ile *su* sözcüğü 2 kez, *söyle-* eylemi ile *şarkı* sözcüğü 2 kez, *uza-* eylemi ile *tırnak* sözcüğü 2 kez, *çürü-* eylemi ile *diş* sözcüğü 2 kez, *öğren-* eylemi ile *oyun* sözcüğü 2 kez, *patla-* eylemi ile *ütü* sözcüğü 2 kez tekrar edilmiştir.

Serbest eşdizimli sözcük öbeği sadece tek bir cinsiyetteki çocuk(lar) tarafından üretilmiş olması diğer cinsiyetteki katılımcı(-ların)nın zihinsel sözlükçesinde var olmadığı anlamına gelmez. Bu durum çocuğun iletişim bağlamında alıcı veya gönderici konumunda olmamasından kaynaklanmaktadır.

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı Tablo 32'de yer almaktadır. 5 yaş grubu çocuklarda serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin üretimi sık olduğu için kullanım sayısı az olan öbekler çalışmanın *Ek* bölümünde yer almaktadır.

Tablo 32

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı

***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
ıspanak ye-	4		4
yem ye-	1	1	2
balık ye-	1	1	2
pırasa ye-	2		2
***Koy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
deterjan koy-	1	2	3
su koy-	2		2
yerine koy-	2		2
***Oyna-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
oyun oyna-	3	1	4
futbol oyna-		2	2
hamur oyna-	2		2
***Topla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
oyuncak topla-	1	1	2
yatak topla-		2	2
***Yıka-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
çamaşır yıka-	3	1	4
yüz yıka-	3	1	4
el yıka-	1	1	2
***Oku-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
kitap oku-	4		4
Kur'an oku-		2	2
***İç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
su iç-	3	2	5
süt iç-		2	2
***Kes-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
söz kes-		1	1

Tablo 32'ye göre, 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklar tarafından 34 farklı eylem ile serbest eşdizimli sözcük öbekleri oluşturulmuştur. En fazla eşdizimlenen eylem ise *ye-* ve *koy-* eylemleridir. Her iki cinsiyet değişkeninde de üretilmiş olan serbest eşdizimli sözcük öbekleri *yem ye-, balık ye-, deterjan koy-, oyun oyna-, oyuncak topla-, çamaşır yıka-, yüz yıka-, el yıka-, burun kana-, hırsız yakala-, su iç-, çiş gel-, kemer tak-, tırnak uza-* olmak üzere 14 adettir. Aynı zamanda 4 yaş anadili konuşucusu kız ve erkek çocukların da *yem ye-, oyun oyna-, su iç-, çiş gel-, tırnak uza-* gibi aynı serbest eşdizimli sözcük öbeklerini kullanmaları 5 yaş grubuyla benzerlik göstermiştir.

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocuklar karşılıklı iletişimde *ye-, koy-, oyna-, topla-, yıka-, giy-, izle-, sür-, kana-, bin-, yakala-, oku-, çıkar-, iç-, gel-, yapıştır-, tak-, söyle-, uza-, değiş-, ısır-, besle-, dön-* olmak üzere 23 eylem ile en az bir serbest eşdizimli sözcük öbeği oluşturmuştur. Ayrıca 5 yaş grubu kız çocuklarda en fazla serbest eşdizimli sözcük öbeği üretimi *koy-* eylemi ile gerçekleşmiştir ve 8 farklı sözcük ile eşdizimli sözcük öbeği elde edilmiştir. Ardından en fazla *ye-* eylemi ile 7, *topla-* eylemi ile 5, *yıka-* eylemi ile 3, *oyna-* eylemi ile 2, *sür-* eylemi ile 2, *kana-* eylemi ile 2, *çıkar-* eylemi ile 2 farklı serbest eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmuştur.

5 yaş kız çocukların iletişim bağlamında kullandığı ve kullanım sayısı fazla olan sözcük öbekleri incelendiğinde *ye-* eylemi ile eşdizimlenen *ıspanak* sözcüğü 4 kez, *oku-* eylemi eşdizimlenen *kitap* sözcüğü 4 kez, *oyna-* eylemi ile eşdizimlenen *oyun* sözcüğü 3 kez, *yıka-* eylemi *çamaşır* ve *yüz* sözcükleri üçer kez, *iç-* eylemi ile eşdizimlenen *su* sözcüğü 3 kez, *ye-* eylemi ile eşdizimlenen *pırasa* sözcüğü 2 kez, *koy-* eylemi ile eşdizimlenen *su* s sözcüğü 2 kez, *koy-* eylemi ile eşdizimlenen *yerine* sözcüğü 2 kez, *oyna-* eylemi ile eşdizimlenen *hamur* sözcüğü 2 kez, *kana-* eylemi ile eşdizimlenen *burun* sözcüğü 2 kez, *gel-* eylemi ile eşdizimlenen *çiş* sözcüğü 2 kez, *yapıştır-* eylemi ile eşdizimlenen *bant* sözcüğü 2 kez, *söyle-* eylemi ile *şarkı* sözcüğü 2 kez, *değiş-* eylemi ile *yer* sözcüğü 2 kez tekrar edilmiştir.

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocuklar iletişim bağlamında *ye-, koy-, oyna-, topla-, yıka-, giy-, izle-, kana-, bin-, yakala-, oku-, iç-, çal-, gel-, fırçala-, tak-, uza-, yak-, bat-, bul-, kır-, salla-, kaldır-, kes-, yağ-, uç-* olmak üzere 26 eylem ile en az bir serbest eşdizimli sözcük öbeği oluşturmuştur. 5 yaş erkek çocukların kız çocuklara göre kullandığı eylem sayısı ile karşılaştırılınca erkek çocukların kız çocuklara göre daha fazla eylem ile serbest eşdizimli sözcük öbeği ürettiği görülmüştür.

5 yaş grubu erkek çocuklarda en fazla serbest eşdizimli sözcük öbeği üretimi *oyna-* eylemi ile gerçekleşmiştir ve 5 farklı sözcük ile serbest eşdizimli sözcük öbeği

oluşturulmuştur. Daha sonra en fazla *ye-* eylemi ile 3, *yıka-* eylemi ile 3, *topla-* eylemi ile 2, *giy-* eylemi ile 2, *yakala-* eylemi ile 2, *iç-* eylemi ile 2, *çal-* eylemi ile 2 farklı serbest eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmuştur.

5 yaş erkek çocukların iletişim bağlamında kullandığı ve kullanım sayısı fazla olan sözcük öbekleri incelendiğinde *koy-* eylemi ile eşdizimlenen *deterjan* sözcüğü 2 kez, *oyna-* eylemi ile eşdizimlenen *futbol* sözcüğü 2 kez, *topla-* eylemi ile eşdizimlenen *yatak* sözcüğü 2 kez, *izle-* eylemi ile eşdizimlenen *araba filmi* sözcük öbeği 2 kez, *oku-* eylemi ile eşdizimlenen *Kur'an* sözcüğü 2 kez, *iç-* eylemi ile eşdizimlenen *su* ve *süt* sözcükleri ikişer kez, *fırçala-* eylemi ile eşdizimlenen *diş* sözcüğü 2 kez tekrar edilmiştir.

4 yaş grubunda belirtildiği gibi 5 yaş grubunda da serbest eşdizimli sözcük öbeği sadece tek bir cinsiyetteki çocuk(lar) tarafından kullanılmış olması karşı cinsiyetteki katılımcı(-ların)nın o öbeği anlamlandıramadığı anlamına gelmez. Bu durum çocuğun iletişim bağlamında alıcı veya gönderici konumunda olmamasından kaynaklanmaktadır.

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı Tablo 33'te yer almaktadır. 4 ve 5 yaş gruplarında olduğu gibi 6 yaş çocuklarda serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin üretimi sık olduğu için kullanım sayısı az olan öbekler çalışmanın *Ek* bölümünde yer almaktadır.

Tablo 33
6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı

***Aç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
çiçek aç-	6	5	11
güneş aç-	1	1	2
***Yıka-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
el yıka-	4		4
meyve yıka-	1	1	2
***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
meyve ye-	1	1	2
***Kır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
dal kır-	2	3	5

***Yak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
orman yak-	1	1	2
can yak-	1	1	2
***Geç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
karşıya geç-	1		1
virüs geç-	1		1
***Yağ-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
yağmur yağ-	5	5	10
***Doğ-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
güneş doğ-	4	4	8
***Fırçala-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
diş fırçala-	4		4
***Kur-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
tuzak kur-	2	1	3

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklar tarafından 32 farklı eylem ile serbest eşdizimli sözcük öbeği elde edilmiştir. En fazla eşdizimlenen eylem ise *aç- eylemidir.* Her iki cinsiyet değişkeninde de üretilmiş olan serbest eşdizimli sözcük öbekleri *çiçek aç-, güneş aç-, meyve yıka-, meyve ye-, dal kır-, orman yak-, can yak-, top oyna-, yağmur yağ-, güneş doğ-, tuzak kur-, balık avla-, fidan dik-, tohum ek-, yaprak kopar-* olmak üzere 15 adettir.

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocuklar iletişim bağlamında *aç-, çık-, yıka-, ye-, kır-, yak-, giy-, oyna-, geç-, topla-, koy-, yağ-, doğ-, fırçala-, kur-, gir-, avla-, dik-, ek-, kopar-, kazan-, yaz-, bak-, kokla-, sula-, geliş-, in-* olmak üzere 27 eylem ile en az bir serbest eşdizimli sözcük öbeği oluşturmuştur. 6 yaş grubu kız çocuklarda en fazla serbest eşdizimli sözcük öbeği üretimi *aç-* ve *çık-* eylemleri ile üretilmiştir ve dörder farklı sözcük ile eşdizimli sözcük öbeği elde edilmiştir. Daha sonra en fazla *yıka-* eylemi ile 2, *ye-* eylemi ile 2, *yak-* eylemi ile 2, *giy-* eylemi ile 2, *oyna-* eylemi ile 2, *geç-* eylemi ile 2, *topla-* eylemi ile 2, *koy-* eylemi ile 2 farklı serbest eşdizimli sözcük öbeği oluşturmuştur. Sınıf bağlamında 6 yaş kız

çocukları tarafından *aç-* eyleminin *kelebek* sözcüğüyle kullanılması sonucu *kelebek aç-* birlikteliği üretilmiştir. Ancak burada bahsedilmek istenen kelebeğin kanatlarıdır.

6 yaş kız çocukları tarafından iletişim bağlamında kullanılmış ve kullanım sayısı fazla olan öbekler incelendiğinde *aç-* eylemi ile eşdizimlenen *çiçek* sözcüğü 6 kez, *yağ-* eylemi ile eşdizimlenen *yağmur* sözcüğü 5 kez, *doğ-* eylemi ile eşdizimlenen *güneş* sözcüğü 4 kez, *yıka-* eylemi ile eşdizimlenen *el* sözcüğü 4 kez, *fırçala-* eylemi ile eşdizimlenen *diş* sözcüğü 4 kez, *kır-* eylemi ile eşdizimlenen *dal* sözcüğü 2 kez, *giy-* eylemi ile eşdizimlenen *eldiven* sözcüğü 2 kez, *kur-* eylemi ile eşdizimlenen *tuzak* sözcüğü 2 kez, *gir-* eylemi ile eşdizimlenen *izinsiz* sözcüğü 2 kez tekrar edilmiştir. Ayrıca 6 yaş kız ve erkek çocukların kullandığı eşdizimli sözcük öbeklerinde *yağ-* ve *doğ-* eylemleri ile birer serbest eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. Üretilen *yağmur yağ-* ve *güneş doğ-* eşdizimli sözcük öbeklerinin kız ve erkek çocuklar tarafından sık tekrar edildiği için kullanım sayıları en fazla kullanım sayılarına sahip öbeklerdendir. Kimi eylemler (*aç-, çık-* eylemleri gibi) fazla sözcük öbeği oluşturmasına rağmen oluşturulan öbeklerin belirtilen iki sözcük öbeği kadar tekrar sayısına sahip olmaması dikkat çekmiştir.

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocuklar iletişim bağlamında *aç-, yıka-, ye-, kır-, yak-, oyna-, yağ-, doğ-, kur-, avla-, dik-, ek-, kopar-, gel-, tara-, bin-, uç-,* tut- olmak üzere 18 eylem ile en az bir serbest eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. 6 yaş erkek çocukların kullandığı toplam eylem sayısı karşılaştırılınca 6 yaş kız çocuklara göre daha az eylem ile serbest eşdizimli sözcük öbeği ürettiği görülmüştür.

6 yaş grubu erkek çocuklarda en fazla serbest eşdizimli sözcük öbeği *aç-* eylemi ile 3 farklı sözcük birlikteliğinden üretilmiştir. Daha sonra en fazla *yıka-* eylemi ile 2, *ye-* eylemi ile 2, *kır-* eylemi ile 2, *yak-* eylemi ile 2 farklı serbest eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmuştur.

6 yaş erkek çocukların iletişim bağlamında ürettiği ve tekrar sayısı fazla olan sözcük öbekleri incelendiğinde *aç-* eylemi ile eşdizimlenen *çiçek* sözcüğü 5 kez, *yağ-* eylemi ile eşdizimlenen *yağmur* sözcüğü 5 kez, *doğ-* eylemi ile eşdizimlenen *güneş* sözcüğü 4 kez, *kır-* eylemi ile eşdizimlenen *dal* sözcüğü 3 kez tekrar edilmiştir.

4 ve 5 yaş gruplarında belirtildiği gibi 6 yaş grubunda da serbest eşdizimli sözcük öbeği sadece tek bir cinsiyetteki çocuk(lar) tarafından iletişim bağlamında üretilmiş olması karşı cinsiyetteki katılımcı(-ların)nın o öbeğin herhangi bir kavrama gönderimde bulunmadığı anlamına gelmez.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu çalışma okul öncesi dönemde başka bir ifade ile 4-6 yaş aralığında olan yabancı çocukların Türkçe edinimini/öğrenimini kolaylaştıracak, sınıf bağlamında öğretici tarafından kullanılacak materyal için eşdizimli sözcük öbeklerinin belirlemek amacıyla yapılan bir veri hazırlama çalışmasıdır. Çalışma nitel bir çalışma olduğu ve çocuklara dışarıdan bir müdahale sonucu sınıf bağlamında öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen karşılıklı konuşmalarında muhtemel farklılıkları önlemek için doğal dil kullanımını incemek amacıyla katılımcı olmayan gözlem türüne başvurulmuştur. Aynı zamanda sınıf bağlamında kullanılan eşdizimli sözcük öbeklerinin kullanımını tespit etmek amacıyla ses kayıt cihazı ile ses kaydı alınmıştır. Elde edilen bulgular çevriyazıya dönüştürülerek çalışmada önceden belirlenmiş olan araştırma sorularına göre eşdizimli sözcük öbekleri listelenmiştir.

Çalışmanın birinci araştırma sorusunda belirtildiği üzere yabancı çocukların Türkçe öğretiminde ihtiyaç duyulan eşdizimli sözcük öbeklerinin belirlenmesi aşamasında öğretmenin de iletişim bağlamında kullandığı öbekler veri hazırlığına dahil edilmiştir. Çünkü öğretmen-öğrenci veya öğrenci-öğrenci gibi karşılıklı iletişim bağlamlarında öğrenci beden dili ile geri bildirim verebilmektedir. Bir başka durum ise öğrencinin karakteristik özelliklerinden dolayı iletişim bağlamında geri bildirim vermemesi ve bağlamda pasif konumda olmasıdır. Bu gibi durumlarda öğrenci iletişim bağlamında öğretmenin veya arkadaşının üretimde bulunduğu eşdizimli sözcük öbeklerini işitip anlamlandırabilmektedir; ancak sözlü üretimde bulunmamaktadır. Çocuğun sözlü üretimde bulunmaması iletişim bağlamında kullanılan öbekleri anlamlandıramadığı anlamına gelmemektedir. Böylece sınıf bağlamında öğretmen tarafından kullanılan eşdizimli sözcük öbekleri de Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen/ikinci dil olarak edinen çocukların sözvarlığına katkı sağlayacağı için veri hazırlığında yer almıştır. Ayrıca öğretmen verilerinin de materyal hazırlığında kullanılması yabancı çocukların Türkçe öğretiminde öğretmene de sınıf bağlamında kullanabileceği yönergeler ve eşdizimli sözcük öbekleri hakkında yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Çalışmada ses kayıtlarından elde edilen veriler sonucu Özkan (2007)'nın eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine ve ad + eylem dilbilgisel birlikteliğinde ise Cowie (1981,1998) ve Melcuk (1998)'un serbest eşdizimli sözcük öbeklerine ve Uçar (2007, 2010) ve Aksu Kurtoğlu (2017)'nun belirttiği üzere katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerine göre analiz edilmiştir. Analize yardımcı olan bu dilbilgisel

birliktelikler yabancı çocuklara Türkçe öğretiminde çocuklara öğretilecek bilgiler içerisinde yer almamaktadır. Diğer bir ifade ile bu dilbilgisel birliktelikler sadece analiz için kullanılmışken bu çalışmada önemli olan 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların sınıf ve iletişim bağlamında ürettiği eşdizimli sözcük öbekleridir. Dilbilgisel birliktelikler veri analizinde araç olarak kullanılmıştır; asıl amaç bahsedilen yaş aralığındaki çocukların ürettiği eşdizimli sözcük öbeklerini belirlemek, belirlenen öbeklerle materyal hazırlığına katkıda bulunmak ve hazırlanan materyal ile yabancı çocukların Türkçe öğretiminde öğretmene/öğreticiye yardımcı olmaktır. Öğretmenin/öğreticinin bu verilerle hazırlanmış materyaller ile uygun bağlamda uygun eşdizimli sözcük öbeği öğretimini yapabileceği düşünülmektedir. Çetin ve Uzdu Yıldız (2018: 20)'a göre önemli olan salt dilbilgisel yapıların yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrenciye aktarılmak amaçlı olmadığını uygun bağlamlarda uygun üretimlere katkı sağlamak amacıyla öğretmenin ders öncesi hazırlık yapmasına yarayan bir araç olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple 4-6 yaş aralığındaki yabancı çocukların Türkçe öğretiminde dilbilgisel birliktelikler öğretime yansıtılmadan araç görevindedir; asıl amaç öğretmenin/öğreticinin iletişim bağlamında en sık üretilmiş olan eşdizimli sözcük öbeklerinden yararlanarak çocukların sözvarlığının gelişmesine katkı sağlamasıdır.

Çocukların sınıf bağlamında öğrenci-öğrenci karşılıklı iletişiminde kullandığı eşdizimli sözcük öbeklerine rastlanmıştır. Türkiye Maarif Vakfı (2020) tarafından hazırlanan ders izlencelerinde 4-6 yaş aralığındaki çocukların sınıf/okul temalarında yer alan ve çocukların sözvarlığı için kullanılması uygun görülen sözcükler incelendiğinde ek olarak çalışmamızda aynı yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların ürettiği *boyama yap-, resim yap-, kukla yap-, hamur oyna-, oyun oyna-, futbol oyna-, top oyna-, basket oyna-, uzay gemisi, bisiklet bin-, bant yapıştır-, aşağı in-, lego oyunu, oyuncak bebek* gibi öbekler yabancı çocukların Türkçe öğretiminde kullanılabilecek öbeklerdir. Böylece bu öbekler de yabancı çocukların ders izlencelerine uyarlanabilecek eşdizimli sözcük öbekleridir. Türkiye Maarif Vakfı (2020)'nın aile ve ev temalarında belirlenen sözcüklere katkı olarak ise bu çalışmada Türkçe anadili konuşucusu tarafından üretilmiş ev eşyaları ve evin bölümleri olarak *çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, buhar makinesi, gece lambası;* eylem ulamında ise *banyo yap-, dolap aç-, kapı aç-, süt iç-* ve *su iç-* eşdizimli sözcük öbekleri de çocukların sözvarlığına katkı sağlaması beklenmektedir. Renk ve şekil teması incelendiğinde ise Türkiye Maarif Vakfı (2020) ders izlencelerinde sadece bu temada bulunan kavramlara yer vermiştir. Ancak renkler ve şekiller Türkçe anadili konuşucusu 4-6 yaş aralığındaki çocuklarda eşdizimli sözcük öbeği olarak başka kavramlara da gönderimde bulunmaktadır. Sözgelimi çalışmanın bulgularından

elde edilen *kırmızı ışık, sarı ışık* ve *yeşil ışık* öbekleri. Gözlemler sonucu bu belirtilen öbekler Türkçe anadili konuşucusu çocukların trafik kurallarının yer aldığı ders izlencelerinde kullanılmaktadır ve bu yaş aralığındaki çocukların zihinsel sözlükçelerinde bu sözcük öbekleri trafik bağlamında *dur-geç-hazırlan* kavramlarına gönderimde bulunmaktadır. Bu sebeple yabancı çocuklara sadece renkleri değil; aynı zamanda bu renklerle günlük hayatta sık kullanılan eşdizimli sözcük öbeklerini de öğretmek onların sözvarlığını zenginleştirmesine yardımcı olacaktır. Çünkü 4-6 yaş aralığındaki yabancı çocukların Türkçe öğretiminde renkler ve şekillerin kavramsallaşmasının yanı sıra onların günlük hayattaki ihtiyaçlarının da karşılanması önem arz etmektedir. Yiyecek ve içecek tema kapsamında çalışmanın bulguları ile Türkiye Maarif Vakfı (2020) 4-6 yaş aralığındaki yabancı çocukların Türkçe öğretimi ders izlencelerinde bulunan sözvarlığı ile benzerlik göstermektedir; bu çalışmada da o sözcükler eşdizimli sözcük öbeği oluşturmaktadır. Bu durumda aynı yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocuklardan derlenen verilerin yabancı çocukların Türkçe öğretiminde kullanılacak materyallere uyarlanabileceğini göstermektedir. Ayrıca ek olarak bu çalışmada yiyecek-içecek tema kapsamında üretilen *abur cubur* ikilemi ile farklı öbek üretimleri olduğu gözlemlenmiştir. İki anlamsız sözcüğün birlikteliği ile kullanılan bu ikileme çocuklar tarafından anlamlandırılıp üretilmektedir. Konuşma bağlamlarında ise çocukların bu ikileme ile üretilmiş öbekleri sıklıkla işitmeleri muhtemeldir. Bu nedenle *abur cubur ye-* ve *abur cubur koy-* eşdizimli sözcük öbeklerinin materyallere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Vücudumuz tema kapsamında Türkiye Maarif Vakfı (2020) okul öncesi yabancı çocukların Türkçe öğretiminde temel vücut organları ve sağlık kavramı ile ilişkin sözcükleri sözvarlığı kapsamında ele almaktadır. Bu çalışmada ise okul öncesi Türkçe anadili konuşucusu çocuklardan elde edilen verilere göre vücut organları detaylandırılmaktadır. Sözgelimi *orta parmak, işaret parmak, serçe parmak, yüzük parmak* gibi vücut organları terimleri ile eşdizimli sözcük öbekleri üretilmiştir. Aynı şekilde tema kapsamında yer alan *yıka-, fırçala-, tara-; doktor, ilaç* ve *iğne* sözcükleri çalışmamızda Türkçe anadili konuşucusu çocuklar tarafından *el yıka-, yüz yıka-, saç yıka-, diş fırçala-, saç tara-, ilaç ol-, ilaç ver-, iğne yap-, hasta ol-, nefes al-, aşı yap-, muayene et-* şeklinde öbekler oluşturmaktadır. Çalışmamızda bir dikkat çeken kullanım ise yansıma sözcük ile öbek oluşumudur. Çocuklar *aşı yap-* veya *iğne yap-* öbeklerini *cıs yap-* şeklinde üretmektedir. Bunun sebebi ise onların zihinsel sözlükçesinde bu öbek *aşı yap-* veya *iğne yap-* olarak kavramsallaştırılmıştır. Türkiye Maarif Vakfı (2020)'na ek olarak bu belirlenen eşdizimli sözcük öbeklerinin materyallerde yer alması öğretmenlere yol gösterecektir. Bu eşdizimli sözcük öbekleri yabancı çocukların materyallerine de uyarlanacağı için çocukların sözvarlığına katkı sağlayacağı

düşünülmektedir. Giysiler ve mevsimler tema kapsamında yabancı çocukların sözvarlığı gelişiminde kullanılması önerilen sözcüklere bakıldığında Türkiye Maarif Vakfı (2020) alt ulam olarak *güneşli, yağmurlu, bulutlu* gibi hava durumu kavramlarına yer verilmiştir. Ancak üst ulam olarak bu kavramları kapsayan *hava durumu* eşdizimli sözcük öbeğine yer verilmemiştir. Çalışmamızda ise 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocuklarda bu öbek üretimine rastlanmıştır. Aynı şekilde Türkiye Maarif Vakfı (2020)'nda belirtilen ayakkabı kavramı bu çalışmada *kışlık bot* ve *yazlık ayakkabı* gibi alt ulamlarda eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. Böylece *hava durumu, kışlık bot* ve *yazlık ayakkabı* gibi sözcük öbekleri bu temada kullanılması gereken üst-alt ulamlardır ve yabancı çocuklara Türkçe öğretiminde materyallere de uyarlanmasının uygun olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada elde edilen *sıcak ol-, yağmur yağ-, güneş doğ-* gibi eşdizimli sözcük öbekleri ise yine bu temayı destekleyecek sözcük öbekleridir. Bu tema ile ilişkilendirilmiş *giy-* eylemi ile bu çalışmadan *etek giy-, kıyafet giy-, eldiven giy-, mayo giy-* eşdizimli sözcük öbeklerinin yabancı çocuklarında materyallerinde kullanılması öğretmenlere yardımcı olacağı düşünülmektedir. Türkiye Maarif Vakfı (2020)'nın hayvanlar ve doğa temasında 4-6 yaş aralığındaki yabancı çocuklar için önerilen sözvarlığında temel hayvan türlerine ilişkin sözcükler bulunmaktadır. Ancak bu çalışmadan elde edilen verilere göre özellikle 4 yaş başta olmak üzere temel hayvanların dışında *köpek balığı, uğur böceği, deniz yılanı, kılıç balığı, fok balığı* gibi hayvan türlerini içeren sözcük öbekleri oldukça yüksek kullanım sayısına sahiptir. Bunun nedeni ise sınıf bağlamında öğretmen tarafından kullanılan hikaye okuma/anlatma, resimlerden yeni hikayeler oluşturma veya şarkı/müzik gibi yöntemlerde oldukça fazla hayvan türlerinin geçmesidir. Ayrıca sadece hayvan türleri değil; hayvanların çağrışımsal anlamında olan *hayvanat bahçesi* eşdizimli sözcük öbeği de oldukça sık kullanılmıştır. Doğa temasına uygun olarak da *Longoz Ormanı, Marmara Denizi, Eski Foça ve Yeni Foça* gibi eşdizimli sözcük öbeği üretimlerine rastlanmıştır. Yabancı çocukların Türkçeyi öğrenirken/edinirken Türk kültürüne ait bağlamların da kullanılması materyalleri destekleyecek niteliktedir. Meslekler temasında ise Türkiye Maarif Vakfı (2020)'nda sadece meslek terimlerine yer verilmiştir. Ancak 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların iletişim bağlamında meslek terimlerini oldukça fazla şekilde sözcük öbeği olarak kullanmıştır. Bu sebeple yabancı çocukların Türkçe öğretiminde öğretmenin kullanacak olduğu materyalde bu eşdizimli sözcük öbeklerinin uyarlanması öğretmene yarar sağlayacaktır. Uyarlanması önerilen eşdizimli sözcük öbekleri ise *polis ol-, astronot ol-, doktor ol-, asker ol-, pilot ol-, veteriner ol-* şeklindedir. Bu çalışmadan elde edilen eşdizimli sözcük öbeklerinin 4-6 yaş aralığındaki yabancı çocukkların Türkçe öğretiminde kullanılacak olan materyallerde yer alması

çocukların iletişim bağlamında daha aktif olmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Çünkü bu elde edilen veriler aynı yaş aralığında Türkçe anadili konuşucusu çocukların ürettiği öbekler olduğu için yabancı çocukların da hangi sözcük öbeklerini öğrenmesi gerektiği tespit edilmiştir. Bu tespite göre de eşdizimli sözcük öbekleri yabancı çocukların materyalleri için uyarlanmalıdır.

4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların iletişim bağlamında somut kavramlara gönderimde bulunan eşdizimli sözcük öbeklerinin üretimi ve zihinsel sözlükçelerinde anlamlandırmalarının yanı sıra soyut kavramlara gönderimde bulunan üretimlere de rastlanmıştır. Türkiye Maarif Vakfı (2020) aynı yaş aralığındaki çocukların ders izlencelerinde yer alan sözvarlığı incelendiğinde soyut kavram olarak duygu durum sözcükleri verilmiştir. Ancak *mutlu, üzgün* ve *kızgın* sözcükleri çocukların ihtiyaçlarını karşılayabilecek, iletişim bağlamının oluşmasına veya sürdürülebilir olmasına yeterli olanak sağlayacak sözcükler değildir. Çünkü Türkçe anadili konuşucusu *mutlu ol-, hassas ol-, yardım et-, dikkatli ol-* gibi eşdizimli sözcük öbekleri üretmektedir ve anlamlandırmaktadır. Bu sebeple yabancı çocuklarda somut kavramlar zihinsel sözlükçelerinde anlamlandırılmaya ve üretilmeye başlandığında bu çalışmadaki verilerden yararlanılarak soyut kavram öğretimine geçilmesi onları anadili konuşucusu seviyesine yaklaştıracaktır. Ayrıca renk temalı ders izlencesinde renklerin temel anlamları kavramsallaştıktan sonra da Türkçe anadili konuşucusu çocukların *kara kedi* üretiminde bulunduğu gibi yine soyut gönderimde bulunan eşdizimli sözcük öbekleri onların sözvarlığına katkı sağlayacaktır. Okul öncesi yabancı çocukların Türkçe öğretiminde kullanılacak olan materyallerde bu verilerin yer alması sayesinde ise öğretmen hangi soyut kavrama gönderimde bulunan öbekleri öğretmeye başlayacağını düşünmeden daha önce öğrendikleri somut kavramlardan yola çıkarak öğretime başlayabilecektir.

Bu çalışmada yaş aralığı gereği okul öncesi çocukların dünyasını oluşturan, onların ilgisini çeken ve ilgi odaklarında olan çizgi film ve çizgi film kahramları ile eşdizimli sözcük öbeği üretimine rastlanılmıştır. Sözvarlığı gelişiminde etkili olan çizgi filmler üzerine Temizkan ve Atasoy (2016), Çoşkun ve Köroğlu (2016), Topçuoğlu Ünal ve Bursalı (2015) ve Od (2013)'un çalışmaları bulunmaktadır. Çizgi filmler sayesinde iletişim bağlamında sözvarlığı öğeleri devamlı kullanıldığı için çocuklar da sık sık işitmektedir. Bu durum sözvarlığının kalıcığını arttıran da bir etmendir. Çizgi film karakterlerinin eşdizimli sözcük öbeği oluşturduğu ve 4-6 yaş arası çocukların *Temel Reis, Örümcek Adam, Çizmeli Kedi, Pamuk Prenses, Superman ol-* gibi eşdizimli sözcük öbekleri ürettiği gözlemlenmiştir. Çocuk çizgi film yardımıyla soyut olarak görünen sözvarlığı ögelerini somutlaştırılmış bir şekilde maruz kalmaktadır ve sözvarlığı gelişirken kavram öğretimi de gerçekleşmektedir. Çizgi

filmleri hem sözvarlığı hem de kavram gelişimine etki etmesi sonucu çocukların konuşma becerisi gelişimine ve sözlü üretimdeki yetkinliğe erişimde de yardımcı olmaktadır. Bu sebeple yabancı çocukların Türkçe öğretiminde bu eşdizimli sözcük öbeklerinin materyallerde kullanılması sınıf bağlamını onlar için daha eğlenceli halde getireceği düşünülmektedir.

Okul öncesi yabancı çocukların sözcük öğretimi ve sözvarlığı gelişimi için kullanılan yöntemler arasında Türkiye Maarif Vakfı (2020)'na göre oyun, şarkı, hikaye okuma/anlatma, sanatsal etkinlikler, rutin etkinlikler ve drama yöntemleri kullanılmaktadır. Aynı yöntemler 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların eğitimlerinde de kullanılmaktadır. Özellikle 6 yaş grubunda hikaye anlatma/okuma ve drama yönteminin fazla kullanılması sonucu o yaş grubundaki çocuklar sözlü iletişim bağlamında diğer yaşlara göre daha fazla üretimde bulunarak aktif oldukları tespit edilmiştir. Hikaye okuma/anlatma gibi Türkçe dil etkinlik çalışmalarında kullanılan masal ve dünya klasiklerinde yer alan *Pamuk Prenses, Altın Tavuk, Altın Yumurta, Çizmeli Kedi, Sihirli Fasülye* gibi sözcük öbekleri çocuklarda farklı kavramlara gönderimde bulunmaktadır. Belirtilen eşdizimli sözcük öbekleri Türkçe anadili konuşucusu çocukların hem hayal dünyalarını hem de konuşma becerilerini geliştirdiği için yabancı çocuklara Türkçe öğretiminde de kullanılması onların konuşma becerisini aktif olarak kullanmalarını sağlayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple belirlenmiş olan bu öbeklerin de öğretmenin kullanacak olduğu materyallerde yer alması ona sınıf içi konuşma bağlamı oluşturmasında yardımcı olacaktır.

Peçenek (2002)'in de belirttiği üzere okul öncesi çocuklarda özellikle 5 ve 6 yaş grubu çocuklar dil gelişiminde somut sözcüklerin yanında soyut sözcükleri de sormaya, o sözcüklerle kavram ilişki kurmaya ve anlamlandırdıkça üretimde bulunmaya başlamaktadır. Dil gelişimi evrenseldir bu sebeple gerekli materyaller yardımı ile sözcüklerin temel anlamları ile üretimlerden sonra o sözcüklerin yan anlamlarıyla da çocukların tanışmaları sağlanırsa anadili konuşucusu seviyesine yakın olarak anlamlandırma becerisi gelişir. Diğer bir ifade ile bu yaş aralığındaki çocukların alıcı dili ifade edici dile oranla daha gelişmiş durumdadır. Çalışmadan elde edilen verilere göre 5 ve 6 yaş grubu çocuklarda her iki sözcüğün temel anlamlarının kullanılarak öbek oluşturduğu bilinmektedir. Ancak buna ek olarak *temel anlam + yan anlam* birlikteliğindeki öbeklerin de iletişim bağlamında anlamlandırıldığı ve üretildiği gözlemlenmiştir. Bu öbekler aynı zamanda çalışmamıza göre ya sınırlı eşdizimli sözcük öbeği ya da deyim oluşturmaktadır. Sözgelimi *karar ver-, zarar ver-, tepki ver-, risk al-, dikkat çek-;* aynı zamanda *güneş aç-, çiçek aç-* bunlara örnektir. Bir diğer kullanım ise çalışmamızın verilerinde elde ettiğimiz deyim kullanımlarıdır. Bu yaş aralığında *can yak-* ve *can ver-* gibi deyim kullanımlarına rastlanmıştır. Türkiye Maarif Vakfı (2020)'nin belirlemiş olduğu okul

öncesi yabancı çocukların ders izlencelerinde ise sözcüklerin temel anlamda verildiği gözlemlenmiştir. Bu sebeple aynı yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların ürettiği, anlamlandırdığı ve yan anlamlarını da içerdiği bu öbekler yabancı çocukların Türkçe öğretiminde kullanılacak olan ders materyallerine entegre edilerek sözvarlığına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sözcüklerin ilk olarak temel anlamları öğretildikten sonra yabancı çocukların sözvarlığı gelişimi için yan anlamlar da hatta yan anlamlar ile oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinin de verilmesi önerilmektedir.

Bu çalışmanın katılımcıları daha önce de bahsedildiği üzere 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların veli onam formları alındıktan sonra oluşturulmuştur. 4 yaş grubundan 10, 5 yaş grubundan 16, 6 yaş grubundan 19 öğrenci olmak üzere toplamda 45 öğrenci çalışmaya katılım sağlamıştır. Katılımcı sayısının fazla olması nedeniyle yabancı çocukların Türkçe öğretiminde materyal hazırlığına katkı sağlayacak eşdizimli sözcük öbeği verileri de oldukça fazla çıkmıştır. Ancak çalışmanın katılımcıları sadece bir okuldan dahil edilmiştir. Okulun bulunduğu semt, çocukların aileleri ve öğretmenleri açısından sosyoekonomik ve ailelerin eğitim düzeylerinin ortalamanın üstünde olduğu düşünülmektedir. Ancak çalışmaya başka semtte bulunan başka bir okul dahil edilseydi üretilen eşdizimli sözcük öbeklerinde farklılıklar gözlemlenebilirdi. Farklı okulların dahil edilerek elde edilen eşdizimli sözcük öbeklerinin karşılaştırılması da ileriki çalışmalara bırakılmıştır.

5.2. Sonuç

Çalışmada 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucularının ürettiği eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine, ad + eylem birlikteliğinde ise katkısız eylemlerle oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerine ve serbest eşdizimli sözcük öbeklerine ait bulgulardan elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

Çalışmada genel olarak yabancı çocukların Türkçe eğitimi için ihtiyaç duyulan eşdizimli sözcük öbekleri ve onların dilbilgisel birliktelikleri belirlenmiştir. Eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birlikteliklerine göre %69 oranında en fazla ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde 141 farklı üretim olduğu gözlemlenmiştir. Ad + ad dilbilgisel birlikteliğindeki eşdizimli sözcük öbeklerinde en sık kullanılan öbekler ve iletişim bağlamında üretim sayıları ise *çizgi film 34 kez, köpek balığı 27 kez, hayvanat bahçesi 16 kez, Longoz ormanı 13 kez, uğur böceği 13 kez, ziraat mühendisi 9 kez, deniz yılanı 9 kez, işaret parmak 9 kez, deniz kabuğu 8 kez, serçe parmak 8 kez, su aygırı 8 kez, yüzük parmak 8 kez* şeklindedir. Daha sonra en fazla üretimin yapıldığı birliktelik ise ön ad + ad dilbilgisel birlikteliğidir ve %24 oranında 49 adet farklı eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. Ön ad + ad dilbilgisel birlikteliğindeki eşdizimli

sözcük öbeklerinde en sık kullanılan öbekler ise *Örümcek Adam 9 kez, Çizmeli Kedi 8 kez, kırmızı ışık 8 kez, orta parmak 8 kez, kara kedi 7* kez üretilmiştir. Diğer üretimde bulunan dilbilgisel birliktelikler ise belirteç + eylem, niteleyici söz + ad ve ad + ilgeçtir. Elde edilen bulgularda eylem + eylem ve eylem + ad birlikteliklerine hiç rastlanmamıştır. Ancak ad + ad ve ön ad + ad dilbilgisel birlikteliklerinin arasındaki oranın ve sözcük öbeği üretim sayısının azlığı dikkat çekmiştir. 4-6 yaş aralığındaki çocukların ve eğitmenlerinin iletişim bağlamında katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında *ol-, yap-, et-, ver-, al-, at-, çek-* eylemleri ile öbek oluşturulmuştur. En fazla üretim *ol-* ve *yap-* eylemleri ile gerçekleştirilmiştir. *Ol-* katkısız eylemi ise %36 oranında ve 71 farklı öbek üretilmiştir; *yap-* katkısız eylemi ile %32 oranında 62 farklı öbek üretilmiştir. *Ol-* katkısız eylem yapısıyla eşdizimli sözcük öbeği üretilmiş öbekler ve kullanım sayıları ise şu şekildedir: *Hasta ol- 15 kez, doktor ol- 7 kez, astronot ol- 7 kez, meyve ol- 7 kez, polis ol- 7 kez, tatil ol- 7 kez, ziraat mühendisi ol- 5 kez, mutlu ol- 5 kez* üretilmiştir. *Yap-* katkısız eylem yapısı ile en sık üretilmiş eşdizimli sözcük öbekleri ve kullanım sayıları ise *iğne yap- 13 kez, deney yap- 11 kez, spor yap- 11 kez, resim yap- 7 kez, banyo yap- 5 kez, ev yap- 5 kez, keşif yap- 5 kez* şeklindedir. *Ol-* ve *yap-* katkısız eylemleri ile oluşturulmuş eşdizimli sözcük öbekleri diğer eylem yapılarına göre üretim sayısı olarak fazla olmasına rağmen *et-* katkısız eylem yapısında üretilen birkaç eşdizimli sözcük öbeğinin ise kullanım sayıları oldukça fazladır. Bahsi geçen eşdizimli sözcük öbekleri ve kullanım sayıları ise şu şekildedir: *merak et- 13 kez, yardım et- 13 kez, devam et- 10 kez, dans et- 6 kez, dikkat et- 6 kez, hayal et-* 6 kez üretilmiştir. Serbest eşdizimli sözcük öbekleri ise en fazla *ye-, koy-, çık-, oyna-* ve *aç-* eylemleri elde edilmiştir. Bu eylemler ile oluşturulan serbest eşdizimli sözcük öbekleri ve sınıf bağlamında kullanım sayıları ise şu şekildedir: *ye-* eylemi ile *yemek ye- 11 kez, balık ye- 9 kez, patates ye- 6 kez, meyve ye- 6 kez, ıspanak ye- 6 kez* üretilmiştir; *koy-* eylemi ile *süt koy- 5 kez, su koy- 4 kez* üretilmiştir; *çık-* eylemi ile *dışarı çık- 5 kez, yangın çık- 5 kez* üretilmiştir; *oyna-* eylemi ile *oyun oyna- 22 kez, top oyna- 10 kez, oyuncak oyna- 9 kez* üretilmiştir; *aç-* eylemi ile *çiçek aç- 21 kez, güneş aç- 4 kez* üretilmiştir. Eşdizimli sözcük öbeği üretim sayıları fazla olmasa da kullanım sayısının fazla olduğu öbeklerde çalışmamızın bulgularında yer almaktadır. Bu eşdizimli sözcük öbekleri *el yıka- 17 kez, süt iç- 11 kez, su iç- 9 kez; film izle- 11 kez, çizgi film izle- 6 kez; parmak kaldır- 10 kez, çiş gel- 24 kez, hayvan besle- 7 kez, soru sor- 8 kez, yağmur yağ- 20 kez, şarkı söyle- 25 kez, güneş doğ- 12 kez, diş fırçala- 9 kez* olmak üzere iletişim bağlamında kullanılmıştır. Çalışmada genel olarak üretilmiş eşdizimli sözcük öbeklerine bakıldığında en fazla üretimin %40 oranında 272 farklı serbest eşdizimli sözcük öbekleri, %31 oranında 199 farklı dilbilgisel birlitelikte eşdizimli sözcük öbeği, %29 oranında 195 farklı katkısız eylem

yapısı ile oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri olduğu görülmektedir. Okul öncesi çocuklardaki eylem kullanımının fazla olduğunu gösteren bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Ayrıca katkısız eylem yapıları durum eylemleri iken serbest eşdizimli sözcük öbeklerinde kullanılan eylemler olay eylemleridir. Bu sebeple elde edilen sonuçlarda serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin üretiminin fazla olması ile olay eylemlerinin daha fazla kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Çalışmanın ikinci sorusunda ise yaş değişkenine göre üretilen eşdizimli sözcük öbekleri incelenmiştir. Çalışmanın ikinci sorusunda ise eğitmenin iletişim bağlamında kullandığı eşdizimli sözcük öbekleri dahil edilmemiştir. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların dilbilgisel birlikteliklere göre iletişim bağlamında ürettiği eşdizimli sözcük öbeklerinde toplamda 54 adet öbek elde edilmiştir. %80 oranında ve 41 farklı eşdizimli sözcük öbeğinin üretildiği ad + ad birlikteliğinde diğer birlikteliklere göre en fazla üretim yapılan dilbilgisel birliktelik olduğu gözlemlenmiştir. İletişim bağlamında 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklardan tarafından üretilen eşdizimli sözcük öbekleri olarak *köpek balığı 11 kez, hayvanat bahçesi 9 kez, çizgi film 8 kez, deniz yılanı 7 kez, fok balığı 5 kez* kullanılmıştır. 4 yaş çocuklarda kullanım sayısının fazla olan öbeklerde hayvan ve hayvanlarla ilişkili kavramların yer aldığı görülmektedir. Böylece bu öbeklerle üretimlerinde ders izlencelerinin etkisi olduğu görülmektedir. Ayrıca bilişsel gelişimleri olarak işlem öncesi dönemde oldukları için somut kavramlara gönderimde bulunan öbek oluşumların üretildiği gözlemlenmiştir. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların da 4 yaşa benzer olarak ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde üretimin fazla olduğu gözlemlenmiştir; ancak 5 yaş grubunda ön ad + ad birlikteliği de ad + ad birlikteliğinde olduğu kadar üretim yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre 5 yaş grubunda toplamda 41 sözcük öbeği ve %61 oranında 25 farklı ad + ad dilbilgisel birliktelikte üretim yapılmıştır. Bu öbekler ve kullanım sayıları ise şu şekildedir: *Uğur böceği 7 kez, Longoz ormanı 6 kez, dil çalışması 4 kez, işaret parmak, serçe parmak ve yüzük parmak* 4 kez üretilmiştir. Böylece 5 yaş çocuklarda da vücut organları ile öbek oluşumu oldukça fazladır. Ön ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde ise %37 oranında 15 adet eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. *Orta parmak 4 kez, robot tren 4 kez, çubuk makarna 3 kez* üretilmiştir. 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklar ise iletişim bağlamında 34 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmuştur. Ad + ad ve ön ad + ad dilbilgisel birlikteliğindeki eşdizimli sözcük öbeği üretimlerinin de birbirine yakın olduğu söylenebilmektedir. Ad + ad dilbilgisel birlikteliğindeki eşdizimli sözcük öbeği kullanım oranı %56'dır ve 19 farklı sözcük öbeği oluşturulmuştur. *Kılıç balığı 6 kez* ve *çizgi film öbeği 5* kez kullanılarak 6 yaş grubunun ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde en fazla kullanım sayısına sahip öbekleridir. Ön ad + ad

dilbilgisel birlikteliğinin kullanım oranı ise %41'dir ve 14 farklı eşdizimli sözcük öbeği kullanılmıştır. *Çizmeli kedi 6 kez, Örümcek Adam 4 kez, Pamuk Prenses* ise *3 kez* kullanılmıştır. 6 yaş grubu çocukların üretimlerinde sıklıkla çizgi film ve masal kahramanlarından oluşan öbeklere rastlanmıştır.

Katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinde ise 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklarda toplamda 20 farklı sözcük öbeği ve en fazla *yap-* eylemi ile öbek oluşturulmuştur. Kullanım oranı diğer dört eyleme göre %65 oranındadır. *İğne yap-* eşdizimli sözcük öbeği ise iletişim bağlamında 4 kez kullanılmıştır. Bu yaş grubunda diğer yaşlarda görülmeyen bulgulara rastlanmıştır. Bunlar *cıs yap-* ve *tıs yap-* öbekleridir. Yansıma seslerle öbek oluşturulmuştur ve bu öbekler onların zihinsel sözlükçelerinde *cıs yap- iğne yap-* , *cıs yap-* ise yılanın sokması olarak kavramsallaşmıştır. Ayrıca 4 yaş grubunda *ol-* katkısız eylem yapısıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinin üretim sayısı daha az olsa da kullanım sayısı olarak *hasta ol-* sözcük öbeği 7 kez kullanıldığı için dikkat çekmektedir. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocuklarda toplamda 34 farklı katkısız eylem yapısı ile sözcük öbeğinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. 4 yaş gibi en fazla *yap-* eylemi ile ardından ise *ol-* eylemi ile öbek oluşturulmuştur. *Yap-* katkısız eylemi ile 13 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmuştur ve kullanım oranı da %38'dir. Aynı şekilde 4 yaş grubunda en fazla kullanım sayısına sahip olan *iğne yap-* eşdizimli sözcük öbeği 5 yaşta da en fazla kullanım sayısına sahip öbektir ve kullanım sayısı *8*'dir. *Ol-* katkısız eylemi ile 10 farklı eşdizimli sözcük öbeği oluşturulmuştur ve kullanım oranı da %29'dur. İletişim bağlamında *polis ol-* 4 kez, *hassas ol-* 3 kez kullanılmıştır. Ayrıca 5 yaş grubunda *ol-* katkısız eylemi meslek terimleri ile sıklıkla öbek oluşturduğu gözlemlenmiştir. 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların iletişim bağlamında 38 farklı katkısız eylemli eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. 4 ve 5 yaştan farklı olarak en fazla *ol-* eylemi ile eşdizimli sözcük öbeği oluşturulduğu gözlemlenmiştir. *Ol-* eyleminin kullanımı %47 oranında 18 farklı üretim yapılmıştır. Bu üretimlerden en fazla kullanım sayısına sahip olan öbekler *hasta ol- 4 kez* ve *meyve ol- 4 kez* şeklinde üretilmiştir. 6 yaş grubunun katkısız eylem yapısı ile ürettiği eşdizimli sözcük öbeklerinde fazla kullanılan eylemin *ol-* eylemi olmasının sebebi ise ders izlencelerinin diğer yaşlara göre daha hayata hazırlayıcı temalardan oluştuğu için durum bildiren eylemlerden yararlanmaktadırlar. Sözlü iletişimdeki üretimlerinde de bu nedenle farklılıklar gözlemlendiği söylenebilmektedir. 6 yaştan elde edilen verilere göre *ver-* katkısız eylem yapısıyla öbek oluşumu sayıca fazla olmamasına rağmen *can ver-* eşdizimli sözcük öbeği *4 kez* kullanılmıştır. Bir diğer farklılık ise *dikkat* sözcüğü 6 yaş grubunda *et-* katkısız eylem yapısıyla eşdizimlenmiştir. 5 yaş grubunda ise *çek-* katkısız eylem yapısıyla eşdizimlenmiştir. Böylece bir sözcüğün katkısız

eylem yapılarıyla da birden fazla öbek oluşturulabileceği ve farklı kavramlara gönderimde bulunabileceği görülmüştür.

Serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin üretiminde 4 yaş grubu Türkçe anadili konuşucusu çocukların en fazla *ye-* eylemi ile öbek ürettiği bulgularına ulaşılmıştır. *Ye-* eylemi ile üretilen ve kullanım sayıları fazla olan öbekler şu şekildedir: İletişim bağlamında *yemek ye- 6 kez, muz ye-* 5 kez üretilmiştir. Kullanım sayısı oldukça fazla olan serbest eşdizimli sözcük öbekleri ise *dışarı çık- 4 kez, oyun oyna- 4 kez, sağa bak- 4 kez, süt iç- 6 kez, su iç- 4 kez; çiş gel- 18 kez, şarkı söyle-, karın acık- ve tırnak uza-* ise *4 kez* üretilmiştir. 5 yaş grubunda Türkçe anadili konuşucusu çocukların en fazla *ye-* ve *koy-* eylemi ile ürettiği ve bu eylemlerle üretilen eşdizimli sözcük öbeği sayısının eşit olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu iki eylemle en çok kullanım sayısına sahip olan eşdizimli sözcük öbekleri ise *ıspanak ye- 4 kez, deterjan koy- 3 kez* kullanılmıştır. Daha sonra ise *oyna-* eylemi ile *oyun oyna-* eşdizimli sözcük öbeği *4 kez* üretilmiştir. 5 yaş grubunda *çamaşır yıka-* ve *yüz yıka- 4 kez, kitap oku- 4 kez, su iç- 5 kez* kullanılarak en fazla kullanım sayısına sahip olan öbeklerdir. 6 yaş grubunda ise *aç* eylemi en fazla serbest eşdizimli sözcük öbeğinin üretildiği eylemdir. Bu yaş grubunda iletişim bağlamında *çiçek aç-* 11 kez kullanım sayısına sahip eşdizimli sözcük öbeğidir. Aynı zamanda *el yıka- 4 kez, dal kır- 5 kez, yağmur yağ- 10 kez, güneş doğ- 8 kez ve diş fırçala- 4 kez* kullanılmıştır.

4-6 yaş aralığındaki çocukların iletişim bağlamında üç farklı kategoride de ürettiği eşdizimli sözcük öbekleri incelendiği belirtilen yaş aralıklarında farklılıklar gözlemlenmiştir. 4 ve 5 yaş aralığındaki çocukların ders bağlamları daha fazla oyun, hayal güçlerini ve kendi dünyalarını yansıtan etkinliklere başvurulduğu ancak onların gerçek hayatı tanımaları için de yönlendirici etkinlikler yapıldığı gözlemlenmiştir. 6 yaş aralığındaki çocuklar için ise kendi karakterlerini gösterebilecekleri drama yöntemi ile yapılan oyunlar, dünya klasikleri veya hikaye, öykü anlatımları, yorumlamaları gibi daha fazla sözlü iletişim bağlamlarının yaratıldığı gözlemlenmiştir. 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların dilbilgisel birliktelik olarak ad + ad birlikteliğinde fazla üretimlerinin olmasının sebebi ise üretilen öbekler somut kavramlara diğer bir deyişle çocuklar için nicel kavramlara gönderimde bulunduğu için bilişsel olarak kavramsallaşması daha kolaydır bu nedenle ad ulamında fazla öbek üretilmiştir. Üretilen öbeklerde ise hayvan, yiyecek-içecek ve vücut terimlerinin fazla kullanıldığı gözlemlenmiştir. 5 ve 6 yaş grubunda ise betimleme, farklılıkların dikkat çekmesiyle ön ad + ad eşdizimli sözcük öbeği birlikteliğinde üretim sayısı artmıştır. Bu yaş grubunda ise iletişim bağlamında somut kavramlara gönderimde bulunan öbekler üretilmişken 4 yaşa göre daha soyut kavramlara gönderimde bulunan öbeklerin üretilme sıklığının arttığı gözlemlenmiştir.

Ayrıca 5 ve 6 yaş gruplarda sözcüğün yan anlamı ile oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri ve deyim üretimleri de gözlemlenmiştir. Bilişsel olarak işlem öncesi yaş aralığında olmalarına rağmen çocukların üretimlerinde soyut kavramlara da gönderimde bulunmaları yabancı çocukların Türkçe öğretiminde akranları seviyesinde dil konuşucusu olmaları için hazırlanan listeler materyal hazırlığına katkı sağlayacaktır. Özellikle 6 yaş grubunda meslek terimleri ve çizgi film, masal-dünya klasikleri kahramanlarından oluşan eşdizimli sözcük öbeklerine rastlanmıştır. Üç farklı yaş grubunda da benzer olarak sınıf bağlamında kullanılan öğretim yöntemlerinde şarkı-müzik, hikayelerin kullanımı, tekerlemeler, oyunlar gibi yöntemlerin kullanımı fazladır. 6 yaş grubunda farklı olarak drama yönteminin fazla kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son sorusu ise cinsiyet değişkenine göre üretilen eşdizimli sözcük öbekleri incelenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre eşdizimli sözcük öbeklerinin kullanımları incelendiğinde 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocuklarda toplam 33 üretim ve erkek çocuklarda 41 farklı üretim olduğu gözlemlenmiştir. Her iki cinsiyette de en fazla kullanılan öbekler ad + ad dilbilgisel birlikteliğinde yer almaktadır. Kız çocuklarda ad + ad dilbilgisel birliktelikte 26 farklı sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılıma oranı %79'dur. Erkek çocuklarda ise ad + ad dilbilgisel birliktelikte 33 farklı sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılıma oranı %80'dir. 4 yaş kız çocuklarının iletişim bağlamında üretimde bulunduğu *makyaj oyunu* ve *yemek pişirme* ad + ad dilbilgisel birlikteliğindeki üretimleri erkek çocuklar üretmediği için farklılık gözlemlenmiştir. Aynı zamanda 4 yaş erkek çocuklarda kullanım sayısı fazla olan *hayvanat bahçesi* ve *fok balığı* eşdizimli sözcük öbeklerinin kız çocuklar tarafından sadece birer kez kullandığı gözlemlenmiştir. Son olarak her iki cinsiyette de aynı dilbilgisel birlikteliklerde eşdizimli sözcük öbekleri kullanılmıştır. 5 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız ve erkek çocuklarda en fazla ad + ad ve ön ad + ad dilbilgisel birlikteliklerinde ve yakın sayıda üretilmiş eşdizimli sözcük öbeklerine rastlanmıştır. Ancak kız çocuklarda toplam 14 farklı eşdizimli sözcük kullanılmışken erkek çocuklarda bu sayı 36'dır. Kız çocuklarda ad + ad dilbilgisel birliktelikte 8 farklı sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılıma oranı %57'dir; ön ad + ad dilbilgisel birliktelikte 5 farklı sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılıma oranı %36'dır. Erkek çocuklarda ise ad + ad dilbilgisel birliktelikte 23 farklı sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılıma oranı %64'tür; ön ad + ad dilbilgisel birliktelikte 12 farklı sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılıma oranı %33'tür. 5 yaş kız ve erkek çocuklar ortak olara vücut organları terimleriyle sıklıkla eşdizimli sözcük öbeği oluşturduğu gözlemlenmiştir. Bu öbekler ise *işaret parmak, yüzük parmak, yüzük parmak*tır. 5 yaş erkek çocukların iletişim bağlamında üretimde bulunduğu *Longoz ormanı, çizgi film, çamaşır makinesi, robot tren, kara kedi* eşdizimli sözcük

öbeklerinin kullanım sayıları fazla iken 5 yaş kız çocuklarda bu sözcük öbeklerinin üretimlerine rastlanmamıştır. Ayrıca 5 yaş kız çocukları tarafından ad + ad dilbilgisel birliktelikte üretilen *dil çalışması* eşdizimli sözcük öbeği erkek çocukların bulgularında yer almamaktadır; diğer bir deyişe erkek çocuklar tarafından üretilmemiştir. Her iki cinsiyette de aynı dilbilgisel birlikteliklerde kullanım gerçekleştirilmiştir. 6 yaş Türkçe anadili kız ve erkek çocuklarda üretilmiş eşdizimli sözcük öbekleri ad + ad ve ön ad + ad dilbilgisel birlikteliklerinde olduğu gözlemlenmiştir. Ancak 6 yaş grubunda kız ve erkek olmak üzere her iki cinsiyette ortak olarak kullanılan eşdizimli sözcük öbeği sayısının fazla olması beklenirken sayıca diğer yaşlara göre az olduğuna dair bulgulara ulaşılmıştır. Aynı zamanda her iki cinsiyetin üretimde bulunduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin sayısı da birbirine yakındır. Kız çocuklar 19 sözcük öbeği üretirken erkek çocuklarda 20 farklı sözcük öbeği üretmiştir. Kız çocuklarda ad + ad dilbilgisel birliktelikte 10 farklı sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılıma oranı %50'dir; ön ad + ad dilbilgisel birliktelikte 9 farklı sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılıma oranı %43'tür. Erkek çocuklarda ise ad + ad dilbilgisel birliktelikte 17 farklı sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılıma oranı %55'tir; ön ad + ad dilbilgisel birliktelikte 7 farklı sözcük öbeği üretilmiştir ve dağılıma oranı %40'tır. Ayrıca kız çocukların üretimde bulunmadığı niteleyici söz + ad dilbilgisel birlikteliğinde ise erkeklerde bir eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir; böylece dağılıma oranı da %5'tir. 6 yaş kız ve erkek çocukların her iki cinsiyette de ortak olarak ürettiği öbekler *kılıç balığı, Pamuk Prenses ve Çizmeli Kedi* eşdizimli sözcük öbekleridir. 6 yaş erkek çocukların iletişim bağlamında kullandığı *çizgi film, Örümcek Adam* ve *katil balina* eşdizimli sözcük öbekleri kız çocuklarında kullanıldığı gözlemlenmemiştir. Niteleyici söz + ad dilbilgisel birlikteliğinde sadece erkek çocuklarda kullanılan öbek ise *bir sürü* eşdizimli sözcük öbeğidir.

Katkısız eylem yapılarıyla oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı incelendiğinde 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız ve erkek çocuklarda ortak olarak en fazla *yap-* ve *ol-* katkısız eylem yapıları ile üretim yapılmıştır. Toplamda kız çocuklarda 10 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretilmişken erkek çocuklarda bu durum 16'dır. Kız çocuklarda *yap-* katkısız eylemi ile %50 oranında 5 farklı sözcük öbeği kullanılmıştır. Erkek çocuklarda ise %63 oranında 10 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. Kız çocuklarda *ol-* katkısız eylemi ile %30 oranında 3 farklı sözcük öbeği kullanılmıştır. Erkek çocuklarda ise %19 oranında 3 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. *Yap-* katkısız eylem yapısıyla oluşturulmuş *cıs* yansıma ses ile her iki cinsiyette de üretim yapılmıştır. Bu her iki cinsiyetteki çocuğun zihinsel sözlükçesinde *iğne yap-* öbeğine gönderimde bulunmaktadır. 4 yaş kız çocukların ürettiği *makyaj yap-* eşdizimli sözcük öbeği

ise erkek çocuklarda üretilmediği için bu da cinsiyet değişkenine göre bir farklılıktır. 4 yaş grubunda da *ol-* katkısız eylem yapısı ile en fazla *hasta* sözcüğü ile eşdizimlenmiştir. 5 yaş Türkçe anadili konuşcusu kız ve erkek çocuklarda ise her iki cinsiyette de ortak olarak *ol-* ve *yap-* eylemleri ile oluşturulan eşdizimli sözcük öbekleri kullanılmıştır. Kız çocuklarda *yap-* katkısız eylem yapısı ile oluşturulan eşdizimli sözcük öbeği oranı %42'dir ve 8 farklı sözcük öbeği; *ol-* katkısız eylem yapısı ile oluşturulan eşdizimli sözcük öbeği oranı %32'dir ve 6 farklı sözcük öbeği üretilmiştir. Erkek çocuklarda *yap-* ve *ol-* katkısız eylem yapıları ile oluşturulan eşdizimli sözcük öbeği oranları %33'tür ve 8'er farklı sözcük öbeği üretilmiştir. Kız çocuklardan farklı olarak *et-* katkısız eylemi ile de üretilen sözcük öbeklerinin fazla olduğu gözlemlenmiştir. Onun dağılıma oranı ise %25'tir ve 6 farklı öbek oluşturulmuştur. Toplam olarak ise 5 yaş Türkçe anadili kız çocuklar 19 farklı, erkek çocuklar ise 24 farklı öbek kullanmıştır. 5 yaş her iki cinsiyette *iğne yap-* eşdizimli sözcük öbeği en sık kullanılan öbektir. 4 yaş cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde 5 yaş da *iğne yap-* öbeği ile benzerlik göstermektedir. İletişim bağlamında her iki cinsiyet karşılaştırıldığında 5 yaş erkek çocukların hem sayı olarak fazla oldukları hem de konuşma becerisinde daha aktif oldukları gözlemlenmiştir. 6 yaş Türkçe anadili kız ve erkek çocuklarda ortak olarak en fazla üretimin yapıldığı eylem ise *ol-* eylemidir. Kız çocuklarda %54 oranında 14 farklı sözcük öbeği üretilmişken erkek çocuklarda ise %45 oranında 9 farklı eşdizimli sözcük öbeği üretilmiştir. 6 yaş kız çocukları katkısız eylem yapısı ise toplam 26 eşdizimli sözcük kullanırken erkek çocuklar ise 20 farklı eşdizimli sözcük öbeği kullanmıştır. *Ol-* katkısız eylem yapısıyla en fazla üretim sayısına sahip olan *hasta ol-* eşdizimli sözcük öbeğinin sadece kızlar tarafından üretildiği; *meyve ol-* eşdizimli sözcük öbeğinin ise her iki cinsiyette de üretildiği gözlemlenmiştir. Aynı şekilde *ver-* katkısız eylem yapısıyla *can ver-* öbeği soyut bir kavrama gönderimde bulunmaktadır. Ancak bu öbek hem kullanım sayısı olarak fazla üretilmiştir hem de soyut kavramlara gönderimde bulunan eşdizimli sözcük öbeklerinin yaş değişkenine göre kullanımının arttığı gözlemlenmiştir. Tüm yaşlar cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde ortak olarak her iki cinsiyette de en fazla kullanılan katkısız eylem yapısı *ol-* eylemidir.

Serbest eşdizimli sözcük öbekleri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde ise 4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız ve erkek çocuklar ortak olarak en fazla *ye-, iç-* ve *çık-* eylemleri ile üretim yapmışlardır. *Ye-* eylemi ile oluşturulan *yemek ye-, patates ye-, muz ye-* eşdizimli sözcük öbeklerinin her iki cinsiyette de oldukça fazla kullanıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca erkek çocuklar tarafından genelleme sözcük olan *Nesquik* sözcüğü ile üretim yapılmıştır. Kız çocuklar ise genelleme sözcük ile üretim yapmamıştır. *Çiş gel-* sözcük öbeğinin de kullanım sayısının erkek çocuklarda fazla iken kız çocuklarda daha az kullanım sayısına sahiptir. 5 yaş

grubu Türkçe anadili konuşucusu çocuklarda her iki cinsiyette de ortak olarak öbek oluşturan eylemler ise *yıka-* ve *ye-* eylemleridir. *Çamaşır yıka-* ve *yüz yıka-* eşdizimli sözcük öbekleri her iki cinsiyette de fazla kullanım sayısına sahiptir. *Oyna-* eylemi ile oluşturulan sözcük öbeklerinde *top* kavramını içeren öbeklerin sadece erkek çocuklar tarafından üretildiği gözlemlenmiştir. *Söz kes-* sözcük öbeği sadece erkek çocuk tarafından kullanılsada soyut bir kavrama gönderimde bulunan öbeklere örnektir. 6 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız ve erkek olmak üzere iki cinsiyette de ortak olarak kullanılan eylemler *aç-*, *yak-*, *yağ-* ve *doğ-* eylemleridir. *Çiçek aç-* eşdizimli sözcük öbeği her iki cinsiyette kullanım sayısı fazladır. Böylece her iki cinsiyette de *aç-* eyleminin temel anlamı dışında yan anlamları da bilinmektedir. Buna bir diğer örnek ise sadece kız çocuklar tarafından üretilmiş *hasta bak-* eşdizimli sözcük öbeğidir. *Kelebek aç-* sözcük öbeği sadece kız çocuklar tarafından üretilmiştir. Ancak burada anlatılmak istenen kelebeğin kanatlarıdır ve sadece kız çocuklarının üretmesine rağmen her iki cinsiyetin de parça-bütün ilişkisini kurarak üretimler yapabildiği gözlemlenmiştir. *Can yak-* deyiminin kullanılmış olması da 5 yaşta olduğu gibi soyut kavramlara gönderimde bulunan öbeklerin bulgularına rastlanması bu iki cinsiyette de benzerliğin olduğunu göstermektedir.

Yaş değişkeninde olduğu gibi 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu kız ve erkek çocuklarda da cinsiyet değişkenine göre üretilen eşdizimli sözcük öbeklerinde benzerlikler ve farklılık bulunmaktadır. İletişim bağlamında oluşturulan eşdizimli sözcük öbeklerin her iki cinsiyette yer alan çocukların zihinsel sözlükçesinde var olduğu düşünülmektedir. Cinsiyet değişkeninde elde edilen bulgulara göre sınıf bağlamında ortak olarak üretilmiş eşdizimli sözcük öbeklerinin tüm yaş gruplarında az olması da dikkat çekmiştir. Bir diğer gözlem ise 4 ve 5 yaş gruplarındaki kız çocuklardan elde edilen bulguların erkek çocuklara göre sayıca daha az olduğudur. 6 yaş grubundaki her iki cinsiyette ise bu durum gözlemlenmemiştir.

Alanyazın taraması sonucu bu çalışmaya benzer olan 7-11 yaş aralığındaki çocuklarla çalışma yapan Ak (2019), 8-12 yaş aralığında çalışma yapan Hafız (2015) ve Yeniay (2008) olmak üzere belirtilen çalışmalarda elden edilen aynı zamanda çalışılmasında fayda görülen ve alanyazında erken yaşta yabancı çocukların Türkçe öğretiminde kullanılacak materyallerin eksikliğinden bahsedildiği için bu çalışma önem arz etmektedir. Bu çalışmadan elde edilen ve anadili konuşucu tarafından üretilen eşdizimli sözcük öbekleri materyal hazırlığında kullanılacak bulgulardır. Diğer bir ifade ile bu yaş aralığındaki çocukların anadili konuşucusu seviyesinde yakın olarak iletişim bağlamında üretimler yapabilmesi için bu öbeklerin materyallerde yer alıp öğretmene de yardımcı olması beklenmektedir. Çalışmanın yapılmaya

değer görüldüğü nokta ile bahsi geçen diğer çalışmaların ana konularında benzerlik bulunmaktadır. Ancak çalışmanın örnekleminde ise okul öncesi ve okul çağı olmak üzere yaş farklılıkları bulunmaktadır.

Uslu (2017), İlter ve Er (2007), Peçenek (2002) ve Gömleksiz (2001)'in çalışmalarına benzer olarak ise yabancı dilin/ikinci dilin erken yaş döneminde öğrenilmeye/edinilmeye başlanması ve yaşın yabancı dil öğreniminde/ikinci dil ediniminde olan olumlu etkileri ele alınmıştır.

Yılmaz (2018), Çetintaş ve Yazıcı (2016), Tarakçıoğlu ve Tunçarslan (2014), Cihangir (2013), Çelik (2013) ve Er (2008)'in çalışmalarında ise okul öncesi dönemde çocuklardaki yabancı dil öğreniminde/ikinci dil ediniminde işitilen sözcüğün veya sözcük öbeğinin anlamlandırılabilmesi, dil becerilerinin gelişimi için sözvarlığının öneminden bahsedilmiştir. Ayrıca okul öncesi dönemdeki çocukların yabancı dil eğitiminde yetişkinlerden farklı sözcük öğretim yöntemlerine başvurulduğu da çalışmalarda belirtilmiştir. Temizkan ve Atasoy (2016), Coşku ve Köroğlu (2016), Topçuoğlu Ünal ve Bursalı (2015) ve Od (2013)'un çalışmalarında da çocuklarda sözvarlığının öneminden bahsedilmiştir. Sözvarlığına verilen önem aynı şekilde eşdizimli sözcük öbekleri için de geçerli olduğu için ve çocuklar tarafından çizgi film kahramanları ile de eşdizimli sözcük öbekleri üretildiği için bu çalışmayı destekler olarak görülmüştür.

Sonuç olarak, 4-6 yaş okul öncesi dönemdeki Türkçe anadili konuşucusu çocuklardan elde edilen eşdizimli sözcük öbekleri çalışmanın bulgularını oluşturmaktadır. İletişim bağlamında anadili konuşucusu çocuklar tarafından üretilen eşdizimli sözcük öbeklerinin aynı yaş aralığındaki yabancı çocukların ikinci dil ediniminde/yabancı dil olarak Türkçe eğitiminde kullanılacak materyallerin içeriğini oluşturmada katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çocukların dil gelişim aşamaları evrenseldir. Bu nedenle aynı yaş aralığındaki yabancı çocukların Türkçe anadili konuşucusu seviyesindeki çocukların dil edincine sahip olmaları için anadili konuşucusundan veriler elde edilmiştir. Böylece belirlenen eşdizimli sözcük öbeklerinin materyallerde yer alması ile öğretmenler/öğreticiler sözcüklerin temel anlamını veya tek bir sözcüğün öğretimini gerçekleştirdikten sonra sözvarlığı gelişimi için hangi sözcük öbeklerini öğretebileceği gibi belirsizlikler ortadan kalkacaktır. Bu çalışmada belirlenmiş olan eşdizimli sözcük öbeklerinin hem öğretmenlere/öğreticelere yol gösterici olacağı hem de çocukların sözvarlığını geliştireceği düşünülmektedir.

Bir dili edinmek/öğrenmek demek sadece dilbilgisi yapılarını öğrenmek değil; aynı zamanda o dilin sözvarlığına da hakim olmak demektir. Çocuklarda sözvarlığı gelişimi ve

kavram öğretimi ikinci dil ediniminde/yabancı dil öğreniminde önem verilen konulardan biridir. Eşdizimli sözcük öbeklerinde ise farklı sözcüklerin birlikteliği ile yeni anlamlar elde edildiği için bu öbekler çocukların sözvarlığı gelişimine büyük katkı sağlayacaktır.

5.3. Öneriler

Yabancı çocuklara Türkçe öğretimi hem yeni hem de daha geçmişe dayanan bir çalışma alanı olarak görülse de çocuklar için yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde eksikler bulunmaktadır. Eğitimde en büyük yardımcı olan malzeme eğitmenler veya çocuklar tarafından kullanılan ders kitapları, etkinlikler vb.'dir. Bu sebeple:

1) Eğitmenlerin kullanacağı ve bulgularının anadili konuşucusu tarafından üretilmiş ders malzemelerinin Türkçeyi ikinci dil olarak edinen/yabancı dil olarak öğrenen çocuklar için daha yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmadaki örneklem grubuna daha fazla okul öncesi eğitim veren okullar dahil edilerek farklı çalışma konuları ile çalışılmasında fayda vardır.
2) 4-6 yaş aralığındaki yabancı çocukların Türkçe öğretiminde kullanılacak örnek etkinlikler hazırlanabilir.
3) Çalışmada elde edilen eşdizimli sözcük öbekleri ele alınarak aynı yaş aralığı yabancı çocuklar için etkinlikler hazırlanabilir. Hazırlanan bu etkinlikler yabancı çocuklara uygulanabilir.
4) Çocuk sözvarlığının önemi ile sözvarlığını oluşturan ögeler ele alınarak 4-6 yaş aralığındaki yabancı çocuklarda kullanılacak malzemeler için bir ders izlencesi oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, K. (2007). *Aktif Öğrenme* . İzmir: Biliş Özel Eğitim Danışmanlık Yayıncılık .

Ak, S. (2019). *7-11 Yaş Arasındaki Çocuklara Yönelik Yabancı Dil Olarak Türkçe Dersi Öğretim Programı Tasarımı Önerisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Aksan, D. (1998). *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi.* Ankara: Engin Yayıncılık.

Aksan, D. (2004). *Türkçenin Sözvarlığı.* Ankara : Engin Yayınevi.

Aksan, D. (2006). *Anlambilim.* Ankara: Engin Yayın Evi.

Aksu Kurtoğlu, Ö. (2017). Türkçede Ad-Eylem Eşdizimliği İçin İstatiksel ve Anlamsal Ölçütler Temelinde Derlem Çıkışlı Bir Ulamlama. *30. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri* (s. 219-226). Ankara: Dilbilim Derneği Yayınları.

Aktaş, E. (2016). Okuma Eğitimi Açısından Sevim Ak'ın Çocuk Öykülerinde Söz Varlığı. *Milli Eğitim Dergisi*(210), s. 539-562.

Alperen , N. (2001). *Türkçe Okuma ve Yazma Eğitim Rehberi.* Ankara: Alperen Yayınları.

Alsarray, M. (2015). *Türkçe Ulusal Derlemi'nde Yüksek Sıklıkta Kullanılan Adların Eşdizimlilikleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altıkulaçoğlu, S. (2010, Nisan-Mayıs-Haziran). Yabancı Dil Sınıflarında Eşdizimli Sözcük Öğretimi ve Anadilinin Rolü. *Ankara Üniversitesi Tömer Dil Dergisi*(148), s. 37-52.

Anşin, S. (2006). Çocuklarda Yabancı Dil Öğretimi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(6), s. 9-20.

Attar, E. M., & Allami, H. (2013). The Effects Of Teaching Lexical Collocations On Speaking Ability of Iranian EFL Learners. *Theory And Practice In Language Studies, 3*(6), s. 1070-1079.

Ayabakan, M. (2015). *Türkçe Sözlük'te Eşdizimli Ögelerin Sunumu ve Görünümleri (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).* Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydın, B. (2004). *Down Sendromlu Çocuklarda Dil Sisteminin İşleyişi Üzerine Dilbilimsel Bir Çözümleme (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aykırı, K. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarındaki Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Durumlarına İlişkin Görüşleri. *Turkish Journal Of Primary Education*(2), s. 44-56.

Aytan, T. (2016). Türk Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Söz Varlığı Çalışması: Atasözleri. *Milli Eğitim Dergisi*(210), s. 425-445.

Bahardoust, M., & Moeini, M. R. (2012). Lexical and Grammatical Collocations in Writing Production of EFL Learners. *The Journal of Applied Linguistics, 5*(1), s. 61-86.

Baş, B. (2010). Söz Varlığının Oluşumu ve Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR), 27*(27), s. 137-159.

Baş, B. (2016). Çocuk Kitaplarında Ortak Söz Varlığı Unsurları Üzerine Bir Değerlendirme. *Milli Eğitim Dergisi*(210), s. 391-409.

Benson, M., Benson, E., & Ilson, E. (2009). *The BBI Combinatory Dictionary Of English: Your Guide To Collocations And Grammar.* John Benjamins Publishing.

Biçer, N., & Kılıç, S. B. (2017). Suriyeli Öğrencilere Türkçe Öğretmek için Kullanılan Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 5*(4), s. 649-663.

Bıçkı, A. (2012). *Acquisition Of English Collocations By Adult Turkish L2 Learners (Unpublished PhD Dissertation).* Adana : Çukurova University Institute Of Social Sciences.

Brown, H. D. (2007). *Age Factors.* Brown H. D. (Ed.), Principles Of Language Learning And Teaching (s. 25-82) içinde. ABD: Pearson Education.

Canbulat , M., & Dilekçi, A. (2013). Türkçe Ders Kitaplarındaki Kalıp Sözler ve Öğrencilerin Kalıp Sözleri Kullanma Düzeyleri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8*(7), s. 217-232.

Canbulat, M., & Çayıroğlu İşgören, O. (2005). Yabancı Dil Öğretimine Başlamada En Uygun Yaşın Ne Olduğuna İlişkin Dilbilimsel Yaklaşımlar ve Öğretmen Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(2), s. 123-139.

Cem Değer, A. (1996, Ocak 1). Evrensel Dilbilgisi ve İkinci Dil Edinimi Kuramı. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi, 7*, s. 100-113.

Cihangir, Y. (2013, Ocak-Haziran). Tekerlemeli ve Sözlü Oyunların KKTC'deki Okul Öncesi Çocukların Türkçe Dil Becerilerine Kazanımları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Kıbrıs Özel Sayısı-I, 1*, s. 175-183.

Clark, E. V. (2009). *First Language Acquisition.* Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Cook, V. (1993). Linguistics and Second Language Acquisition. *Modern Linguistics Series*. Ed. Burton Roberts, N. ve Spencer, A.) UK: Macmillan Education. Erişim Adresi: https://libgen.is/book/bibtex.php?md5=031453B77551A4B5762F961FBF6A63BC adresinden alındı

Coşkun, E., & Köroğlu, M. (2016). Pepee ve Caillou Çizgi Filmlerinde Kavram Öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*(210), s. 601-619.

Cowie, A. P. (1981). The Treatment Of Collocations and Idioms In Learners' Dictionaries. *Applied Linguistics, II* (s. 223-235). içinde

Cowie, A. P. (1998). *Phraseology: Theory, Analysis And Applications.* Oxford: Clarendon Press.

Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve Davranışı* (15. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi .

Çakır, İ. (2004). İngilizcenin Yabancı Dil Olarak Öğretildiği Sınıflarda Çocuklara Yönelik Etkinlikler Geliştirmek. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24*(3), s. 101-112.

Çelik, B. (2013). *The Effect of The Integration Of Talking Toys On Preschoolers' Vocabulary Learning In English (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Ankara : The Graduate School Of Social Sciences Of Middle East Technical University .

Çetin, B., & Uzdu Yıldız, F. (2018). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Alanında Öğretmen Eğitimi İçin Temel Bilgiler ve Uygulama Örnekleri.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası.

Çetinkaya , B. (2009). Eşdizimli Sözlükler. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 4*(4), s. 196-206.

Çetintaş, B. G., & Yazıcı, Z. (2016). Erken Çocukluk Döneminde Anaokulu ve Anasınıflarında İki Dilli Eğitim Uygulamaları ve Deneyimleri Üzerine Öğretmen Görüşleri. *Mediterranean Journal of Humanities, VI*(2), s. 173-187.

Çoban Söylemez, E. T. (2016). *İkinci Dil Eğitimi Alan ve Almayan Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Dil ve Kavram Gelişimlerinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Değirmenci Uysal, N. (2015). *A Study On Very Young Learners Learning Lexical Chunks (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demir, C., & Yapıcı, M. (2007, Aralık). Ana Dili Olarak Türkçenin Öğretimi ve Sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi, IX*(2), s. 181.

Demirezen, M. (2003, Ocak). Yabancı Dil ve Anadil Öğreniminde Kritik Dönemler. *Tömer Dil Dergisi, 118*, s. 5-15.

Denk, S. (2018). *Eşdizimlilik ve Kürtçe Sözlükte Eşdizimli Öğelerin Görünümleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dervişoğulları, N. (2008). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretilen Sınıflarda Oyunlarla Sözcük Öğretimi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, N. (2015). Türkçe Sözlük'te Fiilsel Eşdizimlilik. *Gazi Türkiyat*(17), s. 67-84.

Doğan, N. (2019). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Eşdizimsel Farkındalık ve Öğrenicilerin Eşdizim Yeterlikleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12*(68), s. 115-122.

Durrant, P. L. (2008). *High Frequency Collocations And Second Language Learning (PhD Thesis).* University of Nottingham.

Eken, N. T. (2016). Eşdizimlerin Saptanmasına ve Betimlenmesine Yönelik Kuram ve Yaklaşımlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13*(33), s. 28-47.

Ellis, N. C. (1996). Sequencing In SLA: Phonological Memory, Chunking And Points Of Order. *Studies In Second Language Acquisition, 19*(1), s. 91-126.

Ellis, R. (1997). *Second Language Acquisition (Oxford Introduction to Language Study).* Ed. Widdowson, H. G. New York: Oxford University Press.

Er, A. (2008). Çocuklara Yabancı Dil Öğretiminde Sınıf İçi Etkinlik Olarak Oyun Kullanımı. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*(17), s. 301-310.

Ercan Demirel, E. E. (2013). *Dil Gelişimi ve Kuramları.* Sargın N., Avşaroğlu S., ve Ünal A. (Ed.), Eğitimden Psikolojik Yansımalar (s. 125-134) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.

Ergenç, İ. (2002). Anadilinde "Türkçe" Yapılan Eğitimin Kavram Gelişimine ve Düşünce Üretimine Etkisi. *Türkçenin Dünü, Bugünü, Yarını: Bildiriler.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Firth, J. R. (1957). *Modes Of Meaning.* J. R. Firth (Ed.), Papers In Linguistics *1934-1951* (s. 190-215) içinde. Oxford: Oxford University Press.

Gass, S. M., & Selinker, L. (2008). Second Language Acquisition: An Introductory Course. (3. Baskı). Routledge. Erişim Adresi: https://libgen.is/book/index.php?md5=96557F9A249F4E8864723CC4BD55E0A3 adresinden alındı

Gökmen, S. (2007). 4;0-6;0 Yaş (48-72 Aylar) Arasındaki Çocukların Ad-Eylem Kullanımları. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*(137), s. 18-33.

Gömleksiz, M. N. (2001). The Effects Of Age And Motivation Factors On Second Language Acquisition. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(2), s. 217-224.

Gün, M., & Kaya, İ. (2017, Ağustos 4). İlköğretim Türkçe Öğretmenlerinin Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretiminin Ana Dil Eğitimine Etkileri Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *International Journal Of Language Academy, 5*(4), s. 1-18.

Güzel, A., & Barın, E. (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Gyllstad, H. (2007). *Testing English Collocations: Developing Receptive Tests for Use with Advanced Swedish Learners* . Språk- Och Litteraturcentrum, Lunds Universitet.

Hafız, H. D. (2015). *8-12 Yaş Aralığındaki Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Halliday, M. K. (2004). *Lexicology.* M. K. Halliday, W. Teubert, C. Yallop, ve A. Cermakova (Ed.), Lexicology And Corpus Linguistics (s. 1-23) içinde. London/ Newyork: Continuum.

Halliday, M. K., & Hasan, R. (1976). *Cohesion In English.* London: Longman.

Heid, U. (1994). On Ways Words Work Together- Topics In Lexical Combinatorics. *European Association For Lexicography (EURALEX) Proceedings*, (s. 226-257). Vrije Universiteit Amsterdam. Erişim Adresi: https://euralex.org/category/publications/euralex-1994/ adresinden alındı

Hill, J. (2000). *Revising Priorities: From Grammatical Failure To Collocational Success.* M. Lewis (Ed.), Teaching Collocation: Further Developments In The Lexical Approach (s. 47-67) içinde. Hove, UK: Language Teaching Publications.

Hulit, L. M., & Howard, M. R. (1997). *Born To Talk: An Introduction To Speech And Language Development.* Boston: Allyn and Bacon.

İlter, B., & Er, S. (2007). Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi Üzerine Veli ve Öğretmen Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 15*(1), s. 21-30.

İmer, K., Kocaman, A., & Özsoy, A. S. (2013). *Dilbilim Sözlüğü.* İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Karacan, E. (2000). Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi. *Klinik Psikiyatri Dergisi, 3*(4), s. 263-268.

Karadağ, M. B. (2018). *Yabancı Dil olarak Türkçe Öğretiminde Eşdizimlilik (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karatay, H. (2007). Kelime Öğretimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27*(1), s. 141-153.

Kıran , A., & Kıran, Z. (2002). *Dilbilime Giriş* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kıran, A., & Kıran, Z. (2013). *Dilbilime Giriş* (4. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Koçak, N., Ergin, B., & Yalçın, H. (2014, Aralık). 60-72 Aylık Çocukların Türkçe Dil Kullanımı Düzeyleri ve Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16*(Özel Sayı II), s. 100-106.

Kol, S. (2011, Mayıs). Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(21), s. 1-21.

Lewis, M. (2000). *Learning In The Lexical Approach.* M. Lewis (Ed.), Teaching Collocation: Further Developmens In The Lexical Approach (s. 155-184) içinde. England: Language Teaching Publication.

Lyons, J. (1966). *Firth's Theory Of Meaning.* C. Bazell, J. Catford, M. Halliday, ve R. Robins (Ed.), In Memory Of J. R. Firth (s. 288-302) içinde. London, Longman.

Lyons, J. (1977). *Semantics* . London: Cambridge University .

Maryani, M. (2012). What English Collocations To Teach First To Indonesian Preschool Children? A Mini-Corpus Based Research Of Indonesian Children's Storybooks. *Indonesian Journal of Applied Linguistics, 1*(2), s. 91-105.

McKeown, K. R., & Radev, D. R. (2000). *Collocations.* R. Dale, H. Moisl, & H. Somers (Ed.), A Handbook Of Natural Language Processing.

MEB. (2013). *Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Programı.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Melcuk, I. (1998). Collocations and Lexical Functions. A. P. Cowie (Ed.), *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications* (s. 23-54) içinde. Oxford University Press.

Milkov, N. (2000). *Logico-Linguistic Moleculism: Towards An Ontology Of Collocations And Other Language Patterns.* Erişim Adresi: https://kw.uni-paderborn.de/fileadmin/fakultaet/Institute/philosophie/Milkov/Schriften_zum_Download/Moleculism.pdf adresinden alındı

Moralı, G. (2018). Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 8*(15), s. 1426-1449.

Nesselhauf, N. (2005). *Collocations In A Learner Corpus.* Amsterdam: John Benjamins Publishing.

Newport, E. L. (2006). Language Development, Critical Periods In. 737-740. Erişim Adresi: https://www.oecd.org/education/ceri/33835210.pdf adresinden alındı

Nicholas, H., & Lightbown, P. M. (2008). *Characteristics of child SLA/ Defining Child Second Language Acquisition, Defining Roles For L2 Instruction*. J. Phlip, R. Oliver, ve A. Mackey (Ed.), *Second Language Acquisition And The Younger Learner: Child's Play?* (s. 27-52) içinde. Philadelphia, USA: John Benjamins Publishing Company.

Od, Ç. (2013). Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretiminde Çizgi Filmlerin Dinlediğini Anlama ve Konuşma Becerilerine Katkısı. *Journal Of Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8*(10), s. 499-508.

Onan, B. (2011). Türk Atasözlerinde Dil Farkındalığı ve İşlevsel Dil Kullanımı. *Milli Folklor Dergisi, 91*, s. 91-100.

Owens, R. E. (2011). *Language Development: An Introduction, 8th Edition (Allyn & Bacon Communication Sciences and Disorders)* (Eighth Edition). Newyork, ABD. Erişim Adresi: https://libgen.is/book/index.php?md5=5A899C318D6C5CF5B0A313CD3D13043F adresinden alındı

Ördem, E. (2013, Ocak). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Leksikal Yaklaşım: Bir Eşdizimlilik Çalışması Modeli. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi , 6*(11), s. 905-931.

Özbay, M. (2001). 0-6 Yaş Grubu Çocuklarındaki Dil Gelişiminin Türkçe Öğretimi Açısından Önemi. *Bilig*(17), s. 97-105.

Özcan, M. S. (2017). *Mobil Ortam Yazılımlarının Dil Eğitiminde Kullanımı: Eşdizimsel Kelime Öğretimi Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Özdağlı, Ö. A. (2019). *Politik Söylemde Eşdizimsel Örüntüler: Parti Programları Üzerine Karşılaştırılmalı Bir Durum Çalışması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özkan, B. (2007). *Türkiye Türkçesinde Belirteçlerin Füllerle Birlikte Kullanımı ve Eşdizimliliği (Yayımlanmamış Doktora Tezi).* Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özkan, B. (2010). Türkçenin Öğretiminde Sıfatların Eşdizim Sözlüğü -Yöntem ve Uygulama- . *E-international Journal Of Educational Research, 1*(2), s. 51-65.

Özkan, B. (2013). Yöntem ve Uygulama Açısından "Türkiye Türkçesi Söz Varlığının Derlem Tabanlı Sözlüğü". *Bilig*(66), s. 149-178.

Özkan, B., & Gündoğdu, A. E. (2011). Toğlumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 6(3), s. 1133-1147.

Özsoy, A. S. (1996). Kitle İletişim Araçları, Dil ve Anadili Öğretimi Üçlemi. *Dilbilim Araştırmaları*, 216-229.

Peçenek, D. (2002). *4-6 Yaş Grubu Türk Çocuklarının İngilizce Öğrenme Süreçleri Üzerine Bir Durum Çalışması (Yayaımlanmamış Doktora Tezi).* Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Peçenek, D. (2014, Ocak). İkinci Dil Edinimi (Araştırması) ve Yönlendirilen İkinci Dil Edinimi Alanlarına Genel Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*(164), s. 5-25. doi:https://doi.org/10.1501/Dilder_0000000208

Pektaş, D., & Kangal, S. B. (2015). Okul Öncesi Dönem Resimli Çocuk Kitaplarındaki Dil Sanatlarının İncelenmesi. *Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale"*, (s. 125-137). Ankara.

Qader, D. S. (2018). *The Role Of Teaching Lexical Collocations In Raising EFL Learners' Speaking Fluency (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* İstanbul: Istanbul Aydın University Institute Of Social Sciences.

Sinclair, J. (1966). *Beginning The Study Of Lexis*. C. Bazell, J. Catford, M. Halliday, ve R. Robins, In Memory Of J. R. Firth (s. 410-430) içinde. London: Longman.

Sinclair, J. (1991). *Corpus, Concordance, Collocation.* Oxford: Oxford University Press.

Smith, C. (2005). *The Lexical Approach: Collocation in High School English Language Learners (PhD Thesis).* Oregon: George Fox University School Of Education.

Tarakçıoğlu, A. Ö., & Tunçarslan, H. K. (2014). The Effect Of Short Stories On Teaching Vocabulary To Very Young Learners (Aged 3-4-Years): A Suggested Common Syllabus. *Journal Of Language And Linguistic Studies, 10*(2), s. 67-84.

Temel, Z. F., Bekir, H., & Yazıcı, Z. G. (2014). *Erken Çocuklukta Dil Edinimi.* Ankara: Vize Yayıncılık.

Temiz, G. (2002). *Okulöncesi Eğitimin Çocuğun Dil Gelişimine Olan Etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Temizkan, M., & Atasoy, A. (2016). Söz Varlığının Gelişimi Açısından Çizgi Filmler Üzerine Bir Değerlendirme (TRT Çocuk ve Minika Çocuk Örneği). *Milli Eğitim Dergisi*(210), s. 577-599.

Tokgöz, İ. (2006). *Okulöncesi Çocuklarına Yönelik Kitapların Dil Gelişimi ve Anlambilim Açısından Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi).* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Topbaş, S. (2003). *Dil Gelişiminin Sosyal Temelleri*. S. Topbaş (Ed.), Çocukta Dil ve Kavram Gelişimi (s. 75-92) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.

Topçuoğlu Ünal, F., & Bursalı, H. (2015, Haziran). Çizgi Dizilerle Kalıp (İlişki) Söz Öğretimi: Cille Örneği. *Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* (12), s. 69-83.

Turan, S. (2018). *Türkçede Eşdizimli Eylemlerin Altulam Özellikleri ve Bu Özelliklerin Türkçe Eğitim-Öğretim Ortamlarına Aktarılması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tülü, T. (2014). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sınıflarında Sözcük Öğretiminde Tanım Türlerinden Yararlanma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Türkiye Maarif Vakfı. (2019). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı.* İstanbul: Bayem Ajans Promosyon Medya Rek. Org. Matbaa ve Bilişim Hiz. San. Tic. Ltd. Şti. Erişim Adresi: https://www.turkiyemaarif.org/uploads/yabancidilolarakturkceogretimi.pdf adresinden alındı

Tükiye Maarif Vakfı. (2020). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı* (2. Baskı). İstanbul: Matsis Matbaa Hizm. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Uçar, A. (2007). Eylemde Çokanlamlılık ve Sözlük Girdisi Olarak Katkısız Eylemler. *XXI. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri* (s. 137-154). Mersin : Mersin Üniversitesi.

Uçar, A. (2010). Light Verb Constructions In Trukish Dictionaries: Are They Submeanings Of Polysemous Verbs? *Dil ve Edebiyat Dergisi, 7*(1), s. 1-17.

Uluçam Wegmann, A. I. (2014). *Batı Avrupa'da Göçmen Türk Çocuk ve Gençlerinin Dil Edinimleri ve Edinçlerine İlişkin Durumları, Eğitim Kurumlarındaki Konumları - Almanya Örneği-*. K. İşeri, G. Çetinkaya, T. Çelik, S. Demirgüneş, T. Daşöz, ve Y. Gençer (Ed.), *Türkçe Eğitiminde Kuramsal ve Uygulamalı Çalışmalar* (s. 175-190) içinde. Ankara: Pegem Akademi.

Uslu, B. (2017). *Anadili Türkçe Olan 50-74 Aylık Çocuklar İçin Yaşantı Odaklı Yabancı Dil Edinimi Programının İngilizce Öğrenimine Etkisinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi).* Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uzdu Yıldız, F. (2013). *Sözcük ve Sözcük Öğretimi*. M. Durmuş, ve A. Okur (Ed.), Yabancılara Türkçe Öğretimi El Kitabı (s. 357-364) içinde. Ankara: Grafiker Yayınları.

Uzuner, Y. (2003). *Dil Gelişiminin Bilişsel Temelleri: Kavram Gelişimi*. S. Topbaş (Ed.), Çocukta Dil ve Kavram Gelişimi (s. 41-60) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.

Üstünalp, İ. (2013). *An Analysis Of Verb+Noun Collocational Error Types And Error Sources In Written Narrative Texts Of Students Majoring In English (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)).* Mersin: Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Vanpatten, B., & Benati, A. G. (2015). *Key Terms In Second Language Acquisition* (2. Baskı). London, UK: Bloomsbury Academic.

Vardar, B. (1998). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: ABC Kitabevi.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

Webb, S., ve Kagimoto, E. (2009). The Effects Of Vocabulary Learning On Collocation And Meaning. *Tesol Quarterly, 43*(1), s. 55-77.

Yağmur, K. (2009). *Batı Avrupa'da Anadili Türkçe Olan Öğrencilere Türkçenin İkinci Dil Olarak Öğretimi ve Kurumsal Sorunlar*. D. Yaylı, ve Y. Bayyurt (Ed.), Yabancılara Türkçe Öğretimi Politika Yöntem ve Beceriler (s. 221-243) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yakasız, S. (2019). *Türkiye Türkçesinde İsimlerin Fiillerle Kurduğu Eşdizimler (Türkçe Sözlük'teki P-Z Madde Başları) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Samsun: Ondokuz Mayıs Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yapıcı, Ş. (2004, 10 22). Çocukta Dil Gelişimi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, s. 1-17. Erişim Adresi: www.insanbilimleri.com adresinden alındı

Yeniay, Z. D. (2008). *Erken Yaşta Öğrenenler İçin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde İçerik Odaklılık (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yenibaş , R. (2007). *Çocuk Gelişimi Eğitimi ve Sağlığı.* İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (İSMEK) Yayınları, Branş Kitapları Serisi. İstanbul: Ekbil Matbaacılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, D. (2018). *The Effectiveness Of Using Songs In Teaching Vocabulary To Very Young Learners In A Foreign Language Teaching Classroom (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Mersin: Çağ University Institute Of Social Sciences .

Yule, G. (2010). *The Study Of Language* (4. Baskı). New York, ABD: Cambridge University Press.

EKLER

EK 1.

Tablo 10

4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad Dilbilgisel Birliktelik	**Kullanım Sayısı**
yüzük parmak	8
çamaşır makinesi	7
kılıç balığı	7
leopar balığı	7
deniz canlısı	6
dünya klasiği	6
fok balığı	6
masal kahramanı	6
dinozor müzesi	5
inşaat mühendisi	5
kurt baba	5
lüfer balığı	5
mürekkep balığı	5
su kaplumbağası	5
yılan balığı	5
çevre gönüllüsü	4
dil çalışması	4
ejderha balığı	4
gece lambası	4
makine düğmesi	4
tek başına	4
araba filmi	3
bilim insanı	3
çekiç balığı	3
deniz kaplumbağası	3
dikenli balık	3
Ege Denizi	3
et yemeği	3
fener balığı	3
hava durumu	3
lego oyunu	3
makyaj oyunu	3
söz hakkı	3
trafik ışığı	3
uzay gemisi	3
vatoz balığı	3
ilk defa	3
buhar makinesi	2
deniz balığı	2
deniz kızı	2
dinozor filmi	2
dinlenme odası	2
doğum günü	2
gül bahçesi	2
hayal gücü	2
iş makinesi	2

kale inşaatı	2
kutup ayısı	2
Marmara denizi	2
oyun kartı	2
parmak oyunu	2
spor parkı	2
su altı	2
su üstü	2
tamir aleti	2
tavşan balığı	2
Temel Reis	2
tıp doktoru	2
tutunma yeri	2
uzaylı masalı	2
yemek pişirme	2
yük treni	2
ağ ipi	1
akşam yemeği	1
av yasağı	1
toprak altı	1
balık kurabiye	1
balon oyunu	1
barış mektubu	1
bilgisayar oyunu	1
bilgisayar sistemi	1
bilmece oyunu	1
bilmece zamanı	1
binanın tepesi	1
biyoloji mühendisi	1
boyama zamanı	1
bulaşık makinesi	1
çağla badem	1
çocuk doktoru	1
dağın tepesi	1
deniz kenarı	1
deniz kokusu	1
deniz yosunu	1
dünya kahramanı	1
dünya masalı	1
düşünme payı	1
ev aleti	1
ev inşaatı	1
evin bölümü	1
fosil uzmanı	1
gerçek dışı	1
güneş banyosu	1
güneş ışığı	1
güneş saati	1
Güney Amerika	1
havai fişek	1
havuç suyu	1
hayvan oyuncağı	1
insan kokusu	1
iş birliği	1
kemer balığı	1
kişisel temizlik	1
kitap yazarı	1

kurabiye kokusu	1
makine deterjanı	1
masal kitabı	1
meşe ağacı	1
mevsim saati	1
meyve suyu	1
mutfak dolabı	1
okul saati	1
parmak arası	1
penguen şarkısı	1
portakal suyu	1
sandık kapağı	1
sebze yemeği	1
serçe kuşu	1
telefon kabı	1
tencere kapağı	1
trafik kuralı	1
tuz parçası	1
tuz tanesi	1
uzay kartı	1
yanardağ deneyi	1
yangın söndürücü	1
yara bandı	1
yatak odası	1
yemek sırası	1
Ön Ad + Ad Dilbilgisel Birliktelik	**Kullanım Sayısı**
kışlık bot	5
Pamuk Prenses	5
robot tren	5
Eski Foça	4
kardan adam	4
çubuk makarna	3
katil balina	3
kumdan kale	3
makineli oyuncak	3
sarı ışık	3
Sihirli Fasülye	3
akülü araba	2
ıslak mendil	2
mor erik	2
mücevher taş	2
organik meyve	2
organik sebze	2
oyuncak bebek	2
Uyurgezer Fil	2
Yeni Foça	2
yeşil ışık	2
Altın Fasülye	1
altın tavuk	1
cam kafes	1
çikolatalı ekmek	1
etçil dinozor	1
hassas durulama	1
inci boncuk	1
kılçıksız balık	1
kıymalı börek	1
kuru temizleme	1

otlu börek	1
otlu lahmacun	1
patatesli börek	1
pekmezli ekmek	1
sucuklu yumurta	1
tahinli ekmek	1
tereyağlı ekmek	1
üçgen mantı	1
vahşi hayvan	1
yazlık ayakkabı	1

Tablo 11

4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbekleri

***Ol-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
veteriner ol-	4
ait ol-	4
asker ol-	4
kahraman ol-	4
inşaat mühendisi ol-	3
kalem ol-	3
konut ol-	3
öğretmen ol-	3
pilot ol-	3
yazar ol-	3
balerin ol-	3
çalgı ol-	3
defter ol-	3
güçlü ol-	3
iyi ol-	3
kraliçe ol-	2
kül ol-	2
memnun ol-	2
sıcak ol-	2
tehlike ol-	2
televizyon ol-	2
tıp doktoru ol-	2
toprak ol-	2
yardımcı ol-	2
buhar ol-	2
çevre gönüllüsü ol-	2
futbolcu ol-	2
gürültü ol-	2
anne ol-	1
arkeolog ol-	1
biyoloji mühendisi ol-	1
cerrah ol-	1
çocuk ol-	1
çözüm ol-	1
dikkatli ol-	1
eğlenceli ol-	1
farklı ol-	1
görünmez ol-	1
güzel ol-	1

haksızlık ol-	1
heykel ol-	1
iğne ol-	1
ilaç ol-	1
inşaatçı ol-	1
kaptan ol-	1
kaza ol-	1
kitap yazarı ol-	1
koronavirüs ol-	1
kral ol-	1
lezzetli ol-	1
masal kahramanı ol-	1
mühendis ol-	1
parlak ol-	1
sağlam ol-	1
sakat ol-	1
Superman ol-	1
şarkıcı ol-	1
tamirci ol-	1
tuzak ol-	1
usta ol-	1
uykucu ol-	1
ünlü ol-	1
yeşil ol-	1
***Yap-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
buhar yap-	4
kahvaltı yap-	4
makyaj yap-	4
şaka yap-	4
tuzak yap-	3
yemek yap-	3
yer yap-	3
yorum yap-	3
aşı yap-	3
boyama yap-	3
dil çalışması yap-	3
ağ yap-	2
ameliyat yap-	2
bale yap-	2
cıs yap-	2
dil etkinliği yap-	2
film yap-	2
kale inşaatı yap-	2
kumdan kale yap-	2
rüzgar yap-	2
sihir yap-	2
tıs yap-	2
sağlam yap-	2
ses yap-	1
tatil yap-	1
toplantı yap-	1
Türkçe dil etkinlik çalışması yap-	1
yoğurt yap-	1
yol yap-	1
alta yap-	1
ateş yap-	1

boya yap-	1
börek yap-	1
çay yap-	1
çizim yap-	1
çorba yap-	1
ev inşaatı yap-	1
fren yap-	1
gökdelen yap-	1
gösteri yap-	1
güneş banyosu yap-	1
hasta yap-	1
ifade yap-	1
inceleme yap-	1
inşaat yap-	1
iş birliği yap-	1
iyi yap-	1
kale yap-	1
kapanış yap-	1
kardan adam yap-	1
kaşiflik yap-	1
olta yap-	1
kişisel temizlik yap-	1
köprü yap-	1
kukla yap-	1
piknik yap-	1
***Et-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
tamir et-	4
terk et-	3
kontrol et-	3
muayene et-	3
hareket et-	2
işaret et-	2
sohbet et-	2
tahmin et-	2
tekrar et-	2
yok et-	2
davet et-	1
inşaat et-	1
itiraf et-	1
kabul et-	1
müsaade et-	1
rahatsız et-	1
şikayet et-	1
takip et-	1
***Ver-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
haber ver-	3
izin ver-	3
bilgi ver-	2
ekmek ver-	2
ipucu ver-	2
mama ver-	2
para ver-	2
tepki ver-	2
su ver-	1
söz ver-	1

söz hakkı ver-	1
ilaç ver-	1
hak ver-	1
emir ver-	1
alkış ver-	1
heyecan ver-	1
***Al-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
pil al-	1
para al-	1
sebze al-	1
kucağa al-	1
koku al-	1
fikir al-	1
eğitim al-	1

Tablo 12

4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbekleri

***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yem ye-	4
yumurta ye-	2
pırasa ye-	2
sebze ye-	2
sucuklu yumurta ye-	1
vitamin ye-	1
yaprak ye-	1
abur cubur ye-	1
çağla ye-	1
dondurma ye-	1
erik ye-	1
havuç ye-	1
hayvan ye-	1
kiraz ye-	1
kurabiye ye-	1
mama ye-	1
peynir ye-	1
salatalık ye-	1
***Koy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
bayrak koy-	2
buz koy-	2
yerine koy-	2
yoğurt koy-	2
yemek koy-	1
anı koy-	1
balık koy-	1
çorap koy-	1
ekmek koy-	1
ketçap koy-	1
makarna koy-	1
nesquik koy-	1
***Çık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**

ağaca çık-	2
diş çık-	2
ses çık-	2
buhar çık-	1
duman çık-	1
izinsiz çık-	1
keşfe çık-	1
su çık-	1
tehlike çık-	1
yukarı çık-	1
***Oyna-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
hamur oyna-	2
evcilik oyna-	1
doktorculuk oyna-	1
bilmece oyna-	1
basketbol oyna-	1
basket oyna-	1
***Aç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kapı aç-	2
yol aç-	2
dolap aç-	2
bacak aç-	1
delik aç-	1
internet aç-	1
kelebek aç-	1
yaprak aç-	1
***Topla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çiçek topla	2
yatak topla-	2
oda topla-	1
makas topla-	1
kalem topla-	1
ev topla-	1
***Yıka-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
meyve yıka-	3
saç yıka-	1
sebze yıka-	1
vücut yıka-	1
***Giy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
şapka giy-	1
mayo giy-	1
etek giy-	1
***Kır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
cam kır-	1
fidan kır-	1
kafes kır-	1
kol kır-	1
***İç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**

çay iç-	2
ıhlamur iç-	1
ilaç iç-	1
***İzle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
araba filmi izle-	2
dinozor filmi izle-	1
***Gir-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
köpük gir-	2
içeri gir-	1
araya gir-	1
***Pişir-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yemek pişir-	1
kurabiye pişir-	1
***Tak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
fişe tak-	1
yara bandı tak-	1
***Bul-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
hazine bul-	1
yer bul-	1
***Çal-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
gitar çal-	2
elektro gitar çal-	1
kapı çal-	1
müzik aleti çal-	1
***Geç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
sıraya geç-	2
virüs geç-	1
karşıya geç-	1
harekete geç-	1
***Kal-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
zorunda kal-	2
yarım kal-	1
sessiz kal-	1
hayran kal-	1
***Sür-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
bisiklet sür-	3
gemi sür-	3
araba sür-	1
***Yak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
orman yak-	3
can yak-	3
ateş yak-	1
***Kaldır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
el kaldır-	2
ayak kaldır-	1

***Yakala-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
hırsız yakala-	4
suçlu yakala-	1
balık yakala-	1
***Uç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kuş uç-	2
paraşüt uç-	2
balon uç-	1
***Bin-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
bisiklet bin-	5
kayık bin-	1
sırta bin-	1
***Gel-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
sıra gel-	1
yukarı gel-	1
***Çıkar-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çorap çıkar-	1
tat çıkar-	1
üst çıkar-	1
***Boya-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ev boya-	2
duvar boya-	1
resim boya-	1
***Değiş-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yer değiş-	3
konu değiş-	2
fikir değiş-	1
***Bak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
sağa bak-	5
sola bak-	4
hasta bak-	1
***Oku-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kitap oku-	5
hikaye oku-	4
Kur'an oku-	2
***Seç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
meslek seç-	7
yemek seç-	3
kız seç-	1
***Sık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
limon sık-	1
meyve suyu sık-	1
portakal suyu sık-	1
***Dök-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**

su dök-	4
süt dök-	2
sabun dök-	1
***Besle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
hayvan besle-	7
aslan besle-	1
***Isır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ayak ısır-	2
böcek ısır-	1
***Kana-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
burun kana-	4
bacak kana-	1
***Salla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kürek salla-	1
baş salla-	1
***Sor-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
soru sor-	8
bilmece sor-	2
***Kur-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
tuzak kur-	3
hayal kur-	1
***Yaz-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kitap yaz-	7
ilaç yaz-	1
***Yağ-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kar yağ-	2
***Uy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kurala uy-	2
yasağa uy-	1
***Gör-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kuş gör-	1
rüya gör-	1
***Öğren-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
şarkı öğren-	3
oyun öğren-	2
***Bit-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
şarj bit-	3
pili bit-	1
***Bekle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
sıra bekle-	3
yemek bekle-	1

***Söyle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
tekerleme söyle-	2
***Tut-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
balık tut-	3
***Kopar-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yaprak kopar-	3
***Ek-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
tohum ek-	3
***Isıt-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
süt ısıt-	3
***Yükselt-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ses yükselt-	3
***Kapa-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
okul kapa-	3
***Tara-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
saç tara-	3
***Dik-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
fidan dik-	3
***Çürü-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
diş çürü-	2
***Kokla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
gül kokla-	2
***Parla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
güneş parla-	2
***Atla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ip atla-	2
***Avla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
balık avla-	2
***Doy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
karın doy-	2
***Bırak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kenara bırak-	2
***Başla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
sancı başla-	2
***San-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
şeker san-	2
***Kalk-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**

ayağa kalk-	2
***Patla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ütü patla-	2
***Yapıştır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
bant yapıştır-	2
***Bat-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
diken bat-	1
***Vur-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
güneş vur-	1
***Anlat-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
hikaye anlat-	1
***Kıs-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ışık kıs-	1
***İn-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
aşağı in-	1
***Kabar-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
iştah kabar-	1
***Püskür-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ateş püskür-	1
***Ağrı-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
karın ağrı-	1
***Bas-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
düğmeye bas-	1
***Şiş-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
karın şiş-	1
***Göster-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kart göster-	1
***Ayır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ekmek ayır-	1
***Kay-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kızak kay-	1
***Kap-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
mikrop kap-	1
***Tüken-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
nesli tüken-	1
***Süpür-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
oda süpür-	1

***As-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ceket as-	1
***Dön-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
önüne dön-	1
***Kazan-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
para kazan-	1
***Es-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
rüzgar es-	1
***Bil-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
cevap bil-	1
***Tutuş-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
el ele tutuş-	1
***Duy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ses duy-	1
***İncele-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
böcek incele-	1
***Kes-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
söz kes-	1
***Fışkırt-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
su fışkırt-	1
***Gönder-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
bilgi gönder-	1
***Sıkış-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
el sıkış-	1
***Sabunla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
el sabunla-	1
***Geliş-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
beyin geliş-	1
***Dal-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
uykuya dal-	1
***Hazırla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çanta hazırla-	1
***Söndür-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yangın söndür-	1
***Sula-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çiçek sula-	1
***Düzelt-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**

yatak düzelt-	1
***Temizle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yer temizle-	1

Tablo 13
4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad	**KS**	**Ön ad + Ad**	**KS**
fok balığı	5	mor erik	1
yılan balığı	4	ıslak mendil	1
deniz kabuğu	3	çikolatalı ekmek	1
deniz kaplumbağası	3	kumdan kale	1
dinozor müzesi	3		
ejderha balığı	3		
gece lambası	3		
leopar balığı	3		
mürekkep balığı	3		
buhar makinesi	2		
çekiç balığı	2		
deniz balığı	2		
deniz kızı	2		
fener balığı	2		
işaret parmağı	2		
lego oyunu	2		
serçe parmak	2		
su aygırı	2		
tavşan balığı	2		
tek başına	2		
vatoz balığı	2		
yemek pişirme	2		
yüzük parmağı	2		
yatak odası	1		
tencere kapağı	1		
tamir aleti	1		
su kaplumbağası	1		

mutfak dolabı	1
makyaj oyunu	1
lüfer balığı	1
ilk defa	1
kale inşaatı	1
hayvan oyuncağı	1
dinlenme odası	1
deniz yosunu	1
çamaşır makinesi	1
balon oyunu	1

Tablo 19
4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbekleri

***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yem ye-	2
meyve ye-	1
havuç ye-	1
peynir ye-	1
börek ye-	1
balık ye-	1
mama ye-	1
***Koy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yoğurt koy-	1
balık koy-	1
bayrak koy-	1
çorap koy-	1
***Çık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
diş çık-	2
ağaca çık-	2
yangın çık-	2
***Oyna-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
oyuncak oyna-	1
top oyna-	1
***Tak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
cam tak-	1
fişe tak-	1
***Bul-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
doktor bul-	4
ipucu bul-	1
***Yıka-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
el yıka-	2
sebze yıka-	1

***Gir-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
içeri gir-	1
köpük gir-	1
***Bit-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
şarj bit-	2
pil bit-	1
***Dök-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
sabun dök-	1
su dök-	1
***Pişir-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
balık pişir-	2
***Çürü-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
diş çürü-	2
***Öğren-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
oyun öğren-	2
***Başla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
sancı başla-	2
***San-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
şeker san-	2
***Patla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ütü patla-	2
***Isır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ayak ısır-	1
***Tut-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
balık tut-	1
***Yakala-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
balık yakala-	1
***Çıkar-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çorap çıkar-	1
***Fırçala-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
diş fırçala-	1
***Kır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
diş kır-	1
***Ayır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ekmek ayır-	1
***Giy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
etek giy-	1
***Boya-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**

ev boya-	1
***Doy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
karın doy-	1
***Sık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
limon sık-	1
***Kap-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
mikrop kap-	1
***Süpür-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
oda süpür-	1
***Kapa-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
okul kapa-	1
***Tara-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
saç tara-	1
***Isıt-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
süt ısıt-	1
***Yağ-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yağmur yağ-	1
***Temizle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yer temizle-	1

Tablo 20

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbekleri

***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yem ye-	2
balık ye-	2
pırasa ye-	2
meyve ye-	1
salatalık ye-	1
yaprak ye-	1
hayvan ye-	1
***Koy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yoğurt koy-	1
buz koy-	1
ekmek koy-	1
ketçap koy-	1
makarna koy-	1
***Oyna-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
oyuncak oyna-	1
top oyna-	1
basket oyna-	1
***Topla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çiçek topla-	1

kalem topla-	1
makas topla-	1
oda topla-	1
***Yıka-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
el yıka-	2
***Giy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
gözlük giy-	1
kıyafet giy-	1
şapka giy-	1
***İzle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
araba filmi izle-	2
film izle-	1
***Sür-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
araba sür-	1
bisiklet sür-	1
***Kana-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
burun kana-	3
bacak kana-	1
***Bin-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
bisiklet bin-	1
kayık bin-	1
***Yakala-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
hırsız yakala-	2
suçlu yakala-	1
***Çıkar-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
su çıkar-	1
üst çıkar-	1
***Çal-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
gitar çal-	1
kapı çal-	1
***Yapıştır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
bant yapıştır-	2
***Fırçala-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
diş fırçala-	2
***Tak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kemer tak-	2
***Söyle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
şarkı söyle-	2
***Uza-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
tırnak uza-	2
***Değiş-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**

yer değiş-	2
***Yak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ateş yak-	1
***Isır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
böcek ısır-	1
***Bat-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
diken bat-	1
***Besle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
hayvan besle-	1
***Bul-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
hazine bul-	1
***Kır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kafes kır-	1
***Salla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kürek salla-	1
***Dön-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
önüne dön-	1
***Kaldır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
parmak kaldır-	1
***Yağ-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yağmur yağ-	1
***Uç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kuş uç-	1

Tablo 21

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbekleri

***Aç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
güneş aç-	2
delik aç-	1
kapı aç-	1
kelebek aç-	1
***Çık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
dışarı çık-	1
izinsiz çık-	1
tehlike çık-	1
yukarı çık-	1
***Yıka-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
meyve yıka-	2
saç yıka-	1
***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**

dondurma ye-	1
sebze ye-	1
***Kır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
kol kır-	1
***Giy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
eldiven giy-	2
mayo giy-	1
***Oyna-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
top oyna-	2
oyuncak oyna-	1
***Geç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
karşıya geç-	1
virüs geç-	1
***Topla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çöp topla-	1
ev topla-	1
***Koy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
anı koy-	1
su koy-	1
***Gir-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
izinsiz gir-	2
***Avla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
balık avla-	2
***Dik-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
fidan dik-	2
***Ek-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
tohum ek-	2
***Kopar-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yaprak kopar-	2
***Gel-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
yukarı gel-	1
***Tara-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
saç tara-	1
***Bin-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
sırta bin-	1
***Uç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
paraşüt uç-	1
***Kazan-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
para kazan-	1

***Yaz-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
ilaç yaz-	1
***Bak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
hasta bak-	1
***Kokla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
gül kokla-	1
***Sula-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
çiçek sula-	1
***Geliş-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
beyin geliş-	1
***Tut-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
balık tut-	1
***İn-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Kullanım Sayısı**
aşağı in-	1

Tablo 22

4 yaş Türkçe anadili konuşucusu kız çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad	**KS**	**Ön Ad + Ad**	**KS**	**Niteleyici Söz + Ad**	**KS**
hayvanat bahçesi	1	mor erik		bir sürü	
fok balığı	1	kumdan kale			
deniz kaplumbağası	1	dikenli balık			
gece lambası	1				
mürekkep balığı	1				
çekiç balığı	1				
deniz kızı	1				
fener balığı	1				
işaret parmağı	1				
serçe parmak	1				
su aygırı	1				
vatoz balığı	1				
yüzük parmağı	1				
yatak odası	1				
tencere kapağı	1				
tamir aleti	1				
makyaj oyunu	1				

dinlenme odası	1
çizgi film	
dinozor müzesi	
ejderha balığı	
buhar makinesi	
deniz balığı	
tek başına	
su kaplumbağası	
mutfak dolabı	
lüfer balığı	
kale inşaatı	
hayvan oyuncağı	
deniz yosunu	
çamaşır makinesi	
balon oyunu	

Tablo 23
4 yaş Türkçe anadili konuşucusu erkek çocukların oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin dilbilgisel birliktelikleri

Ad + Ad	**KS**	**Ön Ad + Ad**	**KS**
fok balığı	4	mor erik	1
dinozor müzesi	3	makineli oyuncak	
ejderha balığı	3	ıslak mendil	
yılan balığı	2	çikolatalı ekmek	
deniz kaplumbağası	2		
gece lambası	2		
mürekkep balığı	2		
buhar makinesi	2		
deniz balığı	2		
tek başına	2		
leopar balığı	1		
çekiç balığı	1		
deniz kızı	1		
fener balığı	1		
işaret parmağı	1		

serçe parmak	1
su aygırı	1
vatoz balığı	1
yüzük parmağı	1
yunus balığı	1
su kaplumbağası	1
mutfak dolabı	1
lüfer balığı	1
kumdan kale	1
kale inşaatı	1
hayvan oyuncağı	1
deniz yosunu	1
çamaşır makinesi	1
balon oyunu	1
ilk defa	1
deniz kabuğu	
lego oyunu	
tavşan balığı	
yemek pişirme	
yatak odası	
tencere kapağı	
tamir aleti	
makyaj oyunu	
dinlenme odası	

Tablo 29

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı

***Yap-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
ev yap-		2	2
film yap-	2		2
sihir yap-	1	1	2
deney yap-	2		2
yer yap-		2	2
börek yap-		1	1
Türkçe dil etkinlik çalışması yap-	1		1

yemek yap-		1	1
aşı yap-		1	1
***Ol-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
dikkatli ol-		1	1
doktor ol-	1		1
futbolcu ol-		1	1
inşaatçı ol-		1	1
anne ol-	1		1

Tablo 30

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların katkısız eylem yapılarıyla oluşturduğu eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı

***Ol-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
eğlenceli ol-	1		1
ilaç ol-	1		1
parlak ol-	1		1
sakat ol-		1	1
Superman ol-		1	1
tuzak ol-	1		1
uykucu ol-	1		1
veteriner ol-	1		1
yeşil ol-	1		1
***Yap-* Katkısız Eylem Yapısı ile Oluşturulan Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
ameliyat yap-	1		1
kukla yap-	1		1
resim yap-	1		1
spor yap-		1	1

Tablo 31

4 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı

***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
meyve ye-		1	1
havuç ye-	1		1
peynir ye-		1	1
börek ye-		1	1
balık ye-		1	1
mama ye-		1	1
***Koy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	

yoğurt koy-		1	1
balık koy-		1	1
bayrak koy-		1	1
çorap koy-		1	1
***Çık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
diş çık-		2	2
ağaca çık-	1	1	2
yangın çık-	1	1	2
***Oyna-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
oyuncak oyna-		1	1
top oyna-	1		1
***Tak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
cam tak-	1		1
fişe tak-	1		1
***Bul-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
doktor bul-	2	2	4
ipucu bul-		1	1
***Yıka-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
el yıka-		2	2
sebze yıka-	1		1
***Gir-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
içeri gir-	1		1
köpük gir-		1	1
***Bit-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
şarj bit-	1	1	2
pil bit-		1	1
***Dök-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
sabun dök		1	1
su dök-		1	1
***İzle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**

	Kız	Erkek	
çizgi film izle-		3	3
***Pişir-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
balık pişir-	1	1	2
***Çürü-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
diş çürü-		2	2
***Öğren-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
oyun öğren-		2	2
***Başla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
sancı başla-	1	1	2
***San-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
şeker san-	1	1	2
***Patla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
ütü patla-		2	2
***Isır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
ayak ısır-	1		1
***Tut-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
balık tut-		1	1
***Yakala-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
balık yakala-		1	1
***Çıkar-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
çorap çıkar-		1	1
***Fırçala-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	

diş fırçala-	1	1
***Kır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**	**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız **Erkek**	
diş kır-	1	1
***Ayır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**	**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız **Erkek**	
ekmek ayır-	1	1
***Giy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**	**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız **Erkek**	
etek giy-	1	1
***Boya-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**	**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız **Erkek**	
ev boya-	1	1
***Doy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**	**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız **Erkek**	
karın doy-	1	1
***Sık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**	**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız **Erkek**	
limon sık-	1	1
***Kap-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**	**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız **Erkek**	
mikrop kap-	1	1
***Süpür-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**	**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız **Erkek**	
oda süpür-	1	1
***Kapa-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**	**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız **Erkek**	
okul kapa-	1	1
***Tara-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**	**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız **Erkek**	
saç tara-	1	1
***Isıt-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**	**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız **Erkek**	
süt ısıt-	1	1

***Yağ-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
yağmur yağ-		1	1
***Temizle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
yer temizle-		1	1

Tablo 32

5 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı

***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
meyve ye-	1		1
salatalık ye-	1		1
yaprak ye-	1		1
hayvan ye-		1	1
***Koy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
yoğurt koy-	1		1
buz koy-	1		1
ekmek koy-	1		1
ketçap koy-	1		1
makarna koy-	1		1
***Oyna-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
oyuncak oyna-		1	1
top oyna-		1	1
basket oyna-		1	1
***Topla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
çiçek topla-	1		1
kalem topla-	1		1
makas topla-	1		1
oda topla-	1		1
***Giy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
gözlük giy-		1	1
kıyafet giy-	1		1
şapka giy-		1	1

***İzle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
araba filmi izle-		2	2
film izle-	1		1
***Sür-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
araba sür-	1		1
bisiklet sür-	1		1
***Kana-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
burun kana-	2	1	3
bacak kana-	1		1
***Bin-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
bisiklet bin-	1		1
kayık bin-		1	1
***Yakala-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
hırsız yakala-	1	1	2
suçlu yakala-		1	1
***Çıkar-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
su çıkar-	1		1
üst çıkar-	1		1
***Çal-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
gitar çal-		1	1
kapı çal-		1	1
***Gel-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
çiş gel-	2	1	3
***Yapıştır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
bant yapıştır-	2		2
***Fırçala-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	

diş fırçala-		2	2
***Tak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
kemer tak-	1	1	2
***Söyle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
şarkı söyle-	2		2
***Uza-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
tırnak uza-	1	1	2
***Değiş-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
yer değiş-	2		2
***Yak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
ateş yak-		1	2
***Isır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
böcek ısır-	1		1
***Bat-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
diken bat-		1	1
***Besle-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
hayvan besle-	1		1
***Bul-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
hazine bul-		1	1
***Kır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
kafes kır-		1	1
***Salla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
kürek salla-		1	1

***Dön-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
önüne dön-	1		1
***Kaldır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
parmak kaldır-		1	1
***Yağ-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
yağmur yağ-		1	1
***Uç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
kuş uç-		1	1

Tablo 33

6 yaş Türkçe anadili konuşucusu çocukların oluşturduğu serbest eşdizimli sözcük öbeklerinin cinsiyet değişkenine göre kullanımı

***Aç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
delik aç-		1	1
kapı aç-	1		1
kelebek aç-	1		1
***Çık-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
dışarı çık-	1		1
izinsiz çık-	1		1
tehlike çık-	1		1
yukarı çık-	1		1
***Yıka-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
saç yıka-		1	1
***Ye-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
dondurma ye-	1		1
sebze ye-		1	1
***Kır-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**

	Kız	Erkek	
kol kır-		1	1
***Giy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
eldiven giy-	2		2
mayo giy-	1		1
***Oyna-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
top oyna-	1	1	2
oyuncak oyna-	1		1
***Topla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
çöp topla-	1		1
ev topla-	1		1
***Koy-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
anı koy-	1		1
su koy-	1		1
***Gir-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
izinsiz gir-	2		2
***Avla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
balık avla-	1	1	2
***Dik-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
fidan dik-	1	1	2
***Ek-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
tohum ek-	1	1	2
***Kopar-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
yaprak kopar-	1	1	2
***Gel-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
yukarı gel-		1	1

***Tara-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
saç tara-		1	1
***Bin-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
sırta bin-		1	1
***Uç-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
paraşüt uç-		1	1
***Kazan-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
para kazan-	1		1
***Yaz-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
ilaç yaz-	1		1
***Bak-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
hasta bak-	1		1
***Kokla-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
gül kokla-	1		1
***Sula-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
çiçek sula-	1		1
***Geliş-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
beyin geliş-	1		1
***Tut-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
balık tut-		1	1
***İn-* Eylemi ile Oluşturulan Serbest Eşdizimli Sözcük Öbekleri**	**Cinsiyet Değişkenine Göre Kullanım Sayısı**		**Toplam Kullanım Sayısı**
	Kız	**Erkek**	
aşağı in-	1		1

EK.2

4 Yaş Yabancı Çocukların Türkçe Öğretiminde Kullanılması Önerilen Sözlükçe
A
ağaca çık-
alta yap-
ayak ısır-
B
balık koy-
balık pişir-
balık tut-
balık yakala-
balık ye-
balon oyunu
banyo yap-
bayrak koy-
bir daha
bir sürü
boyama yap-
börek ye-
buhar makinesi
buhar yap-
C
cam tak-
cıs yap-
Ç
çamaşır makinesi
çekiç balığı
çiçek aç-
çikolatalı ekmek
çiş gel-
çizgi film
çizgi film izle-
çorap çıkar-
çorap koy-
D
deniz balığı
deniz kabuğu
deniz kaplumbağası
deniz kızı
deniz yılanı
deniz yosunu
dışarı çık-
dikenli balık
dinlenme odası
dinozor müzesi
diş çık-
diş çürü-
diş fırçala-
diş kır-
doktor bul-
dolap aç-

E

ejderha balığı
ekmek ayır-
el yıka-
etek giy-
ev boya-

F

fener balığı
fişe tak-
fok balığı

G

gece lambası
güçlü ol-

H

hasta ol-
havuç ye-
hayvan oyuncağı
hayvanat bahçesi

I

ıslak mendil

İ

içeri gir-
iğne yap-
ilk defa
ipucu bul-
işaret parmak

K

kale inşaatı
kale inşaatı yap-
karın acık-
karın doy-
köpek balığı
köpük gir-
kumdan kale
kumdan kale yap-

L

lego oyunu
leopar balığı
limon sık-
lüfer balığı

M

makineli oyuncak
makyaj oyunu
makyaj yap-
mama ye-
meyve ye-
mikrop kap-
mor erik
mutfak dolabı
muz ye-
mücevher taş
mürekkep balığı

N

nefes al-
Nesquik ye-

O
oda süpür-
okul kapa-
olta at-
olta yap-
orta parmak
oyun oyna-
oyun öğren-
oyuncak oyna-
P
patates ye-
peynir ye-
pil bit-
R
resim yap-
S
sabun dök-
saç tara-
sağa bak-
sancı başla-
sebze yıka-
serçe parmak-
sola bak-
su aygırı
su dök-
su iç-
su kaplumbağası
süt ısıt-
süt iç-
süt koy-
Ş
şarj bit-
şarkı söyle-
şeker san-
T
tamir aleti
tatil ol-
tavşan balığı
tek başına
tencere kapağı
tırnak uza-
tıs yap-
top oyna-
toprak ol-
Ü
ütü patla-
V
vatoz balığı
Y
yağmur yağ-
yangın çık-
yardım et-
yatak odası
yel gibi
yem ye-
yemek pişirme

yemek ye-
yer temizle-
yılan balığı
yoğurt koy-
yoğurt yap-
yüzük parmağı

5 Yaş Yabancı Çocukların Türkçe Öğretiminde Kullanılması Önerilen Sözlükçe
A
akülü araba
anne ol-
araba filmi
araba filmi izle-
araba sür-
astronot ol-
aşı yap-
ateş yak-
B
bacak kana-
balık ye-
bant yapıştır-
basket oyna-
binanın tepesi
bir sürü
bisiklet bin-
bisiklet sür-
böcek ısır-
börek yap-
bulaşık makinesi
burun kana-
buz koy-
C
cam kafes
Ç
çamaşır makinesi
çamaşır yıka-
çiçek topla-
çiş gel-
çizgi film
çubuk makarna
D
dağın tepesi
dans et-
deney yap-
deterjan koy-
diken bat-
dikkat çek-
dikkatli ol-
dil çalışması
dil çalışması yap-
dinozor filmi
diş fırçala-
doğum günü
doktor ol-

E
ekmek koy-
ekmek ver-
el yıka-
et yemeği
ev yap-
F
film izle-
film yap-
futbol oyna-
futbolcu ol-
G
gitar çal-
gözlük giy-
H
hamur oyna-
hassas durulama
hassas ol-
hayvan besle-
hayvan ye-
hayvanat bahçesi
hazine bul-
hırsız yakala-
I
ıspanak ye-
İ
iğne yap-
inci boncuk
inşaatçı ol-
işaret parmak
K
kafes kır-
kahvaltı yap-
kalem topla-
kapı çal-
kara kedi
kayık bin-
kemer tak-
ketçap koy-
kılçıksız balık
kışlık bot
kıyafet giy-
kitap oku-
kuru temizleme
kuş uç-
kül ol-
kürek salla-
L
Longoz ormanı
M
makarna koy-
makas topla-
makine deterjanı
makine düğmesi
mama ver-
meyve ye-

muayene et-
O
oda topla-
olta at-
orta parmak
oyun oyna-
oyuncak bebek
oyuncak oyna-
oyuncak topla-
Ö
önüne dön-
P
parmak kaldır-
pırasa ye-
polis ol-
R
rahatsız et-
robot tren
S
salatalık ye-
sandık kapağı
serçe parmak
sıcak ol-
sihir yap-
söz kes-
spor parkı
spor yap-
su altı
su aygırı
su çıkar-
su iç-
su koy-
su üstü
su ver-
suçlu yakala-
süt iç-
Ş
şapka giy-
şarkı söyle-
T
tekrar et-
tereyağlı ekmek
terk et-
tırnak uza-
top oyna-
türkçe dil etkinlik çalışması yap-
U
uğur böceği
uzay gemisi
Ü
üçgen mantı
üst çıkar-
Y
yağmur yağ-
yaprak ye-
yardım et-

yatak topla-
yazlık ayakkabı
yem ye-
yemek yap-
yer değiş-
yer yap-
yerine koy-
yoğurt koy-
yük treni
yüz yıka-
yüzük parmağı

6 Yaş Yabancı Çocukların Türkçe Öğretiminde Kullanılması Önerilen Sözlükçe
A
ağ at-
ağ yap-
altın fasülye
altın tavuk
ameliyat yap-
anı koy-
asker ol-
aşağı in-
aşı yap-
B
balık avla-
balık tut-
beyin geliş-
bir sürü
bomba at-
C
can ver-
can yak-
Ç
çalgı ol-
çiçek aç-
çiçek sula-
çizgi film
çizmeli kedi
çöp at-
çöp topla-
D
dal kır-
defter ol-
delik aç-
deniz canlısı
dışarı çık-
dikkat et-
diş fırçala-
doğum günü
doktor ol-
dondurma ye-
E
eğlenceli ol-
el yıka-
eldiven giy-

Eski Foça
etçil dinozor
ev topla-
F
fidan dik-
G
gül bahçesi
gül kokla-
güneş aç-
güneş doğ-
H
hareket et-
hasta bak-
hasta ol-
hava durumu
havai fişek
İ
ilaç ol-
ilaç ver-
ilaç yaz-
ilk defa
insan kokusu
izinsiz çık-
izinsiz gir-
K
kalem ol-
kapı aç-
kara kedi
kardan adam
karşıya geç-
katil balina
kelebek aç-
kılıç balığı
koku al-
kol kır-
konut ol-
köpek balığı
kucağa al-
kukla yap-
kurt baba
M
Marmara Denizi
masal kahramanı
mayo giy-
meyve al-
meyve ol-
meyve ye-
meyve yıka-
O
orman yak-
oyuncak oyna-
Ö
Örümcek adam
P
Pamuk Prenses
para kazan-

para ver-
paraşüt uç-
parlak ol-
pilot ol-
R
resim yap-
S
saç tara-
saç yıka-
sakat ol-
sebze ye-
sırta bin-
sihirli fasülye
spor yap-
su koy-
Superman ol-
Ş
şaka yap-
T
tek başına
tohum ek-
top oyna-
tutunma yeri
tuzak kur-
tuzak ol-
tuzak yap-
U
uğur böceği
uykucu ol-
uzaylı masalı
V
vahşi hayvan
veteriner ol-
virüs geç-
Y
yağmur yağ-
yaprak kopar-
yeni foça
yeşil ol-
yukarı çık-
yukarı gel-
Z
ziraat mühendisi

EK 3.

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 12018877-604.01.02-E.23392182 26/11/2019
Konu : Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

İlgi :a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22/08/2017 tarihli ve 355862610.06-E.12607291 sayılı yazısı (Genelge 2017/25)
b)Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 11/11/2019 tarihli ve 2813 sayılı yazısı.

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Anabilim Dalı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Yüksek Lisans Programı 2018950093 numaralı öğrencisi İzel IŞIK'ın: "4-6 Yaş Aralığındaki Türkçe Anadili Konuşucularının Yabancı Çocuklara Yönelik Malzeme İçeriği için Eşdizimli Sözcük Öbeklerinin Belirlenmesi" konulu tez çalışmasını Müdürlüğümüz Karşıyaka ilçesine bağlı Karşıyaka Suzan Divrik MTAL Uygulama Anaokulu'nda uygulama isteği ilgi (b) yazı ile belirtilmektedir.

Söz konusu ölçeklerin uygulanmasının, yukarıda adı geçen okulda 2019-2020 Eğitim öğretim yılında eğitim öğretimi aksatmayacak ve eğitim kurumu yöneticilerinin uygun gördüğü şekilde yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Dr. Ömer YAHŞİ
Millî Eğitim Müdürü

Ek:
Araştırma Değerlendirme Formu,
Anket Formları

OLUR
26/11/2019

Erhan GÜNAY
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres: Fevzipaşa mh. 452 sk. no:15 konak/ İZMİR
Elektronik Ağ:
e-posta: strateji35_1@meb.gov.tr

Bilgi için: Dudu ALP Bilgisayar İşletmeni
Tel: 0 (232) 280 36 31
Faks: 0 (___) ___ __ __

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 28c2-607b-3c62-9833-7364 kodu ile teyit edilebilir.

EK-1 Veli Onam Formu

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, "4-6 Yaş Aralığındaki Türkçe Anadili Konuşucularının Yabancı Çocuklara Yönelik Malzeme İçeriği İçin Eşdizimli Sözcük Öbeklerinin Belirlenmesi" adıyla, 03.02.2020 ile 13.03.2020 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Amacı: 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucularının doğal dilde kullandığı eşdizimli sözcük öbeklerini belirleyerek erken yaş dönemindeki yabancı dil olarak Türkçe öğrenicilerine yönelik malzemeler için veri hazırlamaktır. Hazırlanacak olan bu veriler ile erken yaş dönemindeki yabancı çocukların sözvarlığına katkı sağlayıp Türkçe anadili konuşucuları düzeyinde eşdizimli sözcük öbeklerine yetkin olmalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Araştırma Uygulaması: Araştırmada çocukların sadece doğal dil kullanımı inceleneceği için gözlem yönteminin katılımcı olmayan gözlem türüne başvurulacaktır. 4-6 yaş aralığındaki Türkçe anadili konuşucusu çocukların ders bağlamında kullandıkları eşdizimli sözcük öbekleri hem 120 dakika ses kaydı alınarak hem de tarafımızca hazırlanmış gözlem formları doldurularak belirlenecektir. Daha sonra alınan ses kaydı transkripte dönüştürülecektir ve eşdizimli sözcük öbekleri listelenecektir. Bu ses kayıtları tarafımızca her konuşucunun ders esnasında bir başka deyişle doğal dil ortamında kullandığı eşdizimli sözcük öbekleri listelendikten sonra erken yaş dönemindeki yabancı dil olarak Türkçe öğrenen çocukların derslerinde kullanılacak malzemelerin içeriklerinin hazırlanmasına ve sözcük öğrenimine katkı sağlayacaktır.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleşmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı tamamen sizin isteğinize bağlıdır, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Bilgiler tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Bu çalışmaya katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : İzel Işık

İletişim Bilgileri:

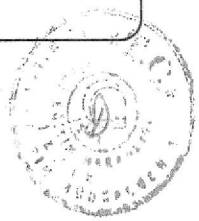

Velisi bulunduğum ..... sınıfı ..... numaralı öğrencisi ..... ……..'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum. (Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

…./…../……

İmza:

Veli Adı-Soyadı:

Telefon Numarası :

EK 4.

ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

Kişisel Bilgiler			
Adı ve Soyadı	İzel IŞIK		
E-postası/Web Sayfası			
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Uzmanlık Alanı	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi - Dilbilim		
Öğrenim Bilgileri			
	Üniversite	Bölüm	Yıl
Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi	Dilbilim	2014-2018
Tez Başlığı	5. ve 6. Sınıf İşitme Kayıplı Çocukların Eşadlı ve Eşanlamlı Sözcükleri Anlamlandırma Becerisi		
Tez Danışmanı	Dr. Eda CAN		
Akademik Eserler			
Alanıyla İlgili Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler			
Alanıyla İlgili Aldığı Ödüller			
2018 Dilbilim Bölüm Üçüncülüğü			